

BAJZA

ÖSSZEGYŰJTÖTT MUNKÁI.

MÁSODIK, BŐVÍTETT, KIADÁS

TOLDY FERENCZ

MÁSODIK KÖTET.

PESTEN, 1862.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

TUDNIVALÓ.

E kötet, nagyobb részében, kiadatlanokat hoz. Ilyenek : *A fekete lovag, Kámor*. Emezt szerzője be nem fejezte ugyan, de alakító és elbeszélő tehetségének így is nevezetes emléke. S nem szokatlan dolog jelesírók összegyűjtött munkái közzé, kivált halálok után, töredékeket is venni fel, mert a részletek élvezetén túl az író jellemzésére, mint valamely antik *torso* a műismerőnek, kedves és tanulságos eszközt nyújtanak. Mindkét mű azonfelül első dolgozat; soha szerzőjük által simítva, de még csak átnézve sem voltak: valódi kegyeletos ragadományim : *de domini funere rapta sui*. Azért hiányzik rajtok azon formai bevégzettség, melyhez Bajza művein szokva vagyunk; de stúdiumra e brouillóni állapotjokban is alkalmasak; s mint újabb regényköltésze-

tünk első — Kisfaludy-féle — stádiumához tartozó darabok ma már történetileg is érdekesek. *Egy s más helyt a toll* elsíklásait — szóegyeztetésben, mondat-alkotásban — s az emlékezet botlásait megigazítanom nem csak elhúnyt felejtethetlen barátom szelleme iránti kegyeletem, de az olvasó tekintete is kívánta; ezeken túl érintetlen maradt *minden*, forma és dolog egyaránt. — *A Vándor*, mely a „Munkák“ 1851-ki kiadásába szinte nem ment bé, az 1832-ki Aurórából vétetett fel.

T. F.

BAJZA
BESZÉLYEI ÉS REGÉI.

I.

REGE A HABLEÁNYRÓL.

Ama ragyogó előkorban, midőn Visegrád hegyén, hol most az útas puszta omladékokra pillant, magas királyi palota fénylett, s a sárguló kopár helyen tündéri kert mosolyga, magányosan virított a Duna bal partján egy terepély hárs, melynek árnyékán gyakran üldögélt vala ifjabb éveiben Mátyás király; mert a szép Erzsi, leánya egy szegény halásznak Maros faluból, itt szokta volt a vízparton vásznait fejeríteni, s Mátyás örömmel töltögette a lányka mellett estvéli óráit. Mindég vadászházában jelent meg, s Erzsi, ki nem volt egészen idegen a szép ifjútól, egyebet, mint hogy az a király vadásza, nem tudta felőle. Több ízben látta alkonyat felé, mert ekkor szokott valajőni, hogy egy öreg révész hozza át a visegrádi partról, de hogy az maga a király legyen, nem is álmodá. Atyja örömmel pillantgata leányára, midőn az ifjú mellett ült, s képzelvén a maga szerencsét, ha az egykor királyi vadász hölgye leend, vígan terjengeté ki hállóját.

Egyik este, midőn Mátyás Erzsitől elválna, kérdé: Nem kísérsz el, Erzsi, a révig?

De igen, mond a leány, ha nem félnék.

S mitől félsz, kis bohó?

A Hableánytól, felelt Erzsi. Tegnap az öreg Márta beszélte, hogy az most megint minden este itt kísért a vízparton. Ezelőtt négy esztendővel úgy meg-

ijeszte egy marosi leányt, hogy az sokáig betegeskedék bele, végtére meg is halt. Leginkább a parasztleányokra haragszik, kiknek úri szeret — — Itt a vadász szemébe pillanta, s elpirúlt — de minek mondom, hiszen úgy is tudod.

Én-e Erzsi? szót sem tudok az egész regéből. Mondd csak, kérlek, s kikre haragszik?

Most nem, majd máskor, mond lángoló arcczal a leánya, látod az idő sötétül s te messze lakol. Menj most, hogy vízbe ne ránts on a Hableány.

S eltola magától a királyt, s ment. Mátyás még utána szólott :

De holnap hát, Erzsi, elmondod a regét?

Holnap — igen, válaszolt a leány, de ígérd meg hogy korán itt léssz.

A király megígérte s ment. Már jó tova haladt a rév felé, hol az öreg csolnakával várta, midőn Erzsi egyszerre előtte teremvén, tenyereit összeecsapkodja és hangosan kaczag.

Várj el gonosz leány, mert megcsalál s majd kipót-lom ! kiálta Mátyás, s felé ment. Midőn néhány lépésnyire volna hozzá, a leány eltűnt. Nem hitt szemeinek, gondolá, hogy Erzsi dévajkodik, összekerese minden bokrot, minden gödröt, kiáltozá nevét : de senkit sem láthata, mert az a Hableány volt.

Meg nem foghatta a király, miként történt legyen a dolog, de hallgata, nehogy szerelmét elárulja. A révész eloldá csolnakát s mentek. Már jól elhaladának, midőn valaki a partról utánok kiálta : „Hajh révész ! térjen kend vissza s vegyen be jó áldomásért !“ Nem akart az öreg visszatérni, mert már későcske volt, de a vadász kényszeríté. A hold épen most jöve fel a váci hegyek megől, s a legregényesebb vidék tűnt fel a szemnek, melyet csak egy ragyogó képzelet adhat. Midőn a parthoz értek, látának egy fekete vitézt. Közép magasságú volt s vékony és nyúlánk egy kevéssé, de termete a leg szebb termet. Arczát nem lehete látni, mert sisak fedé. Alakján s mozdulatán valami különös volt előntve, mit

a szem azonnal észrevőn, de nyelv bajosan fogott vala magyarázhatni.

Utam siető, mond az, amint a csolnakba lépett, leveleket viszek a királynak s rég Visegrádon kellene lennem : de valami az úton tartóztata, s most egyedül az bosszant, hogy elhagytam magam csábíttatni, holott mindjárt tudhatám vala az megint ki mestersége.

Nem a Hableány volt-e? — kérde az öreg.

Épen az, felelt a vitéz, de úgy hiszem utószor is szedett reá ma. Jelenhetik nekem ezentúl, hogy reá nézzek vagy megszólítsam, ha oly szép volna is mint az a holdvilág amott, miattam akár fenékből kiforgassa a Dunát.

Tehát valóban jelentgeti magát ismét? mond az öreg révész. Minap fát hoztam az erdőről, s láttam a domb felett ülni a királyi kertben, hol, mondják, hogy eltemetve van. Oly keservesen sírt, hogy lehetetlen volt hallgatni. Aligha valami lányka nem fog szerencsétlenül jární, mert valahányszor megjelent még, mindég történt ilyes.

De beszéljetek csak, mond a király, ki elejétől fogva igen figyelmes lőn amazok beszédére, mit tudtok e Hableányról; néhányszor hallottam felőle regélni, de csak töredékesen, s alig tudok valamit felőle.

Idegennek kell lenned, uram, e vidéken, — mond a révész — ha nem tudod, amit minden tud. Kivánod? elmondom azt, az ilyes szívesen beszélteti magát.

S Mátyás valóban nem tudta a regét, mert nem rég jöve meg Csehországból, azelőtt pedig hosszabb időket nem tölte Visegrádon, hogy azt hallhatta volna.

A Hableány, mond az öreg, mint a rege beszéli, kerítés leánya volt, s mátkája egy királyi herczegnek —

Tovább akart az öreg szólni, de a fekete vitéz nyugtalan mozdulatai igen is elárulák, hogy a regét maga szeretné mondani; s valóban amint látá, hogy a révész beszédét folytatni akarja, szertelen hévvel csapott szavába :

Lásson kend az evezőhöz, úgymond, hogy minél előbb a túlparton legyünk s el ne késsem, a regét pedig hagyja nekem, az úgyis csak akkor van jól beszélve, ha tűzzel mondatott, s az kendet, jó öreg, már elhagyta. Bízom magamban, hogy a történetet nálam senki jobban nem tudja.

Az öreg dörmöge magában; de engedett, mert a vitéz szavában és viseletén igen is észrevehető volt, hogy egyike azon elméknek, kik ellenkezést nem tűrnek. A fekete vitéz megüle magának a sajka szélén, s kezdé a Hableány regéjét:

Az tudva leszen előtted, uram, hogy Visegrád Róbert Károly idejében, kinek itt volt állandó laka, fényes vendégeket fogada el. Egy napon Kázmér jelent itt meg, a lengyel király. Képzelheted, az oly vendég jelenléte, ki azért jó, hogy a királyi ház herczegét fiának s egyszersmind a lengyel korona örökösének fogadja, nem kevés fénynyel ünnepeltetett. Az a pompa, azon ragyogó készülétek, melyeket ez alkalommal látni lehet, felülhaladják a leírást. Nem is terhellek elmondásokkal, egyedül azt említem, hogy harczjátékok is adtak, melyek között a nyilazási vetekedés volt jelesb. Azon kies téren, mely a vár alatti kert nyugoti részén van, volt a nyilazó pálya. Emelte a hely szépségét a citrom és narancsfák hosszú sora, melyek a nyár ezen hő szakában vígan tenyésztenek a szabad lég alatt. Kázmér és Lajos herczeg, — kit utóbb nagy Lajos név alatt mint jó királyt tisztelt, s maig is emleget a nép — mindketten kedvelői s mesterei a nyilazásnak. elsők próbálkoztak meg. Kázmér egy narancsot veve czélba s ketté lőtte. Utána a herczeg ragad nyilat, néz. de seholsem lát narancsot, mely a czélra alkalmas távolra volt volna. Végig futnak villogó szemei a nézőkön. s íme, Milkának, a kertész tizennégy évű leányának, keblén egy rózsát pillant meg. Hirtelen mellette terem s szemérmes tartózkodással kihúzván a rózsát keble negűl, czélba teszi, s lő — s a rózsza s nyíl egyszerre elroppen. Ekkor a herczeg odaszökik, felemeli a nyíla

szegzett rózsát, s a lyánykának nyújtja. Egy villám ennek szép szemeiből az ifjú herczeg szívébe hatott.

Másnap alkonyat felé a vár ablakára könyökölve néze a herczeg. Csakhamar egy lyánykát látja megjelenni, ki a tóbólmegmerítvén kupáját, virágokat öntözött. A herczeg egy perczenet alatt a kertben s Milka mellett állott. Mit beszéltek s meddig mulattak legyen együtt, arról a rege hallgat, elég legyen mondani: hogy ez időtől a herczeget gyakran lehet a kertben látni sétálva s egyik kezében a vízedényt, másban a Milka karját fogva. Mindig estvéneként jöttek össze, s valamikor elváltak egymástól, a herczeg vígan szökdelve futott fel a várba.

Lajos herczeg csakhamar szenvedélyes kertész lön. Ültete, vetett, gyomlált ön kezeivel; vizet merengete a tóból és segített öntözni Milkának, s késő napestig nem lehetett látni a várban. Több mint egy hónap eként folyt el, s az ifjú pár a legboldogabb szakaszt élte. Történt azonban, hogy a királyt dolgai Budára hívják, hová Lajos herczegnek is, ámbár óhajta ellen, mennie kellett. Esdekle, kérte atyját Budán, hogy szabad legyen visszamenni s kezdett tanulásait folytatnia: mind hasztalan volt, mert nevelője sejtván szenvedélyét, a királynál kieszközlé, hogy az meg nem engedtetett. Mit a szép Milka alakja a herczeg szívében fölébreszte, azt a Budán összegyűlt haza szépei teljes virúlatra hozták. A kis Milka képe gyöngébb és gyöngébb lett Lajos szívében, s hat hónap elfolyta alatt alig volt egy fénytelen szín, egy homályos árnyék az egykori kedves képből.

Kilencz hónap után tért meg az udvar Visegrádra. Nemzeti gyülekezetek vonták ide az ország nemességét és szépeit, kik között a nádor leánya, a tizenhat évű Lóra. fénylett legragyogóbb szépségben. Lajos herczeg örömmel mulatkozék vele, s ha olykor az udvar a kertben sétála, karját legörömostebb a szép Lórának nyújtá. Milkáról s a kisded kertész-hajlékról többé emlékezet sem volt. Hetedik napján visszajövetelének a

herczeg a várablakra-kikönyökle s láta egy feketébe öltözött leány-alakot a tóhoz menni. Edényét megmerítvén, jött a vár felé egész addig, hol két magányos bokor volt, ezeknél megállott, s megöntözte őket. A leány Milka volt s a bokrok azon két gyászfenyő, melyeket a herczeg ön kezeivel ültete. Egyszerre lángba borúltak a herczeg arcza, ezer ellenkező érzemények tolódtak szívére, és zavarodva s eszmélet nélkül futott le a várból. Mindketten lesütött szemekkel állottak meg egymás előtt. Milka szívét a megvettetés és viszontalálkozás édes-kínos érzelmei tépdelték, melyeket szó nem, de egy néma könny szemében reszketve, eléggé érthetőleg magyarázott.

Amint e szavakat mondá a fekete vitéz, hangjai igen ellágyúltanak, s oly valamit lehetne sejteni, mintha a történet őt közelebbről érdeklené.

Sokáig szótlan álltak egymás mellett, folytatá beszédét, végre a herczeg felvetvén szemét, kérdé :

Eljősz napszállatkor a tóhoz ?

El, válaszolt a lányka csendes, félig hallható szóval.

Tehát az esti harangszó után ?

Igen — ott leszek.

Ezzel elváltak. Soha még a herczegnek oly hosszú nem volt a nap, mint ma. Ezer munkába kezdé, de semmit sem végzett. Végtére jött az est, s a nap a nyugoti hegyek megett leszálla. Lajos sokáig ült a várablaknál elmerülve a szép alkony nézetében. Az összebékülés s ebből származó boldogság édes álmái, a kedves leány alakja névtelen érzésekkel hatottak reá. Az estharang végső hangjai tompán zúgtak el a távolba, s még nem eszmélt fel álmaiból; mindég mélyebben süllyedt alá az estveli homály, s még nem volt lenn a kertben. Végtére föleszmélt, és sietve ment a juharfák felé, melyek a tópartot sűrű árnyékkal fedezték. A kőpadra ült, hol a kedves leányt legelőször fogták által karjai, — s elandalíták emlékezetei. Föleszmél, s a lányka még sem jelent meg: s rettegve vette észre, mennyire elhalt. legyen már a rendelt idő. Nyugtalan tekingete

széljel, de Milkát nem lehetett látni. Még fertály órát vár, s a lyányka nem jő. Végtére felkél helyéből s szorúlt kebelével megyen a vár felé. A fenyűbokrokknál kellett elmennie, amint a juharokat elhagyá; midőn odaért, szellő rezzentette meg a bokrokat, s íme egy fejér papiros hervatag levelként lebben le a lombról. Homályos sejtések környezik a herczeg szívét; remegve nyúl a levelkéhez, s gyorsan a várba futván, a legelső lámpafénynél olvassa :

„Én nem valék hűtelen — megjelentem — lehet hogy kedvesed karjain nem ügyeltél reám — tekints figyelmesebben körül. Bocsáss meg. Istenem! én szerettelek — és így mennem kelle“.

Névtelen kín és fájdalom rohantak a herczeg lelkére, de mind késő, hibáját többé helyre nem hozhatta. Visszafutott a parthoz, s mintha titkos erők vonzanák, őryöngve mereszté szemeit a víz mélyére. E pillanatban kitűn a hold felhőiből, halaványan fénylik le a juharok között : lassú fuvallat zúg a hullámon, s távolról a víz rengő színe felett egy holttest lebeg csendesen a part felé. —

A herczeget ájulva találták meg a partnál.

A nyilazó pálya síkján, nem messze a két magányos bokorhoz, melyek ma legmagasabb fenyűi a kertnek, látni egy kised halmot. Itt nyugszanak Milka tetemei. Azóta gyakran jelenik meg a szép leány emberi szemeknek a Duna hullámai felett ; s fürgetegben s éjjeli szelőkön vándorlani fog mindaddig, míg leány nem akad, kinek szegény-létére királyi mátká és sors e földön, az övéhez hasonló, juta, s ekkor az következik vándorlásaiban, ő pedig nyugalomra megyen. — Íme ez a Hableány regéje, s most ismered őt.

Amint e szavakat kimondá a vitéz, egyszerre felgyenesedvén, megrázkódik, s a fekete pánczél lefoszlott róla, s ő a legszebb leányi alakban, melyet valaha szem látott, a hullámokba szökvén, eltűnt.

Megrezzene a kormány az öreg révész kezében, s

alig tudták reszkető ajkai kimondani, hogy az a „Hableány“ volt.

A regének kiváltkép utolja nagy benyomatot teve a királyra, éjét álmatlanul húzta ki, s hánykodási között eltökélé, hogy a szép Erzsit többé meg nem keresi, nehogy a szegény lyánykán teljesedjék a Hableány regéjének vége. Feltételét aligha eszközölheté vala, mert Erzsi alakját nem oly könnyű volt felejtetni, de dolgai Visegrádról elhívták, s mintegy tizenegy hónapig távol maradt.

Midőn ismét Visegrádon volt, megújult emlékében a lyányka képe, eltökélé magában, hogy azt egyikhez udvara jelesb ifjai közül férjhez adja, s boldoggá teszi. Felöltözék vadász-köntösébe, s általment a marosi partra. A hársfa ott állott, de magányosan; sem a szép Erzsit nem láthatá, sem a vásznakat messziről fejérleni. Csak az őszi szellő suttoga az ágak közt, és sárga levelekkel szórta be a kedves helyet. Innen a falu felé ballagott, s már szinte beért, midőn egyszerre harangszó kondúl fülébe, és sok népet lát jőni a faluból. Halotti kíséret volt. Négy szép ifjú legény vállain vitt egy koporsót. A zöld koszorú és fehér szalag mutatták, hogy az egy hajadon koporsója. A halotti kíséret elhalada; csupán egy öreg asszonyt látott még utól a többtől csendesen ballagni.

Kit temetnek? kérdé nehéz szívvel a király, s midőn hallaná hogy a halász leányát, megrendültek tettei. Az öreg asszony elbeszélte, mint szerete a leány egy királyi vadászt Visegrádról, s az mint leve hozzá hittelen. Hogy a lyányka búsulva várta sokáig, szinte fél esztendeig, míg végre egy fekete vitéz jelent meg, ki azt mondá, hogy most Visegrádon ő a király vadásza, mert az az előbbeni elment messze messze, szintén odáig, hol a Duna vize ered, s ott egy szép városi leányt veve feleségül; hogy ez időtől fogva a szép Erzsi szemlátomást fogyott, s szárada, mint az a par-i rózsza, melyet ősz dere fonnyaszt meg, s végre csendesen elaludt.

Mélyen érdekelve hagyta el a király a szomorú helyet, és sok évekig nem lehetett látni Maros tájékán. Nem sokára köz hírré lőn a vidéken, hogy már Milkát nem látni többé, de helyette a szép halászleány szokott megjelenni, s gyakran a Duna habjai felett mint ezüstszínű köd végig lebegni. A hír elhatott szintén a királyig, s az, a szeretett leányért mind a marosi, mind a visegrádi templomban miséket szolgáltatata. Azóta a Hableány emberi szemeknek nem mutatkozott, de hogy még nyugalma el nem érte, abból lehet gyanítani, mit a visegrádi halászok beszélnek, hogy estvéneként a Dunán csendes nyögéseket és sóhajtást, mint a szellő zúgása, lehet hallani; sőt Maroson egy a falu korosabb emberei közül nem régiben azt állította: hogy mindszent-napi estvén a Dunaparton fehér vásznakot húzongatott ki egy láthatatlan kéz.

II.

A FEKETE LOVAG.

NÉPREGE UTÁN.

I.

Nyúgoti szélén a Mátrának, hol a pásztói sivatag hegyláncz emeli kékellő pompában ormait, s egyalakú magas hullámzatok közt nyúl long el a jász síkok felé, kisdéd róna völgy felett áll egy közép emeletű halom, melynek tetőjén néhány faltöredék s bástyaromok látszanak. Pusztaság s mély hallgatás uralkodik a hely körül, csak néha zeng felé a legelőlőkről egy nyájkolomp vagy esti csendben a szomszéd faluból egyikét tompa rémletes emberszó. Dél- és nyugotszaki vidékein tágas, mérőföldig terjedő erdőtlen tér nyílik fel a szemnek, hol arany kalászszaal sárguló földek s a zöld szín minden bájaival elhímzett rétek között áradoz a zavaros habokkal tolongó Zagya. Két századdal ezelőtt e gyönyörű tért rengeteg erdők boríták, hasonlóak a Mátra irtóztatós vadonaihoz, s Verebélytől kezdve le az alme gyékre vivő úton jókora távolig nem volt emberi kéznek egyéb jele látható, mint egy nyomorú fa hid a Zagya folyamán. Beleb b azonban sűrű erdők között az említett halom tetején kormos régi falakkal egy ^{al}tmény álla, melyet a köznép maig is Hasznosvárnak ez. Közép nagyságú, gót ízletű alkotmány, békes elyül inkább mint hadi czélokra készítve; birtoka

és lakja is azon korban egy grófi nemzetségnek, melyet, ha okok nem tiltanának, elég volna csak megneveznünk, hogy a történetek ismerője előtt harczra termett, bátor őseinek emlékezete megújúljon, de így kénytelenek lévén őket a névtelenség homálya alatt hagyni, néhány vonásban igyekszünk őket az olvasóval megismertetni.

Az előkorokban e nemzetségnek egyik kitűnő lelki bélyege az emberszeretet és szelídség voltanak: de a későbbi ivadékok koronként elfajultak az atyák nemes természetétől, s ami bennök hajdan vitézi erő, bátorság volt, utóbb kegyetlenséggé, rablóí indulattá változott. A szelídséget vad szenvedélyek, a nyájas leereszkedést durva nemzetségi gőg, a felebaráti szeretetet kevély, megvető lenézés válták fel elannyira, hogy utóbb a hasznosvári grófok a nép szavában — mely nem mindég, de gyakorta isten szava — különféle undok nevezetekkel jegyeztettek meg.

Azon korban, melybe regénk esik, csak két élő tagot számlált e nemzetség: az öreg István grófot, kit a nép rablóí indulata miatt Zsarlónak nevezett, és fiát, a szép Endre úrfi. — Zsarló — mert a nép szava után mi is így akarjuk nevezni — egy mogorva, sötét természet vala, kinek halvány s mindég azonegy színű ábrázata, kevés és lassú beszéde, hideg tekintete mutaták a magába süllyedt, gondolkodó, szövevényes terveken tűnődő lelket. Mosolygása, mely sebesen, mint villám a felhőket, futá végig borúlt arczvonásait, egy éles, metsző gúnyba átalolvadva elrémite mindent maga elől, s egy kegyetlenül hideg szívnek volt visszadöbentő jele. Egy pár fekete szem, mely barna pillái közül világolt; s úgy függe tárgyán mint két éles tör, megrezenté a legbátrabbat is, s eltilta minden bizodalmat s meleg szívcserét magától. Intéseit másolhatatlan parancsok gyanánt kelle tekinteni, s jaj vala annak, ki őket teljesíteni késett. Midőn fellobbana, ami ritkán történt, haragjának nem volt határa; minden szörnyűségre képes vala elvetemedni, s ha a nép szavának hitelt

lehet adni, ily fellobbbanásnak leve szeretetre méltó nője is áldozatjává, kit különben kedvelni látszott. Biztosa egyetlenegy volt, a hozzá sok tekintetekben hasonlító Hornya, egy pór származatú ravasz tót Szepes vidékeiről, ki hajlékony, s mindenekre ügyes, és kész szolgálatai által fúrta be magát a gróf kegyeibe. Mulatságai vadászat és rablás, mely czélokra mintegy tizenöt izmos és jól fegyverzett lovagot tart a zsoldjában, kiknek egy része örök gyanánt tartózkodék várában, a más pedig tökéletes haramiaéletet űzött a hegyekben, s a grófnak minden pillanatára fegyverben áll. Vakmerő és durva nép egyébiránt, melynek keblében eltompultak a szelídebb érzések, s veszélyes merényekben találta gyönyörűségét. E szilaj csoport többnyire szökevény katonák, börtönökből elillant rabok, uraik erszényét kifosztogatott orvosok, s egyéb ilyenmű emberi söpredékből áll, s vezére egy Illi nevű vakmerő haramia volt, kiről regénk folytatában leszen szó.

Valamint az öreg gróf természete, oly hideg és szigorú volt azon viszony is, mely közöttte s Endre fia közt fonódott. A fiúban, ki egy ajtatos szerzetestől vette nevelését, atyja iránt szeretet érzelmei helyett alázatos félelem és nyomasztó rettegés uralkodtanak. A gyermek korának mintegy huszadik évében áll, egy vékony sugár alak, kinek testalkatja, kifejlésekor, a legszebb férfiúi termetet ígérte. Vállaira gazdag fürtökben omladozott gesztenyeszín haja, egy pár éles keresztülható fekete szem lövelte barna pillák közül szédítő világát, melynek szigorú s atyjáéhoz hasonló tekintetét derült szabad homlok, halvány pirosságú arcz, meleg részvételt és szerelmet jelentő ajkak szelidíték. Az ábrázat vonásai egyébiránt erővel és férfiúi szépséggel valának előntve, s egy pillantat beléjük elégséges volt volna bármely begyes asszonyka fejét elbódítani, amint-hogy ezen tulajdonok által is érdemlé még gyermekebb éveiben a szép Endre nevet. Egyébiránt heves és indulatos vala mint nemzetsége, de jószívű, leereszkedő, nyájas, büszkeség nélkül, minden szépre és nemesre fo-

gékony, honnét közel és távol rokonai úgy tekintették, mint szép remények bimbóját, melyből a háznak ős rényei fognak még egyszer felvirúlni. Míglen gyöngé korát tölté, sötét lelkű atyja a gyermekkel teljesen meg volt elégedve, mit a szerzetesnek egy ízben dicsérve is említett. Mert akkor a gyermek rettegett egyebet gondolni és tenni, mint amit atyja gondolt és tevé, s hunnyász-kodva veté magát alá minden parancsainak még akkor is, midőn ellenkezőt hive. E békes öszhang bármily csudálatos volt ily két különböző természet közt, sokáig maradhatott volna fen, ha két eset nem zavarta volna meg, melynek mindketteje nevezetes változást szült az ifjúnak könnyelmű, nyúgodalmas lelkében, s oka leve a történetnek, melyet beszélendünk.

*   *   *

Égető hévvel sütött a felhők közé szorúlt nyári nap, mely épen délpontján álla; epedve hajtá le fejét minden fű és virágszál, midőn Endre úrfi hosszas lovaglása után a mátrai bércek közül kifejtezve, egy kies rétszélben paripája fékét megköté, s az árnyékba heveredett. Bármily fáradt vala, szemei gyönyörűséggel fordultak az előtte kinyúlt lapályra, mely mint egy regényes tájkép úgy terült ki az andalgó tekintetnek. A vidék legaljasabb részét viruló rétek fedezték, mintha zöld bársony szőnyeggel lettek volna bevonva, s ezeknek mintegy közepe táján alacsony sáspartjai közül csillogott a napfényben Zagyva folyama. Nyúgot felé, a víznek túlszárján, Verebély falu látszott füstölő kéményeivel, s a hozzá nem messze álló monostor egykised dombról komolyan tekinté a hullám tükrében fekete falainak visszaábrázolt képét. A falu megett erdőkkel elborítva emelkedtek halmai a búcsújárásról emlékezetes Szentkútnak, melyek délszakra a Mátra vég hegyeivel fonódnak öszve, éjszak felé pedig fokonként lapúlva Hevesnek bércekkel előntött felvidékei felé szabadabb kilátást engednek a szemnek. A szédítő meredekségű

ágasvári tető, egyike a Mátra legmagasabb csúcsainak, mely lovagunknak oldalvást, kelet felé esett, közelléte miatt kevésbé lehetne vonzó, de annál kedvesb látomány vala előtte az a kis mezei lak, mely a hegy tövében sötét hárs- és szilfák megül mint valamely elzárt remetehajlék fejrlett ki. Ez egy kised vadászház volt, a terebi pusztán, mint amaz időben neveztetett, ma Tíribes vagy jobban Terebesnek mondatik, s tulajdona egy messze elágazó nemes törzsöknek. Endre úrfi szemei kedvesen futották végig a természet bájos ábrázolatait, s örömmel függtenek volna tovább is kivált a kis remetehajlékon, mely mint valamely varázslak magához ígérte csapongó képzeleteit, de a hosszú lovaglás- s rekkenő hévtől el lévén tikkadva, szemei akarata ellenére is lezáródtak. Alig szúnyada néhány perczig, midőn hirtelen ugatás ébreszté fel. Főlemelé fejét, s láta egy ürge leányt maga előtt a gyalog ösvényen menni, ki egy kerekded fekete korszóban vizet vive.

Csitt, Ordas! mond a lányka bizonyos elfojtott félelemmel, amint a czifra nyergű és csótárú lovat megpillantá, csitt, te bohó, soha sem láttál lovat? És kettőztetni kezdé lépteit.

Azon természetes vágy, mely a melegtől tikkadtat italra ingerli, Endre úrfiban is szomjat gerjeszte a korszó látására, s megszólítá a leányt :

Hol merítéd a vizet, hajadon?

A lányka, ki csak most vevé észre az idegent, megdöbbene a szóra, mint kit andalgásaiból ijesztenek föl, de csakhamar öszveszedé magát, s kész vala egy rövid visszautasító válaszzsal; azonban figyelemmel körültekintvén látá, hogy a kérdező nem valamely közönséges pásztorlegény, amilyenek őt néha kötődésből szólították meg, hanem egy czinos úri lovag, bizonyos szemérmes tisztelettel felele, hogy vizét a közel forrásból meríté.

Nem engednéd által egy perczre korszódat, szép leány? mond az ifjú ismét, nyájasan s oly hangon, mely az asszonyiságot tisztelő leventét bélyegzé.

Vaj igen uram, ha parancsolod. Ez legjobb forrás-víz, melyet itt a hegyek között találhatsz.

S te a legszebb leány, kit e hegyek neveltek, nem-e?

A lányka arczát halavány pirosság futotta el, zavarodva nyújtá korsóját az idegennek, és szemeit szemérmes aggodalommal földre süté.

Az ifjú lovag ajkaihoz emelé az edényt, szemeit pedig a lányra függeszté, kinek szépsége még csak most kezdte előtte feltűnni. Egy sugár nyúlánk termet, a legszebb kerekdedségű tagokkal, melyeket művész valaha a maga ideál szobrain felmutata; egy pár eleven kék szem, mely a legszebb leányi körben is csudálókra talált volna, egy vidám fehérségű arcz, melyre csak a szív mozdulatai vontak néha egy gyenge kétes pirúlatot, s szenvedélyen kívül halavány volt mint a hegyek hava, s benne a szemek tüze szelídülvén, az ábrázatnak félig epedő színt kölcsönözött; egy piperétlen de csinos öltemény, egyszerű s közép az úri és paraszt ruházat között, melyből csak egy fodros szélű fekete köténykét, s két szál piros galánt a legszebb gesztenyeszínű hajfűrtök közé fonva említünk — ezek voltak azon külső ékek, melyek e hegyek ibolyáját a környék legszebb virágává tették.

A lányka egyikét félénk pillantatot vetett futólag az ifjúra, míg ez elfeledve magát nézésében, a korsót szinte félig kiüríté.

Vizednek csuda jó íze van, leányka. Talán szépséged ígezte meg : de korsód igen kiürült, újra kell megmerítnünk.

Nem kell, mond a lányka, megrázogatván az edényt, még félig van, s az elég apámnak első szomját eloltani.

S ki a te atyád, hegyek ibolyája, s mely völgy nevelte szépséged?

Atyám? Vadásza a hasznosi grófnak. Látod, uram, ama vityillót a hársak megül fehérteni? Ott lakik. Az

a szilsővény, melynek szöge látszik, a miénk, vagy inkább a grófé, mert övé a vadászhajlék is.

Mi neve e helynek? kérdé az ifjú hirtelen, a lánykára meresztve tüzes fekete szemeit.

Terebi pusztá, mond a lányka, félénk csudálattal tekintve az idegenre.

Emelka! kiálta emez, s minden vére arczába látszott szökni, Emelka te vagy?

A lányka csudálkozva tekintte reá. Ki vagy te jámbor idegen? Nevemet mondád, de — úgymond fejcsóválva — én nem ismerlek.

Bohó leányka! Nem volt-e atyád várnagy Hasznoson? Nem laktál-e magad is ott? Még sem ismeresz?

Uram . . . megengedjen . . . Kegyelmed! — Istennem, Endre úrfi! felelt a leány akadozva, s néhány lépést félelmes tisztelettel visszahúzódva: megengedjen kegyelmes úrfi, nem gondoltam . . .

Látd, te könnyelmű leányka, mint elfeledéd hajdani ismerősödet, hajdani játszó társadat, mint nem gondoltál reá többé, mióta atyád Hasznost elhagyá; de én emlékezem reád; ha elfeledtél is, rossz leányka, képed előttem lebegett, habár nem ily szépségben is mint most itt állasz, mert nyolcz év óta felette megváltoztál. De lelkemre mondom, szép virágszál lett belőled, örvendhet atyád, az az agg zsémbes, az a meglegedetlen morgó, kinek semmi sincs kedvére. Nem igaz-e, hogy atyád téged igen szeret, szép leányka?

Oly igen nem, Endre úrfi, csak mint érdemli oly gyermek, ki bölcsőjétől fogva gondot, bajt, bosszúságot szerze neki, holott különben boldogúl s nyugalomban élhetett volna.

A pénzt inkább szereti úgy-e? A vén fősvény!

Ah Endre úrfi, ne bántsa ily beszéddel a szegény öreget. Nekem nincs semmi panaszom ellene, ő elég jó egy gyámolatlan árvához, mint én vagyok, kinek egész léte csak kedvetlen érzéseket szült neki, s midőn felnevekedett is, oly kevés örömére lehet. Ő komor, kedvetlen, zsémbelődő, ajkairól ritkán zeng nyájas szó,

béke csak akkor van a háznál, ha nincs hon, de a jó isten tudja, hogy a szegény öregnek igaza van. Egy fiú gyermeknek mennyi hasznát vehetné! De én szegény leány mit segíhetek rajta? Bennem nincs semmi gyámola, egy ok sincs mely miatt szerethessen, s tudom hogy nem szeret, de én, Endre úrfi, én szeretem a jó öreget, úgy mint valaha leány szerette atyját. Ő egyedül támaszom, kívülre senkim sincs e földön! Azért Endre úrfi, ne sértse őt, mert az szívemnek fáj.

Csudálatos lányka, te tudod hogy az a vén morgó nem szeret, téged egyetlen gyermekét, gyenge anyátlan árvát: mondd meg nekem, mint szeretheted te őt?

Ó gróf, mond a lányka, megcsóválva fejér nyaka felett azt a barna fürtű szép fejecskét, szokva vagyok hozzá, mert úgy nőttem fel. Egy van csak ki engem szeret, kívülre nem gondol rám senki, élek vagy halok, s én még is minden embert szeretek.

S ki az az egy? kérdé Endre hirtelen, s szemei égni látszottak.

Az egy szelíd áldott lélek, kihez hasonló kevés van, mond a lányka nyugalommal, s akinek köszönöm, hogy nem úgy nőttem fel mint sziklai gém, szilajon és vadúl: az én jó néném.

Úgy? mond az ifjú csillapúlt érzéssel, de ezt nem hihetem el neked lányka, nem hihetem, hogy ne legyen valaki, ki téged jobban szeret mint nénéd? Há, Emelka! miért pirúlsz? Csalfa, úgy-e nem tagadhatod, hogy e vidék ifjai között vannak csudálód? hogy van olyan, ki rád szívesben pillant, kire magad is szívesben tekintesz, mint nénédre?

A lányka egy kissé megzavarodott, pirúltan függeszté le fejét, de csakhamar felemelte ismét szép szemeit, s egész nyugalommal felelt: A vidék ifjai közül én sokat ismerek, minden vasárnap látom őket a templomban, köszöntenek s én köszönök, s ez minden ismeretségünk. Ők nem ügyelnek egyébiránt rám s én nem rájuk.

Ha ügyelsz-e rájuk, lányka, azt nem tudom, de

hogy közöttök van valaki, aki téged még inkább szeret mint nénéd, az iránt bizonyossá tehetlek.

S ki az? Én nem ismerem őt? mond a lányka ártatlan hidegséggel.

Találd ki, felele az ifjú.

Mondom, hogy nem ismerem.

Vigyázz, lányka, hogy meg ne fogjalak, te jól ismered ezt az ifjat.

A leány aggodalommal tekintre reá, halavány pirulat futá el arczait, de csakhamar ismét egész nyugalommal felelt: (Nem ismerek közelebből férfit, atyámon kívül.

Atyádon?)

Amint mondod, uram! Talán ismerős vagy vele?

Igen — úgy — félig — távolról.

Nem jönél be hozzá, csak húsz lépés ide a vadász-hajlék.

Most? — — Nem, majd máskor. Én itt a hegyekben gyakran megfordúlok, s ha oly jó vizet adsz máskor is lányka, úgy még gyakrabban fogok ezután.

A vizet nem én adom uram, az a forrás ott a kőszirtek alatt, melynél könnyű lesz megtalálnod a csanakot is, a pásztorok ezzel szoktak meríteni.

Az csanak, de én a te korsódból akarok inni, lányka, s azon vízből melyet magad merítettél. Ha ezt megígéred, úgy máskor is eljövök, s meglátogatom atyádat.

Víz, víz marad, akármivel merítjük. De miért ne, ha épen úgy kívánod uram, valamikor csak a kútnál találász.

S hát ha ott nem találalak?

Akkor a vízparton vagyok — mond a lányka megijedve, mintha tán azt nem is kellett volna mondani.

S eljössz a kúthoz? mond, megfogván a lányka kezét, eljössz?

Ha dolgom nem lesz, talán. De ereszd kezemet, vám vár.

Ha megigéred?

Eljövök.

Holnap hát, ily tájban.

Igen, isten veled.

Légy boldog szép lányka! mond ez, érzékenyen utána intve s nézésébe merülve, mind addig míg a fáktól láthatá.

A lányka sietve ment útján mindaddig míg az erdőcskében volt, de mihelyt a szilfák közzé ért, és gondolá hogy az idegen többé nem látja, megfordúla és titkon visszanézett felé. Az ifjú csakhamar vállára vevé puskáját, és ment fel a hegyeknek, a lányka pedig lassú hangon ugyan, de még is elpirúlva önmaga előtt megvallá, hogy az egy szép legényke, s midőn az ajtókilincset megnyitá, csudálkozva vette észre, hogy keze reszketett.

II.

Késő éj vala midőn Endre Hasznoson megérkezett, s csendesen, nehogy atyjától észrevétessék, szobájába lopódzván ágyára dőlt. De álom szemeire nem jöve. A lányka gyönyörű alakja oly magas szépségben álla szemei előtt, melyet csak ifjonti tüzes képzelet előteremthet. Keblében ismeretlen lángok kezdenek ébredni, hatalmasan érzette magát vonatva ezen egyszerű erdei lánykához, minden képzeletben őt látta, szavait hallá, mozdulatait és szépségét csudálta, s az éj felén már túl vala, midőn az álom elnyomá. Midőn a hajnal első sugáiraival ő is felébrede s ágyából kikelt, s a magas várablakon kitekinte, mely kelet felé egy kised völgyre nyílt, ő magába és képzeletibe merülve hidegen nézett a reggeli szép tüneményekre. A keletkező nap lángsugárai, melyek a Mátra sötét ormai megűl pirúlni kezdenek, a madarak zengése, a réti virágok illatja, melyeket hűs szellők lebegtetének felé, nem kötheték le az ő szerelme álmain csapongó figyelmét. Ő nem

vala többé az a vidám, gondatlan, könnyelmű ifjoncz, ki mint szilaj őzfi játszva kalandozta be a bérczek meredekeit, veszélyeket nem ismerve: ő érzeni-kezdte léte becsét, sejté hogy e föld valami olyat bír, melynek értékéhez az ő képzelete semmit sem tehet hasonlatba. Nyugtalan és feszengve várta hogy atyja eltávozzék, s ő mehessen hová szíve és képzelete szomjai ragadozták. A nap már jó fenn vala, s közel délhez, midőn a várkapun atyját négy lovagtól kísérve, kik között Hornya is volt, kinyargalni látá. „Lovakon mennek, jó jell gondolá magában, estig nem fognak visszatérni; s azonnal felöltözik, és ment az udvarra, hol megnyergeltetvén lovát, a verebélyi úton sebesen elszágulda.

Csendes vala minden, csak lova lépteinek kopogásai hangzottak az erdőben. Ő kedves álmaiba merülve haladt darab ideig; midőn a Zagyva hidához közelgett, lassú nyöszörgés hatá meg fülét, mely a parti égesből tetszett felé nyögdelni. Ő nem ügyelve a tárgyra tovább haladt, de midőn a hídon túl vala, a nyöszörgés még inkább hallatott, néhány lassú jajszó is zengett fel a völgy mélyéből. Az ifjában felébrede ugyan a vágy megtudni e nyöszörgés okát, de a hangból azt veheté ki, hogy az valahol távolabb lehet, s az oda-menetel időt rabland el tőle, melylyel annál inkább kelle gazdálkodnia, minthogy a dél nem messze vala, útjának ozélja pedig még jól távol, s azon felől rettege atyja vagy kísérői által megsejtenni. Megsarkantyúzván tehát lovát, sebesen előre szágulda. Az erdő nyílai kezdett, s ő egy tisztásra juta. Alig mene néhány ölnyi távolra, ismét hallá a nyöszörgést, a jajszót, s most már ezen szavakat is emeltebb és világosb hangon: Endre úrfi! Endre úrfi! Endre megfordítá lovát és körülnézett, de semmit sem látá. Azonban mert a hang és kiáltás nem szűnt meg, visszafordúla, és ment honnan a nesz hallatott. Midőn a völgybe ért, egy embert látá, kinek karjai és lába hátrakulcsolva egy fához valának kötözve oly szorosan, hogy magát megszabadítania lehetetlen volt, sőt még tagjait sem mozdíthatá.

Ki vagy te boldogtalan? kérdé az ifjú, mellé szöktetve.

Ah, Endre úrfi, az istenért, ne hagyjon egy szerencsétlent itt gonoszul elveszni. Istentelen haramiak támadtak meg, s mert védelmeztük magunkat, két társamat a Zagyvába vetették, engem pedig öszvelődözve megkötöztek. Jaj pénzem, jaj szép portékáim!

Az ifjú leszálla lováról, s eloldozá az embert, kinek ősz hajai bizonyították agg korát, s az a hang melyen a magyar szavakat kiejté, tót származását. Magát házaló tőzsérnek vallá, ki vászon, selyem keszkenők s egyéb szövetheli portékákkal az alföldre igyekezett, de e szerencsétlen tájra jutván mindenétől megfosztatott, s jobb keze néhány helyen meglövetvén, a munkára is alkalmatlanná leve. Az ifjúban felébredt a szánakozás érzelme, s a szerencsétlen embert, kinek sebei most is vérzettek, nyergébe emelte azon szándékkal, hogy Verebélyig viszi, s ott valamely keresztény ápolására bízza. De alig haladt vele egy óranegyednyi távolra, az ember felszólala :

Endre úrfi, nem hall valami zajt?

Igen, úgy tetszik emberhangok.

Az istenért, hagyjon engem itt, s szabadítsa meg magát, az én gyilkosaim jőnek.

Az ifjú megállítá lovát, s hallgatá a beszédet. Csend vala az erdőben, s néhány szót tisztán ki lehetett érteni.

Egyenlően, bajtársak, egyenlően! ez volt szava urunknak — mond egy tompa mély szózat.

Hát nincs-e úgy? kérdé a másik?

Szört szörért atyafi, úgy szól az igazság. Neked pénzed van és keszkenőd, s nekem az a nyaláb daróc?

Annak is megvan a maga becse.

Czigánynál sátornak; cserélj hát, tisztos fejű apád hasznát veheti. Úgy sincs ponyvája, melyen a lopott lisztet szárítsa.

Nézd a gorombát. Tán tisztartó volt apád, máléleső palócz!

Molnár poronty! én nem akarok pántolódni. Ne kezdj veszekedést, mert istenemre megszalasztalak. Én egyenlő osztozást kívánok.

Igazság! mond egyszerre két más hang.

Jaj szép portékáim! mond a tőzsér felsohajtva, de annak már vége, s most csak hagyjon el az istenért Endre úrfi. Sokan vannak.

Az ifjú egy sűrűbe vivé az öreget, s egy pár aranyat nyomván kezébe, elhagyta azon biztatással, hogy még visszatérend. Hallá a rablók beszédét, melyből kivethette hogy legalább is négyen vannak, de a vakmerő ifjú meg nem állhatá, hogy hozzájuk közelebb menvén meg ne nézné kik legyenek. Leszálla lováról, s hogy lábai dobbanásai meg ne hallassanak, csendesen vezeté a zöld pázsiton. Midőn egy ritkás széléhez ért, újraczi-vódásokat halla, melyre megállván körülnézett, s láta négy izmos paraszt suhanczot a gyepen heverni, s közel hozzájuk nyerges paripát legelve. Ketteje a suhancznak kemény szóvitában volt, a más ketteje pedig egy vég vásznon látszott osztakozni. De csakhamar az erdő sűrűjéből pissenések hallattak, melyre a legények felszökdeltének, s ime más kettő féknél fogva vezetve lovát jöve közikbe. Az egyik, kit emezek tisztelettel köszöntének, egy halvány magas termet, hátrább marada, s lovát egy fa mellé kötve a dombon leült, az ifjabb pedig a csoport közé vegyülve, beszédbe keveredék emezekkel, melyre nem sokára kiki előadta a rablott portékákból osztályrészét, s azt újra kezdék egymás között osztani. Endre darab ideig nézte őket a sűrűből s hallgatózék, de egy szót sem vehete ki többé. Azonban a hátravonúlt magas férfi felemelvén fejét, az osztozók közé kiálta: Vége van-e már? Az ifjúban meghűlt a vér e hangnak hallására, úgy tetszett neki mint ha atyja szavát hallaná. Azonban nem akara hinni füleinek, s hogy bizonyosbba lehessen, most még inkább vágyott leshelyén maradni. Nem sokára az ifjú, ki a portékákat osztá, felegyenesedvén körültekintgetett,

melyre az ifjú, nehogy észrevétessek, egy kissé hátrább vonúlt.

Pimaszok! kiálta az ifjú tüzes hangon, melyben Endre Hornya szavát ismerte meg, itt czivódnak, s nem látják a karvalyt mely őket távolról lesi! S erre felkapván pisztolyát elsüté.

Még nem mondá ki szavát Hornya, midőn Endre már sejtén, hogy ottléte észrevéttetett, lovára szökött, s oly sebesen mint csak lehete elszáguldott, s egyedül ezen sebességnak s vigyázó szemeinek köszönhető, hogy a veszélytől megmenekedett, mert Hornya lövése éppen azon helyt sodrá el a bokrok ágait, hol Endre állá.

Endre hallá a lövés után mint kiáltá atyja — mert Hornyát megismervén, nem kételkedett többé hogy az az ő atyja — bajtársait fegyverre, de csakhamar eltűnt füleiből minden hang és nesz, mert oly sebesen rohana paripája, hogy míg a rablók csak az útig vergődhettek is lovaikkal, ő már távolra halada, s többé nyomba nem érhettek. Az ifjú csak akkor jöve azon ámulat és ijedelem hatásából, melyet a rendkívüli jelenések reá tettek, magához, midőn közel vala Verebélyhez. Atyját ily társaságban találni borzasztó gondolat volt, melyből nem tudá magához térni. Fejében ezer ellenkező eszméletek forogtak, melyek őt hasonlóvá tették egy holdábrándoshoz, ki vándorlásokat teszen a nélkül hogy tudná és eszméletlen volna. Csak akkor ébrede fel, midőn a verebélyi lakosok, kik őt ismerték és szerették, ezen szavakkal „isten jó nap, Endre úrfi“ köszöntötték, és a falusi lányok, kik az ablakra futottak midőn lova dobogását hallák, különféle észrevételeket tettek reá : „A szép Endre úrfi! mint kiizzadt paripája, ugyan hová siet oly nagyon?

Azon dombocska alatt, hol most a csengerházi pusztá áll, nem messze Terenyéhez magas szil és égerfák között egy magányos csárda állott azon időben, midőn e vidék felett gróf Zsarló vala úr. Alkalmas szállóhely, s gyakori menedéke a Magyarország felrészéből jövő útasoknak ; ezen helyhez kelle jőnie annak

ki Verebélyből a terebesi pusztára menni akart, mert máshol nem vala híd a Zagyván. A csaplár, egy piros pozsgás zömök termet, ki mindég kedvetlen volt, és mindég zúgolódott cselédeire, ámbár őket szerette, mert külső komorsága mellett is valódi jószívű ember volt; s az útasok, kiknek mindég vannak panaszaik a vendégfogadósok, a csaplárookra, egyebet nem tudtak felhozni János diák ellen (mert így nevezték), mint hogy itczéje neki kisebb a meghatározottnál. Azonban ez nem nagy vétek csaplárban, minekutána a szokás már ezt behozta s országszerte így volt, s talán maig is így van: János mester azt gondolá, hogy ő sem akar jobb lenni a többinél, s valahányszor szemére vetették az itczét, ő dörgött ugyan cselédeire, s ütlekkel fenyegette őket, ha becsületes borivóit így csalják, de négy szem közt tudokra adta nekik, hogy fenyegetéseire nesokat hallgassanak. Mindemellotta jószívű jámbor diákot Endre úrfi kedvelte és szerelmének csak őt tevé biztosává, mely ügyben az híven el is járt, s ami titkot tudá, azonnal értésére adá. Midőn Endre a csárdához ért, leszálla lováról, s amint szokása volt, fütttyente a csaplárnak: melyre az rendszerint kijött, és az ifjú gróf lovát elvezeté. Most azonban nem jelent meg, mert a fütttyenést saját lármájától nem hallá.

A renyhe dologtalan nép! úgymond haragjában, csak azt lesi mint kerülje ki a munkát. Gondolja kend, Mihály mester, még most sem jöttek meg a temetésről.

Ugyan nem-e? szólala egy koros ember az asztal-szögből. Hejnye pedig én is ott voltam a temetésen egész végig, s azután még haza ballagtam, pedig uram fia hol van az én házam, csaknem a falu más végén, s még azután hajtottam ide a marhát a legelőre.

No lássa kend, Mihály mester. Ördög és pokol! a mérég emészt meg. Hát ha még borivók volnának! Mindent magam tegyek? Agyon verem őket, s az még nem elég, azután összetöröm kezét lábát a manó hordta az népének.

Hahaha János diák! elég egy is, ha agyonverte kend őket azután minek bántaná kezöket lábokat? De hagyja kend, majd megjönnek; addig beszélgessünk egyebet. Mit gondol kend János mester, ki lesz most már a verebélyi ispán?

A jó isten tudja, felelt a csaplár egy kissé megcsilapodva; a Jézus áldja meg azt a jó urat mind ezen mind a más világon. Az egy becsületes jó lelkű ember volt, olyat nem hamar kapunk. Az nem vetette meg a szegény embert. Ha hozzá mentem, úgy néha a korcsmapénzzel, gondolja kend le nem ültetett? Mindjárt kijött maga is: No hogy van kend János diák, mi jót hozott kend hozzánk? Zsuzsi, hozzatok egy pohár bort ennek a becsületes embernek. Így, Mihály mester, egész órákig is elbeszélgetett velem. S ha néha bosszús volt, ha a Zsarló pénzért zaklatta, ha keményen rám parancsolt hogy pénzt vigyek, midőn jöttem, még maga követett meg: lássa kentek, én nem örömet teszem ezt a sarczólást, de a nagyságos úr! — s itt válat vonított — Ha rám parancsol! A boldogságos szűz mentsen meg haragjától.

Isten nyugasztza őt, olyat többet nem kapunk. De kend hát okos ember, János diák, s össze is jön itt néha urakkal is, mit hall, ki lesz ezután ispánunk?

A jó isten tudja, a mi urunk, a gróf, csudálatos ember, ki találná ki szándékát; ő a jó embereket nem is szereti, s nekem nem sok reményem van hogy sokáig maradjak itt e csárdában, ha valami olyan zsarlót tesz ide kentekhez mint maga. De ezt csak négy szem közt mondom, Mihály mester, tudja kend csak úgy négy szem közt, mert az a gróf — — — no, egy szóval csudálatos ember.

Értem, értem, hamar torkára tapod, aki felőle rosszúl beszél.

Hej, Mihály mester, ha már Endre gróf volna urunk! Az volna ám az élet. Istenem! sohasem láttam jobbat fiatal úrban, az lesz ám valaha gyámola és atyja a sze-

gény embernek! És aztán, Mihály mester, mint ül a lovon, micsoda büszkén, azt gondolná kend, hogy olyan kevély, rátartó, mint az a dölyfös apja, pedig istenem, ez a rongyos csapszék, s az a túkrös palota Hasznoson sem különböznek jobban egymástól, mint ez a fiú apjától. Mondhatom kendnek, szívem szerint való gyönyörű legényke. Alatta a ló sem úgy megy mint más lovag alatt: kevélyen szedi szárait, s oly gyengén viszi, hogy csak meg sem billen a nyeregben, mintha érezné a hamis pára ki ül a hátán.

Azt láttam magam is tavál nyáron . . . De-nini! János diák, valaki füttyentett ott kinn, nem hallá kend?

Csak várjon kend, Mihály mester, valami útas bort kíván. Ördög és pokol! az a gaz tacsó és az a csám-pás liba még sincsenek itt.

Ezt mondván János diák kimene az udvarra, s amint meglátá hogy a szolga a kapuba jön, nagy lármával reá támada:

Te gaz kölöncz, most van vége a temetésnek? Várj rá, öszvetöröm csontjaidat . . . Majd úgy eresztelek el másszor is az ispán temetésére.

A fiú meghunnyáskodva mene el előtte a korcs-mába, János diák pedig kimene a ház megé, honnan a füttyentés hangja jött.

Ah jó napot, édes Endre úrfi!

Csitt, mond Endre hirtelen, nemszabad tudni, hogy itt vagyok. — Mi újság?

Istenem! ez a szegény pára, hogy megizzadt, ugyan nagyon megzaklatta nagyságos úrfi, szinte reszket bele. Nem pihentetjük meg egy kicsinyt? Aztán, Jézusom, mi lelte az úrfit? Olyan sápadt mint a fal. S minek az a sisak fején? Istennek hála, most nincs török a nyakunkon. Szálljon le édes Endre úrfi, s pihenjen meg, az a szüntelen való nyargalás, hegyen völgyön mint a forgósél, elrontaná még a vasgyúrot is.

Mi újságot tudsz János, hogyan vannak Terebesen?

mond az ifjú, szavába vágva, mintha nem is hallaná amannak szavait.

Majd mindent elmondok, mindent Endre úrfi, de előbb szálljon le hát. Ez a szegény pára . . .

Tudsz valamit, kérdé hevesen.

Istenem, mondom, hogy szálljon le előbb.

Ördög és pokol! mond az ifjú, hogy kend oly sokat tud hiába fecsegni, János. Én tudni akarom mi hír van, s tovább menni.

Lelkem-adta Endre úrfi, csekélység, semmi; hogy az úrfi még olyan heves is tud lenni, pedig mondom csekélység. Lyányom ma odát volt a pusztán, senki sincs otthon, Dorogi uram a hasznosi erdőre ment reggel, csak Teréz asszony és Emelka. Sokáig beszélt Terézszel, ki az ablak alatt ült, de Emelkát nem látta. Végre mikor el akart jöni, a kis szoba ablakára pillantott, s látta Emelkát rokka mellett csendesen ülni; az orsó sebesen pörgött kezében, de a lyányka néha-néha letette, s orcáját kendőbe rejtve sírt.

Sírt? kérdé Endre meglepetve, valóban sírt? S neki különben nem könnyen áll a sírás.

Semmi, Endre úrfi. Teréz azt mondta hogy az ispán leányát siratta, ki apja meghalván, árván maradt egy kisdéd négy esztendőös öcscsével.

Gondolnád? — — De semmi! s nincs egyéb? S Dorogi hát nincs otthon?

Csak éjszakára várják.

Isten veled, János! mond az ifjú kezét nyújtva János diáknak. Maradj fen egy kissé tovább, érted? Az éjt talán itt töltöm.

Hozza isten Endre úrfi. De hát most hová megyen?

Át a pusztára. Kell őt látnom, nyugtalan vagyok; ott valaminek kellett történni. Különös érzések támadoznak bennem. Isten veled, még ma látni foglak. S ezzel megsarkantyúzván lovát, tova száguldott.

A csaplár fejcsóválva nézett utána, meddig el nem tűnt szemei elől. „Mi baja lehet ennek a fiúnak, még ilyen különösen nem láttam! hm, hm, most már szeret-

ném ha soha sem látta volna azt a leányt, még tudja isten mi történik miatta. Az a tót zsvány, az a Horny, rég kerülgeti ezt a leányt, s pedig Dorogi s Horny sokat vannak együtt itt a korcsmában, s mindég úgy titkolódnak. Istenemre mondom, nem szeretem a dolgot. S ennek a tüzes vakmerő ifjúnak nem is mer az ember ilyet mondani. Isten mentsen meg . . . mi lenne abból. Ej, ej, bár ne tudnék semmit a dolog felől.

III.

Emelka atyja, az öreg Dorogi, egy tisztességes jó házból vette eredetét, de a török pusztítások között számtalan nemes nemzetségekkel ő is ínségre jutott, s csekély birtokait elvesztvén, hogy magát éhbel-haláltól megóvjá, mások kegyelmeihez kellett folyamodnia, s így juta gróf Zsarló szolgálatjába, s a terebesi vadász kötelességeit szinte tíz esztendő óta vitte. Ő sanyarú vala minden tisztí dolgaiban és pontos, jószívű ember mindaddig, míg a jószívűség semmibe sem került, de mihelyt embertársait áldozattal kelle segélni, ott a jószívűségnek a pénzszeretet és a fősvénység hallgatást parancsoltak. Ne lett volna benne ez a gyengeség, mely annyi rossznak kútfeje, oly szembetűnő mértékben, őt sok jó egyéb tulajdonai szeretetre méltóvá teheték vala mind azok között, kikkel összeérintésben élt. Ő azon korban állott, midőn az ember többnyire belefáradva az élet terhes foglalatosságaiiba, kívánna magának gyakrabban pihenő órákat csinálni, s ha ezt mégis nem teheti, zúgolódva kezdi és végzi munkáját. Dorogiban ez a zúgolódás, ez a zsémb annál gyakorabb volt, minél terhesbek, minél fárasztóbbak voltak erdőmesteri foglalatosságai. Ő csak ünnepnapjait mondhatá szabadoknak, egyébkor, kivált téli időközön kívül, hajnaltól estig nem vala hon, s ha haza tért, komor és kedvetlen volt, s panasza sorsa s terhekkal megrakott élete ellen, kinek egykét fillért, mint mondogatá, izza-

dás közt kell keresnie az alatt, hogy oda át a faluban az az ispán szobában ülve úr, s torkig ül a bőségben. S ha ilyenkor háznépe közül valaki csillapítá, vagy vigasztalta, mit testvér húga Teréz több ízben próbála, szinte dühösségbe jött, és keserű szidalmakat ejte. Így lőn, hogy háznépe csak akkor volt békén, midőn ő nem vala honn. Rajta kívül azon kis csinos mezei lak népessége csak négy személyből álla, leányából, testvér húgából, s két szolgáléányból. Teréz egy, sugár magas alak, kinek szelid vonásaiban jóság és bizonyos lelkicsend mutatkozta, s kinek ábrázatján, bár szemei születése óta homálylyal valának borítva, s bár hanyatlani kezdő korát élte, nem leheté minden kellemet megtagadni; viselt gondot a házra, s neki köszönheti Emelka is, hogy jobb neveléssel dicsekedhetett, mint talán sok hozzá rangra nézve hasonló leányok. Teréz és nevendéke Emelka a leggyengédebb szeretettel viseltettek egymás iránt, s ami ezt búsítá, az a másikban is a legmélyebb részvételt ébreszté fel. Midőn Emelka először megvallá Endre iránti indulatait, Teréz megretene, s igyekezett a leánykát arra bírni, hogy e köteléket oldja fel; de minekutána látta, hogy szerelme mélyebben van elgyökerezve, mintsem többé kiirtani lehetne, arra fordítá minden gondjait, hogy titokban tartassék, s a két cselédnek a legszorosb hallgatást parancsolta, tudván azt, hogy ha a kegyetlen hasznosi grófnak értésére esik, áldozataivá lesznek haragjának, s mert elképzelé, hogy Dorogi is, esmervén gróf Zsarló természetét, leányának e szövetekezését a legnagyobb kedvetlenséggel veendené, eltitkoltaték minden ezelőtt is : amit könnyű vala eszközteni, mert, mint mondánk, ritkán volt honn, és Endre úrfi soha sem jött előbb Terebesre, mintsem a csengerházi csaplártól Dorogi hollétét kitudakozná.

Így állának a dolgok, midőn egy estve Dorogi fáradtan haza jövé, puskáját levevé válláról, és e szavakkal : „le veled utálatos szer, bár ne jött volna a világra, ki először föltaált,” haragosan a szögletbe

veté. Hogy nekem meg is kelle valaha azt tanulnom vesztetemre! Mint bánnak velem! Ha itthonn maradok, kinn megvan a nagy kár, az a lator nép megcsal, meglop, az uraság engem becsstelenít; ha kimegyek, megint a gróftól nincs nyugodalmam. Az az isten-adta vadászat! melyből semmi haszon, csak lábbeli kopik benne, melyet aztán senki sem térít meg. Nem gondolhatom, mi gyönyörűsége van a grófnak benne; szüntelen azokat a meredek sűrűket mint medve bujkálni. Nincs-e más multság a világon, mint az, hol az ember lábait csaknem csontig lejárja? Ifju koromban? igen, akkor szívesen jártam volna, de akkor úr valék, s most őszült esztendeimben bakszökéseket kell tanulnom szikláról sziklára, mint a kőszáli kecske, s az isten-adta egész nap! — — Hüh be elfáradtam, mint a marha, mely reggel óta igában nyög, s mi hasznom benne? egy fillért sem bírtam elaggott gyenge koromra összetakarítani, hogy a férgek ne emészsenek meg. Istenem, istenem, ki fog engem öreg napjaimba gyámolni?

Teréz és Emelka szótlan ültek a kandalló mellett, míg az öreg zsémbelődött, mert ismerték természetét, hogy ily órában a legbékesb beszéd is tűz az olajra. De végső szavai Emelkában a gyermeki érzelem húrjait illenték meg, s a lányka felkelt, és csendesen atyjához menván, e szavakkal: Édes atyám, ne epessze magát ily aggodalmakkal: Nem vagyok-e én leánya, ki öreg napjaiban gyámola lehetek? egy forró csókot nyomott kezére.

Hallgass, mond az öreg, haragosan visszatolván őt, csak olyan vagy, mint a többi nemedbéli, hiúságon kapkodó, és csalfa, leńge és csapodár, neved aszszony. Együgyű, kába lányka, mit tettél mindeddig atyád könnyebbségére? Menj, menj, te sem vagy jobb, mondom, mint egyéb nemedbéliek.

A lányka keserű könnyekre fakadva vonúlt vissza, és a szobának egyik szögébe, hová csak homályosan csillogott a kandalló világa, elvonúlva nyomta el fájdalmát, melyet atyja méltatlan pírónsági szívében támasztottak.

Édes bátyám, monda Teréz, ki mindeddig szóltan ült helyén, kérlek, hogyan lehetsz eléggé kegyetlen, ártatlan lányodat oly vad szemrehányásokkal keseríteni? Mivel ada okot reá, kérlek az istenre?

Te is itt vagy? mond Dorogi oly hangon, melyben harag és elkeseredés látszott; gondolám mindjárt hogy ügyészévé fogod magad tenni kedvenczednek. Jól tudom hogy ti összetartotok, hogy egyiktek úgy nem gondol az én sanyarú életemmel mint a más, hogy egy vigasztaló szóval sem jönétek enyhíteni terheimet, de...

Nem magad vagy-e, kit minden szó, minden megnyugtató, csillapító hang, csak bosszúságra gerjeszt? Csak fecsegj, hisz ahhoz jól tudtok! De istenemre mondom, segítek, nem sokára segítek én magam a dolgon, s nektek úgy kellend tánczolniotok, mint én kívánom. Meglátom ki lesz az én akaratom felett úr saját fészkemben!

Nem voltunk mind eddig engedelmes szolgálid édes, édes bátyám? Ne hagyd magad elkapatni a haragtól.

Csitt nekem, nem akarok hallani több fecsegést, én el vagyok tököelve, hogy e nyomorú szolgálatról lemondok; a verebélyi ispán tegnap halt meg, a gróf megígérte, hogy helyébe Hornyát nevezi, az egy derék ifjú ember, és szép is azon felül, ami a ti bálványtok, gyenge teremtések! s mondjátok bármit, én többé nem hallgatok beszédetekre, eleget hallgattam, s te Emelka, férjhez mégy hozzá, s atyádat elaggott korában megmented az éhhez-haláltól.

Édes atyám! azt az irtózatot . . . .

Egy szót se . . . . mond az öreg felegyenesedvén helyéből, nem akarom, hogy felingereljétek mérgemet, s olyanra kényszerítsetek, mit talán magam is megbánjak . . . . E szavakkal kimene a szobából, és ágyára dőlván, mint az, ki boldogságára egy nevezetes lépést teve, lassanként elcsillapodván fellázadt vére, elaludt.

Midőn a szobát elhagyá, Emelka mély zokogással borúlt Teréz nyakába. Édes néném, te egyetlenegy

istápom és reményem, szabadíts meg engemet, én el vagyok, örökre el vagyok veszve.

Együgyű kába gyermek! azt hiszed hogy az atyádnak komoly akaratja? Nem láttad-e, hogy rossz órájában volt, s e beszédek csak a fellobbanás mondatta vele? Holnapig elfelejti, s többé elő sem hozza.

Nem, nem, mond a lányka fejét csóválva, én jól ismerem őt, szándékait nem könnyen változtatja, s oly elhatározott beszédet mint ez vala, még nem igen hallottam tőle, s nem hiába jár utána az az utálatos Hornyá. Ez kicsinált dolog édes néném, mondj akármit, én érzem hogy a legszerencsétlenebb teremtés vagyok e földön.

Kedves Emelka, mire ez a hiú félelem? Mind ez semmi, valóban semmi, s ha feltenném is hogy való, nincs-e még száz módja a szabadulásnak? Azt hiszed-e, hogy Endre úrfi nem talál módot?

Ne nevezd őt. Boldogtalan pillanat, melyben először láttam! Ezek az érzelmek, melyeket keblemben felébreszte, lesznek gyilkosaim. Nem tudod-e mily szoros titkot parancsolt, nem tudod mint retteg atyjától? Ó néném, mondj, ha tudsz, csak egy vigasztaló szót: nekem egy reményem, egy gondolatom sincs, mely romlással ne fenyegetne.

Boldogtalan képzeletek, lányka, boldogtalan képzeletek! Én szólni fogok atyáddal, s lefestem előtte egész fekete színekkel azt a szerencsétlenséget, melyet kába szándéka által akar neked készíteni. Én ismerem Hornyát, jobban mint ő, s le fogom neki ábrázolni mi csoda embernek akarja adni egyetlen gyermekét. Most légy nyugton leányom, feküdj le, és verd ki fejedből e bohó képzeleteket.

A lányka egy kevéssé meg látszott nyúgodni e beszéden, s lefekvék, de midőn végig gondolá állapotját, újra felébredtek aggodalmai, s fejét a párnákba rejtve keservesen sírt. Látta nyomorúságát egész nagyságában, látta hogy az egyetlenegy Endre az, kiben reményei egy pontba látszanak gyűlve, hogy csak ő lehetne

őt képes megmenteni, de az okosság azt tanácslá, hogy ez előtt titkolni kell az egész dolgot, nehogy mérséktelen tüze még nagyítsa a szerencsétlenséget. Ily hánycódások közepett töltötte az éj nagyobb részét, s csak hajnal felé nyomá el az álom.

Másnap atyja, a nélkül hogy valamelyikhez háznépei közül szólott volna, korán elmene, ami Emelkában új nyugtalanságot gerjeszte, s egész napját a különben fürge, vidám lyányka rokkája mellett megvonulva a szobában tölté, s ottan-ottan szemei keserű könnyekkel tölték el.

Így állottak a dolgok a terebesi pusztán, midőn Endre úrfi a csaplártól hallott hír következtében a zagyvai hídon keresztülnyargala.

A vidék, mely lovagunk szerelem-tüzelte szemei előtt felnyílt, hasonló vala egy szép tájképhez. A Zagyva két partja kies zöldelőtű rétekkal volt akkor is mint ma elborítva, s a kedves tekintetű lapály akkor is erdő-koszorúzza hegyekkel vala körülvéve, keletre t. i. az irtózatoss meredekséggű Ágastető, mely egyike a Mátra magas bérceinek, nyugatra pedig a szentkúti hegyek köríték. Csak azon kis vadászahajlék, mely sűrű szilfái körül mint egy tündérlak úgy mosolyga lovagunk elébe, tűnt el a mai időben e tájról, s helyette egy vörös fedelű úri laks néhány gazdasági épületek látszanak a táj zöldéből feltűnni.

A forrásnál, hol először látá egymást a két szerető, megállá Endre úrfi, de nem találván senkit, tovább lovaglott a hajlék felé. Midőn közel vala, leszálla nyergéből, és ménét a sövény mellé kötve egy sűrűbe, gyalog ment a vadászahajlékba.

Istenem! kicsoda az! kérdé Emelka, felszökvén helyéből, amint látá, hogy az udvaron végig egy idegen jó, a kutya mellette áll, s meg sem ugatja.

Ki jó? kérdé Teréz.

Ültözete azt mutatja, hogy katona; én nem ismerem, de kellett neki már itt lennie, különben a kutya nem örvendene úgy jöttén. Istenem! talán Hornyá.

Alig mondá ki Emelka szavait, az ajtó megnyílt, s egy deli férfi alak sisaktól fedett arczezal és pánczélosan fegyveresen megnyitván az ajtót: Emelka! mond enyelgő hangon, s kiterjeszté karjait a lányka felé.

Istenem! te vagy Endre? mond a lányka felijedve, mit jelent e szokatlan öltözet, épen ma?

Nem tudod? Csalfa, nem te kívántad-e, hogy hadi öltözetben láthass?

Úgy! — — hála istennek, hogy nem más. Istenem, mi bohó lányka vagyok én, hogy úgy megijedtem.

Tagjaid remegnek Emelka! Mi lelt? Te nem vagy félénk. E fegyverek ijesztének-e meg? Várj, bohó lányka, leteszem őket.

Hagyd, Endre, hagyd. Veszélyt gondoltam, hogy így felkészülve láttalak.

Még is, még is Emelka, te nem vagy ma oly vidám. Arczaid halványak, s látod, csalárd, te sírtál, szemeid azt mutatják.

Ah, Endre, hagyd, semmi, valóban semmi.

Nem lányka, hiába tagadod, szemeim észreveszik a változást; azonban bármely csekély legyen is az, mely lelkeiden végig ment, te sírtál Emelka, s itt történnie kellett valaminek. Ha tagadod tovább is, Teréz-től fogom ki tudni! Talán nyomában vannak titkunknak? Szólj, nekem tudnom kell mindent.

Csendesedjél Endre, mint lángolnak szemeid, hidd valóban semmi — atyám le akar mondani tisztségéről, és —

És?

Verebélyben lakni. Istenem, az az öreg ember nem bírja már vinni tovább e fárasztó hivatalt. Nyugodalmat óhajt.

Úgy? — — mond Endre, elmerülten fel alá sétálva a szobában. S fog-e hivatal nélkül élni?

Azt a jó isten tudja.

Értelek Emelka. De légy nyugton. Apád leteszi hivatalát, Verebélyben fog lakni, és élelmére ne legyen gondja. Én fogok vele szólni, magam fogok.

Istenem, Endre! ne tedd azt. Atyád meg fogja tudni, és gyanúba ejted titkunkat előtte.

Mindegy, sokáig úgy sem szándékom titkolni; rövid időn mindent tudni fog. Én már elkészíték mindent, szombaton átmegyünk Szentkútra, az én hajdani tanítóm özsveesket titkon, s midőn a dolog megtörtént, tudatni fogom atyámmal.

Az ég irgalmaért, Endre ne tedd azt, elveszít tégedet, elveszít engem. Én nem akarom, Endre, hogy az történjék, nem akarom.

Mit? mond Endre, csudálatosan elsápadva szegezvén szemeit a lányra, te nem akarsz?

Nem, egyáltalában nem.

Nem akarsz hogy enyém légy? Emelka, te nem akarsz? Isten, nagy isten! mi ez? Látod te csalárd, hazug szív! most árulád el magadat. Tehát minden vallo-másid, minden érzelmed, minden lángod, minden szavad, nem vala egyéb, mint kígyóhízelkedés?

Endre, az isten irgalmaért, te félreértesz engemet! Nem ismered-e atyádat? Nem magad festéd-e előttem haragját? Ő borzasztó gondolat, ha ő titkunkat megtudná: eltiporna téged, eltiporna engem s ártatlan atyámat.

Hahaha! a pokol úzi-e játékát velem? mond Endre vad dühvel felkaczagva, s nem ügyelve dühében a lányka beszédére; ki hitte volna hogy a sátán angyalképben üzze ármányait e földön. Borzasztó, borzasztó!

Endre, boldogságos szűz! mi lelt? te dühösségben vagy. Istenem, te rosszúl vagy! isten, mi lelt?

Hallgass kígyó! mi gondod rá, hol dőfte meg gyilkod mellemet; elég neked ha megöl.

Szörnyű, szörnyű, s te kételkedel? Íme hallgass reám: itt újítom meg eskümet újra előtted, hogy senkit kivüled nem szerettem, hogy nem fogok soha is szeretni, s míg az a kereszt üdvözült anyám adománya kezidben van, melyet jegyül adtam, addig semmi halandó nem fogja bírni kezemet — mond a lányka magas égi eltökéllettel. s ~~halandó~~ lépven az ifjúhoz — Endre,

Endre — mond ellágyúlt hangon, érdemlettem-e én ezt tőled?

Az ifjú bámúlva merült el a lányka nézésében, s mintegy elalacsonyodva látá magát ezen magas eltökéltség mellett, s midőn a lányka utolsó szavait mondá, könnyek perdültek ki szeméből, felszökött, s engesztelőleg nyúlván a lány keze után:

Emelka! mond kérlelő hangon, angyali lányka, megbocsátasz-e nekem?

Hah, Endre, ez ismét a te szelíd lelked szava volt. Bocsásson meg az isten, ki téged oly szelíddé s oly vaddá teremte egyszersmind. Endre, Endre, hogy te ily csekélységen úgy fel tudál lobbanni, hogy te nekem annyi bajt és szív fájdalmat okozsz, s még is annyira tudlak szeretni!

Angyal! mond az ifjú melléhez szorítva őt: míg szerelmed enyém, nem rettegek semmit, jöjön bár tíz oly rabló mint atyám, kit oly remegve emlétesz, e szerelmet feldúlni nem foghatja.

Ah kedves, kedves Endre! mond a lányka bús hangon, még is, én rettegek érted. Ne volnál oly hirtelen, oly láng, én nyugton tudnék lenni, de lobbanásod még veszélybe viszen.

Ne félj kedves, én elég csendes vagyok megfontolni, mit kellend tennem, hogy megmentselek téged és magamat azon veszélytől, melylyel atyám haragja fenyeget. Légy nyugodt, nem sokára látni foglak, és akkor tudatni veled szándékaimat. El van minden készítve a legjobb módon, s neked velem együtt boldognak kellend lenned.

Igérj meg hát egyet, Endre megnyugtatósomra.

S az?

Igérd meg előbb.

Pajkos, itt kezem.

Hogy semmit sem téssz megegyezésem nélkül.

Makacs, mit nem kívánsz te mindent, de legyen, legyen. S most isten hozzád.

Angyalom legyen vezéred.

Szerelmed angyala! mond Endre visszapillantva az ajtóból.

A szerelmes pár elvált, nem gyanítva mikor és mely változások közt fogják egymást viszonlítani. De ki tudná megfejteti, mit rejt a jövődők fátyola titkos árnyékával, ki tudná megmondani, hogy az a békesajka, mely reggel kedvező szempillantat közt szálla tengerre, estig mely partnál fog megállni.

A leányka ablakáról kísértte szemeivel kedvesét mind addig, míg az esti szürkületben el nem tűnt. Midőn ismét rokkája mellé üle, körül fogák a sötét gondolatok, rémlet fogta el lelkét, titkos és mély mint az éj, mely szobájában elfede szemei előtt minden tárgyat. Maga sem tudá megfejteti minemű aggodalmak ébredtek lelkében, de ő nyugtalan és bús vala, mint ki nehéz betegségben vonagló rokonát virrasztja.

Endre úrfi vidáman s nyugodt lélekkel szökött paripájára, s aggodalom nélkül ereszté azt futásnak az előtte felnyílt téren. A nap már leáldozott vala, s mert a szentkúti hegyek megül fekete borúlat emelkedett föl, az éj nem lassanként, hanem hirtelen s mintegy sietve borítá be barna szőnyegével a tájéket; s míg lovagunk a hídhöz jött, oly sötétség lőn, hogy alig lehete tíz lépést látni, s a közel tárgyak is formátlan fekete csoportok gyanánt tűntek fel a szemnek. A Zagyvához érvén Endre úrfi, lassú beszédek halla a túlparton, melyeknek értelmét nem, egyedül csak hangját veheté ki. Midőn a hídon átaljött, csendesén lépteté lovát, s körültekingete. Két emberalakot láta, amennyire a homályból kivenni lehete, a pázsiton heverni, melyeket csak a világos színű öltözet jelele ki félig láthatólag, s nem messze hozzájuk ropogások hallattak a fűben, melyek azt gyanítták, hogy ott lovak legelnek.

Midőn Endre közelebb jöve, e szavakat veheté ki a beszédek közül:

Hm, ha én kegyelmed volnék, czimbora, másként beszélnék.

Nos, lássuk, mond Hornyá.

Először forgolódnám körül mint a turbékoló gerlicze, sok szépet kedveset mondogatnék neki, felpiperézném magam mint egy kis király, s nem jelennék meg előtte másként mint cziprán, hogy a szem megakadjon rajtam. Egy leány, hahaha, mi könnyebb mint egy ilyen bohó kis izét elcsábítani; fogadom, még maga járna utánam.

S ha ez nem sülné el?

Ki mondja?

Én, ki már jártam ezt a kopott régi utat.

Kopott? régi? hagyján, csak jól járjon rajta az ember.

Talán te tudnád jobban, ólommadár, ki oly nehezen fordúlsz mint a kenetlen kerék. Hagyd el kérlek, ha mást nem tudsz.

Jó, hát legyen úgy, nem sülné el: akkor erőhöz nyúlnék. Eleintén ficzkádoznék a csík, később megjuhászodnék. Ha pedig ez sem, már akkor nagy oknak kell lenni, már akkor bizonyosan nyúl fekszik a bokorban, s ezt kell meglesni, és kiugratni. Hol a kérő szép is gazdag is, ott a leány nagy ok nélkül nem osztogat kosárákat.

Ez már ér valamit, ez helyesen volt mondva.

Elhinném. Czimborá, ily dolgokat attól kell tanulni, ki tizenennyolcz esztendeig egyiránt forgatta a boros kancsót és a huszárkardot.

Nagyon jól, nagyon jól molnár, én már magam is gondoltam ezt. S majd szemmel tartom a porontyot, s ha valamit sejtek, Ábrahám, Izsák és Jákob istene, könnyörülj lelkén, melyet kiugrasztok belőle.

S akkor éljen a verebélyi ispánság! — — De csitt, nem lódobogás volt-e ez?

Úgy tetszik, megnézem, tán valamelyik czimboránk.

Amint Endre észrevevé, hogy megsejtetett, sarkantyút ada lovának, s tova száguldott. Hornyá utána néze és hallgatózott, s midőn visszajöve, elmondá társának, hogy egy lovag jött által a hídon.

Nem czimboránk-e? kérdé emez.

Nem az, oldalán kard csörtet, s úgy látszik fején sisak van. Kantározz fel, s menjünk, ő a csárdába lesz. E hídon nem jöhet más, csak az, ki Terebesen volt, itt valaminek kell lappangania. — Néhány perczenet alatt fel valónak készülve, s ismét néhány alatt a csárda udvarán, hol leszállván lovaikról a borozó szobába mentek. Amint az ajtót benyiták, ott találták társokat, kit a hídnál vártak,

Mennydörgő mennykő! hát te már itt vagy, s mióta? mond az egyik, midőn az ajtót benyitván látá, hogy társok, ki után váraкоznak, már a csapszékből boroz.

Halál és pokol! hát ez a barátság, kapitány uram? — mond ez, és serlegét borostól a földhöz vágá — szavát meg nem tartani csak becsületes emberhez való, de egy gaz mint kendtek és magam, ha valamit pajtásának tenyerére fogad, cselekszi, hacsak a manó el nem vitte.

A két belépőnek egyike egy alacsony, széles vállú, rendkívül izmos, naptól elsütött férfi való, vonásaiban, melyek durvák voltak, erő és elszántság mutatkozott, s bizonyos egyezésben látszott lenni lelke vaskos természetével, szemeiben jó kedv és vidámság volt, de ha a harag öszvehúzá szemöldeit, a néző visszarettent előle, oly irtóztatóvá vált egyszerre ábrázata. A másik, egy szinte közép természetű férfi, de vékony és tagjaiban egy kevésbé nyúlánk, szép természetű, göndörhajakkal, melyeket vörösnek lehet inkább mint szőkének mondani, vonásait nem igen lehet kivenni, mert arcza valamely kenőccsel való elmázolva, hihetőleg hogy meg ne ismertessék; egy vonás, melyen a kenőcs vastagabbnak látszott mint egyébhol, gyaníttatá hogy homlokán egy mély vágásnak helye van, egyébiránt az orr, ajak, homlok, áll, igen kedvesen valónak alkotva, és ha a vörös hajakat, melyeknek lángszíne valami visszataszító való, fel lehetett volna cserélni, a fej sok férfiúi szépséggel való felruházva. Vonásaiban komolyság és sanyarú lélek jelei ültek.

Mit mond az az ökörfej amott? kérdé az elmázolt ember, társát komolyan és villámló szemekkel mérve : a gyáva ördög még elárul bennünket.

Az izmos férfi nem felelt, hanem közelebb ment az asztalhoz, és félig tréfálva félig haragosan rákiálta :

Bornadály, mocskosabb a sárban fetrengő bivalnál, már megittad eszedet?

Ki mondja, hogy én ittas vagyok? Csúfolódó hazug! tán te vagy részeg, azért nem érted az igaz beszédet. Csalfa, zsidónyúzó, ismerlek, egy darab vászonért kész volnál pajtásodat felnyársalni.

Pókhasú, kutyahal! ni mint kitolta már szemeit a bor! Lásd meg! még ő pattog! Veszekedni akarsz-e, félénk kutya, tudod mint jártál már másszor velem? Vagy hallgass, vagy lelkemre mondom e fokos vállaidon fog lejtőt járni. Amint ezt monda, az izmos férfi kinyújtá karját, hogy nyakán fogja, de az tovább szökött az asztal megett, s ijedve kiálta fel :

Czimbora! pajtás! ne légy bohó, értsd meg a tréfát! Istenem! veszekedni akarsz-e, ki bántott?

Csendesen, legények, csendesen, mond az ifjú parancsoló hangon. Andor, nem szégyenled magad czivódást kezdeni? És te Illi, te gyalázatos boriszák, ha géged uralkodik rajtad, legalább nyelvedet tedd lakatra, különben istenemre mondom, s már máskor is mondtam, megjáród velem.

Édes jó uram, hiszen én már hallgatok, békén akarok maradni, de ez a marakodó Andor . . .

Csitt, Illi, most már legyen elég, szót se többé, mond az ifjú, és csendesen leülván az asztalhoz, csak most vevé észre, hogy a korcsmában többen is vannak. Balról a szögletben t. i. egy kerek asztal mellett öt ember ült és kockát játszott, nem messze hozzájuk pedig, emezekhez hasonló öltözetű a lóczára dőlve, egy pedig fejét a lóczán végig nyúlva aludt. Külsejökből azonnal meg lehete ismerni, hogy hadi emberek s fegyverök az asztalon és széken vala elhagyva. Jobbra a korcsmából benyúló szobában pedig a korcsmáros ült Endrével lassú

beszélgetések közt, melyeknek értelmét nem, csak hangját lehete kihallani az írószobába.

A mázolt arcú legény készantag úgy üle az asztal mellé, hogy néha-néha bepillantata a mellékszobába, s láthatá Endrét tetétől talpig, s láthatá hogy a csaplárral bizodalmas beszélgetekben van.

Illi! mond az ifjú, minekutána néhányszor a korcs-márost és Endrét szemügyre vette volna, emlékezel arra a fekete lovagra, kit ma reggel megugrasztottunk? Vigyen el a manó, ha ez nem egy azzal, kit most a hiddon általnyargalni láttam.

Volt-e pánczél derekán? mond az izmos Illi.

Pánczél, és fején sisak, amennyire a homályban láthattam.

S az a szép fekete paripa alatta, mintha a szélkirály méneséből való volna. Ördög és döghalál! hogy mi gyávák voltunk őt elszalasztani, de az én nyergesem nem futhata vele versenyt, a nyomorúlt gebe már eleget szolgálta, szeretném őt ily villámcsikóért felcserélni. Ez a nagyszájú gyáva Illi, mond megvető pillantattal társára tekintve, kit már akkor a bor és álom elnyomott, nem mere azon a tüzes fakón utána menni, de csak az ördög még egyszer előmbe vezesse ezt a nyalka ficzkót, hitvány eb legyen nevem, ha lovát magamévá nem teszem.

Ne félj, Illi, kezeimben van.

Hogyan?

Amott ül a csaplár szobájában.

Úgy? hát könyörögjön a Jehovának, hogy békében maradjon. Én mindjárt megyek, s felkantározom lovát magamnak.

Azt nem teszed, Illi, azt nem kell tenned, kábaság volna, mielőtt tudnók kicsoda?

Mi gondom reá, ha a török császár fia is, nekem ő nem kell, hanem lova.

Dőre, mondom neked, azt nem teszed. Hátha Endre úrfi volna?

Pah! kinek jutna ily gondolat eszébe. Endre úrfi fog járni ily időben a verebélyi csárdába! Ő most jól alszik magas palotájában a puha párnán. A gyáva fiúcska, ő nem fog éjszaka lóháton nyargalózni, nem úgy termett hogy egyébre való legyen, mint kályha mellett ülni s vén asszonyok meséin pityeregni.

Gondolnád? — Ha úgy volna! de én ismerem őt jobban, s bizonyossá tehetlek, hogy ő más mint aminek látszik. Ő meg nem retten a maga árnyékától, valamint atyja, ő épen az a vakmerő, szilárd, makacsszívű, ami atyja, csak egyben különbözik tőle, s jaj neked, hogy különbözik.

S az mi volna?

Az ami neked semmi. — Reggel és estve térdepelve nyögdécseli az Üdvözlégy Máriát, a szentkúti barát, az a vén lator, tele verte fejét Szűz Máriával, Mihály arkangyallal, Jakab és János apostollal, s a Belzebub tudná micsoda szentekkel.

Az semmi, az apja okosabb, ily dolgokon nem sokat töri fejét, s akarja, hogy más se törje. Majd kiveri ő e bolond mámort az úrficska koponyájából. S ha nem is, vigyen el engem a sátán csont és bőröstől, ha gondolok vele.

Te bohó vagy, nem látsz orrodnál tovább. Ha az a Zsarló ma behúnyja szemét, akkor megyek merre két szemem visz, mert ily Szűz Mária katonáját szolgálni embernek, ki nagyokra termett, mint p. o. én és te, Illi, a világnak legnagyobb szégyene volna, Azért, pajtás, czimbora, te szívemnek szíve, neked megmondhatom, azért magamat bemesterkélem most Verebélyre, s ha egykét esztendeig arattam, míg az öreg Zsarló él, midőn felfordúlt, tele erszénynyel könnyű lesz tovább állni. Nincs-e igazam? S te czimbora, neked velem kell tartanod, míg élsz nem fogod megbánni.

Nem voltam-e én mindég hű társad? Itt kezem pajtás, hogy nem hagylak el, de azért e fekete paripát magamévá akarom ám tenni, mert amit mondasz, az nem egyen fejembe.

Épen az az, amit előbb meg kell tudnunk. Ha szemeim nem csalnak, ez a paripa épen az, melyet ezelőtt félévvel az ecsegi erdőben vettünk el, tudod, mikor azt a hét gyáva németet megszorítottuk. Zsarló talán fiának adta a lovat. Azonban lehet hogy hibázok, mert minek volna e leeresztett sisak, e pánczél Endre úrfin? hiszen itt saját uradalmában nincs kitől félnie, hanemha valami titkos szándékot forral. Majd vigyázzunk rá, s ki kell tudnunk, bármi történjék.

Azalatt míg ezek itt így beszélgetének, a katonáknak egyike, ki a lóczán végig nyúlva feküdt, felüté fejét, s nyugtalanul kérdé, ha hajnal van-e már?

A koczkázók nevetni kezdenek kérdésén.

No örült bolondok, mi van itt nevetni való?

Amazok most még inkább nevettek.

Halál és pokol, mióta lettetek bolondok mindnyájan: én azt kérde, ha reggel van-e már?

A nevetés még inkább folyt.

A sátán tépjen szét benneteket, mond ez felemelkedve helyéből; aki köztetek nevet, azt mindjárt megtanítom sírni.

Most a koczkázók felhagytanak a nevetéssel, de a másik alvó kezde nevetni, melyre a magas férfi szinte dühödésbe jöve, felugrék helyéből, és a koczkázók felé rohant, kik megett a nevető egy faszékra dőlve volt; de a koczkázók felszökdeltenek helyekből. Csendesen, Bartó, csendesen, megörültél-e? kiáltának egyszerre hárman is; ha nem tudsz magadon segíteni, majd segítünk mi.

Gyáva, nyomorék szúnyoghad! Ti? ti mernétek? Álljon elő aki oly bátor köztetek, mindjárt megtanítom hogy kell bolondot üzni a magánál okosabból.

Bartó! te vagy igen sokat ittal, vagy megkábúlt elméd. Nem nevetni való-e, hogy még alig sötétedett el az est, már hajnalt hirdetsz, mint a megdörült kakas.

Vihogó kutyák, hát nem szólhattok? Nevetnetek illik-e okos embert? Lelkemre mondom, — rég úzitek velem játéktokat, nem sokára siralmasan lerovom.

Eszed tébolyog, Bartó, csak czivakodást keressz. Ha oly nagy kedved van hozzá, üsd fütykösödet hátához annak a fekete betyárnak ott az asztalszögbe, az kaczag rajtad legjobban.

Bartó körülnézett, s midőn látná hogy akorcsmában három idegen betyár is van, a szégyen és méreg teljes erővel lobbant fel benne, s felkapván egy jókora vastagságú botot, mely a korcsmának egyik szegletében állott, a három borozó legény felé mene, s minekelőtte szólna, kit legközelebb ért, az alvó Andornak válla közé üte. Ki ijedtében felugorván, mert álmában talán bírói személyek között képzelé magát, fölkiálta : Irgalmas isten ! engem ártatlanul akasztanak fel !

Hangos kaczaj támada a katonák közt Andornak e szavára ; Hornya is teljes tüdejéből nevetett, s még a szigorú Illi képén is lassú mosolygás vonúla végig.

Hej részeges lajhár, neked jól jó ez az ütés, legalább kiveri fejedből a mámort, mond haragosan Illi ; ha czimborám nem volnál, megkérném ezt az őrült katonát, hogy verjen végig rajtad.

Halál és pokol, ki az őrült ? kérdé a mérges Bartó, hatalmasan ütvén az asztalra, hogy minden boros edény széthulla róla ; ki vagy te otromba paraszt, hogy egy okos katonát őrültnek nevezni mersz ?

Otromba paraszt, uram, amint mondod, de őrizkedjél tőle, mert azt a fütykösöt könnyen kiveszi kezeidből, és koponyádon zúzza szét.

Isten hírével, most hát veled lesz dolgom ! Előbb ennek a barna pajtásodnak akartam betörni a bordáját, mert ő volt legkészebb a kaczajra, de isten hírével, hát rajtad szerzek e botnak mulatságot. Ezt mondván, fel-emelé botját s meg akará ütni Illit, de ez hirtelen fel-szökván helyéből, megragadá izmos karjával a botot és egy kevés birakozás után kicsavará kezéből a katonának. A katona pisztolyhoz kapott, de Illi sem vala rest, s kihúzáván öve mellől egy pisztolyt, egy szempillantat alatt felhúzá és czélzásra irányzá.

Fel ne húzd, katona, sárkányát fegyverednek, mert én már kész vagyok, s te azonnal ördögé léssz.

A csaplár hallván a czivódást, közikbe jött, és esdekle, hogy legyenek csendesek. A koczkázók látván hogy a tréfa komoly színt vesz magára, felkeltenek helyeikből.

Bartó! kiáltának többen egyszerre, le azzal a pisztolylyal! s kelmed idegen, akárki legyen, dugja el fegyverét honnan elővette. Szégyen magyar embereknek egy kis hahotáért egymást öldökölni.

Félre, gaz latrok! ki akar engem megtartóztatni, hogy azt az ugató szelindeket meg ne lőjem: felelé Bartó, társai felé mérges tekintettel fordúlva.

Mindnyájan, te esztelen borkancsó, kiáltának amazok, és rá esván Bartóra, kivevék kezéből a pisztolyt sok birkózás után.

Pajtások, czimboráim, mond Bartó esdekelve, csúfja legyen-e egy paraszt kutyának? Esküszöm a pokolnak minden ördögeire, ezt soha sem fogom nektek elfeledni.

Igazság, monda egy rész, az otromba szajhafi kudarcot üt rajta, azt még se tűrjük.

Tudjátok-e mit? Hagyjuk őket bottal kivíni az ügyet. Adjatok Bartónak is egy füttyköst kezébe, úgy is kanász volt, a bot úgy karikáz ujjai közt, mint a szél-zuhogtatta malomkerék.

Úgy legyen, monda Bartó, én úgy akarom, élet s halálra!

Legyen! kiáltának a többiek.

Kar, kar ellen, Bartó, mutasd meg, hogy nem csak nyelved és torkod derék, hanem karod is, amint katonához illik. Te pedig, füstös betyár, vigyázz: ha győztes léssz, tovább mehetsz, ördögeid hírével, kikhez amint képed mutatja, rokon vagy, ha pedig meggyőzettel, lábaddal fogva akasztalak fel arra a fogasra, s ott fogsz billengőzni hajnalig.

Úgy legyen, mond hidegen Illi, s mindnyájan rá kiáltanak, hogy: Úgy legyen.

Andor és Hornya rémülve tekintgetének egymásra, s az első kivált mozdulatokat teve az ajtó felé, melyből észre lehetne venni, hogy jobbnak látja az ütközet végét be nem várni, nehogy a sor akkor majd reá is kerüljön; s valóban, mikor a katonák hátra kezdenek vonódni, hogy a két vívónak szabad helyet engedjenek, mind Hornya, mind pedig Andor elillantak, s lovaikra szökdelvén, kinn várták a viadal végét, hogy ha szorúl, futásban keressék a győzelmet.

Te csontos ördögfi — kiálta nevetve egyike a katonának Illihez, midőn ez az asztal megül kilépe s izmos tetemét előtte megmutatá, — te csontos ördögfi, őrizd vastag tökfedet, hogy e katona görcsös botja meg ne látogassa, mert istenemre! bizony talál rajta mit ütni.

Vigyázz te a magad vörös kobakjára, mert ha dőre pajtasodat megtánczoltattam, majd a tiedet vadászkeszemmél szelem ki vállaid közül, s elviszem magammal szövétnekül, hadd világítson vörös hajad éjjeli útamon.

A két vívó most előlépe jókora vastagságú bottal fegyverkezve, s a korcsmaszoba közepén, hová a mécs legjobban világíta, megállapodának.

No isten neki, jer hát te megdörült hosszú katona, ha mersz, hogy legyen e pihent karnak mit ütni, mely úgy is hajdanában meleg vasakat lapítgatott a kovácsvinnyében.

Nesze hát, lólábrontó szennyes kovács! mond a magas katona, s egy ütést mére botjával az Illi fejére; de ez oly sebességgel, melyet alig lehetne szemmel követni, visszaüté botját, s ugyanazon pillanatban oly hatalmas csapást ada a katona baloldalára, hogy az mint a korbáccsal megcsapott hólyag nagy puhanással a földre esett.

Lásd, szerelmes czimborám, már is elterültél. Ámde ez csak kecskebotlás: ugorjál talpra, s ne hagyd magad, mond gúnyolólág Illi.

A nézők között kaczagás támad a hólyagpuhanásra, melyre az elesett katona még inkább tűzbe jöven, hogy saját társaitól kinevettetik, felszökör...

teljes erejével rohant az ellenfélre. Most a viadal egész mértékben kezdődött, a botok csattanása, a nézők folyvást való kaczagása, a korcsmáros aggodalmas jajgatásai, ki vendégeinek koponyáját is, de fazekait még inkább féltette, melyek egy polczon a két levente felett álltak, s minden szempillantatban ki voltak a veszélynek téve : mind ez egy különös, néhány perczig tartó jelenést ada a nézőnek, melyet az akkori kor harczjátékai sem haladtak volna felül érdekleltre nézve. A rohanás, melyet a katona, felugrása után, kezdé; nagyobb erőt, bátorságot és tüzet fejleszté ki, hogysem könnyen lehetett volna ellene állani, s a győzelem csak azért nem lehete a katonáé, mert egy Illi vala ellensége, ki nek nagy ereje mellett elég hidegsége, s azon felül ügyessége is vala, s így lön, hogy a szegény fellobbant hadfia több kemény ütések kapta az alatt, míg társa alig egyet, s végtére a sok vak hadarászat közben botját is úgy üté meg Illi, hogy az azonnal ketté törött.

Most enyém vagy, szerelmes czimbora, mond ismét hidegen Illi s gúnyoló hangon ; most enyém vagy mint a tökbe esett czipke, többé ne is vergődjél, mert az én botom még erős, s az ütést később fogja megúnni mint derekad és kékfoltú vállaid.

Nem úgy kovács, nem úgy, kiáltának a katonák, a viadal még nincs ki : ha meg akarsz szabadúlni körmeinkből, úgy még ölre kell mennetek, s aki előbb győz, arra áldomást iszunk.

Jó, én kész vagyok, bár, lellemre mondom, az ily viadalt velem nem igen ajánlanám egyikteknek is, de ha az én kedves czimborámnak kedve van, legyen, nem bánom. Ezzel elhajítá botját Illi oly erővel, hogy ez maga eldöbbsenthezte mindent az Illivel birkózástól, mert egy széklábhöz ütődván, a bot is, a székláb is ketté törtenek. Illi, amint elveté botját, feltürekezett, s úgy várta a katonát kiterjesztett karokkal : Jer, kedves czimbora, hadd öleljelek meg, mond.

A katona szokott tüzével hozzá szökött, s keményen megmarkolák egymást, s birkóztanak mint két fiatal

bika, melyet az alföld szabad síkja nevelt. A viadalnak csakhamar véget vete az Illi erős karja, mert a katona, ki a botviadalban, ha győzni nem is, legalább sebes és ügyes karjánál fogva mérközni Illivel képes volt, itt erőre nézve sokkal hátrább állott, s minekutána sok próbák után sem tudott valamire menni, Illi felemelte a levegőbe, s oly irtóztatólag ereszté a földre, hogy a szegény katona nagy zuhanása között ájúlva maradt.

Ördög és pokol, te kovács, te derék kölöncz vagy, kár hogy nem lettél katona. Éljen a vitézség! Bort ide! kiáltának a vad katonák; dögölj meg te erőtlen vén banya, ki csak locsogni tudsz. Nem vagy méltó a katonai névre. — Mi a neved, czimbora? kérdé egyike a katonáknak, bizodalmasan felé fordúlva.

Azzal nem tartozom nektek, mond Illi, sokat jelentő tekintettel és hangon, de egyikteknek még ígéretet tettem, s nem szeretnék adós maradni. Há vörös katona, elő! ha van szív az alatt a zöld mellény alatt.

Barátom, mond a rőt hajú vitéz kérlelő hangon, úgy hiszem, hogy te értesz tréfát. Szégyen volna nekünk bajnok létünkre egymást bántanunk. Testvérszív, te mától fogva pajtásom.

Félre gyáva teremtés, kiálta Illi, midőn látná hogy az felé jő és meg akarja ölelni; eb legyen pajtásod, ki nem mersz velem szemközt állani. Te gyávább az ugató kutyanál, mely csak sövény megől vonít társára, más-kor lánczon tartsd nyelved, mert nyakcsigolyádnál húzom ki. Isten veletek vitézek.

Mit pajtás? te nem még. Áldomást isznak győzedelmedre. Csaplár, bort ide!

Mit, én áldomást, hogy egy örültet földre fektettem? hogy egy gyáva eb szavamtól is elrémült? Az nem szokásom. Béke veletek! Ezt mondván kinyitá maga előtt az ajtót, és ment.

A vitézek csudálkozva nézegetvén egymásra: kicsoda ez az irtóztató ember? kérdék a korcsmárost.

Há! uraim, kicsoda, az isten tudja; itt mindenféle ember fordul meg, ki győzne mindenikkel megismer-

kedni. Kegyelmetek holnap tovább mennek, s ha valaki kérdi tőlem : kik voltak, hát tudom én? Csaplárhoz nem illik az emberek után tudakozódni.

Te hazudsz vén sas, jól ismered őt, de talán zsványczimborád, s nem mered megvallani.

Uraim, én nem vagyok gazember, én hét esztendő óta bírom e korcsmát, s kérdjék meg uramat, a hasznosi grófot, ha én nem vagyok-e becsületes ember? Én el akartam titkolni ezen ember nevét, mert nem bátorságos megmondani, de ha az én jó nevemet mocskolják kegyelmetek, ha fölgyútanak is, kimondom, hogy aki-vel itt czivakodott ez a derék vitéz ember — a katonára mutatván, ki már akkor felvándorolt ajulásából — nem egyéb volt mint a haramia Illi!

Illi? — mondának visszahökkenve a vitézek, az az iszonyú zsvány, kinek nevét három vármegye emlegeti rettegve? Lehetetlen! Illi!

Épen az, uraim, de kérlek benneteket ne áruljatok el, hogy nevét tőlem tudjátok, inkább ördögöket megsérteni, mint ezt.

Légy nyúgód, mondának ezek, nem lesz bajod. S most társok felé fordultak, ki a lóczán üle, fejét könyökére támasztva. Bartó, szóla egyik hozzá, te még is ficzko vagy talpadon, nem szégyelheted hogy meggyőzettel, Illi már más legényeket is terített a földre, kik nálad vitézebbek voltak. Jer az asztalhoz, igyál pajtás, én beszélek nektek néhány csínytről a híres haramiáról, és arról aki bandájának feje.

Halljuk! szólának a többiek, és körülülék az asztalt, s csend leve, és figyelni kezdenék a beszélőre.

Mi elhagyván ezen jó vitézeket, mivel nem célunk az Illi életét leírni, és más tájakon fogjuk követni a rege fonalát, csupán azt említjük, hogy a szegény csaplár is megülvén egy szegletben, távolról hallgatá a katonák beszédét, s rémülve és csudálattal hallá több ízben említtetni a haramia történeteiben a Zsarló gróf nevét, kit, hogy Illivel szövetségben van, azt hitte hogy egyedül & tudja.

IV.

Midőn Illi a csapszéket elhagyá, s az udvaron megállapodván körülnéze, s nem látá sem lovát sem társait, elfogá a méreg. A gyalázatos kutya a kapufélfától búcsút vettek! mond haragosan dörögve magában. Azonban nem sokára nyerítést halla, s azonnal megismeré, hogy az ő lova, melyet csakhamar meg is talált az út mellett egy fához kötve. Midőn nyergébe veté magát, készantag szabadon hagyá a fékszárazakat, hogy lova megmutassa merre mentek társai. Az okos állat természeti ösztönből kitért az útból, és néhány száz lépést mene egy rétszélbe, melyen néhány fa és bokor áll a magányosan. Ott találá Andort aluva a fűben, lovát pedig a réten legelve.

Fel te álmos gözü! kiálta Illi harsogó szóval, melyre az ijedten felriada, s e szóval: Istenem, ki vagy? talpra ugrott.

Ha, utálatos álomdunya! hol hagyta Hornyát?

Előre ment, valakit kémlel.

Valakit? kölöncz, micsoda valakit?

Ahaha, felelt ez ásítózva, azt a pánczélos katonát, ki ottben ivott a csaplár szobájában.

Ha, vigyen el téged a manó, lomha álmos medve! s te itt nyújtózol? Fel lovadra! vagy kitolom álmos szemeidet, s pisztolyomba töltöm sármányt lődözni a kökényfáról.

Nonó! csak ne dohogj, megyek már. Hornya parancsolta, hogy várjalak meg.

Rég ment el Hornya? Láttad azt a pánczélos ficzkót?

Már lehet fél órája, hogy az a gyerkőcze az úton mellettünk elporoszkált, s Hornya azonnal utána mene kémlelődvé.

Fél órája? Hah! mennydörgő villám! azóta hol vannak! Még sem vagy készen?

Megyek, megyek, mond az, s felhága nyergébe, de

mivel a bor és álmom elnehezíték fejét, amely magasan tolakodott lova jobb oldalán, oly mélyen bukott le a balon.

Mint görög a boros korsó! törjék el a kalánfülű angyalok. Halljad gyerkőcze, én téged nem várlak, hanem hogy meg ne fogjon itt részegen valami kóborló hadnagy, fejedbe lövöm e pisztolyt, s elteszlek a más világra, hogy társaidra ne vallhass. Hallod?

Már a nyeregben vagyok pajtás, czimbora, tán csak nem ment el az eszed, hogy meglőj. Nem vagyok-e én hű társad élet s halál közt?

Hol kancsót kell forgatni, ott első vagy, de hol puska ropog, füleidet dugod, gyalázatos csúnya eb! Előre, vagy . . . .

Megyek, az istenért, megyek, édes kedves Illi, mond ez szorúlt félelemben az Illi hangjától.

S mentek sebes vágatva, mint kiket ellenség fegyvere űz. Csendes és tiszta éj vala, egy szellőcske sem ingatá a bokrot, s mint valamely szép éjjeli tündér úgy fürdött a hold visszaábrázolt képe a Zagyva hullámzó tükreben. Ezüstszerű ködlepelbe burkolva nyugodtak a hegytetők. Semmi nesz és hang nem zavará meg a mély hallgatást, csupán a mi két lovagunk sebes száguldása dobogott végig a göröngyös országúton. A monostor mely Verebélyhez néhány nyíllövetnyire az erdőszélben áll, hol most egy templomot s néhány faltöredékeket lát az utas, még ezen időben virágzatban vala, s régi alakzatú czifrált falaival szent László és Kálmán korait varázslotta az útas elébe. A klastromban minden álomba látszott elmerülve lenni, csupán egy ablakból pislogott mécsvilág, s lassú morgás és susogások hallattak.

Hallod, mint nyöszörgi imádságát a kecskeszakállú barát, mond Illi, midőn a klastrom mellett elmentek: az neked volna alkalmas Andor: egy barna csuklyát nyakadba akasztani, s éjszakánként boremust kiabálni az ablakon.— Oremust akara mondani a pórészájú Illi.

Mérnek ott bort is? kérdé az iszákos Andor.

Igen, minden hétre egy messzelyt egy jó imádkozónak.

Messzelyt? vigye el őket a manó, úgy nem is végzik el éjjeli gorénusokat haskorgás nélkül. Ördög legyen barát, ha bort nem szabad inni.

Te telhetetlen horpasz! Ihatnál vizet, és pedig szentkúti vizet, az jobb barátnak mint a bor.

Isten hírével, csak hadd igya a barát, én boromnál maradok.

Ily beszédek között haladtanak el a klastrom mellett, s megeresztvén ismét lovaiknak fékét — mert eddig csak halkan jöttek végig a falun — szabad futást engedtek magoknak. Midőn az út erdők közé kezd csavarodni és sötétebb leve, ismét halkabban mentek, s nem sokára lódobbanásokat hallván magok megett, visszafordulának, és láták Hornyát sebesen feléjük száguldani.

Mely szerencse, hogy itt találak benneteket! mond ez. Nevezetes felfedezést tettem. Azt a pánczélos gyerkőczét a klastromig kémleltem. Gondold Illi, ő mátkája a Dorogi leányának. Midőn a klastromhoz ért, hátul kerüle, s egy ablak alá állítá lovát, hármat füttyente, melyre mécsvilág jöve az ablakhoz, s egy vén zshivány, egy barát. Kihallgattam beszédöket. A fattyú titkon fogja magát ezen barát által a szentkúti kápolnában összeeskettetni. Az idő kisasszonynap éjszakájára van határozva, midőn Dorogi háznépestül ott leszen búcsún. Ha az esküvés megtörtént, a fattyú a leánynyal odább akar állani. Halljad Illi, előbb kiontom vérét, mint hogy ezt engedjem.

És kicsoda ő?

Azt nem tudhattam ki. De külsejéről nagy gyanúm van gondolni, hogy Endre gróf.

Úgy el vagy veszve, Hornyá.

Pah, pah; miért? Épen ez az, amit óhajtok. Atyja ebben soha sem fog megegyezni. De én már általgondoltam az egész dolgot, egy elmés csínyt fogok játszani a fiúval. De tudjátok-e mit? ő azonnal itt leszen, erre

kellend neki elmennie, mi elrejtőzünk a sűrűbe, s a gyermekőzt elfogjuk : ha csakugyan Endre úrfi, fogva viszzük atyjához; ha nem az, úgy nem kell nektek mondan, mit csinálunk vele. Illi, te egy szép paripát kapsz tőlem ajándékul.

Úgy legyen, én magam elfogom a madárkát. Most rejtezzünk el. De még egyet. Halljátok pajtások, míg meg nem tudjuk hogy kicsoda, meg ne sértsetek. Az öreg Zsarló torkotokba verné kardját, ha fiát megvágjátok vagy lőnétek. A pisztolyból ki a göbet, elég porra tölteni.

Nem kellett sokáig e három erdei latornak lesben maradnia, mert akit vártak, csakhamar megjelent. Elvégezvén t. i. Endre úrfi titkos beszédét a szerzetessel, egy nyájas fejhajtással búcsút veve, s megsarkantyúzván a tüzes mént maga alatt, könnyűden, mintha földet sem értek volna lábai, elszágulda. Nyugodtan és gond nélkül halada útján, s bizonyos belső csenddel lelkében, mint ki dolgát jól végzé. A mély hallgatás körül, a felhőtlen tiszta égről ragyogó hold, melynek szürkülő fényében néma szenderegés között nyugodott a vidék, a regényes, félig homályban álló hegyek, a csendes zuhogó Zagyva, a harmatgyöngyökben csillogó rétvirány bájos andalodásba meríték a heves ifjú képzeletét. Szeretett lánykája képe lebegett előtte, s egy szép jövőendő, melyet erős küzdelmek, háborgó viszontagságok legyőzésével hiva magáévá tehetni, mint ragyogó pályabére a had síkján vívónak, úgy tűntek fel előtte. Andalgásaiból lova nyugtalansága verte fel, mely, amint a szabad tért elhagyá s az erdők közé szorúlt úthoz ért, füleit hegyezni, hortyogni és kapálni kezdte.

Csendesen, csendesen Szellő! mond Endre megvergetvén paripája nyakát; mi rémít bohó, nem látod, hogy az út szabad, s bátran mehetsz előre? Hogy a ló nem hiába nyugtalankodék, s hogy előre látá és érezte amit Endre nem vón észre, csakhamar felviláglott. Alig mondta ki t. i. e néhány szót paripájához, egyszerre egy tompa vad szózat kiáltá a sűrűből, hogy megálljon. Az

ifjú körültekinte, s egy lovagot láta a sűrűből kibukkanni, ki azonnal útját állta.

Ki vagy te durva pór, s mit akarsz, hogy útamat elállod? mond az ifjú oly hangon, melyben vakmerő elszántság mutatkozék, s egyszersmind pisztolyát előkapá.

Ne kérdd, hanem add meg magad, míg fejedbe nem sütöm e fegyvert: mond a durva szózat.

Ismersz-e engemet? kérdé az ifjú.

Igen jól, lőn a válasz.

S mi okod van engem magtámadnod?

Azt ne kérdd — mond ez, néhány káromlással felcizfrázva szavait — hanem tedd le fegyvered, szállj le lovadról, és add meg magad.

S másként nem engedsz menetelt? mond ez elhatározottan.

Meddig fegyvert emelhet kezem, addig meg nem szabadúlsz.

Tehát veszsz el zsivány eb, mond az ifjú, s rá süté pisztolyát.

Hah, kölyök, te rútúl megelőztél, mond a lovag, s melléhez kapván, lováról, mely a lövésre felszökött, holtan lefordúla.

Ez nem ő, ez nem az ő szava! Pisztolyra Illi, kiálta egy hang a sűrűből, melyet Hornyá szavának ismert meg Endre. S azonnal két roppanás esett, egy göb füle mellett süvölte el, a másik pedig sisakjának felső tollait tépte szét, s két lovag ismét előugrott a sűrűből. Van még töltött fegyvered? kérdé Hornyá csendesesen Illit, hogy Endre ne hallja.

Van, de csak vakon töltve.

Úgy nem leszünk mindjárt készek.

Semmi, ő még is a miénk, az ördög sem menti meg kezeimből. — Halljad gyerkőcze, tedd le azt a fegyvert kezeidből, kés nem neked való, megmetszed ujjaid vele, s add meg magad, úgy éltedet megmentheted.

Alávaló haramiák! söpreje az emberi nemnek, ti

ketten vagytok egy ellen? De istenemre mondom, drágán veszitek meg halálomat.

Villám fízkó, lásd mi hetykén beszél, monda Illi Hornyához fordúlva.

Illi, istenemre mondom, még is ő, ez az ő szava volt.

Mindegy, ha királyfia volna is, én a gyermeket megtanítom, mint kell embert agyon löni.

Illi, én uramnak fia ellen kardot nem húzok.

Ha, félénk kutya, mindjárt gondoltam, hogy nem fog helyt állni. Halljad, szajhafi, többé meg ne mutasd magad előttem, ismersz hogy én feledni sokat tudok, de az áruló barátot még az oltárnak szentei előtt is meggyilkolom. Így véded te pajtásodat? Menj meddig haragom teljes lobbanásba nem jó ellened, mert akkor késő lesz indulnod.

Ne légy bohó Illi, mond ez, megrémülve Illi eltö-kéltt beszédétől, én veled akarok, veled fogok maradni életben és halálban. Ezt mondván, mozdulatot teve, mintha Endre ellen akarna harczolni; de ő eléggé ravasz vala csak színleni szándékát, hogy Illit megkérlelhesse, titkon pedig azt forralá, hogy pisztolyát megtölti, és Illit lövi le inkább, mint hogy ez az ifjú grótot bántassa, s az öreg Zsarló kegyelmét elveszítse.

Illi, én majd pisztolyt töltök, mond ez, hátrább vonúlva, mert a fiú, amint látod, jól van fegyverkezve, s csupán karddal nem boldogúlsz rajta.

E gyermekkel? te gyáva lélek.

Meglátod, én ismerem őt, ő bátor és jól forog a fegyver kezében.

Halljad gyerkőcze! mond Illi, Endre felé fordúlva, mivel nem akarod magad megadni, én elfoglak lépveszszóvel mint éneklő madarat, s kalitkába zárlak; énekelni, úgy hiszem, tudsz?

Igen is, de énekem sírásra fakaszt. Halld csak! mond Endre hidegen, s czélba vevé a haramiát.

Mint érzéketlen szikla úgy álla e rémitő ember a lövésnek, kezében kard vala, mert töltött fegyvere nem

volt. A pisztoly Endre kezében elropppana, s Illi lovát úgy lövé szügybe, hogy az süvöltve vágta le magát és lovagját a földre.

Ördög és pokol, a gyermek tudta hol kell kereskedni! mond Illi, midőn a porból felvanszorgana, hová nyergéből elvetődött, mert így gyalogul csakugyan nem sokat tehetek ellened.

Igen jól van, mond magában a ravasz Hornya, most a fiú megszabadulhat a nélkül hogy Illit bántanom kelljen.

Endre kilődözvén pisztolyait, most harmadik ellensége ellen kardot ránta, de az nem sokáig állá ki a küzdhelyet, hanem futásnak erede, s Endre neki bátorodva győzelme által, utána iramodék, míglén az erdők között el nem veszítené.

Medvének lakozzanak csontain valahány gyáva férfi van, mint ez a gyalázatos Hornya, kit egy mazna gyermekcze megszalaszt. En megtanítom most mindjárt mindkettőjököt. Ezt mondván, felüle agyon lövött pajtása lovára, mely holt gazdájától el nem futhata, mert kengyelbe akadva lába, maga után kelle hurczolnia a holttestet; s nyargala oly sebesen mint csak lehetett, de a két egymást űzöt többé nem láthatá.

V.

Nem akarjuk tovább kísérni ifjú bajnokunkat, hanem történetünk jelenéseit általteszszük Hasznosvárra, s kérjük olvasónkat, méltóztassék magának egy tágas boltozatú szobát képzeletben előteremteni, melynek hosszú formátlan ablakai vannak, s az apró üvegtáblák különféle, sárga, kék, zöld, vörös színű üvegekből, régi gót ízlés szerint. A szobának falairól hideg, feszes, pánczélba szorított mellű ősi bajnokok tekintenek le; a szoba padolatja vörös márványból áll, melyen a lépés koppanás nélkül nem lehet, s a koppanások a kerekded boltozatban kettőzve hangoztak vissza. A falak körül magaskarú nagy bőrszékek állanak, s egy hosszú diófa

asztal, durva munka, kiczifrázott lábakkal, rajta néhány ösvetűrt pergamen írás a régiség által elszáritva, s néhány kisebb-nagyobb kard, pallos és tör, egyik szögletben sárgára festett fogason néhány puska és pisztoly tündöklő csinosságban, ami arra mutata, hogy gyakran vannak kézben. A falon egy ütő fa óra függ, melynek koppanásai hangosan zengenek a boltozat közt, a mutató éjjeli tizenegyen túl látszik állani. A szobát egy homályos mécs világítja meg, melynek melancholiai fénye bizonyos szomorú alakot kölcsönöz a tárgyoknak. Egy másik szögletben egy magas nyoszolya áll, gazdag atlasz párnákkal megrakva, melyekben könyökre támaszkodva, félig takartan egy őszbe csavarodni kezdő, de még jó erőben álló férfi fekszik. Két keresztülható fekete szeme, mint az éles tör, egy ifjú emberre függesztve, ki előtte félelmes tisztelettel áll.

S igazak ezek mind, melyeket mondasz, Hornya? szól, ágyából egy kevéssé felemelkedve gróf Zsarló, mert ő az, kit itt leíránk.

Kegyelmes gróf, ne hiszen szavaimnak, hanem nézze meg önmaga. A paripa jól ki van izzasztva, s még párolog, mert nincs fertálya, hogy az úrfi róla le szállott.

S valóban van valami szövetkezése azzal a pór leánnyal? Hornya, én igazat kívánok, nem szeretnék általatok megjátsszatni, mert esküszöm mindenekre : ki hamis hírt terjeszt, kegyetlenül fogna lakolni.

Uram, amit mondtam, esküdni merek reá, s ha nem igaz, hatalmadban vagyok minden szempillantatban.

Elég, a dolog úgy is magától fog kifejlenni — mond a gróf, és elsetétedvén arcza gondolatokba merüle, mely szinte egy óranegyedig tartott.

Az alatt Hornya némán álla előtte mint a kőszobor, eltávozni sem, de új beszédet kezdeni sem mere, hanem hallgatva leste ura további parancsait.

Halljad Hornya! — mond ez lassú hangon, végig húzva tenyerét őszveredőlt homlokán, mintha el akarná törteni róla a gond fellegeit — neked el kell venned azt

a leányt, most már el kell vened; a verebélyi hivatal megürült, ennek minél előbb be kell töltenie. A dolog sietést kíván. Te holnap Doroghihoz mégy, elmondod neki kívánságomat, s azt teszed hozzá, de jól megérts, hogy szolgálatomban csak úgy marad meg, ha e parancsot teljesíti. Azt a sérelmet, melyet rajtam leánya tevé, hogy arra a fiúra merete szemeit vetni, csak így teheti jóvá.

Kegyelmes uram, mond a ravasz Hornya színlett alázattal, nincs tehetségem meghálálni e kegyelmet, azonban, ha szólnom szabad . . .

Nos hadd halljuk.

Ha én azon leánynyal öszveesküszöm, Endre úrfi fejembe lövi pisztolyát.

Szót sem többé Hornya! mond ez rendkívül föllobbanva, én nem akarok töletek tanácsokat kérni, én engedélyt kívánok, s aki visszafelelget. . . te tudod már mint járhat sz velelem. Azért menj, parancsolatom teljesítve legyen, s hallod, Hornya, hajszálig teljesítve. A többit bízd reám.

Hornya néma tisztelettel hajtá meg magát, és ment. Zsarló egyedül maradván, újra gondolatokba süllyede, melyek annál mélyebben járhatták keresztül lelkét, minél nagyobb vala a csend mely körül uralkodott. Sokáig feküvék szótlanul magában, míg végre képzeletei fellázítván, felszökött, és ágya szélére üle.

Isten, isten! mond szikrázó szemeit a boltozatra emelve; több ízben büntetél engemet e dühös lángokért, melyeket önmagad oltál keblemben: adj csak ez egyszer mérsékletet, hogy azzal a gyermekkel olyat ne tegyek, melynek bánalma esztendőig rágja belsőmet. Nehéz mázsányi súlyokkal van e szív megterhelve; hallgass meg engemet mindenható! sok, igen sok ami nyom, többet e szív már nem fog elbírní. E gyermek erkölce tisztasága, mely az én munkám, az, miért bosszánatot reménylek tőled egy vétkes élet után! ne hadd, hogy magam rontsam le amit építék. — S még is yugton nézzem-e, hogy ez a gaz kölöncz századoktól

fénylő nemzetségét pórvérrel akarja elmocskolni? Nem! esküszöm előtted mindenható, inkább eltiprom e magas törzsök utolsó csemetéjét, mint hogy ezt történni lássam. Nem lenni inkább, mint világ mocskául lenni. Ezeket mondván elcsendesedék, s fejét lehajtá a párnára, s úgy látszott hogy szunnyadoz, de a haragnak lázadó szikrái mint izzó tűz égeték belsejét.

Aludni, midőn a gazság velem egy fedél alatt főnha gyalázatos terveit? Lehetetlen, meg kell semmítenem e titkos szövédeket, s még ma és mindjárt, különben megölnék e lángok keblemben. — Monda, és felszökött ágyából, s egy hosszú, térdig érő kaczagányt vetvén vállaira, kezébe vevé a mécset, és ment. Mint sír-utáni vándorlatra kárhoztatott lélek, melylyel a mesék a pusztá romokat éjféli órákban meglakosítják, úgy suhogott végig a haragtól fellázadt Zsarló egy hosszú sötét folyosón. Az ór, ki egy lépcsőnél állott, keresztet vete magára, midőn e rémalakot szétszórt hajakkal, halavány ábrázattal mellette elballagni látá, s midőn benne urát ismeré meg, még inkább megrémült.

Parancsol valamit kegyelmes uram? mond reszkető hangon az ór.

Semmit, válaszola a gróf sötéten, a nélkül hogy reá tekintene, s tovább mene a hosszú folyosón, míglen egy erős vasajtóhoz ért, melyet felnyitván, egy tágas terembe lépett, s az ajtót maga után kétszeresen bezárá.

A szobában gazdagság és fejedelmi pompa látszott. Magas selyem kárpitok függöttek az ablakokról súlyos arany rojtozatokkal, a kő padolaton cizfrán hímzett török szőnyegek voltak elterítve, melyeken legkisebb zaj nélkül lehete végig sétálni. A szoba falait tűkrök és arany rámajú képek ékesíték. Környúl a falak mellett ülésre és evésre alkalmazott török párnák voltak különfélelekép elrakva. A teremnek egyik szögletében zöld atlasz kárpitok között egy nyoszolya állott, melynek gazdag párnáin egy szembeszökő szépségű fiatal férfi csendes álomba merülve nyugodott. A boltozatról egy nagy lüster függött, s alatta a szobának közepén

egy tűkorként fénylő, sima ébenfa asztal, és körülé székek.

Midőn a gróf a szoba ajtaját csendesesen bezárná, lassan az ágyhoz mene, és szétvonván kárpitjait, szemeit az alvóra függeszté. Egy ezüst pénz fekete galandra függesztve volt azon tárgy, mely a gróf figyelmét először is magára voná. Kezébe vevén, és szorosan vizsgálván, e szavakat olvasá bele vésve : Dorogi Emelka.

Hah! mi ez, kérdé magába fojtott susogó hängen.

Nem szerelmi jegy-e? Gyermek, mond keserű kacajjal, te azzal a parasztfajjal már ennyire vagy? Gyermek, hiszen majd meghütöm lángjaidat.

Ezt mondván, az ezüst pénzt keblébe rejté, s mécsét az asztalra tévén, egy székre üle, s szemeit az alvóra függesztve, az Endre nevet tompa rémletes szóval kiáltá.

A boltozat visszazenge, s Endre rémülve kérdezé : Jézus! nem haramia kiálta-e?

Endre, kelj föl! kiálta ismét a tompa szózat.

Istenem, ez atyám szava volt, mond Endre, s felüle ágyában. Atyám! te vagy? Ily későn? istenem!

Gyermek! miért ijedsz te meg atyádtól, haramia vagyok-e én, hogy úgy reszketsz tőlem?

Megengedj, atyám, véletlen jöttél; ily későn nem vártalak. Valami rendkívül való lehet ami ide hozá.

Hah, eltaláltad, boldogságod gondjai zavarják nyugalmaidat, míg te édes álmok között nyugszol.

Atyám, mivel hálálhatom meg szeretettedet?

Endre! szeretted te atyádat?

Mely kérdés! kételkedhetel-e? Nem voltam-e mindig engedelmes fiad? Nem parancsaid és intésed kormányzá-e minden léptem?

Na. Nem is tanácslanám neked, gyermek, hogy atyád szavait megvesd. Tudod, mint járt anyád, makacssága miatt? Az isten mentsen meg téged, s mentsen meg engem hasonlótól.

Atyám, mi említetteti veled épen most azt, miről még soha sem szóltál?

Hogy megemlékezzél gyermek, mint lehet atyád parancsát visszavetni. Halljad gyermek, te atyádnak nem csak életet köszönhetsz; hanem azt is, hogy emberré nevekedtél, olyllyá, ki mind karddal mind észszel szerencsét tehetsz a világban, egyedül az én gondjaim gyümölcsének kell ismerned.

Atyám, kell-e ezt említened? ki tudja jobban mint én mennyivel tartozom neked?

Halljad tehát gyermek, további akaratomat, s készülj magadat hozzá alkalmazni. Az ország nádora, anyádnak rokona; én lépéseket tettem nála jövőd szerencséd iránt. — Holnap után menned kell Pozsonyba, ott fogod megtudni, hadi vagy polgári pályán akarja-e a nádor karjaidat használni. Hallod, Endre, mit mondok? Mért halaványodik úgy el arcod? Gyermek, tán nem tetszik?

Amint akarod atyám! mond Endre színlett egykedvűséggel, én kész vagyok parancsaidra — de belső háborgását jelenték arcvonásai, s az, hogy hirtelen felkele ágyából, s egy hosszú nyusztprémes mentét, mely bokáig ért, magára vetvén, a szobában fel s alá kezdé járni. Az öreg észrevevén nyugtalanzkodását, riadó hangon kiálta rá:

Mért nem maradsz veszteg há? Mit jelent ez a kevély sétálgatás atyád szemei előtt? Büszke, nagyravágyó gyermek, még nem vagy tábornok, s ha azzá tesz is szerencséd, én mindég atyád leszek, ki tőled alázatosságot vár. Ül le, még nem végeztem el.

Endre félenk alázatossággal vonúla be egy székre, s belsőleg remegve várta a beszéd végét.

Pozsonyba kell menned, mint mondtam. S mert onnét visszatérni hihetőleg csak esztendőnk múlva fogsz, hogy botlásaid megelőzzem, melyektől fiatal ember oly kevéssé ment épen azon pontban, mely legtöbb vigyázatot kíván, elhatározám magamban, hogy mielőtt elútaznál, jegyváltót fogunk lakni.

Atyám! mond hirtelen Endre, vér szökvén arczaiba.

Ne törd félbe szavaimat. A * * nemzetség régi, tősgyökeres, velem távol rokonságban is áll. Salgó vára s néhány falu a Karancs hegyei mellett, tulajdona: egyetlen leányra száll mind ez; te ismered a leányt, egy szép fiatal özvegy, félesztendő előtt halt meg ifju férje; ha a gyász ideje kitelik, megüljük vele lakodalmadat, addig pedig jegyet váltotok, s holnap Salgóba utazunk.

Atyám, ezt a bűn fertőjét? . . .

Ki mondta neked ezt, gyermek? Ha nem volnál rokona, e szóért meg tudnálak tanítani.

Egész környék beszéli, s ha nem volna is való, egy hírbe jött kacziert akarsz nyakamba tolni? Nem, atyám, te valóban csak tréfálsz.

Az szokása atyádnak! Kölöncz, én nem jöttem hozzád tanácskozni, az én parancsaim engedélyt várnak. Te jegyet váltasz amaz özvegygyel, vagy koczkára teszed atyád szeretetét.

Atyám, azt akarod-e, hogy egyetlen gyermeked egy buja asszony karjai között világ kudarczává legyen? skorpiót akarsz-e támasztani, mely fiad kebelét teljes életén keresztül marczangolja? Atyai szeretet-e ez? Atyám — folytatá az ifjú iszonyú feszengések között az öreg gróf előtt térdre esve — te nekem életet adtál: azt bízást elveheted, de nemzetségem nevét, becsületemet, esküszöm mindenekre! általad elraboltatni nem hagyom.

Hah! mond a gróf szikrázó szemekkel, visszalépve — Mi volt ez? Fattyú, kivel beszélsz te?

Egy atyával, kit becsületes férfiúnak hiszek, nem erdőkön bújdokló haramiának, mond az ifjú büszkén felegyenesedvén atyja előtt.

Gyermek, mond a gróf elsáppadva haragjában, s reszketének minden tagjai: tanácslom neked, ne ingereld lángomat a végső fokig! S levetvén magát egy székbe, körültekintgete, s egy kardot pillantván meg egy szögletben: látod édes gyermekem, mond ellágyult hangon, melyben harag, kétségbeesés, ijedelem, s a megbántott lélek elkeseredett hangjai voltak egyesülve: édes gyermekem, látod-e azt a fégyvert ott: ne ingereld atyád

haragját végső pontig . . . Itt elhallgata, s mintha erőt szedne reá amit még mondani akar: ah az borzasztó, borzasztó volna! mond elhaló hangzattal, mely hasonló vala a rém susogásaihoz. Úgy-e kedves, kedves gyermekem! te engedni fogsz atyád kívánságának?

Nem, esküszöm mindenekre ami szent előtted, atyám, azt tenni soha sem fogom. Látom haragodat, látom a gyilkot melylyel fenyegetsz, azzal ölted meg ártatlan nőt; kegyetlen! ölj meg engem is, azt teheted, de hogy borzasztó kívánságodat teljesítsem, soha nem.

Hahaha! mond az öreg gróf mérgesen felkaczagva, te hős gyermek! te nem félsz a haláltól? meglássuk nincs-e oly eszközöm ellened, melytől reszketni fogsz? E szempillantattól fogva zárva léssz e falak között: vagy engedni fogsz parancsomnak, vagy napfényt nem látsz, meddig ez ősz hajakat fejemről a rothasztó sír le nem tépi.

Az ifjú mint kőszobor álla, halaványan függesztve szemeit rémítő atyjára, ki felkelvén székéről, sebes léptekkel kimene az ajtón, s a kulcsot kétszer fordítván meg a závaron, zsebébe dugá. A szobában iszonyú csend eve, s Endre jól hallhatá mint suhogtak végig léptei a folyosón, s mint parancsolá az őrnek, hogy Endre ajtaja elébe álljon, s mint parancsola titkot afelől kit őriz.

Az ifjú csak akkor tért bámulásából magához, midőn körül minden elcsendesült. Végig gondolá a történetet, de állapota iránt nem esett kétségbe. A kegyetlen gyilkos atya! ő talán hetekig fog hagyni itten epedni, s ha látja, hogy kívánságai rajtam széttörödelnek, végtére észére tér, s az ajtót kitarja előttem. Minden még nincsen elveszve, meddig titkomat nem tudja, s fogadom, azt megtudni nem fogja, bár fortélyos kémje; az a tót eb, minden hallóit kiterjeszse is. — Így gasztalá magát az ifjú, míglen hosszas hánykódás után el nem aludt. Álmából csakhamar felébreszté ő, ki ajtaja előtt kiálta hajnalt, s egyszersmind emlékezteté, hogy ő legszabadabb emberből egyszer fogoly leve. Midőn szobája a napfény feljöttével m

világosodék, körül tekintgete, ha lehetnének-e reményei egykor az önerejével való szabadúlásra. De az igen magas ablakok, melyek régi ízlés szerint épülvén, a legszálasabb férfi sem érhetne volna el kézzel, az erős gránitba vésett sűrű vasrostélyozat, melyen legfelebb kéz férhetett keresztül, s a kettős nagy vasajtó, eltünteték minden reményeit a szökés által lehető szabadúlásra. Ilyenféle gondolatokkal küzködött ő, s tölté unalmas idejét. A dél közelgetett már, midőn egyszerre egyik kép a falon ingadozni kezd, mígnem egészen félre tolatván egy kisdéd nyíláson a falban egy kosárka tolodott be, és utána egy férfikéz, mely a kosárkát a földre eresztvén, ismét visszahúzódott, s a kép is helyére visszabillett. Az ifjú nem annyira a kosárkának, bár látta, hogy az étekkel van megrakva, mint azon felfedezésnek örült meg, hogy itt a falban, amit eddig nem tudta, egy ily nyílás van. Mert ezt ő ezen szempillantat óta mint szabadítóját tekinté.

VI.

Napok múltanak, melyek hetekké nőttek, s hetek jöttek egymás után, de az ifjú még mindég egyedül vala, és semmi emberi képet nem látta maga körül. A remény, ez a foglyok vigasztaló istensége, s a szeretett lányka képe, melyet ábrándozásai elébe varázslottak, voltak egyetlen társai a szerencsétlen ifjúnak magános óráiban. A környékben az a hír futa el, hogy Endre úrfi Pozsonyba ment, s onnét a nemes felkelő sereggel táborba a török ellen. Minden jó szerencsét kívána neki a harcz veszélyei között.

Midőn e hír Terebesre jöve, a szegény Emelkát kínos fájdalmak érzései fogták el. Bár mentegeté Endrét, de még is nem leheté nyugton azon különös hidegsége iránt, hogy elmenetelét egykét búcsúszóval nem jelentette. Később azon hír is jöve fülébe, hogy Endre úrfi a salgói grófnéval jegyet váltott. Nem lehet lefesteni, mely kínos érzéseket gerjeszte e hír a szegény lányka

szívében. Arczának eleven pirossága sápadt fehér színre változott, tüzes villámló szemei bágyadtan csillámlottak, derült lelke mint a felhőkkel bevont ég komoly és szomorúvá változott. Félnap is elült rokkája mellett a nélkül, hogy valaki szavát hallaná. Kínjait nevelte atyjának dörögése, ki szünet nélkül zsémbelődék és leánya makacsságát mondogatá szerencsétlensége okának, s hogy a gróf szolgálatjából elbocsátja.

Ó én boldogtalan atya! mondogatá estvéneként, midőn az erdőről megjöve, bár soha se született volna e leány veszedelmekre! Boldogtalan szempillantat, hogy annak az Endre grófnak reá kelle vetni szemeit! most engemet vétketlenül döntenek inségbe. — De annak te vagy oka, agg boszorkány! mond haragosan Terézre fordítva szemeit, te tudtad, boldogtalan, mi történik e falak között, s nem igyekeztél azt akadályoztatni, hanem még titkoltad előttem. Háladatlan testvér, te voltál az öldöklő vipera házi szerencsémben.

Hallgass kérlek, te nem tudod mit szólsz. Én voltam oka hogy leányod szép volt, s a gróf szeme megakadt rajta?

Szépség, szépség! bár az isten vakon hozta volna világra, legalább nem tette volna magát, atyját és mindenét szerencsétlenné.

Pogány! bántsd meg az istent, még az a hía; nem eléggé vagy szerencsétlen? még ennek büntetését is magadra lázítod?

A lyányka halványan ült a szoba egyik szögletében, s szemeit a két czivódóra függesztve; Istenem, istenem! mond. fejét csóválva, sóhajtozó hangon, mi irtóztató mélység szélén állok én, fejem szédül ha bele tekintek, s még is, hogysem másokat döntsek inségbe, inkább magamat döntöm bele. — Édes jó atyám, mond csudálatos elszánással, én általgondoltam állapotunkat: bízáll bennem, én mindent jóvá fogok tenni, s kérlek engedj meg, hogy kívánságodban eddig ellenkeztem. Én bohó, reményt tápláltam keblemben, s hittem, úgy lesz, amint gondolám! most látom, hogy az egész go

dolat kába álom volt, s hogy fel kell belőle ébrednem. Hagyd rám édes atyám, s bizzál bennem, hogy mindent jóvá teszek.

Emelka, kedves leányom! mond az öreg Dorogi el-lágyúlt hangon, álom-e ez vagy valóban a te szavaidat hallám?

Leányod eltökélt szavai, atyám! mond Emelka csudálatos elhatározottsággal. Itt kezem reá, hogy igazat mondok.

Az öreg megfogá a lyányka reszkető kezét, bámúlva nézett reá, s könnyes szemekkel megölelte: Kedves egyetlenegy leányom! te érzed atyád nyomorúságát. Az a mindenható atya, ki most lenéz reád és szivedet egész tisztaságában látja, meg fog érte áldani. — — Kezeid reszketnek leányom, arczád halavány: tudom, hogy erős harcztot kell kiállnod, de bizzál istenben, ő erőt fog nyújtani hozzá, hogy nyugalmad rablóját gondolatodból az idő eltörölje.

Ne erről többet édes atyám, mond a lyányka, s le-függeszté szemeit, mintha elszalasztott gondolatjait keresné, s egy kis szünet után, homlokára tévé tenyerét — valamit akartam még mondani, szóla szorongó hangon, ah de fejemben oly sötétség van, meg nem lelem melyik gondolatomat akartam előtted felfedezni.

Édes gyermekem! mond Teréz hozzá közeledve, te rosszúl vagy. Hagyd máskorra amit mondani akartál, s a helyett dőlj le néhány pillanatnyi álomra.

Nem, nem, Teréz, azt még el kell mondanom, te csudálkozni fogsz, de még is meg kell mondanom. Atyám, hol van most Hornya?

Nem tudom gyermekem, de gondolnám Hasznoson.

Úgy? én kívántam veleszólni, nem küldhetnél érte?

Ha akarod leányom, izenni fogok. Mikor jöjön?

Minél előbb, annál jobb.

Jó, még ma itt lehet, mond Dorogi, és kimene aszobából, s néhány perczenet múlva visszatért, s leányát egy ágyra dőlve találta. A szobában csend vala, s úgy látszott mintha Emelkát szunnyadás lepte volna meg.

Ez a lányka felette rosszúl van, mond Teréz lassú hangon Dorogi felé fordúlva. Én félek, hogy amit nyelve mondott, szíve nem hiszi, s nem akarja, s ez fog romlására lenni. S ennek ki lesz oka más, mint te kegyetlen ember, ki örök zsémbjeiddel oda vezetted őt, hogy azt is tegye, amit tenni maga is lehetetlennek hisz.

Hallgass kába asszony, nektek mindjárt halál forog fejetekben, mihelyt valaki ujját szúrja meg. Ezt a bolond szerelmet elfeledni; melynek te voltál koholója balgatag kevélységedben. — Ő egy nyomorú szegény vadász lányából grófnét akart csinálni, s most, hogy én ellentálok, s a bolond lépést jóvá igyekszem tenni, rám rivalkodik mint egy dőrült. Annak a lánynak nincs baja, egy két szempillantat helyre hozza, amit ez a bódorgó szerelem, amit fejébe vertél, rajta elváltottata. S csak az fog történni édes kedves húgom asszony, mond gúnyolódva, amit én akarok, nem amit kegyelmed bölcs fejével kigondolt, és oly nagy tüzzel véghez akar vinni.

Csak meg ne bánd erőszakos lépéseidet, én mindent jóvá hagyok, csak ne légy kénytelen megbánni, ha már késő lesz : mond ez komoly arcczal, s mert látá hogy Emelka fejét felemelé, hozzá mene.

Hol van atyám? kérdé a lányka körültekintve, s midőn ez ágyához jöve, felé fordúla. Mikor gondolod, hogy Hornyá eljöhet, atyám?

Nap lementé előtt, leányom, itt lesz, vagy tán még előbb.

Istenem! oly hamar. Nem elég volt volna-e holnap után?

Magad mondtad, hogy minél előbb.

Istenem, mond a leány hirtelen felülve ágyában, az szörnyű kábaság volt. S mondtam én azt, atyám?

Azt mondtad leányom, felele Teréz, én ezen fülekkel hallottam.

Kegyelmes isten, irgalmazz nekem hogy elfeledtem, mely nehéz súly nyom engemet! Lehetetlen, lehetetlen! . . . .

Mi lelt édes leányom?

Ah atyám, leroskadok alatta. Egy nehéz esküvés fekszik lelkemen. Szörnyű, szörnyű! Látod, kedves, kedves atyám, hogy leányodnak akaratja van, de lehetetlen! Kérlek ne ereszd előmbe Hornyát.

Mi ez, Emelka?

El fogom mondani neked, ítélj önmagad, ha lemondanom lehet-e? Emlékezel atyám, azon ezüst ereklyére mely anyámé volt, s midőn halálos ágyán fekvék, levetted nyakáról, s az enyémbe akasztád. Ez Endre úrfinál van. Én adtam neki azon esküvés mellett, hogy meddig vissza nem adja, addig másé nem leszek. Azt kábaság volt tennem, csak egy fellobbant pillantat határza e szörnyű lépésre, de megvan, s nem függ tőlem megmásítani.

Drága gyermekem! Ily esküvés nem kötelezhet. Én megesküdtem egykor bor között, de megtartani nem tartám kötelességnek, mert azon esküvés, mely vakon, vérhevület közt történik, isten előtt nem számoltatik.

Ámde én, atyám, én tiszta lélekkel, józan elmével esküvém. Ilyet megváltoztatni nem lehet, nem lehet. Az ég megbosszúlná, ha vele játszánám. Nem atyám, látod hogy én akartam, de lehetetlen. . . . Eskütörő! . . . Az nem lehet, atyám, leányod. Azért kérlek, ne ereszd előmbe Hornyát. Szörnyű, szörnyű volna!

Amint akarsz, kába lyányka! mond Dorogi, egy küssé éreztetve hangján bosszankodását.

Atyám! mond a lyányka hánykódó feszengések között, atyám, te neheztelsz, látom képeden! Isten, isten, ne átkozd el lyányodat, én a nélkül is nyomorék vagyok, eléggé nyomorék!

Nem neheztelek rád, leányom, mond ez, erőt véve indulatján, szánlak téged szegény gyermek, ki magadat s atyádat vég veszélybe döntötte.

Isten, isten! mond a lyányka, fejére kulcsolva kezét, te látod hogy én menekedni akarok e szövevényből, én szegény szerencsétlen féreg! de lehetetlen, másányi súlyok fekszenek rajtam.

Ily kínos érzelmek közt folytak el Emelka órái, melyek mint emésztő férgek a virágban, úgy dúltak a boldogtalan lyányka keblében, s ijesztő nyomokat hagyott a belső küzdelem a lyányka külsején is. Egynapi bánat oly változást teve rajta, mint hetekig tartó betegség, s ő, ámbár arcának szép alakja megmaradt, sokat veszte előbbeni alakjából, mert a pirosság képéről, s a tűz szemeiből eltűnt, s hasonló vala azon szép fiatal halotthoz, melyet valamely szempillantatnyi veszély ölt meg, s a halálnak nem maradt ideje a maga minden jeleit képére sütni.

Hornya megjelent, még mielőtt az estve leszállna, de amint jöve, csakhamar úgy el is ment, mert a leány elébe nem eresztetett. De hogy hiába nem jöve, abból fog felvilágítani, amit a következő szakaszban beszélendünk.

VII.

Néhány napig vala Emelka ily állapotban, mint az előbbeni szakaszban beszélők. Ő a legegésztőbb küzdeleket állotta ki. Egyfelől atyja szerencsétlensége, mely a gróf fenyegetései által, hogy hivatalából elereszti, a legremítőbb képekben mutatkozik előtte; másfelől Endre hidegsége, melylyel hosszú útjára oly könnyedén, csak egyetlenegy búcsuszó nélkül is elhatárzá magát, s az Endrének tett esküvés, mint megannyi marczongló férgek emésztették belsejét. Nap hosszat szótlan üle kínos tünődésekben sorsa felett, s ha atyja megjelent szemei előtt, metsző fájdalmak nyilamlottak szívébe. Ez a szegény boldogtalan öreg általam leszen földönfutóvá! gondolá magában, s keserű könnyeket törle ki titkon szemeiből.

Hetek múltanak el, s a dolgok fekvése még nem változott. Az öreg Dorogi komoran jött meg s ment el hivatalos dolgai után, s egykét hideg szó vala csak, melyet leányával váltott, ami a szegény leánynak sokkal kegyetlenebb volt, mint hajdani állapotja, midőn

nélkül zsémbelődött és pirongatá. Végre a leány eltökélé magát, hogy határidőt teend a meddig várni fog, hogy Endre úrfi feloldja esküvése alól, s csak addig tartóztatá magát e szándékában, míg atyja újra említést teend előtte a dolog felől, ami nem sokára halada, mert az öreg gróf magához hivatá Dorogit, s elmondá neki szándékát, ha leányát Hornyának nem adja.

Emelka! mond egy estve, midőn haza jöve, kedves gyermekem, mit végeztél magadban a dolog iránt? Mondd ki isten nevében vég akaratom, én nem kényszerítlek többé semmire; a gróf ma magához hivatá, s kiadá a búcsút, ha kívánságát nem teljesítjük. Én vég szándékomat akarom tudni, s el vagyok tökéelve a vándorbotot kezeimbe venni, s házról házra keresni keserű élelmemet.

Azt nem fogod tenni atyám, leányod odáig nem enged jutni. Én meggondolám magam, s kész vagyok mindenre, halljad vég akaratomat, s add tudtára a grófnak, add tudtára Hornyának. El vagyok tökéelve végkép Hornyának adni kezemet; ah az ég tudja, mely áldozat ez tőlem egy oly emberrel házassági szövetségre lépni, kit minden halandók között legkevesbbé szerethetek, de sorsom úgy akarja, és úgy legyen. Ám, de engedjétek, hogy még szent-Mihály-napig várnom lehessen. Ez idő nem messze van, de mégis elég arra, hogy Endre úrfitól hírt vegyek. Kérd meg, atyám, a grófot, adja tudtára ezt fiának, ő bizonyosan visszaküldi a jegyül adott ereklyét, s akkor esküvésem alól fel vagyok mentve, és szabad és kész minden lépésre, mit a sors reám mér. Ez végső eltökéletem.

Jól van, gyermekem, mond az öreg Dorogi, komoran végig húzva tenyerét homlokán; a grófnak azonnal holnap tudtára adom, kéréseddel együtt. Ő magafejű ember, s nem igen szeret feltételeiből engedni, ámbár, reménylem mégis, hogy megegyez kívánságodban.

E kinyilatkozás után Emelka csendesebb vala s megnyugodni látszott sorsán, s mert a remény, ez a boldogtalanok barátja, mint a sűrű felhők közül néha felte-

kintő hold, egykét sugárt bocsáta néha a lányka végtelen homálylyal elborúlt lelkébe, s kecsegteté, hogy Endre úrfi talán még is megjövend, s feloldja e tekervények végtelen csomóját.

Az idő szakadatlanúl futa mérhetetlen pályáján, napok hetekké, hetek hónapokká nevedének, s Endre úrfinak még sem vala híre; a köznép sajnálkodva emlegette, hahogy háborúban, ahová atyja küldé, mint a hír szárnyalt, kellene majd elvesznie. Szent Mihály hete már közelgett, s a lánykának minden nap lenyugtával egy-egy reménysugara tűnt le.

Egy kies őszi estvén ablakára könyökölve nézett a szentkúti hegyek felé a lányka, elmerülve a nap letűnő bíborában, midőn egyszerre lódobogás hatá meg fülét. A lányka felszökött: istenem ő jön! mond, és kezét szívére nyomván, itt, itt, ez a rendkívüli dobogás mondja nekem, ő jön. Mindenható! adj erőt e végső szempillantat kiállítására.

Meddig a lányka ezeket mondá. Teréz az ablakhoz állá és hallgatózott: Az nem ő Emelka, én ismerem, kinek lépteit hallod; ő nem úgy jár, sebes és hirtelen az ő lépte.

Istenem légy velem, akárki, de szívemben valami rendkívüli előérzetek támadnak.

A szobaajtó csakhamar megnyílt, s egy szolgálótűt ember belépe.

Jó estvét szép asszonyaim! nem tudom ha jó helyt járok-e? Engem Endre úrfi, a hasznosvári ifju gróf, küld Pozsonyból Dorogi Emelkához, a terebesi erdőmester leányához.

Az én vagyok jó ember, mond a lányka reszkető hangon, mi hírt hozasz Pozsonyból?

Az ifju gróf köszöntését s e bőrtokot; mi van benne, nem tudom, mert lepecsételve adá kezembe.

Mint van a gróf? kérdé Teréz, s mikor fog visszajöni Hasznosra?

Azt a jó isten tudja, asszonyom; ő egészséges, fris, a háborúból szerencsésen megtért, kezeken hordják a szép kisasszonyok, de ő egyre sem néz, mert a salgói grófnéval jegyben van.

Meddig az idegen e szavakat mondá, azalatt kinyitotta Emelka a tokot, s rémítő sikoltás között földre ejté, s egy székbe dült. Szent isten légy irgalmas! mond a lányka, s mind két kezével eltakarta szemeit, most mindennek vége. Köszönöm, jó ember, amit hoztál, ne mondj többet, tudok mindent, mindent tudok. Mondd a grófnak, hogy amit küldé, kezemhez vettem, s köszönöm neki hogy elküldé. Az isten adjon neki vidám hosszú életet, sok szerencsét a veszedelmes harczokhoz, mond d neki, jó ember, ezt, isten veled.

Talán valami rosszatjelent amit hoztam? Asszonyaim megengedjete. . . .

Semmi, jámbor idegen, mindent teljesítél emberül, ami rád bízva volt, minden jól van, az ég áldjon meg.

Áldjon meg, jó asszonyaim. Isten veletek, mond az idegen, elhagyva a szobát oly érzéssel, mely szívének jószágát bizonyítja.

Ki lett legyen ezen idegen, az olvasónak nem szükség hosszabban magyarázni. Felebb jelentők, hogy az öreg gróf birtokába tévé magát az ereklyének, s hogy általa juthata a ravasz Hornyá kezébe, ki a lányka elbódítására e szolgát küldé, egy rövid mesére tanítva, a terebesi pusztára.

Az első benyomás, melyet a jegy vétele a lánykára teve, leírhatatlan. Ő mindeddig csak attól rettege, hogy Endre úrfi tovább marad el mint a határnapig, s talán akkor jövend vissza midőn már késő leszen; de azt, hogy elfeledve s megvetve legyen attól, kit szívének legforróbb lángjával szeretett, előre nem képzelheté. Midőn az idegen, ki e rémítő hírt hozá, eltávozék, a lányka keserű könnyekre fakadt, arczait kendőbe rejté, és szívének legmélyebb érzéseiből látszott zokogni. A jó Teréz kimeríté minden vigasztaló tehetségeit a nélkül, hogy

keservét lecsillapítani tudta volna. Midőn a szobát az est beálló homálya ellepé, megszűnt a lyányka sírni, szemeit megtörölé, és hideg nyugalommal csak most szólala meg először keservei között.

Most halj meg szegény, megvetett, elutált leány. Senki sincs többé e széles földön, ki pártodat fogja. — E szavak után elnémult, senki sem látá többé sírni, senki sem halla ajkairól egyetlenegy panaszhangot is. Atyja titkon örvendett, hogy a jó leányka ennyire meg tudá győzni érzéseit, s ez időtől fogva legszelídebb hangon, legmelegebb részvéttel szólott, melylyel atya leányához szólhat, a bús Emelkéval. Az elvakult boldogtalan agg ne volt volna csak elvakítva fősvény indulatai által, s ne vélte volna azt mindjárt igaznak is amit oly hévvel kívánt: látta volna, hogy leányának ezen állapotja, melyet ő megnyugvásnak nevezett, szívfasulás, s az érzelmek kétségbe esett állapotja. De ő könnyen hívé amit rég óhajtott, s leányának szerelmi kötelékét természetes úton hitte feloldódni, holott az erőszakkal vágatott ketté. E tévedő hitben mindennemű rendeletek megtétettek a menyekzőre, mert négy nap múlva Szent-Mihály ünnepe következett. Emelka hidegen nézte, s csak egy sóhajtas sem jelenté keservét mind ezen készülteken. De szerető nénje, vérző szívvel vevé észre mint indula a hegyek ibolyája, mint Endre úrfi nevezgeté, hervadásnak; látá a halavány arcokat, a beesett szemek hamvadozó tüzeit, és azt, mint változtak el az ábrázat gyengéd szelíd vonásai bizonyos éles metszőkké, melyeket a szív belső harcrai dúltak el, s mint leve a lyányka kedves szívolvasztó hangja, gyenge, susogó, s betegek hangjaihoz hasonlónak.

Az öreg gróf, ki nemzetségi gögjét látá megsértve fiának ez aljas születésű leánynyal szövetekezése által, derült arczczal érté meg kedvencz Hornyájától, hogy a jegyváltás Terebesen végbe ment, és a menyekzőre holnapután készültek tétetnek. Szándékait látta ez által teljesezésbe jőni, s hogy örvendett a dolognak, bár külsején nem látszott meg, azon leereszkedő sőt mor-

dani lehet nyájas beszédből lehele kivenni, melyen Hornyával szólott, vele kegyeit éreztette, s göggyéből kivetkőzvéen megígérte, hogy a menyekzön maga is jelen leszen.

VIII.

Mi, általszökvén egy napot, melyen semmi sem történt, mi az olvasót érdekelhetné, regénk fonalát a cseengerházi korcsmában kezdjük újra folytatni.

Szent Mihály napját megelőző estvén, terhes, barnán kéklő felhők gyülekeztek a látkörre, egy villám a másikat érte, s a szívrezgető égdörrenés, mint száz ágyúk ropogásai morgottak végig a Máttra bércein. Rémitően süvöltött a szélvész, és jelenté, hogy rendkívüli zivatar fogja meglepni a környéket.

A csárdában csend vala, mintha minden élet kihalt volna belőle, csupán az ivószobában hallatott beszéd: a jámbor csaplár t. i. s a verebélyi kovács szomorú mécs mellett iddögáltak.

Még egy messzelyt János diák! aztán isten legyen kenddel, mond a kovács, fekete tenyerét az asztalra nyomogatva.

Hát csak nem marad kelmed?

Nem lehet, lelkem János diák. Látja kend, a gróf hintója udvaromon áll, egyik kerekéről lepattant a sínvas. Még az éjjel el akarnám készíteni, mert holnap azon viszik be a menyasszonyt esküvőre.

Menyasszonyt? micsodamenyasszonyt? kérdé a csaplár csudálkozva.

Hát nem tudja kelmed, hogy az erdőmester leánya férjhez megy, még pedig ugyan csak jól ám; ezután kalapot emel kend János diák előtte, mert ő Verebélyen a nemzetes asszony.

Lehetetlen, hiszen még nem volt jegyváltó.

Tegnap előtt volt. A prior még nem is akarta az esketést megengedni, mert nem voltak háromszor kihirdetve, de mit használ a prior beszéde? Arra a Zsarló

csak azt felelte, hogy akarja, s a dolog azonnal elvégződött. Látja kend, a nagy urak könnyen bánnak még egy olyan főpappal is, ők nem keresik mi az igazság, csak azt mondják: én úgy akarom, s aztán a dolog megvan.

Igazat szól kend. Hiszen ez az egész menyekző úgy ment, lássa kend. Az a szegény leány utálja Hornyát, de a grófnak kedves embere, s a gróf azt mondotta az erdőmesternek: Dorogi uram, vagy oda adja leányát Hornyának, vagy szolgálatomból elmehet.

A manót, s azt mondta?

Biz azt ám.

S Dorogi, a vén kába, szót fogadott?

Istenem, mit tegyen? szegény ember mint magam. S ha a gróf elereszti, koldulnia kell. S így a két veszély közt azt a bárányt teszik fel áldozatúl, azt a boldogtalan leányt.

Istentelen dolog, istentelen.

S hát csakugyan holnap lesz az esküvés?

Hornya maga mondotta.

Hóhér vigye el az árulót! kiálta egy dörgő szózat, mintha égből mennydörgött volna le. A két beszélő ijedve szökött fel s körültekinte, s láták hogy Illi a csapszékből egy távol asztal mellett a lóczára félkönyökre dőlve fekszik.

Kelmed van itt Illi? Ugyan megijeszte, honnét jó kend? s régen van itt?

Ne kérdeje kend, János diák, tudja hogy nem szeretem a kérdéseket. Eljöttem és itt vagyok! Hogy megszeppentek kelmetek, jól esett, mit törik fejüket azon az ebkölykön, azon a Hornyán.

Megengedjen kelmed, Illi, mi semmi rosszat nem mondtunk felőle, csak beszélgeténk, hogy holnap tartja menyekzőjét.

Kicsoda? Hornya? igen, menyekzőt tart, ha még holnapig meg nem fojtom. S ki lesz a menyasszony?

A terebesi erdőmester leánya, ha ismeri kend.

Az Endre gróf szeretője? Hahaha! hát már Hornyára szorúlt?

Megengedjen kelmed, Illi, kitől tudja azt hogy Endre úrfi ismerte e leányt?

Azt gondolja kelmed, hogy én bolond és vak vagyok? Vén gomba! Ki volt az a pánczélos gyerkőcze aminap ott a szobában? — És rémítőleg mosolyga a csaplár szeme közé.

Nem tagadom hogy ő volt, ha tudja kend.

Elhinném, s akkor meg is ugrasztottam, de a fatyúnak jó szeme van, s derék ficzkó talpig, kevés hía volt hogy fejemen nem füttyöltette keresztül az ólomgöbet, mint az Andorén.

Istenem, hát viadalra került a dolog? Miért bántották kelmetek azt a jó ifju urat?

Mert bolond voltam, s az a gaz Hornyá rá tudott venni, s köszönetül elárult a Zsarlónak. De istenemre mondom, előmbe ne kerüljön ez a kölöncz, ez a Hornyá, mert megtanítom árulásra. Egy itcze vöröset ide, csaplár, torkom tele van porral, reggel óta lovon ülök, s merő földpaláستtal voltam ellepve.

A csaplár elfordúla, s az alatt egyik idegen jött a korcsmába, hátán egy nagy bútrót hozva, s fáradtan a lóczára veté magát. Külseje azt mutatá, hogy valami házaló kalmár.

Ki látott ily időt? mond, a kovács felé fordúlva, mert Illit nem vevé észre a sötétben; Szent Mihály napján ily mennydörgés, villámlás! s mily irtózatosszél süvölt! hála istennek, hogy idáig jöhöttem. Az éjjel oly zápor lesz amilyet még nem látott ember.

Tán garbonczásdiák kend! hé? kérdé a dörgő szavú Illi, s a tőzsér ijedtében csaknem összeomlott, hogy e rémítő ember szavát itt egyszerre hallá.

Az nem vagyok, jó uram, mond ez alázatosan, de ha látná kelmed a borulást, elszörnyedne rajta. Úgy függnek a felhők! azt gondolná az ember, mindjárt lezakadnak.

Jó egri! mond a csaplár, letevéen a bort Illi elébe, s mécsset gyújtja az asztalra.

Hagyja kend a mécsset, majd oda ülök a mellé az emberséges ember mellé, mond Illi; és felkelvén a lóczáról, borát átalvitte a másik asztalhoz, s a kovács mellé leüle.

Kend a verebélyi kovács, úgy-e bár? mond reá tekintvén.

Az vagyok uram, tán ismer az úr?

Éljen kelmed, de jobban patkoljon lovat, mert az enyém, melyet a minap patkolt, másnap mind elhányta a lábáról. Én madzaggal is rá tudnám úgy kötni.

Nem fakó a kend lova?

Az.

Annak körme gyenge, nem tartja soká a szeget.

A manót gyenge, most Fülektől jövők rajta patkó nélkül, s még csak meg sem kopott a körme. A kéz rossz, atyafi, a kéz. De semmi, nézze meg mindenki miért veti ki pénzét, s ha egyszer kivetette, magát okozza. Nem igaz atyafi?

Úgy van uram.

No hát szent a békesség. Ígyék kend egyet. S tele töltvén poharát vígan felkiálta: Éljen Endre gróf, a derek ficzkó!

De arra én is iszom, mond a korcsmáros, s poharat tölte magának.

Dögöljön meg az a vén morgó Hasznosvárban, s adja isten kezembe Hornyát!

A kovács felemelte poharát, de a csaplár nem merte.

Poharat csaplár! kiálta Illi, vagy a föld iszsza meg mindjárt a kend borát.

Engedjen meg kelmed, a hasznosvári gróf az én uram.

Ördög és pokol! s hát aztán? még az a zsidó is amott inni fog halálára. Hé zsidó, jer közelebb.

A tőzsér félénken lépe közelebb az asztalhoz: Én nem vagyok zsidó, uraim, én egy becsületes tőzsér vagyok Fülekről.

Illi szemei közé nézett. — Úgy tetszik én kendet ismerem.

Meglehet uram, engem sok ember ismer.

Valóban, s te tudod honnan, de ha életednek örülsz, ne említsd.

Az olvasó ki fogja találni, hogy ez az a tőzsér, vala, kit Endre úrfi megszabadíta. Midőn közelebb lépett, Illi megtölté poharát s oda nyújtá neki :

Igyék kend, pajtás!

A korcsmáros, minekelőtte felemelné a poharat, már rá köszöne Endre úrfira hogy éljen, és jőjön vissza szerencsésen harczából.

Éljen a derék ficzkó! mond Illi, szeretnék még egyszer megvívni vele. De az a két pokolfaj, az a vén Zsarló, és az a kölyök Hornya. . . . . De még kezembe fog ő kerülni. Azt az Endre grófot is ő tukmálta el Hasznosról.

A tőzsér élesen szemeibe nézett Illinek e szavakra. Tudja kelmed azt?

Mit?

Hogy Endre úrfi Hasznosvárott van?

Manót van, egész világ azt mondja, hogy Pozsonyban van.

A csaplár, kit a tőzsér beszédje igen érdekelni látszott, közelebb lépe a tőzsérhez, félre húzá őt. Tudja kend bizonyosan, hogy Endre úrfi Hasznosvárt van?

Ha tudom-e? — Én ma ott voltam, s amit mondok nem hazugság.

Mikor jött meg Pozsonyból? kérdé a korcsmáros.

Pozsonyból? hehehe! A szegény fiú ott nem is volt.

Kölöncz! mond Illi, komolyan rátekiintve, azt gondold hogy mi bolondok vagyunk?

Megbántottam kelmeteket? megengedjenek, én nem tudom mivel.

Mondj igazat, mond a korcsmáros, láttad Endre úrfit?

Nem láttam. De tudom, hogy két hónap óta kinozza az öreg Zsarló tömlöczben.

Tömlöczben? mond Illi, ki mondta azt neked?

Az én sógorom áll őrt ajtaja előtt, s ez beszélt, hogy két hónap óta van elzárva.

Az isten irgalmaért! mond a korcsmáros, öszvecsapva kezeit, s pedig az egy szelíd jó fiu. Vajjon mit akar vele a gróf?

Azt nem tudom, de ha tehetségemben állna, megszabadítanám, mert én is sokat köszönök neki. Itt egy félénk tekintetet vete Illire, ki egy kevésé gondolkodni látszott.

Én értem jól az egész dolgot. De várj — vigyen el a dög, azért is megszabadítom. E szavakat mormolá Illi inkább, mint mondotta, s a csaplár csak az utolsó szót értette meg, s mintha valaki pénzt nyomott volna markába, úgy repült végig egy bizonyos örömderület képén.

Az idő már éjfél felé vala, az égdörgés még nem hagyott fel, s a zápor szörnyű zuhogással szakadt a felhőkből. 'A tűzsér bútorára hajtá fejét, és félékény vigyázó álmodt aludt. A kovács pedig végig nyúlt a lóczán, s nem sokára hortyogni kezdte.

Midőn Illi észrevenné, hogy amazokat elnyomta az álom, a csaplár felé fordúla, s lassú hangon kezdte vele beszélni.

Ismeri kend ezt a bútoros embert? kérdé szeme közé nézve.

Úgy félig meddig, néhányszor megfordúlt itt a korcsmában.

Nem hazudság-e, amit Endre úrfi felől beszélt?

Úgy hiszem nem, különben jámbor emberséges kalmár embernek látszik.

Én egy tréfát fogok tenni, mond ez, de kendnek segítenie kell. — Én megszabadítom tömlöczéből azt a derék ficzkót, azt az Endrét, kár volna neki ott elepedni, s kardomat megfürdetem annak a tótnak a vérébe.

Istenem, szabadítsa kend meg, Illi, de ne ontson vért. Az isten kendnek bátorságot adott, és sokat tehet, de az isten irgalmaért, ne bántsa az öreg grófot.

Csitt a felől, csak azt mondd meg, mikor lesz az esketés?

Azt nem tudom bizonyosan, de úgy gondolom hogy délben.

Jó, mihelyt a zápor megszűnik, azonnal megyek.

Ezeket mondván felkele helyéből, és az alvó tőzsérhez ment, és azt felrángatván álmából, ujjait kezeire nyomta hogy hallgasson, és őt kövesse. A tőzsér nem mere ellenkezni, hanem felkelt, s intvén a csaplárnak, hogy bútorára vigyázzon, a mellékszobába bement Illi után.

Halljad kölöncz, mondj igazat : való-e hogy Endre fogva van, s nem hazudtál-e?

Édes kedves uram, én bizonyosan tudom, mert tömlöczét is mutatták. Volt kend valaha Hasznoson?

Igen.

Tudja kend azt a szép túkrös szobát, ott a vár napnyúgoti szögletén? nagy márvány grádicsokon menni fel ajtajához. Ott van bezárva Endre úrfi, a szegény, derék Endre úrfi.

Ember, én neked nem hiszek; ha hazudsz, most mondd meg, mert utóbb késő lesz.

Isten látja lelkemet hogy nem.

Én magamat veszélynek teszem ki, ha szavad után indulva oda megyek; azért te itt maradsz estig a szobába zárva, meddig én vissza nem jövök, s jaj neked, ha igazat nem mondtál.

Kezeiben vagyok kegyelmednek, s nem bánom akár-mi történik, én itt maradok.

Illi kilépett a szobából és az ajtóra mutatván, honnan kijött : Csaplár, úgymond komoly, sokat jelentő hangon, azt a kölönczöt estig, míg én vissza nem jövök, el ne ereszsze kend, különben mi nem vagyunk többé barátok.

Ha kívánja kelmed, úgy lesz édes Illi.

Most éljen kend.

Hová ily időben?

Én megyek, a zápor megszűnt, a hajnal úgy hiszem nem messze van, s Hasznosvár ide jó távol. Jó egészséget.

Édes kedves Illi, köszöntse kend a grófot, s mondja neki, hogy minél előbb a klastromba legyen, mert ott valami fog történni ami őtet érdekli.

Bizza kend rám, mond emez, és elhagyá a szobát; lovát felnyergelé, s néhány percz alatt eltűnt.

IX.

Néma csend uralkodott Hasznosvár magányos falai között, s néma csend a szegény Endre úrfi körül. Már szinte hetedik hete folyt fogságának, a nélkül hogy maga körül egyéb emberi hangot mint ajtaja előtt az őr kiáltását hallaná. Fogságának harmadik hetében egyszer megjelent atyja azon falnyílásnál, melyet említénk, s kérdé, ha rá áll-e kívánságára; de a bosszúságtól éjjel nappal tüzelt ifjú, elkeményedve atyja kegyetlenségén, fellobbana amint szavát hallá atyjának, s kérte őt, hogy ne ostromolja pogány beszédjeivel, különben kísértetbe jő, és a falnyílalba süti pisztolyát; mely beszédre atyja elné-műla, s többé nem halla emberi hangot. Fájdalom és bú emésztették a szegény ifjat, minden vídám szín elenyészett arczáiról, a hosszas tömlöczben méltatlan büntetését keseregte, és keseregte a szegény Emelkát, kit atyja üldözéseinek hitt kitéve lenni, de mindenek felett bánkódék az ereklye elvesztésén, melyet az Illi és Hornyával való viadalban hitt elvesztettek. Napjait szomorúan számlálta, s midőn egy reggel imádságos könyvéből észrevenné, hogy Szent Mihály napja van, a fájdalomnak minden seregei összetódultak felette. Ez az a nap vala, melyen titkon öszveesketni akará magát kedvesével. Komoran ült ágya szélén, s mintha minden reméueyi ezen nappal halnának el, lassú tömlöczi halálos senyvedéshez készítgeté magát. A nap maga is oly komor volt mint lelke, ablakain keresztül sötét borúlt eget láta maga felett, mely az

éjjeli vihar után még nem tisztult ki, s a távol hegyekről hallá a szelek rémítő zúdulását. Így tűnődék egyedül, midőn egyszerre zajgás támadt ajtaja előtt.

Tedd le fegyvered atyafi, látod én minden megtámadásra készülve vagyok, s ha ellent állsz, csak veszélyed sietteted. Erre egy csettenést halla mint az el nem lobbant fegyverét, s utána dobogást, csúszásokat a kőpadolaton, s nem sokára egy zuhanást nyekkenéssel.

Látod kölöncz, hiába akartál lőni, most enyém vagy. De nem öllek meg, te nem érdemled azt : urad érdemli, s az a tót fattyú, az a Hornya, hogy egy kissé megtánczoltassam. Erre elnémultak a vetekedők, szinte egy óranegyedig csend lőn.

Nem sokára az Endre fogházában a falnyílatnál egy durva szózat bekiálta :

Endre, Endre, itt vagy? élsz?

Ki vagy, mit akarsz? Tán ismét atyámtól jössz? Távozzál kérlek, s mondd neki, hogy hagyjon fel álmaival: én el vagyok tökéelve itt halni meg.

Nem, kába gyerkőcze, én nem atyádtól jövök. Atyád nincs itt, Verebélyen van, most esküszik Hornya a te mátkáddal. Menj oda, s lödd pisztolyod a zsvány fejébe, itt vannak a kulcsok, nyisd meg szobád ajtait, de várj egy kevéssé, míg én eltávozom; nem akarnék veled szemközt állni, me. t én nem vagyok barátod, s most nincs idő hogy megvívjak veled: majd másszor, gyermek, másszor. Most siess, déli harangszó előtt a klastromba légy, különben későn jöhetsz. Élj szerencsésen; míg mi meglátjuk egymást, készen tartsd karod velem megvívni, vagy leszúrlak lovadról, vagy ha meggyőzsz, barátok leszünk; most nem vagyunk azok.

Ki vagy te rémítő teremtes pokol-koholta híreddel? Gondolod, hogy engem megcsalez?

Ne kérdezd ki vagyok, higgy szavaimnak, mátkád még ma Hornya fekteti nyoszolyájába. Itt a kulcsok — ezzel zördülés esett, a kulcsok beestek a szobába, a hang megszűnt, s a szóló sebes léptekkel elsiete.

Endre úrfi, mint akit mély álmából vernek fel, s néhány pillanatig nem hiszi hogy ébren van : oly állapotban volt, midőn ámulásából felüdült. Felszökött, magára húzá azon ruházatot, melyben atyja elzárta, a fekete pánczélt, sisakot, oldalára övezé kardját, s magához vevé a pisztolyokat, s ment. Midőn az ajtót kinyitá, az őrt megkötözve ajtaja előtt látta heverni.

Mi bajod van ficzkó, ki kötözött meg?

Az ördög volt itt, uram, ember képében, löni akartam reá, de a lövés nem fogott rajta.

Hol van ő, merre ment?

Isten tudja, eltűnt.

Hol van a gróf?

Verebélybe ment.

Minek?

Nem tudom, uram.

Hol van Hornya?

Ő is ott van ; még tegnap ment el, a gróf ma reggel.

Lovat nyergeljete! kiálta Endre iszonyú tüzzele a folyosó ablakáról a vár udvarára, az én lovamat, a Szellőt. Halljátok? És a hangos kiáltást rémítőn verték vissza a bástyafalak. S erre kihúzta kardját az ifjú, és elvagdalta a köteléket, melylyel az őrt megkötözve volt.

Így különöz, köszönetül azért, hogy így kínoztatok.

Édes gróf, mond az őrt félénk együgyűséggel, nem akarna visszamenni tömlöczébe : engemet az öreg gróf felakasztat.

Azt akarod hogy fejedbe löjem e pisztolyt? otromba eb ! majd megtanítom én uradat ! mond az ifjú, és szikrázó szemekkel mint a villám eltávozik a grádicsokon.

A szolgák egymásra tekintgetének, hogy az ifjú gróf, kit Pozsonyban hittek lenni, egyszerre megjelent, s még inkább bámultak azon, hogy oly rémítő ábrázat-

tal ült lovára, s mint téli hófergeteg, mely meredek hegyekről omlik, úgy rohant ki a várkapun.

Boldogságos szűz Mária, mi ez? Láttátok-e mint rohant el; mondának egymásnak, és futottak a kapuhoz, hogy nézzék merre megyen. Nem sokáig láthaták. A verebéli úton szágulda el sebesen, s az erdő elfedte szemeik elől.

Az éjjeli zápor megszűnt, de az irtóztató szélvész még mindig harsoga a vidéken, és terhes fekete felhőket hajtott a látkörre, melyek úgy függöttek a verebéli völgy felett, mintha minden pillanatban leszakadozni készülnének. Csikorogtak az erdők tölgyei merre Endre úrfi nyargala, s úgy tetszett neki, mintha az elemek is pártjára keltek volna megbosszulni bántott szerelmét. A Zagyva messze túl áradt partjain, s hajjai oly magosan emelkedtek, hogy a hídnak sehol sem látszott nyoma. Endre úrfi, mint a meredekről leszakadt szirt, mely vak zuhanással gördül merre az első irány ragadta, úgy rohant gödrön, berken, síkon egyiránt, nem látva és nem tudva maga körül semmit, nem érezve egyebet mint a cselszövények szörnyűségét, melylyel szerelme kijátszatott, midőn a tüzes fekete mén, mely fejér tajtékkal öszvehányva valami borzasztó képet adott volna a nézőnek, a vízparthoz ért, s megállapodék, mintha ura parancsát várná, mitevő legyen. Az okos állat érzette a veszélyt mely előtte lebegett, füleit hegyezte, s bizonyos belső borzadással tekintte a sárga hullámokra, melyek keskeny partjaik között, mint a távol égdörgés oly zajjal zuhogtak el. A vakmerő ábrándozó felébrede álmából, midőn hű lova megállott, s látá maga előtt e rémítő hullámhatalmat, mely határt akar vetni vakmerő pályájának. Néhány perczig rá mereszté szemeit e locsogó örvényzetre, de csakhamar öntudat nélkül s vak ösztöntől izgatva felemelé lábait a két kengyelben, s egy kegyetlen sarkantyúlökést ada paripájának. Lova felágaskodott, mintha utólszor mutatná fel magát az égnek, s közé ugrott a hullámoknak. A sebes örvény elsodrotta őt, úgy látszott mintha a víz öszvecsapva feje

felett, mérhetetlen mélységeibe lökte volna. Néhány perczig nem volt semmi látható, az örvények szabadon sodródva tolódtak egymás után, a szél magas hullámokat hajtott, melyek túl csapkodtak a felemelt partokon.

A szem nem láta többé semmit. Két vándor elápadva tekintte egymásra, s az egyik kétségbeesve kiálta: Vége van.

De az ifjabbik még egyszer kinézett a víz felé, összevacsapta kezeit, örömcsepp hullt szemeiből s felsikolta: Megszabadult, látja kend, most szökött ki lova a part-ra. És valóban a hű állat megszabadítá mind magát, mind urát. A paripa megrázkódék, megállott néhány perczig, s visszanézett a torlódo habokra, mintha most akarná meggondolni, mily nagy volt a veszély, melyből kihatólt. De az ifjú szemei előre fordultak a verebélyi útra, s alig engede három peroznyi pihenést a szegény hű párának; újra megsarkantyúzta azt, és elszáguldott.

A két útas elnémúla a bámulattól, s néhány perczig szóltan haladt, s az öregebbik levette kalapját e szók között: Istenem, ezt a te hatalmas kezed tette, s szabadítá meg: dicsértessék szent neved.

Még félórányi távolra vala az ifju a verebélyi klastromtól, midőn a déli harangszó füleibekondult. Tompán és szomorúan zúgott végig a völgyeken, s az ifjút felrázta álmaiból. A ló lankadni kezdett alatta, de az ifju a harangszóra feleszmélvén, még egyszer sarkantyút ada neki, melyre az öszveszedvén minden erejét, mint a fürgeteg oly sebesen robogott végig a sík országúton. Nem sokára meglátszott a klastrom, elnémult a harangszó, a paripa még néhány lövetnyi száguldást teve, s az iazonyú pálya ki vala futva. Az ifju a klastrom udvarán állott, megigazítá öve mellett pisztolyait, s leszállott. Egy sereg nép épen akkor tódult ki a templomból, s a nászcsoporthoz egy hosszú folyosón végig a klastrom ebédlő-palotájába vonult. A menyasszony hősztűn feje körül úgy világott ki a többi öltözet közül, mint a zavaros habokból a hattyú. Ő halavány volt és komoly, szemében nyugalom vala, de olyan mint a völgy nyugalma

zivatar után. Lassú lépésekkel mene a kíséret, melyet az öreg gróf látszott vezetni, a leány, mely mint a gyenge nádszál úgy ingadozott mentében, atyjának karjaira volt támaszkodva. A vőlegény a többi kísérők között volt elvegyülve.

Midőn a sereg belépe a palotába, épen akkor érkezett oda Endre úrfi is. Megálljatok! kiálta. A jelenlévők látván őt, öszvecsapkodák kezeiket: „Jézus! Endre úrfi!” Egyéb hang nem hallatott az ajkakon. Az ifju keresztültört a csoportokon, s egyenesen Emelka lábai elébe omlott. Emelka, az egek irgalmáért: így tartád meg esküvésed? mond az ifjú, s öszvekulcsolt kezekkel álla széretője előtt.

Endre, sikolta a leány, s kezét szívéhez nyomá, mintha akadályozni akarná, hogy meg ne repedjen. Endre, szerencsétlen Endre! mit tével te nekem? És az ifjú nyakába borúlt.

Midőn az érzések első fellobbbanása lecsendesült, az ifjú viasszaszökönt a leány karjaiból: félre hitszegő! mond szikrázó szemekkel, érdemled-e hogy hitetlen karjaid ölelését tűrjem? Átkozott perczenet, melyben csábító szépségedet láttam.

Isten! mond a lyányka, és könnyei keservesen kezdenek hullani; isten! én téged Endre mindég szerettelek, az isten bocsássa meg vétkeimet, hogy én szegény alacsony sorsú leány rád mertem pillantani, az kábaság, irtóztató kábaság volt, de az ég meg fogja bocsátani.

Hah kígyó, még is hallatod álnok csábító szavaid? gondolod, hogy többé lesz hitelök e feldúlt, kiégett kebelben? Mondd meg itt, az örök isten előtt, mert tovább nem viszed nyomorú éltedet, mióta szereted te e gaz latrot?

Kit értesz, mond a leány, rá meresztve szemeit, Hornyát?

Hah, álnok teremtés, hamar kitalárod, tudod kit értek.

Istenem! nyelvem azt esküvé, hogy szeretem, de szívem mindég tagadta azt.

Leány, igazat mond-e szavad? szóla Endre, ki csak az utolsó szavakat vette figyelmébe; mondd meg őszintén, te istened színe előtt állasz.

Én igazat mondtam.

Ördög és pokol! — mond az ifju, s fogai összeköcsödtek, és lábai rezgének — s még is hitszegő levél?

Endre úrfi, mi búsít? Azt mondod hogy hitszegő vagyok? Nézd — mond a lyányka, s kihúzá kebléből az ereklét — ismered ezt?

Endre irtóztató szemeket mereszte e jelre.

Nem magad mentél-e fel esküm alól? Nem küldted-e a jegyet vissza? Hah, Endre úrfi, én vagyok-e a hitszegő?

Halál és pokol! ki adta neked e jegyet?

Szolgád, ki által visszaküldted.

Hah egek! mond Endre, homlokára téve kezét, most értem: árulás, irtóztató cselszövés, ördögi játék az egész. Halál és pokol, hol van Hornya?

A jelenlévők rémülve tekintgetének körül e kérdésre, de Hornya sehol sem vala. Egy perczig mély csendesség leve. A hallgatást egy tompa szózat szakasztá félbe, mely a palota fő részéről hangzott:

Gyermek, mit keressz te itt? mond az öreg gróf, és közelebb jöve a csoporthoz.

Hah, vén morgó, jó hogy itt vagy, később veled lesz számadásom. De mondd meg előbb, hol van Hornya?

Hornya eltávozott, monda valaki a csoportból.

A szemtelen gaz lator, odább álla úgy-e? Jól van, lépj ide, te vén áruló atya, s lásd: előtted fogok e leánynyal ószveesküdni, ne mondj ellent, az egekre kérélek, csak most ne ellenkezzél: az irtóztató volna.

Endre, te dühösködöl! mond Emelka ünnepélyes nyugalommal. Késő, késő, Endre úrfi, e kéz már oltár előtt másnak van adva.

Isten, nagy isten! mi ez?

Az esküvés épen most vala, mond a leány mint előbb. Menj Endre úrfi, kérlek, honnan jövel: késő, minden késő.

Az ifjú szemeit atyjára mereszté; egyszerre felszökött helyéből, atyja elébe omlott, s kezét megfogván: Atyám, mond kétségbe esve, igaz-e amit a leány mond?

Hahaha! mond a gróf, keserű gúnydiadallal felkaczagva: igaz, igaz!

Úgy veszs el zsvány gyilkos atya! mond az ifjú, s felszökvn, reá lövé pisztolyát. Az öreg gróf földre rogyott, eláradt vére a padolaton, s életjelenség nélkül.

A leány ájúlva rogyott öszve e borzasztó jelenésre.

Endre irtóztatóan mereszté megholt atyjára szemeit, s hasonlóan az örülthez az elájúlt leányhoz rohant, ki atyja karjain nyugodott, megfogva annak halvány kezét — „most, úgymond, kezemet adom, hogy fel vagy oldva esküvésed alól, most élj boldogúl, szerencsétlen kedves áldozat! Ezeket mondván, elereszté a lányka kezét, és kirohant az ajtón, s lovára ülven, elszágulda oly sebesen amint jött.

Ez egész borzasztó jelenés egy negyedig tartott, s midőn az ifju már eltávozék, csak akkor kezdének a jelenlévők magokhoz térni ez iszonyú ámulatból, mely hasonló volt egy borzasztó álomhoz.

A boldogtalan Dorogi haza vitte leányát, ki feleszmélt ugyan ájulásából, de halálos betegségbe esett.

Hornya felől a rege e perczenet óta hallgat. A ravasz lélek jó eleve megsejté a veszélyt, és elillanta.

Az öreg gróf — a lövés jobb karját roncsolta öszve — életében maradt — de bajából csak több hónapok után kelt fel.

Endre úrfit többé nem leheté látni. A verebélyi nép közöl, kik közönségesen szerették, többen mentek keresésére, de hiába. Lovának nyomát egész a Zagyvapartig kísérték, sőt midőn a víz elapada, még az iszapban is leheté észrevenni: többet senki sem mondhatta felőle, s mi itt leeresztenők drámánk kárpitját, de az olvasó

kérdhetné, ki volt legyen az a fekete lovag, kiről a történetet elcélmeztük? Hogy e kívánságnak eleget tegyünk, el fogjuk mondani amit a néprege még végezetül e történethez beszél, kinyilatkoztatván hogy igazságáért csak az eddig mondottaknak kezeskedünk, nem annak is amit mondandunk.

X.

Két pásztor, úgymond a rege, negyed napra a klastromi jelenés után, egy holdvilágos estve, a terebi réteken ballagott, nem messze a vadászhajléktól. Füleikbe egyszerre csendes suttogást hozott a szél, s midőn feltekintének, láták, hogy Endre úrfi, fekete lován s fekete páncéljában, a vadászhajléktól jöve, karjain egy asszonyalak vékony ködalakú fejér öltözetben csügge, szőke hajai hosszú tekercecsekben lebegtek a szél fuvalmában.

Most már az én menyasszonyom vagy, Emelkám! most senki sem vesz el többé tőlem, monda egy férfiszózat, melyre az asszony szelíd szíves hangon felele: Tied vagyok kedves, tied, te sírok vőlegénye.

Ily beszédek között szágulda el a szerelmes párral a fekete mén, melynek nyomain lángok keltek valamerre ment, és serényéből kék szikrák pattogtak. A pásztorok sokáig néztek utánok, láták midőn a paripa a Zagyva hullámai közé szökött, s láták, mint úszott velök könnyeden — Ha szerencsésen elérték-e a túlsópartot, nem mondhaták meg, mert alig voltak a habok között, a holdat sötét felhő fedé el, a tájra homály borúlt, mely nem hagyta többé semmit látni. Másnap Dorogi nem lelte leányát, s mind ő, mind a nép azt hívé, hogy Endre úrfival elszökött. De nem sokára hír jöve, mely e véleményt megczáfolá: egy halhorgászó beszélte t. i. hogy a Zagyva partján — amint mi vélekedünk nem messze azon helyhez, hol még 1815-ben egy kőhíd állott, de később az áradat elsöpré — az iszapban két halottat talált összeölelkezve, egyik páncélba vala öltözve, fe-

jén sisak, másik egy fiatal leány, vékony fehér ruhában. A halász mutatá a helyet, s a köznép ma is mutogatja, hol őket eltemeté. Szép zöld gyepel benőve domb emelkedik fölöttök, s itt nyugszanak a szerencsétlen szeretők, de nem örök béke és egyesület ölében, amit ártatlan üldöztetésök érdemlett volna, hanem, amint a rege beszéli, sír utáni vándorlásban. Sokszor látni, mondják a verebélyiek, zivataros éjszakán Endre úrfit fekete páncélban, fekete lován a templom mellett, mely a régi klastrom omladékaiból épült, sebesen elszáguldani. Néha a sötétben nem látni egyebet a lángok lobbanásainál, mely a rohanó mén nyomain támad és enyészik.

III.

K Á M O R.

ELSŐ RÉSZ.

ELSŐ SZAKASZ.

A K É T B A J N O K.

A nap már lehanyatlott vala, midőn egy magányos lovag a diósjenői rengetegek közől, Hont és Nógrád szélén, kivergődvén, szabadabb futásnak ereszté párolgó lovát az előttefelnyílt síkon. Olykor megállapodván, vizsgál szemekkel tekintgete előre, és figyelt ha a levante, kit úzóbe vón s még alkalmas távolnyira vélt maga előtt lenni, nem mutatkozik-e. Az alkonypára elborítá szemei elől a tárgyakat, s szinte félórányi tért hagyta maga megett a nélkül hogy neszt hallana vagy élő termetet látna. Már csüggedni kezdett reménye, hogy szándéka teljesülhessen, s bosszú és harag forrtanak mellében, hogy amit oly óva s előlátással számolt vala ki, az egy elvétett pillanat miatt fog semmivé lenni, s tette kémszemek által kitapogattatni. De csakhamar lódobogás hatotta meg fülét, s midőn körül pillantana, elől sötét klastromfalakat látott, megette pedig távol egy feketlő árnyékot az esti szürkületből kifejtőzni. A levante volt, kit úzóbe vevén egy sokfelé ágazó útnál

szemei elől elveszte. A hold épen feltekinte kelet felől, s lovagunk azonnal rá ismert a rohanó tüzes fakóra, mely szinte böszülten ragadá a nyergében ülőt magával. Lovagunkat örömrészlet lepé meg, látván, hogy a lesett martalék ki nem síklott kezeiből, hanem inkább önkényten fut törébe; felkapcsolván sisakját, szablyát húza s magát vívó helyzetbe tévé. A klastromfalaknak egyike megé vonulni, s az ellent bevárván orozva ledöfni könnyű fogott vala lenni, de lovagunk többet bízott karja ügyességében, s büszkébb vala, ámbár vétekekkel undokítva, hogysem magát orgyilkossá alacsonyodni engedné. A levente csakhamar elérte a klastromfalakat, egy közép termetű, izmos, s amennyire a hold borongó fénye kivenni hagyá, a kornak érett szakában álló férfi. Alakja, melyen erő és elszántság mutatkoztak, visszasadóbentheté vala egy közép ügyességű bajnokot, de nem a mi lovagunkat, kinek sebes és gyakorlott karja több esetekben mutatá meg, hogy az erőn lehet fortélylyal győzedelmet venni.

Lovagunk fekete páncélba vala öltözve, tollatlan sisaka szinte fekete; a levente könnyű vadász ruhában, széles kétélű törrel öve mellett, s rajta semmi hadi készület, csupán zománczos kék sisakja, melynek tetején vörös tollak ingadoztak, s egy hasonlólag zománczhüvelyű szablya. Mi ezen jeleknél fogva nevezendjük őket.

A fekete páncélú bajnok úgy helyezé magát a keskeny útra, mely a klastrom falai s egy irtózatoss mélység között ment el, hogy a kék levente magának csak fegyverrel csinálhata nyílást.

Tíz lépésre voltanak egymástól, midőn a kék lovag férfias s egy kevésbé dörgő szóval kiálta a fekete bajnokra, hogy engedjen utat. Ez nem válaszolt, hanem előszöktetvén, kemény csapással támadt a kiáltó ellen.

Hah gyávarabló, te vagy? Köszönöm a sorsnak, hogy kezembe ada, mond a kék, s oly döféssel rohant reá,

hogy ez nyergében nem tartózkodhatván, földre szédült, s míg magát összeszedhetné, megrettent paripája futásnak erede.

A tizenötödik századi bajnokhoz az illett, hogy gyalog ellennel nyeregből ne vívjon, leszálla tehát a kék vitéz s úgy támadta meg társát. Tüzesen és elszántan folyt a viadal szinte egy óranegyedig, míg végre a fekete hős nem erővel, de karja fortélyával oly veszedelmesen találá ágyékba a különben is pánczéltalan ellenfélt, hogy az életjelenség nélkül rogya össze.

Ekkor a győztes eloldván a legyőzött paripájának fékét, gyorsan elszágulda, mint az kinek dolga kívánt véget ért.

Egy elzárt keskeny völgyben, közötté azon hegyeknek, melyek Váczon felül szinte Párkányig a Duna balpartját fedezik, érte be társait a fekete pánczélú lovag, minnekutána az éjnek nagyobb részén keresztül könyörületlen zaklatta volna maga alatt azt a nemes párát, mely győzedelme által ragadományúl jutott kezébe. A csoport mintegy kilencz lovagból állott, kik közül heten fejtől talpig úgy valának felkészülve mint a mi ismert lovagunk, fekete pánczéllal, sisakkal, fekete paripákon. Ketteje a lovagoknak vadászkontösbe öltözött asszony alakok voltak, kik némán és szótlanúl mentek egymás mellett, egyike világos pej, másika vasderes ménen. Elnyeríté magát vitézünk fakója, midőn a csoport közé ugratott, s a két asszonyalak paripája hasonlólag, mintha ismerősök idvezlenék egymást, a vitézek között pedig halk suttogásban e szó hallatszott: „a gróf“.

„Móré, nem volt semmi baj?“ szóla bajnokunk (kit ezután gróf czímmel fogunk tisztelni) egyik vitézhez a kíséretből.

Semmi, méltóságos uram, de a gerliczék közül egyik igen szomorú, talán bánja a fészket honnan elhoztuk: mond a grófnak ez a biztosa.

Csitt, mond a gróf, ajkaira tevén ujját, majd megszokik új fészkében.

Meg, ha a vörös karvaly el nem ragadja, de ettőlments meg engemet, jó istenem, inkább ama sánta ördöggel a mesében vinni, mint ezzel.

Attól nincs mit félned többé.

Hogyan? talán beadta neki nagysád az ólom pilulákat? Szóljon, kérem nagysádat, én fejtől talpig fül vagyok.

Ismered ezt a fakót alattam?

Valóban, mintha láttam volna — — az bizonynyaf az, tegnap is azon ült. Mit teve nagysád neki?

Csak annyit, hogy többé nem háborgat.

Úgy boldog éjszakát kámori vár! Ezután csak úgy világítasz, ha én gyűjtöm meg a fáklyát feletted. Holtig hív szolgája leszek nagysádnak, csak hogy e sárkány körmeiből megszabadított. Istenem, ha nagysád nem jó védelmemre, azolta poklaiba kapott volna a manó, s mely siránkozás a budai csaplároknál! két esztendeig gyászolták volna a szerencsétlen Móré Tamást. De szerethet is a gaz nép! Mert ki látta azt a korcsmát Budán üresen, borivók nélkül, hol Móré Tamás beszélt török csatáit? Ő gyöngyöm-adta sashegyi bora, ha engem föld alá tettek volna, tíz esztendeig fekete színt vettél volna magadra, de légy oly szép piros mint eddig, s ne félj, hogy árván maradsz míg Móré Tamás mozoghat. Úgy-e hogy jól vittem ki, amit nagysád reám bíz? Oly meszsziről hozom a galambokat a nélkül hogy elrepülnének, vagy a kánya őket elkapná. Ez csak érdemel jutalmat, s hiszem hogy ha a Dunapartra értünk, nem hagyja nagysád hív szolgáját étlen szomjan tovább poroszkálni. Látja nagysád ott azt a csárdát! szép csaplárné benne, tiszta és csinos minden, s az a budai bor, az fogja ám megmelegíteni az éh gyomrot.

Máskor Tamás, máskor, sietnünk kell, hogy virradtig legalább a vizen túl legyünk. Hát ha valaki nyomozza útunkat?

Nagyságos uram, csak két kortyot hát, ha hiba esik

miatta, akasztassa fel nagyságod Móré Tamást a dorogi legmagasabb bástyafokra.

Ezeket mondván, megsarkantyúzá paripáját, s előre vágatott a csárda felé, hogy míg emezek a Dunáig jönnek, ő addig elvégezze reggelijét.

A gróf komor szemekkel nézett utána, s nem vala kedvére amit e boriszák teve, de kénytelen vala az ilyeneket elnézni, mert e kedvencz szolgáját megsérteni, ki csaknem minden titkaiba beavatva volt, nem vala tanácsos.

Szürkült a hajnal midőn a Duna partjához értek. A gróf félre lépe a csoport közül, s megfújta tárogatóját, melyre csakhamar sebes evezéssel két csolnak jöve a Duna túl partjáról. A vitézek legott leszállongának, s egyik csolnakba lovaikat vezették, a másikon pedig magok fogának helyt.

A két fátyolozott asszonyt maga segítő lelovaikról a gróf s a csolnakba vezette. Épen indulni akartanak, midőn egy durva szózat rájuk kiálta, hogy megálljanak. A vitézek kardjaikhoz kapdosának, de a gróf lecsendesíté őket, mert a kiáltó csakhamar közelebb jöve egy víg éneket dúdolta, melyből Móré Tamás hangjára ismert.

Ez a bortömlő, ki csak két korty bor miatt tért ki az útból úgy tele szívta már magát kora hajnalban a budai nedvből, hogy alig bírt lováról lekelni. A bor azonban csak testét szokta volt ellankasztani, feje, bármennyit ivott, tisztán maradt a mánortól, s ritkán vala oly eset, hogy Móré ne tudta volna mit teszen, s mit beszél. Ez okból volt hozzá a titkokkal teljes grófnak bizodalma. Kedve volt volna Tamásnak még tovább is dúdolni énekét, de grófjának, kinek magába vonúlt, titkokkal teljes és mindég nagy dolgokat forraló természete előtte keresztül láthatatlan s bizonyos rémfátyollal volt előtte elburkolva, komor arczúlatára tekintvén, nem mere énekével zajt ütni, hanem a csolnaknak egyik szélébe húzódék s a bor gőzétől nyomatva elszenderült.

Mély hallgatás uralkodék a csolnokon, csak a lapátok kimért s egyalakú csappanásai zavarák meg a csendet. A hegyek, melyek eddig kietlen fekete foltoknak tetszettek, lassanként előtűnedezték a kelő fényben. Hideg hajnali szellő fuvalta körül a vándorokat, kik a nap piruló lángjára, mely a víz tükörén reszketett, szótlanul bámúltak. Azalatt a csolnak észrevétlenül a parthoz evezett. A vándorok kiszállongának, egy négylovú szekér görgött elő, melyre a gróf az asszonyokat feleségelvén, vitézeivel lovára pattant, s az egész kísérő sereg az erdő sűrűségei között eltűnt.

MÁSODIK SZAKASZ.

A K L A S T R O M.

A klastromban, melynek falai mellett az iménti szakaszban beszélt viadal történt, hallák a lónyerítést, a kardcsattogásokat, s öszvefutának a fráterek, de nem tudván mi történik legyen, s vaktában nem mervén a klastrom kapuját felnyitni, jónak találák, hogy a Páter Eustáchius szobájába menjenek, kinek ablakai oda szolgáltak, honnan a fegyverzaj jöve, s onnét tudják meg mi csoda kalandor nép, vagy az ő kifejezésök szerint: quales impii nocturni praedones azok, kik éjjeli időben e szent helyen egymást öldökleni eléggé istentelenek.

Quid hoc est fratres? mond az öreg Eustáchius, midőn álmából felrettenvén a nagy zörgésre ajtaját felnyitá, per amorem Dei crucifixi, talán tűz van? Boldogságos szűz, nem megmondottam-e hétezerszer is, hogy kutya és csirke a konyhából exuláljanak. A toll és a szőr gyulékony portéka; per deos immortales, tamen ex Plinio et Aristotele haec nota sunt.

Nem tűz, carissime confrater, hanem háború, öldöklés, gyilkolás, mondának az ajtón berohanók, kik csaknem feltaszigálták a jó öreget, midőn tisztelt auctorait idézgette.

Háború, öldöklés? per sacratissimam trinitatem! Civile bellum perniciosum totae quantae reipublicae. Egész sereg mondásokat idézett Cicero és Tacitusból a polgári háború ellen, de senki reá nem hallgatott, hanem lélekszakadva rohantak az ablakokra, hogy lássák, quid consilii inter praedonum discordias.

A hold felhők alá volt rejtéző, sötétség és borzasztó csend uralkodott az egész környéken. Az ablakon bámulók egy lelket sem láttak, mert azalatt míg ők Páter Eustáchius ajtaján zörgettek, a bajvívás végbe ment, s a fekete vitéz már jó tova haladott.

Kérdés támadt közöttök, mitevők legyenek? Ha tanácsos volna-e a kaput felnyitni s néhánynak kimenni, hogy körültekintsenek, a klastrom falainál nincsen-e valamely zsiványbanda, mely talán a klastromot akarja felgyújtani, hogy annál könnyebben vihesse véghez a klastrom nyájában való rablást.

Egyike a frátereknek azt vélte, hogy minekutána annyi szemek nézése és fülek hallgatása sem láthatott s hallhata valamit, ő el nem hiheti hogy a fegyvercsatogást, a lónyerítést más okozta legyen mint az aharamia, kit egy hónap előtt itt gyilkoltak meg, s kinek lelke azóta ezen környéken kísért.

Azon korban a tudomány helyét babona töltötte be. A képzeleti erő vezér nélkül csapongott a kor embereinél, s mindenütt, hol valami természeti úton megfejteni nem tudta, csodákkal és tündéri erőknél fogva fejtegette. Innen volt, hogy az emberek földet és tengert, léget és felhőt rémekkel s tündér alakokkal lakosítottak meg, nem csoda tehát, ha a mi fráterünk találmánya hitelt könnyen nyert.

Az egész confratérség körében csak az egy Páter Eustáchius volt, ki ezen állítást tagadta. S ámbár magában ő is hitte a rémek lételét, s félt tőlök, de az a kis hiúság, hogy magát mindég a legtanultabbnak mutathassa, eltagadtatá vele saját belső érzeményét, s többnyire mást szokott vitatni mint amit hive. Most is tehát azonnal bele csapott a beszédbe :

Az lehetetlen fratres! Kisértetek csak a vén asszonyok fejében vannak, hoc repugnaret legibus naturalibus. És azután feltenni is vétek! Hiszen tudjuk ex novo testamento, hogy urunk az ördög hatalmát megtörte, hogy neki többé semmi ereje nincs az emberi lelkeken, hogy . . . . . Még több és bővebb okokat hordott elő, részint

a theologiából, részint a metaphysikából, melyekkel igyekezett bizonyítani hogy a fráter állítása nem való. A confráterek azonban nem mertek neki ellent mondani, de magokban még is hittek a fráter szavának.

Azalatt míg ezek itt tanácskoznak, a klastom kapusa, ki maga is észrevé a falak körüli lármát, sok vesződség után felkelté a priort, ki a vacsoránál infusiót engedvén, maga is jobban bele tekintgete a kancsóba mint egyébkor, s mélyen elaludt, kihozta tőle a kulcsokat, melyeket ez éjszakára mindig magánál tartott, mert tapasztalá, hogy a kapus a frátereket némelykor kibocsátgatja, s ezek az egy fertálynyi távolra fekvő Diósjenőre szöknek, s gyakran csak akkor térnek vissza, midőn a reggeli misén kell összevülekezniök. Megszerezvén a kulcsokat, magához vette Péter Móriczot, ki legbátrabbika vala a szerzeteseknek, s ha Péter Eustáchchal a tudományokban nem mérközhetett is, több ítéllettel és életbeli ismeretekkel bírt nála.

Amint a kaput kitárnák, egy fekete paripa, egész lovagi készüléttel a hátán, nyerítve az udvarba robbant. Az olvasó emlékezik a fekete vitéz paripájára, mely elszabadulván, a viadal közben tért tetőt öszvenyargala, míg végre a helyre hol urát elhagyá visszatérne, kit midőn nem lelt volna meg többé, a klastromkapuban megállapodék, s elnyeríté magát, hogy valaki által bebocsáttassék; — az őr és Péter Móricz azon bátorsággal, melylyel a klastromban kevés bírt, öszvevizsgálta, egy homályos lámpafénynél mindent, míg végre a kék sisakú bajnokra akadának, ki még akkor is félholtan feküdt vérében. Péter Móricz közelebből megvizsgálván a testet, észrevé hogy még meleg, s benne élet van; haladék nélkül a klastromba viteté azt, és az orvos páterre bízta. Megvizsgálván a páter sebet, nem találta veszedelmesnek, de a testben szükségkép nagy elgyengülésnek kellett következnie, mert igen sok vér folyt el belőle.

Ámbár a leventét külső jelekből inkább lehetete holtnak mint élőnek tartani, még is hogy, ha lehet, eszméletre

hozassék, azt szükség volt sietve eszközzenie, de a páter addig nem nyúla a testhez, míg azon kornak szokásához képest minden, részint babonás, részint religiosus szertartásait el nem végezte volna. Komoly, ünnepélyes léptekkel közeledett a beteghez, érthetetlen szavakat mormolva körüljárta ágyát, s végre térdre esett, s ezen versnek háromszori elmondása után :

Fü, fü, fü!
Ördögoldal-fü,
Légy segéde a betegnek
Ördögoldal-fü.

kelet felé fordúlva, egy áhítatos Ave-Máriát monda, s keresztet vetvén a betegre, a szokott szók helyett ezeket mondogatá : Hippokrates és Galenus nevében Ámen!

Végre ösztetördelvén sebfüveit, belőlök írt készíté, s a bajnoknak sebhelyére köté, s egy kisszerű csuporba füveket hányván, rájuk bort önte, s az ekként készült italt a betegnek beadá, melyre az csakhamar magához tért, és megszólala, de csak gyengén s alig hallható hangon.

Alig futa el a klostromban híre, hogy a megsebesített levente él, Páter Móricz azonnal felkerekedék ágyából és ment látogatására. Ijedség futá el tetemeit amidőn a szobába lépett. A bajnok, kit csak alig hittének többé életre hozhatni, Jeney Kálmán volt, a páter egykori nevendéke.

Elfogódott szívvel könnyek csordúltak ki a jámbor szerzetes szemeiből, midőn szeretett nevendékét ily helyzetetésben látá, érzette a veszedelemnek egész súlyát mely életét fenyegeté.

Boldogságos szűz! hát így találak-e Kálmán, s téged, bajnokot százak felett, találak-e így? Mely kar lehet képes legyőzni?

Csitt! mond Jeney, elég szerencse nekem, hogy téged itt találak. Ha a Jeney név előtted valaha kedves volt, ha Kálmán iránt legkisebb szikrája lobogott valaha benned a szeretetnek, most bizonyíthatod be.

Mi történt az egek uráért?

Ne kérdd, ahoz az idő rövid. Eddig atyám talán kétségbe esve küszködik a halállal: ülj lóra, és siess, hogy napfelkölte előtt Kámban légy. Mondta szerencsétlen aggnak, hogy ne bánkódjék, leánya nincs elrabolva, karjaim megszabadították, hogy itt van velem, s mihelyt sebemből meggyógyúlok, azonnal honn leszünk Kámban.

Mit? egek, nem hagyott-e el eszméletem? Ha értem amit mondasz? Lórát, elrablani? Istenem, szólj világosabban.

Mindent megfogsz tudni. Pető honn van, látta a történeteket, beszéltesd el vele magadnak. Most minden perc drága. Adjatok papirost, tollat, írnom kell neki. Másként nem hiendi amit mondasz.

Kálmán, az egekre kényszerítlek szólj, él-e Lóra?

Kérdezd az eget, mely lecsillámlik reá s látja őt: én nem tudom.

Hol van tehát?

Nagy isten, mit nem adnék érte, ha tudnám. Kérdezd azokat kik elrablák, de félre ezzel, ne töltsük szóval az időt, hanem nyergeltess lovat s menj fel Kámba, de sietve amint csak lehet.

Amint ezeket mondá, azonnal tollat veve, s felegyenesedvén amennyire elgyengült teste engedé, megírá a levelet.

Páter Móricz látván, hogy a menetel haladást nem szenvedhet, azonnal lóra ült, és az erdőknek sűrűségei között sebesen elvágata.

HARMADIK SZAKASZ.

KÁMOR.

Minekelőtte a történet fonalát tovább vinnők, szükség, hogy olvasónkat a Jeney házzal, melynek elhanyagolása tárgya lesz e regének, közelebbről megismertessük.

Egyikén azon magas tetőknek, melyek Nógrád és Hont között emelkednek föl, s jenői, vagy másként borszönyi hegyeknek neveztetnek, néhány faltöredék, s bástyanyomok látszanak. A pásztor, vagy vadász, mert e sivatag vidéket ritkán látogatja más, a mai időben kátori romoknak nevezi e pusztá omladványokat, s regéket mond felőlők, melyeket őseitől tanult, vagy leleményes elmével önmaga költe. Ezen romok alatt, mondják a mai kor emberei, kincsek vannak elrejtve, melyeket feltalálni csak annak lehet, ki száz esztendő túl élt, s szegény levén, sorsával még is végiglen meg vala elégedve. A kincs, úgymond, több századok óta hever mára föld üregében, a nélkül, hogy valaki fölemelhette volna, s még félszázadig lesz elrejtve, s ha mindaddig sem találkozik még száz évű meglegedett, messze tartományokból fognak bizonyos idegen vének, számokra nézve harman, megjelenni, s a kincset sötét borzasztó éjszakán a villámok fénye mellett felásván, magokkal elvinni. Ezen hegyek alatt fekszik a termékeny határú diósjenői falu, itt ömlik ki sziklák alól a gyógyerejű Zsibak forrás, itt láthatni ama csodálatos szigetet, mely minden tizedik évben változtatja helyzetét, mert a rege szerint ezen sziget a boszorkányok gyűlhelye. Itt tartanak minden tizedik évben tanácsot, s valahányszor gyülekeze-

töknek jó végelőn, forgószelet támasztanak, mely a szigetet tovább hajtja a tó hullámai felett. Mintegy ötven év óta azonban a sziget egy helyben marad, mert a boszorkánysereg bizonyos nevezetes kérdés fölött, mely iránt már öt ízben tartá gyűlést, összeegyeztetni nem tud. **¶** Mi nem akarjuk ezen véleményeknek alapjait vizsgálni, s eldönteni, mennyire igazak, mennyire nem. s azért bár többeket beszélhetnénk még, félbe szakasztjuk, s a helyett inkább egy-két vonással festjük ezen tájat, úgy, amint azon korban volt, melyben az itt elbeszélendő történet esik.

¶ 1456. év körül Diósjenő környékén több mérföldekig nem láta a szem egyebet sűrű erdőknél; a szántóföldek, melyek most gazdag aratással jutalmazták Jenő lakóját, akkor rendetlen alakú irtványok voltak, szélylyelhányva egymástól az erdők sivatagaiban; a földműves izzadással, nagy munkával szerezheté elő a terméketlen földből élelmét. A nép vadászatot látszott eginkább kedvelni, mert a vidék vadaknak nagy bőségben volt, a vadász könnyen vehette fáradságának utalmát.

Diósjenő, most egyik Nógrád legnépesebb helységeinek, akkor csak középszerű szegény falucska volt, egyetlenegy kitűnő hajlék sem látszott benne. De annál nagyobb fényt és pompát láthata a szem ott, hol most a kámori pusztá romok állanak. Mint egy tündér palota, csendes pompában fénylettek Kámor tornyai a magános sivatagban, s már messziről mutatták a szemnek, hogy urai s építői valaha a hatalomnak és gazdagságnak magas pontján állhattak. Mikor és ki által emeltettek legyen ezen méltóságos falak, arról a történetek mélyen hallgatnak. Felőle csak annyit mondhatunk, hogy jeruzsálemi András idejében már a Jeney nemzetséggé volt, mely származását Huza vezérig vitte fel, s három századiglan virúlt Magyarország gyökeres nemzetségei között, s az országban mint vitéz és harczra termett ivadék ismeretes volt. A nemzetség képei között, melyek a várteremek egyikében voltak felaggatva, függött kép-

azon Jeneynek, ki egy régi oklevél bizonyága szerint jeruzsálemi Andrástól adományúl kapta ezen várat a diósjenői faluval s néhány ezen vidéken fekvő helységekkel együtt; ez adományban kapott uradalom az idők viszontagságai között részint belső háborúk, részint a Jeneyek fényűzése miatt (mert ez nagy gyengesége vala e nemzetségnek) annyira elcsonkúlt, hogy V. László király idejében, kinek országlása alá esik e jelen történet, a Jeneyek birtokában csak a kátori vár és Diósjenő volt. Három helységet az Ipoly partján a Forgách nemzetség ragadott erőszakkal magához azon zavaros időkben midőn Hedervári Kont és egyebek Zsigmond király ellen lázadának fel. Azonban 1436. évben Jeney András Forgách ivadékokt vevén nőül, vele néhány termékeny faluknak juta birtokába a Garan mellékén, s ez által ismét egyikévé vált a felső-magyarországi hatalmasb nemeseknek.

V. László országlásakor, vagy inkább azon korban, midőn regénk kezdődik, a Jeney háznak András, a 70 évű agg. volt feje. Míg karjai a fegyvert emelhették, egyike volt a legvitézebb bajnokoknak Zsigmond s Albert királyok alatt, esküdt híve a Hunyadi-háznak, s híve a csecsemő Lászlónak is mindaddig, míg a Garák vagy inkább Cilli pártja Hunyadi ellen rémítő hállóit nem szövée. Jelen volt a szendrői győzedelemben Murát ellen, s midőn Hunyadi táborozásai elközeledtek, csaknem minden harcaiban részt vett, s kevés volt, kinek vitézségébe s hív indulatába oly sokat helyezett volna Hunyadi, mint az övébe. A szentimrei véres harcz után, hol Hunyadi oly dicsőleg vágta keresztül magát a török táboron, sebet kapott, s félszemét egy nyíllövés által elvesztette, visszavonúlt a hadi pályáról, s Kámt falai között szeretett nője s egyetlenegy fiúmagzatja körében tölté a nyugalom és béke napjait. Nyugalmát egy történet keseríté el, melyet a jövő szakaszban be-
fendünk.

NEGYESEDIK SZAKASZ.

TIZENHAT ÉV ELŐTT.

Egy komor őszi napon a vár előcsarnokában állott Kámor asszonya, a szépségéről nevezetes Forgách Mária, széllyel tekintgetve a várhoz vezető ösvényen, ha férje és Kálmán fia, kik a vadászaton voltak, nem jönnek-e? Sehol sem vehete észre jelt jövetelök felől, őket sehol sem láthatá, de helyettök egy asszonyt vett észre a vár felé közelegni. Egy cigány koldusné volt, ki balkarja alatt egy csomó rongyos bútort vitt, jobb kezénél pedig egy kisdéd, mintegy öt évű leányt vezetett. Az egyike volt a legcsudálatosb teremeteknek, melyeket a szem emberalakok között találhat. Magassága csak negyedfél lábnyi, ehhez képest rendkívül vastag, de ezen vastagság korántsem a kövér vagy húsos test, hanem inkább, ami asszonyoknál ritka, csont és izmok következése volt. Arcza egy rémítő boszorkánykép, inkább férfi mint asszony arczhoz hasonló, eldurvúlva s égve a nap vagy tűz hevétől, szemei szikrázó feketék, melyeknek tekintete, a helyett hogy könyörületre olvasztaná, inkább elrettenté a nézőt. Vonásaiban egy kegyetlen mosolygás, melyekkel Ramberg a káröröm vonásait festené, ezt azonban egy bizonyos komolysággal igyekezett elrejteni. Ősz hajai összevaskozottan állottak fején, s csak fölig voltak egy gondtalanul összeaggatott sárga kendő alá borítva. A kis leány, kit karjánál fogva vezetett, ellent nem állván az, hogy arcza oly színű volt, mely e népnek tulajdona, egy kedves lény vala. Gyönyörű nagy fekete szemek forgottak barna szemöldjei alatt, s göndörödött gyűrűkben

omlottak alá vállaira holló fürtei; vonásain annyi kellem és lágyság volt előntve, hogy a szem, mely egyszer reá pillanta, gyönyörűség között merült el nézésébe.

Így közelgett e két egymástól különböző alak a vár felé. Már a kapun belül voltak, midőn egyszer riadás támadt, s egy sereg kopó, mely a vadászatról jöve, rémítő zajjal rá rohant a koldusnőre. Ő visszahúzódott a kitárt kapu egyik szárnya megé, de a mérges üldözők nyomában voltak, s képzelhetetlen dühösséggel rohantak reá. Az asszony védte magát, amennyire lehetett, de mind hiába, a kis leányt kénytelen volt kezéből elbocsátani, hogy mind a két karjának hasznát vegye. Az ebek a leánykára rohantak, s már öszvemarczongolták volna, midőn hirtelen ott termett Kálmán, s látván a veszélyt, megsarkantyúzá paripáját s közéjük ugratott a kutyáknak. Azonban ifjú hevessege mérséklet nélkül elragadván, amit jóvá akart tenni, azt elrontá. A paripa elszilajodván a heves sarkantyúzat által, tüzesen a kutyák csoportja közé ugrott, s a szerencsétlen leánykát öszvegázolá. A koldusnő rémítő sikoltása, amint kétségbe esve ölébe kapta az eltiprott gyermeket, leírhatatlan. De ez már mind későn vala. A lányka egy óra-negyed múlva kiadá lelkét.

A szerencsétlen koldusnő kétségbe esve tépte haját, sikoltva futott fel a vár felé, s irtóztató hangon kiáltotta fel a vár asszonyához, hogy adja vissza gyermekét, melytől istentelen fia oly kegyetlenül fosztotta meg; dühösen rohant fel a grádicsokon, s bősziült lelke Kámor asszonyán öntötte volna ki dühét, nem találván más tárgyat bosszújának, mert Kálmán ekkor már eltávozott: ha a megrémült Jeneyné hirtelen el nem zárja előtte a váracsarnok vasrostélyzatú ajtaját.

Ekkor a koldusnő, hasonló egy őrlűthöz, felkaczagott, karjaira vette gyermekét, öszvecsókolgatá azt, s ismét földre tette. Sírt s nevetett egyszersmind, s rémítő ábrázattal, melyen fájdalom, kétségbeesés s egyszersmind bosszú iszonyú képe ült, azon ajtó felé fordúlván hol

a megrémült Jeneyné borzadva eltávozott, szörnyű átkokba öntötte ki mérgét.

Átok rád, kegyetlen Jeney faj, átok arra aki szült, s akit szülni fog. Legdrágább kincse magzatodnak, melyet szülni fogsz, Kámor asszonya, mely neked is kincsed vala : a szépség, legyen kiirtója ivadékoknak. Szálljanak várad kevély tornyai legdühösebb ellenséged kezébe, s örök homály és feledék borítsa el a Jeney nevet.

Ezen borzasztó átkozódás után, melyet a már le szálló szürkület még borzasztóbbá teve, karjaira vevén holt gyermekét ez a csudálatos asszonyalak eltávozott, és soha magát többé Kámor vidékén nem mutatá.

E szerencsétlen történet után Jeneyné, kinek szelíd és gyöngé érzéseit ez irtózatoss jelenés mélyen megrázta, nem sokára forró lázba esett, s megszülte magzatját. Midőn tudtára adnák, hogy szülötte leánygyermek, el-lepték lelkét a babonák minden rémei, mivel a koldusnő jóslata már ennyiben teljesülve volt, egész valósággal hitte, hogy a leány leszen oka a Jeney ház elpusztulásának. Mély ájulásba esett, melyből többé fel sem ébrede.

A csecsemő, mely egészséges és ép vala, ügyes dajka kezére bízott, s nevedezett atyja vigyázó szemei előtt Három évű koráig, valahányszor reá tekintte az öreg Jeney, fájdalom gerjedt fel lelkében, s könnyeket törölt ki szemeiből a szeretett nő emlékezetére.

Később, midőn a leány 9—10 évű volt, atyja szívében örömek és félelmek váltogatták egymást iránta. Gyönyörködve vette észre a leány eleven tüzes elméjét, s édesdeden mulatozott vele, de lassanként fejledező szépsége aggodalmat gerjeszte benne. A kor babonái őt kevésbé fogták el mint egyebeket, de még is annyira nem győzheté meg, hogy a csudálatos jóslóné átka iránt egészen nyugton volna.

A lányka még csak 14 évű vala, s már a szomszéd vidékeken szépsége köz beszéd tárgya lőn. A köznép nem nevezé őt máskép, mint a szép Lóra, s a pajkos le-

venték, kik Kámorba jöttek Kálmánhoz vagy vadászat, vagy harczjátékok kedvéért, bódult kedvökben a lánykát kámori csillagnak nevezték, s mindenik iparkodott magát szerelmére méltóvá tenni, de ő érzéktelen és hideg maradt irántok. Nyarantan a lovagláshan lelte mulatságát, s kevés vadászatot tartta Kálmán, hogy ő azon jelen ne lett volna, egyikétől kísérve hívebb szobaleányainak. Téli napokban, midőn az öreg Jeney meghitt bajtársaival estvéneként összeült, emlegetve a régibb csatákat s a nagy bajnok Hunyadi győzelmeit, s átkokat szórva a Cilli és Gara czimboráira, kik a Hunyadi ház ellenségei voltak; Lóra egy kandallónál megvonulva, dajkája tündérmeséi által szép regényes világot alkotta maga körül. Csodálkozva hallgatta a rófszakál történetét, a három testvér királyfi bújdosását, kiknek legifjabbika nyerte el a sok viszontagságok után a tündérvárban lakó csoda szépségű leányt. Legörömeosebbségű hallgatá azonban a szép Irma regéjét, kit hét esztendeig szeretett a szélkirály fia, mert szüleitől meg nem nyerhette, végre kilopá a várból, és hat villámsebességű tátoson elragadván, búbájos kastélyában rejtette el.

Bármely együgyűen voltak is az öreg Márta regéi szöve, elégségesek valának arra, hogy egy természeténél fogva ábrándozó lányka fejét elbódítsák. Innen származott, hogy Lóra mindenben bizonyos regényes színt keresett, s minél csodálatosabb és a mindennapi élettől különböző színe volt valamely tárgynak, annál kedvesebb volt előtte. Azon sok szép ifjonecz bajnokok közül, kik különbféle ürügy alatt Kámorba jöttek, hogy e szépség bálványát láthassák, s figyelmét magokra fűggeszthessék : az egyetlenegy Forgách volt az, ki Lóra kegyeit leginkább látszott bírni, s ezen megkülönböztetést nem annyira szépségének, ámbár a legszebb férfiaknak volt egyike, kiket Lóra valaha látott, hanem inkább arra annak, mert alakján és tettein bizonyos regényesség vala, mely őt a többi leventéktől egészen megkülönböztette, s leginkább hasonlíthatóvá tette azon

tündér lovagokhoz, kikkel Lóra a maga képzeleti világát meglakosította.

Forgách László, unokája volt azon Forgáchnak, ki a Jeney nemzetség Ipoly melletti birtokait magához ragadván, az öreg Jeney Andrással gyűlölségben élt; Lórával és Kálmánnal rokonságban is állott, mert mint mondtuk, ezeknek anyja Forgách leány volt. Ez a Forgách egy gyönyörű sugár termet vala, magasságára nézve egy kissé több mint közepszerű, hasonló egy ifjú paladinhoz, ki nagy Károlyt a harcza kísérte; arcát egy pár ajak, a legszebb metszésű, egy kevésbé meggörbedt orr, s két fekete szem tele szerelemlánggal és epedéssel ékesíték. Lelke bátor, nagyokra készült, s minden tette elszánt, amely nagyság és szépség bélyegeit hordozhata magán. Heves és könnyen fellobbanó természetű, de lobbanásait egész a csodálatig mérsékleni tudó; s innen a vele egykorú ifjú bajnokok között, kiket nem ész mint ezt, hanem szilaj tűz ragadozott, a legvitézebb lovag. Az egy szép tekintet vala, midőn László valamely ünnepen bajnoki ékességeiben megjelent. Rajta minden egyszerű vala czifrázatok nélkül, semmi szembeszökő piperézet vagy szín rajta nem látszott, soha más színű öltözetet mint feketét nem viselt, még is minden szemek reá fordúltanak, mert méltóság kellemmel párosúlva ritka férfin volt annyi mértékben, mint László alakján. Egy sötét pej paripája volt, melyet, midőn Németországban kalandozna, egy bajvívásban Fridriktől nyert, ajándékul. Soha még bajnok lovat nem szerete mint ő ezt. Szemfénye gyanánt nézte, s a sebességtől vevén hasonlatot, bódorgó hevében Villámnak nevezte.

Ez a szép regényes lovag bálványa vala az asszonyi világnak, sőt bálványa az akkori ifjú leventéknek is. Minden ifjú lovagok csak azon törekedtek, hogy hozzá hasonlítsanak; minden leányka leginkább neki kívánt tetszeni, de László szíve csak Lóráért hevült, csak ennek s ebben látszott élni, s a kevély ábrándozó leányka végre meghódolt volna e tündér vitéz ostromainak,

de vele csak némelykor jöhetne össze. László tudniillik sok hálával tartozott Cillinek s a királynak, s ezeknek volt híve, s inkább a Garák mint Hunyadi pártjához szíttott; az öreg Jeney pedig mind azt, ki Hunyadit az imáadásig nem tisztelte miként ő, ellenség gyanánt nézte. Ez vala oka, s ama másik, hogy nagyatyja Jeneynek némely birtokát magánál tartá, annak hogy László néhányszor szóbeli vitákba ereszkedvén Jeneyvel a Hunyadi és Cilli között levő gyűlölség fölött, tüzesben összekapott, mintsem az ősz bajnok tűrhette volna; s később látván, hogy Kámor ura előtt nem kedves vendég, Kámorból egészen elmaradt, csupán Kálmán vadászátát látogatá meg, de ezt is ritkán, mert Kálmánnal sem eléggé öszvehangzó volt. Itt láthatá csak némelykor Lórát.

Ily kedvetlen körülmények között elveszté minden reményt, hogy Lóra szívét magához hajthassa, s még inkább azt, hogy valaha őt bírhasa. Nem sokára el is hagyá Kámor vidékét, melyhez csak félnapi távolságra lakott, s Budára, hol a király és Cilli nagy kedvezésekkel fogadták, s a király, apródainak fejévé tette, ritkán bocsátá el oldala mellől, s Cillin kívül alig volt biztosabb embere.

Így tölté napjait László az udvari zaj és fénynek közepette. Lóra képét azonban semmi ki nem törülheté lelkeből, s élete bús emlékezés s titkon éhesztő gyötrellem napjai voltak.

Örömet beszélnének többet is itt e regényes lovagról, mert tudjuk, hogy szép olvasónéinkat is ő érdekléné leginkább; de félbe kell szakasztanunk, s visszavertnünk Kámorba a szép Lórához.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

V E N D É G S É G.

Az egy szép júliusi napon vala, midőn Jeney a Hunyadi vaskapui győzedelmét ünneplette. Pözsgött a vendég Kámor palotáiban. Magas fa székeken ültek körül egy hosszú tölgy asztalt, s vidám felkiáltások között járt kézről kézre az ó budaival töltött nagy billikom. Legelső volt Jeney ki a vaskapui győző egészségéért kelyhét felemelvén, azt ezen fenharsogó szavakban dicsőíté :

A vitézek fejedelmének, ki ezelőtt 14 évvel Vaskapunál az ozmánokat megtörte, hosszú életet!

Éljen! kiáltának a bajnokok, s adja isten, veté közé egy ifju levente, hogy ellenségei megszégyenüljenek.

Jól mondád Laszky, felelt Jeney, keresztülnyújtván kezét az asztalon a szőlőhoz, jól mondád, adja isten, hogy az álnokok füljanak meg azon törben, melyet ellene készítenek.

S kik azok? kérdé egy szózat a sokaság közől, s látván, hogy minden szemek reá fordúltanak, felemelkedék székéről.

A társaság csak most vevé észre, hogy közöttök egy ismeretlen van, s a szózat annál meglepőbb vala. Az idegen, ki szavát fölemelé, egy izmos férfi volt fekete páncélba öltözve, sisakát, mely hasonlólag fekete volt, karjára akasztva tartá. Feje kopasz, csak hátúl látszott rajta néhány rőt hajsza függeni. Vonásai mintegy 40 évre mntattak. Külseje közönséges embert árult

el, s alakján bizonyos durva szemtelenség látszott, s egy pár kialudt tűzű szem, s egy vörhőnyeges orr jelentették, hogy a Noe-apolta nedvnek nem ellensége, s hogy jelennen is ez szól belőle. Az olvasó ismeretes már ezen kancsóvitézzel, ő senki egyéb nem mint Móré Tamás.

Midőn vakmerő kérdését kibocsátaná, felállott, mint mondánk, és Jeneyre tekintte, kihez a kérdés intézve látszott lenni.

A heves Kálmán nem várván be hogy atyja feleljen, tűzbe lobbant, s a Cilli és Gara neveiket kiáltá fel.

Ifjú bajnok, minekelőtte e két nevet említenéd, meg-gondolhattad volna, hogy ők a király leghívebb szolgálói, hogy csak olyakat cselekesznek, miket ő felsége maga is javál, s amikor cselekedeteiket kárhoztatják, magát a felséget kárhoztatják. Tudod-e mi a felségbántás?

Azt nem tőled fogom tanulni, gondolnám. S ki vagy te, hogy egy istentelen Cilli és Gara pártjára kelnimeresz?

Az mindegy a dologra, elég hogy egy híve a királynak, és így tisztelője a Cilli és Gara névnek.

Az a vakmerő arcz és rettenhetlen hang, melylyel Móré ezeket mondá, bámulást gerjeszte a körben. Kálmánnak egy szempillantatnyira nem engedé a tűz felelni, de csakhamar elcsillapúlván, határozott szóval, mely egyszersmind értésére adá Tamásnak, hogy a vilám közel van, rá kiáltá :

Úgy hát ellensége Hunyadinak, s ellenségem nekem.

Amint akarod úgy magyarázd, mond Móré, s alig mondá, általános zaj támadt a körben, szikrázott az arcz és szem minden alakon, s Kálmán már félig kihúzá kardját, midőn Lóra mellette termett, s kérlelve őt, minden erejével tartóztatá karját.

Bármely szemtelen vakmerőséggel bírt is Móré, s bár e jelenés előre ki vala Móré és grófja által gondolván, még is, midőn ennyi szemek villáma egyszerre reá

csapott, Móré egy kissé elsápada, s alább hagyott fenhangjából.

Azon időben nagy véteknek tartatott a vendégi jus megsértése, s Móré csak ennek pajzsa alatt mert ennyi szemtelenségre vetemedni, aminthogy reménye nem is csalá meg, mert az öreg Jeney, bármint fel vala is háborodva Móré szavain, midőn látná hogy a fegyverek zördülnek, azonnal csendet kért.

Az balgatag vakmerőség tőled, bárki légy, hogy magadat itt közöttünk Cilli és Gara hívének vallod, s érdemelnéd, hogy azonnal kárát lásd botor tettetnek; de barátim, Hunyadi hívei, ne felejtsetek a vendégi just, s ne azt, hogy Jeney házában még ezen jus soha sem sértetett meg. Azonban, ha kinek kedve van ezen Cilli czimboráján elégtételt venni, teheti azt bízvást Kámor falain kívül. A déleesti időt úgysis vadászat-tal kívánja tölteni mulatságtokra Kálmán, halaszszátok az elégtételt akkorra.

Úgy legyen, mond Kálmán, tüzesen végig mérve szemeivel Mórét, én meg fogok vele vívni.

Legyen, mond felbátorodva Móré, s egy nehéz vas keztyűt vetvén Kálmán elébe.

S most csendet barátim, mond Jeney, s elkezdé újra a kelyhet Szilágyi és az ifjú Hunyadiak egészségére üríteni.

Valahányszor felkiáltás történt, Móré kelyhe már akkor mindég üres volt, mérgesen borítá fenékkal fel kelyhét a jelenlevők bosszantására.

Haraggal vala a vendégeknek mindenike eltelve, azonban elfojták tüzőket az öreg Jeney intésére, s a hosszú tivornya viszály nélkül ment végbe.

Felkerekedének a vendégek a hosszú tölgy asztal mellől, és mindenike sietett, hogy a vadászsereg től el maradjon. Lóra és társnéja nyitották meg a menetet, s egy világos pej, amaz vasderes ménen. Az ifjú levett körbe vették a két asszonyalakat, s a legazerencsét

nek az érzette magát, ki Lórához közelebb juthata. Ká-mor csillaga csak hidegen forgatá végig rajtok szeme szép sugárait, s bájos mosolygással, de amelyben csak udvariasság mutatkozott, viszonzá a nyájaskodók szavait. Figyelme más gondoktól látszott elfoglalva lenni. Szemei végig repülték a sereget, s Kálmánon állapodának meg, ki midőn észrevenné húga intését, közelebb szöktete hozzá, s mindketten kiválva a seregtől beszédbe merültenek.

Lóra szemrehányást teve bátyjának, hogy viadalra páncél nélkül s ily könnyű fegyverzetben jöve, s nem titkolható el aggodalmát a viadal kimenetele felől. A lányka rettegésben vala egy részről bátyjáért, más részről sajnálta az idegen vitézt is, ki iránt benne bizonyos titkos részvétel támadott. Az a fekete páncél, melybe öltözve volt, az a fényes kopasz homlok, mely oly bátran állotta ki annyi szemek haragvillámát, az a szokatlan mód, melylyel e csodálatos vitéz Kámorban megjelent, s mely által ottlétét észrevehetővé tette, mind oly különös színt viseltek magokon, melyeket a regényes Lóra kedvelt. Ez a titkos idegen vitéz hasonlónak látszott előtte egy tündér lovaghoz a mesében, ki egyszerre megjelenik valamely történet őszvebonyolodott csomóját felsőbb erőknél fogva feloldani. Ezen okokból igyekezett Lóra azon, hogy a viadalt valahogyan elmellőzhesse, azonban esdeklései Kálmánt, bármily hatása volt is szavának egyébkor reá, meg nem kérlelhették, hanem inkább tüzét nagyobb lángba hozták.

Azonban hogy Lóra és Kálmán beszédbe merülve lassan egymás mellett léptettek, riadás támad, s a vadászok egymásra kiáltozáka v i g y á z a t! hangját, mely annak volt jele, hogy az ebek valamely vadnak nyomában vannak. Azonnal zavarodás támadott a vadászseeregben, s a lovagok csakhamar széllyel futának, s a két asszonyosság egyedül hagyva látá magát.

Kálmán, noha tüzes vadász vala, nem hagyá magát ezen zaj között elragadtatni, hanem az ismeretlen lovagot követé szemeivel. Amint Móré megsejté, hogy

Kálmán által lesben tartatik, megsarkantyúzá lovát, és ellenkező irányban azzal merre a vadászok mentek, mint-ha szökni akarna, száguldani kezde; mihelyt ezt észre-vevé Kálmán, utána iramlék, s látván, hogy az nem áll, hanem mindég sebesebb menetelt enged lovának, rá ki-álta. Mórénem felelt, hanem sebes futással ment. Kálmán mintegy bizonyos levén felőle, hogy a galád faj megszeppent, s a viadal elől fut, tüzesen vágata nyomában; már jó tova haladának onnét, hol az asszony-ságokat hagyták volt, midőn Mórén egy tisztás mezőre ér-ven, hirtelen megállapodék, s két ujját ajkaira tevé, hangosan süvölte. Ekkor szemközt fordítván lovát a felé még mindég tüzesen nyargaló Kálmánnal, kardot húza és elébe vágatott. Kálmán rögtön ott vala, s a két baj-nok öszvecsapott. Tüzes vala a megtámadás mindkét részről, s a kardok csattanásai végig hangzották az er-dőt. Mórén csakhamar érezvén, hogy az, kivel mérkőzik nála sokkal erősebb, már hátrálni kezdett és csüg-gedni, s midőn látná, hogy a diadalt végtére is kény-telen e vakmerő ifjúnak engedni, futásnak erede. Kálmán nyomában volt, már éltével fizetett volna Mórén, de csakhamar zörgés támadt a sűrűben, s egy lovag előtte termett, s ugyanazon pillanatban, midőn ezt észreven-né, hét más fekete pánczélú lovas kibúja az erdőből.

Kálmán azonnal észrevevé, hogy ez árulás, s hogy az idegen vitéz, kit mi Mórénak ismerünk, csak azon okból futa, hogy őt veszélybe csalhassa.

Nem csüggede el Kálmán bátorsága, noha látá, hogy itt kilencz ellen kell vívnia. — Megigazítván ma-gát nyergében, egyenesen azon lovag ellen támadt, ki először a sűrűből kijöve, mert a másik (Mórén) már előre haladt. A kardok hatalmasan öszvekokczzanának, s Kálmán azonnal sejté, hogy ellenkezőjén nem oly könnyű leszen győzelmet venni, mint ama másikon lett volna. Azonban a fekete vitéz, nem annyira támadólag mint védőleg viselé magát, s csak azon látszott igyekezni, hogy tartóztassa őt, s társainak szabad menetelt eszkö-zöljön. Gyanúját az is bizonyítá, hogy a fekete vitéz.

sokszor előre tekintetett, ha társait látja-e még. Kálmán még inkább tűzre gerjesztetvén ezen álnok játék által, mely alatt titkos célokat vélt lappangani, megújult erővel rohant a vitézre. Ez észrevevén, hogy társai már jó tova haladtak, megsarkantyúzá lovát s iszonyú sebességgel rohant előre. Kálmán mindenütt nyomában.

Mintegy negyedórányi verseny száguldás után a fekete bajnok ismét megállapodék, egy oly helyén az erdőnek, hol az út többfelé csavarodék. Előttök egy kissé távolabb jókora magasságú kopasz domb állott, melyen csak itt-ott volt egy-két bokor. A viadal ismét megújult, de a fekete bajnok részéről ismét csak védőleg és Kálmánt tartóztatólag. Soha még Kálmán ennyi ügyességet a védelemben egy bajnoknálsem tapasztalt: rajta minden fegyverforgatási fortélyok foganatlanok lettek, elannyira, hogy Kálmánnak minden, szinte a dühösséig vitt támadásai mellett is, a fekete bajnok, kezei közül sérelmetlen síklott ki.

A nap már a hegyekmegé szálla, midőn Kálmor hőse a bosszú és szégyen érzeteitől elfogódva, minekutána a futó lovagot szemei előtt elvesztvén, többé beérni nem remélheté, visszafordítá paripáját. Alig mene néhány száz lépést, történetből visszatekinte, s íme a kopasz domb tetején, melyet említénk, látá a kilencz fekete lovagot két asszony személyt körbe fogva kísérni. Jég hidegséggel simúlt le az ijedelem tetemein, midőn hűgának vaderas paripáját megismeré. Most lőnek előtte az egész félnap titkai világosak, most tudá, hogy az a lator, kivel bajvívásba keveredett, hűgának rablója. Ádáz érzések kezdének dühödni keblében, látta, hogy a veszély elháríthatatlan, hogy maga kilencz vakmerő latorral mérközni elégtelen; de háborgó érzéseit az ész szava le nem csendesítheté: mint egy bőszerűt úgyrohant vaktában a rablók után. Szinte félóráig száguldott előre, míg csak annyira érhető, hogy őket távol megpillant-hatá. Lórát megmentenie már maga is lehetetlennek hitte, s felhagyott azon feltétellel, hogy őket tovább

űzze, s a helyett azon okosabb gondolatra jöve, hogy nyomaikon, melyeket a letiprott fűben jól ki lehet venni, kémlelni fogja őket. Ily feltétellel haladt utánok, hol lassan ügetve, hol sebesebben a szerint amint nyomait látá, vagy eltévesztvén, néha keresé.

Azonban az a ravasz fekete lovag, kivel oly sokáig vívott hasztalanúl, s ki az ő mozdúlatira ügyelt, megsejté őt, s amint tudjuk a történet elején, a monostor mellett útját állotta, s vele öszvekapván, megsebesíté.

HATODIK SZAKASZ.

N Ó R A B L Á S.

Csend vala s mély hallgatás Kámor palotáiban, csupán az öreg Jeney kedvencz madara vijjogott néha lán-czát zörgetve. Ez egy rendkívüli nagyságú sas vala, egyike azoknak, melyeket a Szepes vármegyei havasok nevelnek; ez a fejedelmek madara szinte 30 esztendő óta tartatott a kátori várban fogva, s egyike volt az öreg Jeney legkedvesebb múltató tárgyainak. Mindég maga szokta volt etetni, amihez ez a büszke fogoly annyira szokva volt, hogy végtére mástól nem is igen akará elfogadni étkét, s ha a szolgálknak valamelyike húst vagy egyébét hozza s felé nyújta, megfordúla helyén s nem nézett a kínálóra, mintha tőlök valamit elfogadni magához illetlennek tartaná. Valahányszor pedig az öreg Jeney végig ment a palotán, szárnyait rázogató s vijjogással adta tudtára éhét. Az öreg Jeney ezen méltóságos madárban, mely 30 éveken által csendes *nyugalommal látszott viselni rabságát, a megdönthetetlen nagyság eleven symbolumát találta; s az imádott hős Hunyadit hasonlítgatá hozzá, kit a maga fenségéből, hová hazafiúi érzelmei emelték, semmi rágalom és fondorkodás panaszokra vagy bosszúra levonninem tudá.*

A nap vég sugárait lövelte be a gót ablakok sokszínű üvegein, s bekövetkezett az éj; de még a vadász seregből senki sem tére meg. Szédeltető léptekkel csoszogott végig a palotán Jeney, kevélyen körül tekintgetve őseinek képein, melyek a falon függöttek. Ősz feje s meggörbedt vállai, gyenge inogása, első tekintetre

mutaták évei nagy számát, melyeket túl élt. Bátor tekintete, mely még ezen agg éveiben sem hagyá el, gyaníttatá a hajdankor bajnokát. Ő már a határnál állott; a múltban vala mindene, a jövendők csak hiú álmok gyanánt húzódtak végig képzelete előtt. Ami még az élet-hez kapcsolá, az egyedül két szeretett gyermeke volt, s ezeket is a babonás hit előtte mint szülötteit a bal-szerencsének úgy ábrizolá. Lóra iránt való szeretetét s gyönyöreit homályos aggodalmak zavarták meg, Kálmánnak pedig határtalan tüze semmi mérséklet nem ismert, s férfiu korában ifjúi vad lánggal ragadozta el, tévé nyugtalansága okát.

Ily gondolatokkal tépelődve járdalt most is végig a szobákon, s merengéseiből kedvelt madara vijjongása ébresz é fel.

Ha, te pajkos, éhezél úgy-e? mond az öreg, s kinyitván egy fa szekrényt, nyers húst veve kezébe, melyet a sas meglátván, elterjeszté széles nagy szárnyait, s azoknak rázogatója által oly nagy szelet gerjeszte, hogy a teremben levő mécsvilágok sebesen kezdenek lobogni. Az öreg egy ideig ingerlé az éh madarat, oda nyújtá neki a falatot, ismét elkapja, melyre az méregbe jöve s csapkodni kezdett szárnyaival, de csakhamar lecsendesült, midőn az öreg egy húsdarabot oda engedte. A sas körmei közé fogta, de előbb nem vágott bele, mintsem orrát ura kezéhez törülgetné, mely a hízelkedés jele volt. Így úze mulatságot vele, s rövidíté magányos óráit, amidőn hirtelen zajgás támad a várudvaron, s míg az öreg az ajtóhoz érne, szörnyű sebességgel és fuldokolva berohana egy szolga azon hírrel, hogy Lóra kisasszonyt és Ilkát nem találják, hogy a vadászok özvebolyongták az egész erdőt, de sehol nyoma nincs, hogy egy paripa visszajött, de magányosan ura nélkül, s nyaka megsebesítve van s vérzik, s azt gyanítják a nyeregszerszámról, hogy Pető lova. Aligmondá a szolga ezeket, azonnal belépett Pető, kit, amint tudjuk, megrettent lova kivete a nyeregből, s gyalog vánszorgott vissza, amennyire az esés által elgyengülttől telhetett.

Pető elmondá a szomorú hírt, hogy az az idegen vitéz, kit Kálmán úrfi viadalra hitt, kilenczed magával volt, hogy Kálmán úrfi kettejével megharczolt, de őket meg nem győzheté, hogy a rablók elfutottak szemeik elől, s most Kálmán úrfi nyomozásokra megyen stb.

Az öreg reszketve hallgatá e rémítő hírt, ijedés és bosszú megrázták tetemeit, s midőn magát öszveszedné, Petőre és leginkább a szolgára támadá.

S te félénk alávaló kutya, ott merted hagyni uradat a veszélyben, s most bátorkodol előmbe jönni, és itt vén banya módjára pityeregni a szerencsétlenségen? El szemeim elől, ezen pillantatban lóra! s utána a latroknak, s jaj annak, ki hírt nem hoz közületek. Húsán e madarat fogom meghizlalni.

Pető menteni kezdé magát, hogy lova kivetette nyergéből, s nem mehele többé a rablók után, de a felháborodott öreget az csak ingerlé, s annyira fellobbant, hogy egy buzogányt kapván kezébe, mely ott a szegletben több rozsdás fegyverek között állott, utána hajitaná, de karjai nem bírván elég sebességgel, Pető félre ugrék előle. Ez által a méreg annyira elfogá, hogy azonnal szédülés lepte meg, és földre rogyott.

Midőn eszméletre jőne, ágyban találta magát, s Lóra dajkája ült mellette.

A szolgák lovakra ültek, s öszvefutották a közel környéket, de nem juthatván semminek nyomába, éjféltájban visszatértek.

A gyöngé agg, midőn hírt veve, újra mély ájulásba esett annyira, hogy a körülállók már holtnak hitték. Midőn magához tére, az éjfélt már elhaladt, az álom elnyomta a körül levőket, mély és iszonyú csend uralkodott. Ő mozdulatlanul feküdt ágyán, szemei az ablakon keresztül világító holdra valának függesztve. Hirtelen uhogást hallott, az ablak megnyíla, s egy fehér alak, asonló azon vékony ködhöz, mely holdvilágos éjszakán tavak felett lebeg, ágya felé húzódott, s gyenge, félig allható hangon ezen szavakat susogá :

Nyugton, Kámor agg ura,
Tűrjed békén sorsodat.
Változatlan végezet :
Nemzetséged elveszendő
Mint az árnyék sat.

E szavak után csendesen enyészni kezd az alak, mindég ritkább és ritkább leve ködabrázata, s végtére hasonlóvá vált azon ezüst sugárokhoz, melyeket a hold a terembe lövette, s elfoszlott a szem elől mint a víz feletti pára, melyet fuvalmak tépdelnek szét.

A beteg mind ezeket hideg figyelemmel szemlélte, de midőn az alak már eltűnt volt, végig gondolá szavainak értelmét, képzelete óriássá növeszté képét nemzetsége balszerencséjének, elborzada a gondolattól, hideg veríték folyá el arczúlatát, s kitörte a forró láz. Így feküvék szinte hajnalpirúltig szó és mozdulat nélkül.

HETEDIK SZAKASZ.

AZ ÓRÚLT.

Keresztet vete magára, egy Ave Máriát monda el Páter Móríc, midőn a klastromfalakat elhagyá. Az éj csendes vala, tisztán fénylettek a csillagok, s ő békén haladott útján. Diósjenő falut már elhagyá, midőn a hajnal szürkülni kezdett. Hideg szellő támadá éjszakeről, eleintén csak gyenge fuvallattal, de minél közelebb ére Móríc a boszorkánytóhoz, annál inkább nevekedni tetszék az előtte, s midőn már szinte a vízpartnál ügetne, irtóztató forgószéllé változott, mely Mórícot, ki különben sem vala a legügyesb lovas, csaknem lesodorta a nyerges hátáról. Móríc nem vala félénk, amint annak ezen éjszaka is adá jelét, de midőn ezen helyhez ért, mely a boszorkánymesék által annyira ki vala híresztelve, hideg borzadás futá el tagjait, s lehúzávala a capuciumot, egy áhítatos keresztet vete magára, s e szókat mondá : Jézus légy velünk !

Irtóztató viharazél zuhogott a tó környékén, szörnyű moraj támadá az erdőben, csikorogtak a fák, s a víz hullámai magasra emelkedének. A páter szemei az ingó szigeten függtének, s rettegések között, mikor fog majd tovább mozdulni, mert azt, hogy most boszorkánygyűlés ne legyen, senki sem hitethette volna el vele. Midőn a szigetet elhagyá, s a hegyekhez közeledék, a zaj is megcsendesült. Az ég virradni kezdett, s páterünk yugton mene útján. Midőn az erdő közé ért, emberi észéd hatotta meg fülét, de ő senkit sem látván, keszeset gondola a beszéddel, s tovább ment.

Közötte a jenei hegyeknek, hol az út felcsavarodik Kámor felé, leszálla páterünk nyergéből, s lovát gyalog vezette. Így mene néhány perczig; midőn közel volna a forráshoz, mely ott sziklák alól fakadt, s harsozó csattogással ömlött le egy közel mély völgybe, lova makacson megállapodék s nem akart tovább menni. Eleinte páterünk vonni kezdé azt fékjénél fogva, de midőn látná, hogy engedni nem akar, rá üle, s úgy igyekezék kényszeríteni a menetelre. A ló hortyogni és kapálni kezdé egy ideig, de csakhamar megindult s békén mene. Midőn a forráshoz ért, egy asszonyalakot veve észre, mely a forrás mellett ült egy szikladarabon, s kötényében mindenféle virágok voltak, melyeket koszorúvá látszott kötözni. Az egy parasztleány volt, idejére nézve mintegy 16—17 évű, ábrázatja nem vala szép, de vonásaiban valami vonzó és érdeklő volt; öltözete igen különös, s az akkori viselethez, melyet a falusi leányok kedveltek, csak annyiban hasonló, hogy ebből, s egy nemesi származatú asszonyi öltözetből látszott összevegyítve lenni. Derekán tudniillik egy szűk, testhez feszülten álló, mákvirág szín mellény volt, lábain piros kordovány csizma, szoknyája barna szövet, melyre czífrázatúl sárga búzakalászok voltak aggatva, karjain egy tiszta fehér ümög széles ujjakkal. Haján, mely gondatlanul befonott vala, hasonlókép búzakalász koszorú. Arczain beteges halavány szín ült, s mindamellett is, hogy a lyánka gyakran nevetett, képéből a keseredett lélek jelei látszottak. Midőn a páter közelebb jöve hozzá, a lyánka elhajigálta virágait, felegyenesedett helyéből: Isten hozott atyám, mond, és megfogá a páter köntösét, és megcsókolgatá, végre hát mégis eljöttél. Ugyan bizony régen is vártunk utánad.

Ki vagy te csudálatos lyánka, s mit csinálsz itt, ily időben egyedül?

Mintha nem tudnád? mond a lyánka bizonyos keserves nevetéssel, pedig esketni jöss engemet Kálmán úrfival, mert az az öreg ember aki Kámorban lakik, nem szeret, már úgyis nem sokáig fog élni, s akkor

enyém lesz az a szép magas vár, elhajítom ezeket a kalászkodat fejemről, nagy aranyos csipkék lesznek fejkötömön, s olyan szép leszek, mint a szép Lóra kisasszony.

S ki mondta neked mind ezeket szegény leány?

Ki mondta? Kálmán úrfi, aki sok embernek parancsol, még neked is.

S hát honnan jössz te most ide?

Honnan? Kámorból, ott voltam megnézni azokat a szép magas tornyokat, hol Kálmán úrfi lakik. De ő most nincs otthon, elment Lóra kisasszonynyal Budára, magának és nekem ruhát csináltatni a menyekzőre, hahaha! Az öreg ember meg, aki engem nem szeret, haragudott hogy elmentek, azután beteg is lett, már most meghal, úgy ni, mert engem sohasem akart a várba eresztetni, s egyszer lejött hozzánk a malomba, s olyan haragosan nézett rám, huh!

Itt egy nagyot sikolta, hogy szinte hangzott az erdő, s nem sokára távulról e kiáltás hallatszott: Ilka! Ilka!

Melyet, midőn a leány meghallott volna, általölelte a páter lábát: ne hagyj engem édes atyám, mond esdekelve, és könyűk hullottak szemeiből, ne hagyj engem elvinni annak a vén asszonynak, az engem megint bezár, s jaj milyen sokáig kell ott ülnöm: hacsak el nem szököm, nem ereszt, tegnap estve is úgy szaladtam el előle, másképp nem láthattam volna azokat a szép magas tornyokat Kámorba, nem láttam volna azt is, hogy az öreg ember, aki engem nem szeretett, meghalva fekszik. Jaj jaj jaj már itt van az a vén asszony! kiálta a lyányka, s elhányván virágait kötényestől, szaladt le a völgy felé.

Hová szaladsz szegény boldogtalan, mond az öreg asszony, ki épen a forrás mellé tért, Andor, Andor!

Itt vagyok, felelt egy férfihang az erdőből.

Eredj, vidd haza húgodat, lábaim nembírnak utána futni.

A kendé az a leány? kérdé a páter a közelgő asszonyt.

Enyém az isten-adta boldogtalana! Bár elvenné a Jézus, s ne hagyná kínlódni.

S mióta van így?

Lelki atyám, bizony már esztendeje.

S mitől tébolyodott meg?

A kérdésre az asszony elsárgúlt, szemei tüzesen forgottak, s mint egy fúria mérges tekintettel mereszté szemeit a páterre.

Kérdezze meg ott ahová megyen, s minek is kérdi, mintha nem tudná, ki tett engem szerencsétlenné már ezelőtt tizenhét évvel.

Csodálatos asszony, mond a páter, reá meresztvén szemeit, én csak most ismerem reád, s tudom, hogy férjedet szerencsétlenség érte ezelőtt tizenhét évvel, de leányod bajának ki oka, azt mind eddig nem hallottam.

Nem kelmed volt-e Kálmán nevelője?

Az voltam.

Nem jár-e minden héten a kátori kápolnába misézni?

Jártam ezelőtt két évvel, de most más barát jár.

Azt kell tudni kelmednek, hogy Kálmán úrfi szerette Ilkát, s míg a szegény lyányon egy kis szépség volt, mindenféle ígéretekkel tett neki, amint e boldogtalan beszéli, de később az isten-adta megbetegedett, képen kiütések voltak, s elvesztette előbbi kellemét, a miért Kálmán úrfi többé reá sem nézett, s a szegény leány bújában megbódult, s most, azonban hogy én hajamat öszvetépdalem a keserűségben, kelmetek ott Kámborban vígan mulatnak, gond nélkül poharazva, s akik szerencsétlenné tették, egy vigasztaló szóval sem közelítenek a szegény özvegyhez. Én folyamodtam az éghez bosszúért, nem hallgatott meg, most felidézek mindent a poklokból, s visszamérem a kölcsönt, ha mindenem utána vesz is. Isten hozzád, szerencsés utat a várba!

ott reád lakodalmi pompa vár, benne a Kámor levély ura lesz a vőlegény s a menyasszony én.

E szavak után hirtelen megfordult e csodálatos asszony, s minekutána még néhány fenyegető és bosszús fúria-pillantatokat vetett volna vissza az elborzadt szerzetesre, eltávozott azon irányban, merre leánya ment volt.

Mint kőszobor úgy álla a páter egy helyben mozdulatlanul, e csodálatos jelenéstől; nem tudá, mit higgyen a beszéltek felől. Ez asszonyt ismerte még azon korban midőn Kámorban lakott, s tudá azonszerencsétlenséget is, hogy férjét ezelőtt tizenhét évvel az öreg Jeney halálra lőtte történetesen vadászaton, s hogy ennek az asszonymnak a környéken az a híre vala hogy boszorkány, s gonosz lelkekkel szövetségben van, de amit leányáról beszélt, az a páter előtt egészen új dolog volt, s nem hiheté el, hogy Kálmán, kinek szívét jól ismerte, a leányt ilyenén módon volt volna képes szerencsétlenné tenni. Midőn így gondolkodnék, hirtelen keresztül villant fején amit a tébolyodott leány monda Jeney felől, s azonnal lovára ült, s amint tőle telhetett, sebesen folytatta útját.

A nap már felkele, arany színben olvadoztak a hegyek, de Kámor tornyai most nem látszottak meg, mert fent a hegy tetőn sötét reggeli pára fogta körül. Midőn a várkapun bevágtata, egy szolga jött elébe, s kijelentette hogy urok épen félóra előtt adá ki lelkét.

Dicsértessék az úr nevel mond a páter, keresztet vetvén magára, s egy hosszú könnycsepp csordult ki szemeiből. Nem sokára Pető jött halvány arcczal elébe, kinek, midőn kikérdezte volna mindenek felől, elmondá, hogy Kálmán úrfi nálok van nehéz sebben.

Én mindjárt lóra ülök mond a hív szolga, és elhozzatom ide Kálmán úrfit.

Az istenért ne! az nagy balgatagság volna tőled, egy nehéz beteget a gyász helyére hozni.

Az igaz, de hát ki fogja a temetést elrendelni?

Az az én gondom. Mindjárt menjen egy szolga a monostorba a priorhoz, adja tudtára a dolgot, s azt is, hogy tegyen rendelést a temetés iránt, s küldjön néhány frátert, kik a pompánál jelen lesznek. Kálmán úrfi előtt titkoltassék el a dolog addig, míg betegségéből fel nem gyógyul.

Pető azonnal ment, hogy Péter Móricz rendelése teljesedjék.

NYOLCZADIK SZAKASZ.

TEMETÉS.

Kálmán úrfi, orvosa parancsolatja szerint, nyugton fekvék ágyában szinte más nap délig, de minekutána ily hosszas idő alatt sem vehete semmi hírt atyja felől, lelkét aggodalmak kezdék marczonglani. Nem sokára a dél elmúltá után mozgást halla szobája ablakai alatt s beszédeket, melyekből olyasmit vehete ki, mintha a klastromban valamely készültek tétetnének. Eleintén békén marada, de képzeletei csakhamar felverték nyugalmát, felkele ágyából s kitekinte az ablakon. A zaj már megszűnt, csend vala a monostorban, s ő amint nem halla semmit, úgy nem is látott, s noha eléggé erősnek érzé magát arra hogy fenn maradhasson, mégis lefekvék. Nem sokára megkondúltak a monostor harangjai, tompa zúgással viszhangzottak a falak, titkos rémlet fogta el Kálmán lelkét, felkele hirtelen ágyából, az ablakhoz mene és hallgatódzott. Csend vala mindenütt, de távolról a monostor folyosóin lépteket halla, s beszédet, a hang közelebb jöve, s épen Kálmán ajtaja előtt ezen szavakat lehete belőle kivenni :

„Ma reggel halt meg“. Felszökött Kálmán e szavakra, villám sebességgel hányta magára ruháit, s egy szempillantatban kün vala a monostor udvarán.

Az orvos észrevevé, hogy betege megszökött az ágyból, zajt támaszta, öszvefuta mindent, s midőn megpillantaná Kálmán úrfit, öszvekulcsolt kezekkel kérte, hogy térne vissza, mert egészségét veszedelemnek teszi ki.

Hallgass áruló! nem elég, hogy eddig veszteglék miattad, akkor, midőn Kámban atyámat temetitek! S e szavakra elkiáltá magát, hogy azt az idegen lovat hozzák elő.

A jámbor páter, ki Kálmánt gyógyította, térdre esett előtte, s könyörgött a boldogságos szűz nevében, de a tüzes ifjú kardjára csapott, s ha nem engedtek úgy-mond, mennem, keresztül rajtatok fogok magamnak utat vágni, s mérgesen az ólba rohant, megnyergelé a lovat, mely a fekete bajnoktól maradt vala el, s mint a villám felpattana reá, és ment téren és tetőn egyiránt képzelhetetlen sebességgel mint a zivatarok üvöltő szele, nem látva semmit, s nem érezve mást, mint vesztesége nagyságát.

A szegény paripa, mely még a meredeknek fel is sarkalva volt, Kámban kapuiban leroskada a bősztűlt lovag alatt, s ő mint egy bosszúló oroszán úgy rohant fel a várba. A nap már elszállott volt és borongni kezdte az esti szürkület. A várudvar tele volt néppel, kik Diósjenőről csoportozának össze a szomorú pompára. Száz szövétnek világított a kormos falak között, s a koporsót négy szép pánczélos levente hozta vállain le a vár udvarára.

Szerzetesek állották körül a koporsót, fejökre húzva a szomorú csuklyát, s midőn egyike a gyászhangú requiem aeternam dona ei dominétmondaná, zavar támadt a népben, az asszonyok borzadva susogának egymásnak: Jézus! itt van Kálmán úr! A bősztűlt ifjú keresztülronta a népen, s egyenesen a koporsóra rohant. A körülállók mint a kőszobrok elmerülve álltanak ott e szörnyű látványra, és senkinek sem juthat eszébe, mitevő legyen. Kálmán, kinek szívét a fájdalom ölyvei egész a dühösségig tépték, leveté a koporsó fedelét, és az elhidesült tetemekre borúlt.

Ó isten, isten! kiálta kezeit fejére kulcsolva, csak egy búcsúszót még e halvány hideg ajkáról! Mint a kőszobor mozdulat nélkül marada hosszú ideig a koporsón, s végre felegyenesedvén, végig tekintte a kö-

rülállókon, mintha arcot keresne, melyen fájdalmához hasonló fájdalmakat olvasson; halvány és rémült arcokat látott, de fájdalmat, név nélkül valót, milyen keblében dült, egyiken sem sejtthete. Még egyszer rá tekintte oly pillantattal, melyben az elválás minden keservei egybe olvadva voltak, s ekkor kezeivel eltakaráván a könnyekben úszó szemeket, hideg, elfásult susogó szózáttal parancsolá, hogy vigyék a testet.

A halotti kíséret megindult a sírbolt felé, ő pedig tántorgó léptekkel barátjaitól kísérve fel a várterembe. Egy karszékbe vetette magát s végig vivé pillantatait a szobának minden szögletein, mintha keresne helyet, hol szemei ürességet ne találjanak, mely szívében hosszú, végig láthatatlan volt, mint az öröklét gondolatja.

Bajtársai azt hívék, hogy fájdalmai alatt leroskad, de ez csak az érzelmek első kiömlése volt, melyet rendszerint az ő heves természete irtóztató, rendkívüli képekben nyilatkoztata ki. Az első érzelm-zajgás után elébe állott atyjának agg s régtől sír felé hanyatló korá, mely rendszerint első vigasztaló gondolat ily körülmények között: csillapodni kezdő érzései egymásba olvadtak által. A bosszú szózatja pendült meg lelkében, képzelete óriássá növeszté előtte azon történetet, mely hűgát érdeklé, s mintha titkos hatalmak fuvalnának tagjaiba erőt, felegyenesedvén helyéről, lassú, de hatalmas léptekkel járdala végig a tágas teremben; vonásai mutatták, hogy feje magas gond s czélok fontolásával tépelődik. Úgy tetszék előtte hogy ős atyái, kiknek hideg, feszes rémhez hasonló tekintetű képeik, melyek a művészetnek még csak első derengései voltak, ott függtenek, őt bosszúra intenék. Fellázadának minden érzései, sebes léptekkel ment a szomszéd palota felé, hol a temetésre gyűlt leventék komor sötét arcokkal ültenek az asztal körül, s minden jelei nélkül a vigágnak lakták a szomorú halotti tort. Minden szemek az ajtó felé fordúltanak, melynek két magas szárnya sebesen szétröpült egymástól, s közöttök belépett a kámori ifjú hős.

Egy méltóságos ős férfi felkele székéről, s elébe ment, hogy üdvözlje. Hideg pillantatot vete reá az ifjú, melyen egyszersmind a csodálkozás jelei látszottak, de észrevevén, hogy az ős pillák alól könnyek csordultak ki, egy szíves kézszorítással viszonzá az ős üdvözlését.

Isten hozott, úgymond, Forgách, s vedd köszönetemet érte, hogy téged is itt talállak, kit legkevesebbé reméltem.

Öcsém, engemet csak atyád hitt ellenségének, de az nem valék; hogy Hunyadi mellett a királynak ishive voltam, mint jobbágyához illik, az vala vétkem előtte. De legyen feledve a múlt, Forgách meg fogja bizonyítani fiának, amit az atya nem hive, hogy a rokonvér benne a Jeney ház iránt soha sem hűlt el.

Az ifjú hideg és gyanús pillantattal tekintte reá, kezét egykedvűleg nyújtá neki jeléül a békülésnek, de mozdulataiból látszott, hogy szívét, mely gyanúktól vala körülvéve, nyújtani nem akarja.

Helyt foga az ifjú, vendégei között, s kelyhét fel-emelvén, köszönetet ivott a jelenlevőknek, hogy atyjának végtiszteletére megjelentek.

A leventék melegen fogadák a köszönetet, de azon megjegyzéssel, hogy ők csak a kötelesség parancsait teljesíték, s kezeiket nyújták ifjú barátjok további szolgálatára.

Jeney felállá e nyilatkozatra, szemeiben szokatlan tűz lobbana fel, s arcát, mely eddig halvány volt a betegség és bánat miatt, gyenge pirulás lepte el.

Vendégeim, vitéz bajtársak! mond a leventékhez fordulva, Jeney még soha sem kért semmit tőletek, kiket rég barátjainak nevez: engedjétek meg, hogy most tegyen hozzátok kérést, s azt, hogy barátságtoakat szabad legyen próbára tennie.

A vitézek egymásra tekintgetének barátjoknak e szavain, mint azok, kik csodálkozásokat valamely dolog különösségén el nem titkolhatják, azonban csakha-

mar kiragadá őket Jeney beszéde a kétségből, melyet az ekként folytatata :

Tudva van elöttetek, mi történt a Jeney házon néhány nap előtt, tudva van, hogy az a gyalázatoknak oly neme, melynél nagyobb egy magyar ős törzsökös nemzetségen, mind azoknak véleménye szerint, kik nem korcsaik nemzetünknek, nem eshetik.

Igaz, kiáltának mindnyájan, tiszteletlenség az aszszonyi nemen egy dicsőséges háznak, milyen a Jeney, egyetlenegy leány ivadékát, Kámor dicső csillagát, ily undokúl meghomályosítani: ez több mint orgyilkos bűne. Leányrablás, leánygyalázat: a vétkek legnagyobbika.

Épen ez az amit mondani akarék nektek, s ez az ami bosszút érdemel.

Bosszút, rémítő bosszút, kiáltának a leventék.

Ezt kívánom tőletek bajtársak, ez legyen próbája barátságtoknak, s reménylem hogy amit kívánok, az nem nemtelen kívánság tőlem, mert nincs köztetek egy is kinek leventei kardja ne volna felszánva az aszszonyi becsület védelmére, ha pedig van, az nem érdemli, hogy a tisztességes lovagok körében helyet fogjon.

Úgy van, s parancsolj velünk, bátran mint bajtársaidal, s megyünk bármely szempillantatban, s készek vagyunk megvívni ördögeivel a pokolnak! E szavakra felállottak székeikről, mintha mindenik menni készülne. De Jeney, ki leghidegebben szóla közöttök, bár a leghevesbike vala mindnyájoknak, lecsillapította őket.

Köszönöm, úgymond, részvéteteket nemes leventék; ti több hévvel is vettétek a dolgot mint vártam volna, s ez győz meg arról, hogy barátságtok igaz, de bajtársak, a dolog nem oly könnyű mint véltétek. Lórát hatalmasb kezek között gyanítom lenni, mint hogy szabadtása oly könnyű szerrel véghez mehessen. Itt a heveség csak rontaná a dolgot, azért egyedül azt kívánom tőletek: ígérjétek meg vitézi jobbotokra, hogy ha

karotokat kívánni fogom, nem fogjátok azt tőlem megtagadni.

Vitézi jobbkra és becsületünkre! mondának hevesen a leventék.

Úgy legyen, felelt Jeney, s ezt mindennemű esetekre, akár az ellen kell is víni, ki országunkban magánál nagyobbat ismerni nem akar, akár egyike ellen az én legközelebbi rokonimnak.

Midőn e vég szavakat mondá, éles, keresztülható, lelket döböntő pillantatot vete az öreg Forgáchra, mint ha lelkéből akarná kiolvasni, hogy hűgának rablója az ő fia volt, a híres levente Forgách László; azonban az öreg vonásain sem ijedség, sem zavarodás jelei nem látszottak, hanem a helyett a legnagyobb részvételt mutatata Lóra ügye iránt, ami Kálmánnak egy kissé gyengítette gyanúját, s e pillantatban később volt hinni, hogy ez istentelen történetben Cilli Ulrik keze mozgatja a dolgokat.

Úgy legyen, kiáltának Jeney utolsó szavára a leventék, amint te akarod.

Ha testvéremmel kell is megvíni, veté utána az ifjú Laszky, én szolgálatodra leszek, mert a vétket atyámban is tudnám büntetni.

Ezen viszonos ígéreték után eloszlának a bajnokok Kámorból, s Jeney egyedül marada a most már pusztá palotákban, hol még néhány nap előtt atyja és szeretett hűga társaságában a legkedvesebb órákat tölté.

Minden üres volt és pusztá Kálmán lelke előtt, s iszonyú csend uralkodott a gót falak között, csak néha hallatá magát egy gyenge sápitó vijjogás messze egyikében a vár előcsarnokainak. Most emlékezett meg Kálmán megholt atyja kedves madaráról, azonnal ment a szobába honnan a vijjogás jöve.

Midőn az ajtót kinyitá, szárnyait rázogatni kezdé a szegény állat, de észrevevén, hogy nem az öreg Jeney jő felé, elcsendesedve nézett Kálmánra. Ez felé ment és játékot kezdte vele, de az komor és szomorú tekin-

tetét nem változtatá meg, Kálmán eledelt nyújta felé, a madár elfordult.

Szegény boldogtalan bohó, te még most is gazdádát várod, mond Jeney, és most kezdének először szemei könnyezni. Várhatsz: meddig az neked többet étket nyújt, megemészt az éhség.

Szívében az emlékezet minden fájdalmakat megújítja, s zokogva mint egy gyermek hagyta el a szobát. Ha a betegség és a mai nap szerencsétlensége el nem lassasztá vala minden inait, még azon éjjel elhagyta volna a gyásznak ezen pusztá helyét, hol minden szeglet és tárgy csak kínos emlékezeteket gerjeszte benne; de tagjai gyengék valának, és a bágyadás oly nagy, hogy átalok még érzései is eltompítottak, s a test nyugalmat kívánt.

Sípjával egyet füttyente, melyre hív szolgája Pető belépett, kinek midőn kiadná parancsait a készületre, ágyába dőlt, s elnyomá az álom.

KILENCZEDIK SZAKASZ.

A VÁNDOROK.

Még a hajnal alig támadta fel, már készen állott a vár udvarán két paripa, melyeken Pető és Kálmán úrfi vándorlásukat elkezdendők voltak. Nyugtalanul kapált és tombolt a két mén, rágtá zablóját és nyerített, hogy az egész várterem hangzott bele, s Kálmán úrfi még nem jöve. Őt egy hosszú és nehéz álom nyomta el, melyből még sokáig nem ébredt volna fel, ha Pető nem jelenté vala, hogy a paripák rég óta készen állanak. Sebesen felöltözék vándor köntösébe, melyet a végre választá ki, s mely egészen hasonló volt a Petőéhez, s mert még eddig senki sem látta testén, eléggé alkalmas arra, hogy meg ne ismertessék. Midőn elkészüle, egy csomó kulcsot veve kezébe és intett Petőnek, hogy az öreg Borka jöjjön elő.

Ez a vén asszony, dajkája volt mind Kálmánnak, mind pedig Lórának, s a Jeney ház leghívebb cseléde, amiért urának mindig legtöbb bizodalját bírta. Ez egy egyszerű anyóka volt, tele áhítatossággal és istenfélelemmel, de e mellett hogy neméhez és korához is hasonló legyen, tele amaz idők babonáival, s valahányszor regélni kellett, arra mind kész vala, minthogy több regét, s tarkább és tündéribb színnel kifestye nála talán a híres Seherazád szultánné az Ezeregy Éjszakában sem tudá, s ezekkel bódította el Lórának is, ki az ő dajka kezein nőtt fel, ifjú tüzes képzeletét.

Az öreg belépe, s az vala első híre, melyet hozott, hogy azt a nagy madarat, melyet a boldogult kegy-

mes úr úgy ápol, ma reggel holtan találták. Négy nap óta, úgymond, semmit sem evett, mert az étket még az ő kezeiből sem akarta elvenni.

Hagyd azt, mond Kálmán hidegen, de még is nem minden részvét nélkül: hagyd azt jó öreg, elég hogy magad élsz, s van, kinek kezébe adhatom e kulcsokat, s kire bízhatom mindenem gondviselését. Minden cseled parancsod alatt fog állani, a várkaput éjjel és naponnan zárva tartásatok: ez maga elég arra, hogy kőbörló rablóktól megmentsen. Isten veletek.

S hová megyen Kálmán úrfi? kérdé az agg szorúlt szívvel, s könnyet törölve ki szeméből: és mikor tér meg?

Két nagy kérdés, mond Kálmán, melyre felelnem nem oly könnyű, mint te jámbor öreg gondolnád. Hová megyek, azt még csak a jövő órában fogom meggondolni; mikor térek meg, azt csak a jó isten tudja: lehet hogy nem sokára, lehet hogy soha sem, de ne búsulj, te akkor sem vagy elhagyva: tudod, hol van a nemzetség kincse lelrejtve, végy magadnak belőle jutalmat azon hív szolgálatokért, melyekkel a Jeney ház iránt viseltettél.

Az öreg csodálkozva s bizonyos nehezteléssel nézett reá.

Hogy Kálmán úrfinak most jut eszébe megbántani az öreg Borkát?

Megbántani, Borka? Aztén, Borka, nem akarhattam.

Jutalom hív szolgálatomért, s kincs, mely nekem nem kell. Nem elég jutalom-e nekem, hogy árva létemre Kármorban felnevekedtem, s az a szép telek, melyet a megholt kegyelmes úr Diós-Jenőn ada, nem jutalom volt-e, s én még kincseit is megraboljam jóltevőimnek? Kálmán úrfi, Kálmán úrfi, hogy oly sok idő alatt sem tudá magád Borka az úrfival megismertetni.

Bocsáss meg nemes szívű öreg, az nem úgy volt értve. Tudod, ha én vissza nem jövök, Kármor minden kincseivel együtt valami galád kezébe jut, s talán épen az kapja királyi adományúl, ki eszköz volt, hogy a Jeney ház végső ivadékaiban is kidőlt.

Az nem történik, mert ha Kálmán úrfi háborúba megy is, s ott vész, van még akire e kincsek néznek.

S az?

Lóra kisasszony.

Úgy? Jó szerencsét hozzá Borka. Te becsületes asszony vagy, szeretnéd a kincset Jeney örökösöknek megtakarítani, de abból alig leszzen valami: tudod jó öreg, alig leszzen valami.

Talán lesz Kálmán úrfi. Azt hiszi-e az úrfi, hogy Lórát valami idegen rablók vitték el. Hahaha, én többet tudok.

S mit tudsz te szerencsétlen öreg? mond Kálmán, tüzesen megragadva Borka kezét, s rá függesztvén szemeit, mintha ki akarná nézni belőle a titkot.

Hm, mond Borka, amit én tudok, azt az úrfi nehezen tudja, az olyat csak mi asszonyok tudjuk észrevenni. De ne nézzen hát rám olyan mérgesen Kálmán úrfi, szinte fáj a szemem belé.

Ki vele amit tudsz, vagy . . .

Az istenért, miért haragudott úgy meg úrfi, hiszen én megmondok mindent szívesen. Nem vette-e észre Kálmán úrfi, hogy a szép ifjú úr aki mindég ide jött vadászatra, Lóra kisasszonyt szereti?

Ki az, boldogtalan, mondd meg?

Kicsoda? mintha nem tudná: Forgách úrfi.

Úgy? azt tudtam.

Rég szerette Lóra kisasszonyt, s úgy látszott, a kisasszony is őt, de titkolta, mert a megboldogult kegyelmes úr haragban volt a Forgáchokkal. S rövideden szólva, én tudom, hogy Forgách úrfival ment el Lóra kisasszony.

Tudod, te vén szatyor, mond Kálmán haragra lobbanva, s engem itt hagysz várakozni, s szádból kiolvasni a szót?

Azaz, csak úgy gondolom Kálmán úrfi, mert hej, hamis érzés az a szerelem.

Vagy úgy, hát csak gondolod? Én is gondoltam össze vissza sok tarkát és bolondot életemben, de vele

nem akartam senkit elámítani mint te most engem. Most p. o. azt gondolom, hogy Lóra még ma vissza jó hat lovú tüzes szárnyú lovakon vágztatva be Kámorba, mintha a szélkirály húga volna; de mivel a gondolat bolond, elhallgatok vele, s magam sem hiszem, s paripát nyergeltetek, s megyek merre szemeim visznek, a helyett hogy bevárnám.

S nem hiszi azt az úrfi? én pedig hiszem, hogy ha a kisasszony és Forgách megtudják, hogy az öreg úr meghalt, nem levén többé kitől félni Forgáchnak, azonnal visszajönnek.

Attól mentsék meg jó istenei Forgácsot és engem. Hogyan? Nem fogadná őket az úrfi szívesen?

Hallgass öreg, azt te nem érted, mond Kálmán iszonyú tüsszel, mely mutatá, hogy még a gondolatától is borzad, ha Forgáchnak kell lennie húga rablójának.

Készen vala minden, s a két utazó paripákra ülven, elhagyá Kámor falait. Egy komor ködös reggel vala, az ég elborúlva, s alig lehete tíz lépést előre látni, ám-bár június 15-dike volt. Kálmán lelke sötét és borongó, mint a sivatag köde, melyben útját folytatá. Midőn a várkapun kiértenek, felkapcsolák sisakjaikat, hogy magokat minden vizsga szemek előtt ismeretlenekké tegyék, s csendesesen haladtak lefelé a hegyeken. Eleintén azt tévé fel magában Kálmán, hogy Buda felé veszi útját, de az a gyanakodás mely előbb is már foglaltoskodtatá lelkét, hogy t. i. Forgácsnak kell a dologban valamit tudnia, most az öreg Borka beszéde után új erővel lepte őt meg, s megváltoztatván szándékát, lovának fékét Szécsény tája felé fordítá.

Már jó tova haladának, de még mindég erdők között, amint az út mellett két asszony szemeikbe ötlék. Egy forrás mellett ültenek, s közel egymáshoz, bizodalmas beszélgetésben. Egyike a két asszonyoknak az a boszorkányi tetteiről elhíresült molnárné volt, kit az olvasó már ismer, a másika egy még ennél vénebb bába Diós-Jenőről, kinek ugyan nem volt boszorkányi híre, de hogy valami ily lény lehetett, az akkori babonás világ-

nak egész külseje mutatá. Derekára egy rongyos, legalább is 30 évet mutató, hajdan zöld, de színét elhagyván, sárguló-fakó szoknya volt kötve, melynek minden részeiről leszakadozott foltok függtenek. Nyakán szinte egy régi sárgán pontozott kendő, mely csak annyiban volt jobb a szoknyánál, hogy lyukak helyett foltok valának rajta, s ez oly gondatlanul vetve nyakára, hogy hátának csak egyik felét borítá be, a másikat egy vastag szövötű ing fedezé, csakhogy egész fekete napsütötte színében meg nem látszott. Fején semmi sem vala, a szél szabadon játszott és kuszált a haját, mely fekete volt ugyan, de vegyítve ősz szálakkal. Arczán legalább is hatvanöt év ránczai ültek, s midőn nevetésre vonúlt szája, ezen ránczok mindég egy harmadnyival megszapordtak, legalább nevetése, mely szüntelen való volt, elrémitette volna magát a vakmerőséget is, oly valami irtóztatos vala. A másik, a molnárné, komolyan ült, mosolygás nélkül, de szemeiben a romlás és pusztítás vágyai égtek. Két iszonyú alak, egyik a kárörömnek, másik az átoknak lehetett volna képe egy Salvator Rosa irtóztató ecsete alatt.

Nézd csak Éva, minő hegykén ül ez a két suhancz a lovon, mintha övék volna fél Magyarország. Mernék fogadni, hogy az az első az ördögöt is viadalra hívná, oly elbizottan lógázza magát nyergében.

Sisakjokat leeresztették, s azt gondolják, hogy ha senkit sem látnak, őket sem látja senki, hahaha!

A manó vigyen el engem, ha mindkettejét nem ismerem.

Én meg azt is tudom hová mennek, hahaha!

Gondolod Trézsi?

Mintha nem tudnád te is. Majd Lóra kisasszonyt szerzik vissza, ha pedig nem lehet, harczra kelnek azaz is, ki őket soha sem bántotta, mint a vad bika, melyet ha egypár kuvasz megriasztott, mérgében felökleli még anyját is.

Úgy kell a kevély bolondnak; ha nem gondolná, hogy neki van legtöbb esze, s karjaiban a legnagyobb

vitézség, úgy nem vetné meg azily koldust mint mi vagyunk, nem tette volna szerencsétlenné azt a szegény bolond leányt.

Hahaha! hadd el Éva, ő most jó úton jár. Épen ott ahol te kívánod.

Szerencsés utat neki, vigye a forgó szél minél hamarább Budára, ott rá akad amit keres, megkapja jutalmát annak is amit leányommal tett.

De ők pedig nem Budára mennek.

Hát hová?

Azt még nem tudom, mert Kálmán úrfi nincs elhárózva. Nem látod, most töri rajta fejét.

Neki Budára kell mennie, törik vagy szakad.

Ha akarod Éva, de magától még most nem megy.

Neki kell Budára mennie, mond szikrázó szemekkel a molnárné, s úgy üté a kezében levő lóbordát egy sziklához, hogy azonnal ezer darabra töredezett, s minden darabból kék lángok lobbantak fel. Ha másként nem, így fogom őt mérgem lángjaival oda kergetni.

Hahaha! úgy jó mulatságom lesz benneteket nézni.

Most el Éva utánok, mond a molnárné, s kezébe vevén seprőjét, néhány érthetetlen szavakat mormola, annak utána rá ült a seprőre, s egyet kettőt csattanta ajkaival, akként, mint mikor a kocsisok a lovakat indítják. A seprő azonnal elváltozék egy tüzes fekete paripává, a vén banya pedig egy fiatal lovaggá, s rögtön útnak eredtek.

TIZEDIK SZAKASZ.

A LOVAG.

A kátori vándorok csendesen haladtak útiúton, s már közel valának az országúthoz, hol el kelle térni, vagy Buda, vagy Szécsény felé, midőn távol egy por-felleget pillantának meg az országúton, melyet a szél feléjük látszott hajtani. A felleget csakhamar eloszlott szemeik elől, s egy lovagot láttak sebes vágatva feléjük jönni.

Isten jó nap vitézek! messze-e még ide Szécsény? kérde a lovag, midőn hozzájuk ugratott.

Még jó távolka, felelt Pető, de ha úgy megyen kend, mint egy idő óta látom, úgy estvelig könnyen ott lehet.

Azt magam is óhajtanám, mond a lovag, mert uram azt kívánta.

Szabad kérdeni, ki a kend ura?

Forgách László, a király udvarnoka.

Udvarnoka? kérde Kálmán, ki a beszédre figyelmessé kezd lenni, s mióta?

Uram, már rég óta, több mint esztendeje; bár ott hagyná, hogy ne kellene laknom Bécset: nem is tudom mit szeret ott az az én uram; mikor úgy útálja a németet mint én.

Talán valami német kisasszonyba szeretett?

Ej dehogy, inkább egyikre sem néz, mintha nem is férfi volna, amit minden ember csudál, aki úgy nem tudja mint én, hogy neki egy magyar kisasszony mánakja van.

Mátkája? ohó, hát úgy ő sem ment a kelepczétől. S ki lehet az a magyar kisasszony?

Az uram, egy gazdag nemesnek leánya, ki nem messze lakik ide. Látja, uram, ott azt a magas hegyet, a megett van egy másik alacsonyabb hegy, ha távolabb volnánk Szécsény felé, talán megláthatnánk, ott lakik ő egy szép magas várba.

Nem Kámornak hívják a helyet?

Épen úgy.

Az hát Jeney Lóra volna atyafi?

Épen az a neve, melyet az úr mond. Uram, az ám a szép teremtés. Eszem-adta, hetedhét országon sincs párja.

Volt atyafi, volt, de már isten tudja hol van.

Hogy hogy?

Azt mondják, hogy valami erdei kóborlók kirabol-ták a várból, s most már semmi nyoma sincs.

Dehogy! azt még nem hallottam. Istenem, ha ezt az én uram megtudja, senki sem fogja többé vídámnak látni.

Pedig itt azt mondják, hogy ő maga lopta el azt a szép kisasszonyt.

Ha ő lopta-e? Hm, azt ő nem tudta volna úgy ten-ni, hogy én ne tudjam. S aztán ő más legény, villányo-zom a lelkét, minthogy lányokat rablani rút dolognak ne tartaná. Ha lopták uram, másnak keze lehet ezen dologban, melyet ha valaki keresne, hamar kitudhatná.

Kié?

Én nem nevezhetek meg senkit, mert már úgy is rajt vesztettem egyszer a fecsegésen, de csak azt mon-dom kegyelmeteknek, hogy az udvarnál kell az ily dol-gok után tapogatódzni.

Talán gróf Cillit érti kend?

Villányozom a lelkét már mondtam, hogy én senkit sem nevezek. Isten jó nap vitézek, az én útam siető.

Még egy szóra atyafi, mond Kálmán, s közelebb lépe a lovaghoz, s lassú hangon, mintha társa előtt titkolódnék, kérdé: úgy-e Cilli akit kend ért?

Én néma vagyok, de villányozom adta, ha ott keresné is valaki a lopás nyomát, nem messze járna tőle. Isten jó nap vitézek!

E szavak után megsarkantyúzá lovát s elvágtata oly sebességgel amint jött, s néhány percz múlva csak egy porfelleg látszott távol az országúton.

Úgy hát Forgách Budán van, mert a király néhány hónap óta itt mulat, s itt van bizonynyal Cilli is, mond Kálmán magában, s megsarkantyúzá lovát, Pető felé fordúla s határozottan mondá, hogy útjok Budára megyen.

Az olvasót nehezen fogná mulatni, ha itt leírnók a kátori vándorok útját, melyen semmi nevezetes nem történt, ami e regéhez való volna, azért e helyt azon szabadságot vesszük magunknak, melyet a mesélők oly nagy jussal gyakorolnak, hogy t. i. időt és helyt nem tekintvén, egyszerre oda teszik hőseiket, hová a környületek kívánják, s a két vándort egyenesen általteszszük a királyi Budára, s itt fogjuk mutatni e történet további folyamatját, de minekelőtte ehez kezdenénk, szükség egy-két pillantatot vetni az akkori királyi udvarra, hogy a történet jobban felvilágosodjék.

MÁSODIK RÉSZ.

ELSŐ SZAKASZ.

A KIRÁLYI NEVENDÉK.

Mióta az Árpád férfi ivadéka harmadik Andrásban elhunyt, s a királyi korona, mely eddig örökös láncczán szállott egyik sarjadékról a másikra, a nemzet választása által leve megnyerhető, Magyarországot szünet nélkül polgári pártok vészei hányták. Amennyi hatalommal bíró polgárokat számlált az ország, szinte annyi áhítozókat a korona után, melynek megnyerhetése mindenki előtt csak nehéznek látszott, s nem, mint előbb, lehetetlennek! Innen a Trencsényi Máté hatalmas mozgásai Venczel, Ottó és Károly királyok alatt, innen Lajos halála után az asszonyi ingatag kormány és Zsigmond király kevély uralkodása alatt Hervója, Kont és egyebek nyugtalanságai. Egyedül első Lajos szemfényvesztő nagysága, s tetteivel gazdag uralkodása volt eléggé erős a kornak ezen veszélyes szellemét féken tartani. A legzavarosabb időszak azonban, melyet ezen okok szültek, Albert halálától a nagy Corvin uradalma kezdeig tartott.

Elsőben az Erzsébet csecsemő fiának pártfogói és a lengyel Ulászló között folytak a viták, melyek a várnai mezőkön elfolyt királyi vér által megcsillapodván, most a magyar korona hatalmas polgárai között má-irányt vevének, s nagyobb lánggal mint előbb kezdettek dühöngni. Ezen zavarokból Hédervári Lőrincz akkori

nádor óhajtott a királyi székre ülni, de a nemzet sejtven fortélyait, az 1445-ki gyűlésen, hol a kormányt hét igazgatóra bízta, közülök a fondorkodó nádort készakarva kihagyá.

Ezen zavaros időkben emelte fel hatalmát a magyar történetekben oly nevezetes Cilli nemzetség. A ragadozó, nyugtalan indulatú Cilli Hermánnak, a történetírók bizonyítása szerint, egy leány s egy fiú magzatja volt. Az első nőül vétetvén Zsigmond király által, római császárné, több nagy országok királynéja lőn, s a fénynek s csillogásnak azon fokára emelkedett, hová asszony emelkedni képes, s ő vala alapítója azon hatalomnak, melylyel a Cilli nemzetség dicsekedett, mert Zsigmond király ezen szövődés óta szinte pazarlásig halmozta e házra kegyelmeit. 1406-ban Hermánt Tót, Horvát és Dalmát-országi bánná tette, Varasd városát s az egész Zágor vármegyét neki ajándékozá, a csáktornyai szigetet pedig eladta. Ennek volt unokája a híres Ulrik, kiről itt szó leszen. Ez a ragyogást szomjúzó, uralkodni vágyó lélek nem elégedett meg azon hatalommal, melyet ősei hivatala és reá maradt széles birtokok által nyert vala, hanem magának mind nagyobb hatalmat igyekezett szerezni. Elsőben Albert királyt vonta hállóiba, ki annyira meg hagyá magát általa vakíttatni, hogy 1437. maga helyett csehországi helytartónak nevezné. Ulrik csakhamar megmutatá indulatait. Elkövette t. i. titkon mindeneket, hogy magát csehországi királylyá tehesse, azonban elárultatván szándéka, Albert által letétetett hivatalából. Midőn a kormány az özvegy Erzsébet kezeire szálla, s Ulrik ennél sejté a fő hatalmat lenni, ismét kegyeibe színlette magát annyira, hogy a királyi özvegy mindenek felett az ő tanácsait követé. Midőn a csecsemő László megkoronáztatnék, ő mondotta el az esküvést helyette. Midőn Ulászló pártja Győrt ostromlaná, melynek falai közé vonta magát az özvegy királyné, a német és cseh hadaknak, melyek a várat védték, ő vala kapitányok, s itt is, midőn látná, hogy a szerencse Erzsébetnek nem

kedvez, meg akara szökni, de Ulászló seregei által elfogták, s csak 24 kezes állítása mellett eresztetett szabadon 1441. Annak színe alatt, hogy Erzsébet jussait pártolja, kimene a túladunai vidéket rablani egy jókora sereggel, Szombathelynél az Ulászló seregeit megverte, s Bánfi Istvánt a fővezért elfogta. 1446. ismét rablásra indult Horvátországba, hogy az elvesztett bosznai királyságért, mely Tvartko rendelete szerint őt illette volna, magának és atyjának a horvátországi tartományokból kárpótlást szerezhessen. Azonban megjelent Hunyadi, s kiűzvén a galád rablókat a horvát tartományokból, hogy megbosszúlja e vakmerőséget, felprédálta a Cilliek birtokát. Ulrik kérelemre fakadt, s megszelidítte a rémítő hős haragját, s békekötésre léptek, melyből úgy látszott hogy közte és Hunyadi között tartós egyesség fog uralkodni. De a ravasz Ulrik csak színlette a barátságot, titkon pedig bosszút esküdött Hunyadi ellen, s e szempillantat óta kérlelhetetlen gyűlölséget táplált ellene keblében.

A békekötés után Ulrik Fridrik udvarába ment szerencsét keresni, s azt fel is találta. Fridrik megszereté a magához hasonló ravasz s fortélyokkal teljes embert, s mert mély belátást s éles ítéletet tapasztalt benne, sokszor használta őt tanácsadóul s feltételeinek kivitelére.

Így történt vala, hogy kénytelenítettvén Fridrik az ifju László királyt, kinek nevelésére ügyelt vala, a csehek, ausztriaiak és magyarok kívánságára hatalma alól kibocsátani, őt Ulrik gondviselésére bízta. Ulrik oly nevelést ada a gyermeknek, mely az ő életmódjával leginkább öszhangzott, s melylyel magát jövőendőben László országai felett titkos uralkodóvá tehethe.

László, ki természeténél fogva jó indulatú vala, s Fridrik udvarában mértéklet, rend és becsület-szeretethez vala szoktatva, most korlátatlan feslett életbe nerült. Azon jámbor és erkölcsös életmódot, melyben László neveltetett, Cilli stájerkodásnak nevezte, s inté gyermekeket, hogy ebből megkellend tisztúlania, melyek következtében őt Bécsbe vivén, ott elébe új

napirendet és életmódot szabott. Reggel, mihelyt álmából felkölt, malvásiai borral és ezúrozott dióval kelle a szolgálknak udvarolniok. Ezután templomba mene misét hallgatni, temérdek nép öszvetódulása között, hogy bátor legyen, úgymond Cilli, ne oly gyáva s emberfélő mint Fridrik. Megérkeztekor válogatott sült madarak és magyar borok hozattak az asztalra. Ezen felül vala az ebéd, melynek fényesnek kellett lennie, s nem kevesebből tizenkét éteknél állnia, melyhez erős italok járultak. Ebéd felett különféle éneklők, tréfaúzők, köteltánczosok mulatták az ifjú királyt, az énekeseknek kötelességök Fridrik császárt gyalázní, gúnyolni; az ifjú királyt dagályos czífra beszédekben magasztalni, s a Cilli tetteit dicséret-hazudva emlegetni. Ezután ő felsége egy kissé szendergett, s álom után ismét drága gyümölcs, bor s egyéb szeszes italok hozattak elő, hogy az ifjúnak ellankadt érzékei újra ingerlődjenek.

Ezután némelykor az országos tanácsba, többnyire pedig a városba vitte Cilli nevendékét erkölcstelen aszszonyok társaságába, s a gyönyör mámorai között tölték óráikat késő éjszakáig. Borral, gyümölcscsel s egyéb ritka étkekkel az asztalnak még akkor is telve kellett állnia, midőn a király éjjeli álomra nyugodott le. Ily rendszeresen, s kiszámolva munkált Cilli nevendéke elrontására, s így történt vala, hogy e gyenge bimbó, mely a természetől szép tnlajdonokkal vala megáldva, midőn kifejlett, sokkal kevesebb leve, mint rendeltetésénél fogva lehetett volna. Lelke a Cilli vezér intései alatt elveszté magánálló, nagyokra törekedő erejét, benne igen kevés férfiúi elhatározottság vala, s feltételeitől nem volt nehéz elmozdítani, egyedül abban volt állandó, amit Cilli jónak talált, mert gyenge korától ahhoz szokott, hogy ennek fejével gondolkodjék, s ennek kezeivel munkáljon. Akaratja ritkán volt: minnek kell történnie mind házi, mind országos dolgaiban, azt Cilli határozá el: ő egyedül királyi nevét adta hozzá. Gyanús és bizodalmatlan vala mindenkihez,

mert emberismeretet gyűjteni nem volt alkalma. Azt tisztelé, azt becsülte, s egyedül csak azt, kit Cilli dicserve említett előtte. A magyar nemzethez kevés bizodalma volt, mert kedvence úgy festé neki, mint háborgó nyughatatlan népet, melynek mindenike, ki csak valamely kis pontján áll a hatalomnak, az ő élete és királyi széke után áhítozik. A Hunyadi házban vetélkedő társait látta, s félt tőlök, és gyűlölte őket, mert Cilli elhiteté vele, hogy ezen nemzetség csak alkalomra vár, hogy a király személyét hatalmába ejthesse, s ha ez egyszer megtörtént, semmi sem fog ellene állani, hogy magát a királyi székre ne emelje. Szóval Cilli minden igyekezeteit arra fordítá, hogy a gyermekből árnyék királyt neveljen, s helyette magát tegye uralkodóvá, amit nagy részben el is ért, sőt egészen el fogott vala érni, ha Hunyadit részére tudta volna húzni. De ez egy hatalmas szikla volt pályája közepén, melynél terveinek nagy része hajótörést szenvedett.

Azonban bármint igyekezett Cilli az ifjú László elrontásában, azt még is nem eszközölheté, hogy némely jó oldalai ne maradnának a gyermeknek, melyeket az ingyen adakozó természet olta belé. Ilyen vala a mértéklet az étel s italban, bizonyos természeti belső irtózás a bujaság iránt, s mert a gyermek fogékony vala sok nemesre és szépre, ha az igaz ügynek szószólója találkozott előtte, nem vala példátlan dolog hogy, Cilli ellenére is, a jobb félre hajlott. A história egy történetet beszél, mely ennek szép példáját adja. Podjebrád csehországi helytartó, némely erőszakos tettei által azon gyanút voná magára, mintha lázadást akarna támasztani, s magát a királyságra emelni. Szükség volt, hogy mozgalmi korán, még csirájokban elnyomassanak, s e végre elhatározottat, hogy az ifjú király személyesen megyen Csehországba. Azonban a pénztár ki vala ürülve, s nem volt költség az útra. László felszólítá az ausztriai rendeket segedelem-adására. Ezek Czinger Ulrik ösztönzésére azt kívánták, hogy a király gyűlést tartson, s ott, mind ezen kíváнат, mind

pedig némely az országot illető tárgyak felett tanácskozás tartassék. A törvényes kívátnak, bármint igyekezett, nem állhata ellent a ravasz Cilli. A nap meghatároztaték, s a rendek öszevgyűltenek Korneuburgban. Az előrelátó s óvakodó Cilli sejtván, hogy itt a rendek ellene is forralnak valamit, szünetlen a király oldala mellett volt, s nagy gonddal ügyelt, hogy hozzá senki se közeledhessék, s vele az ő jelenléte nélkül senki se szólhasson. Így folyt el néhány nap a nélkül, hogy a tanácskozás elkezdődött volna. Nyilván feltámadni Cilli ellen, s szenvedhetetlen gázlásait a népen előszámolni senki sem bátorkodott. Végre Eyzinger oldotta fel a csomót, s azt kíváná a rendek nevében, hogy a tanácskozás elkezdődjék, s mert itt némely nevezetes az országot közelebből érdeklő dolgok fognak előjönni, méltóztassék ő felsége ezen tanácskozásból minden idegent kirekeszteni. A király inte Cillinek s egyéb idegeneknek hogy távoznának el. Mihelyt a palotából kilépe, azonnal felszólala Eyzinger, és bátor beszédet tartva Cilli ellen, lefesté életmódját, elmondta az ország közönséges panaszait, kérte a királyt, hogy ezen alacsony lelkű embert, ki csak az ő és országa romlására törekedik, ne szenvedje meg többé maga körül, különben fél ő, nehogy népei között lázadás fog támadni. Minden jelen levők javalva fogadták a beszédet, s maga a király is kezdé érzeni az ügynek igaz voltát. Amint ez elvégződék, behivatá Eyzinger Cillit, s a rendek és király jelenlétében e szavakat mondá hozzá: E szempillantattól fogva gróf úr, vége a kegyelmed hatalmának, országlásának: a király ezennel eltiltja magától kegyelmedet, s nem engedi meg, hogy tovább udvarában tartózkodjék. Cilli felháborodván a beszéden, kész vala Eyzinger ellen a legsértőbb kifejezésekre fakadni, de a királyra tekintvén, s annak szemében s hallgatásában olvasván igaz létét Eyzinger beszédjének, elnyomá haragját, s a helyett a királyhoz fordúlt s fájdalommal panaszlá, hogy őt, ki mind atyjának, mind özvegyi árvaságban élő anyjának híve volt.

érettek vérét ontá, harczolt, s magának Lászlónak hű szolgálatokat teve, most néhány árulók tanácsára kegyelméből ki akarja zárni. Ily ellenkedést, mond, László gondolkodásával, jó szívével összeegyeztetni nem tud, s nem is hiszi, hogy ez egyéb volna Eyzinger fondorkodásainál. Azonban Eyzinger szavába vágott, s hivatkozék a királyra, ki megszólalván azt mondá: hogy amit Eyzinger monda, az ő elhatározott akaratja. Megszégyenülves le-
verve vonúlt ki a gróf a palotából, és senkinél részvétre nem találva, négy lovaggal iramodott ki a városból életveszedelem közt, mert hogy a bécsi utczai nép meg nem köve-
vezé, egyedül brandenburgi Albert grófnak köszönhetete.

Ez idő óta Cilli visszavonúlt birtokaira, de nem azon szándékkal, hogy ott éveit nyugalomban töltse, hanem inkább, hogy titkon és gonddal kiszámolt terveket koholjon Eyzinger megbuktatására. Ő nem vala az a lélek, kit egy-két szerencsétlenség elcsüggesztett vagy kifárasztott volna, érzette mennyivel állott ész, ítélet, értelem, ügyesség tekintetében mások felett, s bátorságát megtartá, és soha sem veszté el reményeit, hogy a bajokból magát kiszabadítandja. Elsőben is arra fordítá gondjait, hogy magának az udvariak között pénz és ígéretek által barátokat szerezzen, amit véghez vinnie ily éles elméű, gyakorlott, azon felül gazdag udvari embernek nem vala nehéz. Kedvezett céljainak az is, hogy Eyzingernek, ki most az ő helyét tölté be a királynál, sanyarú és egyenes lelke nem kedveltetett. Mind ezek kieszközlék, hogy László ravasz tanácsadói Eyzingert megbuktaták, s a király Cillit visszahívá.

Az okos és mindég előrelátó Cilli, hogy ennekutána László neve alatt maga uralkodhassék, s az előbbenihez hasonló szerencsétlenség ne érhesse, úgy intéze minde-
neket, hogy a királylyal csak az szólhatott négy szem közt, ki Cillinek barátja volt, s hogy a köz dolgoktól elvonja a királyt, mulatságokat s gyönyörködtetést
szerze neki, melyek érzékeit csiklandák, s figyelmét köz dolgoktól elvonák. Az ifjú király azon korban
ala, melyben az érzékek gyúladozni kezdének, a szív

lángjainak tárgyat keres s biztos részvét után esdekel. Cilli ezen indulatokat táplálta, nevelte, s az ifjú királynak szerelmi szövetezéseket szerzett, s érzékeit a kéj és gyönyör álmain rengeté. Ily okok következése volt a történet, melyet itt beszélni fogunk.

Regénk azon korba esik, midőn László a magyar főrendek kívánságára Bécsből, hol többnyire mulatott, Budára jöven, maga körül hív magyarjait összevgyűjté, hogy velök a törökkel viselendő háború iránt tanácskozzék.

Az olvasó megenged ezen históriai szakaszért. Keltt azt előre bocsátanunk, hogy következő elbeszélésünk általa alapot nyervén, bátrabb s akadálytalanabb léptekkel haladhasson.

MÁSODIK SZAKASZ.

O R S Z Á G G Y Ű L É S.

Pözsgött a sok néptől a fejedelmi palota Budán, mely minden tartományokból ide gyülekezett ez országgyűlésre. — Két hatalmas párt köszörülé lelki fegyvereit egymás ellen, hogy kivívja magának az elsőséget: az egyiknek feje titkon Cilli volt, s mozgonyai a nádor Gara, Bánfi és a ravasz, hajlékony, sok alakú Újlaki. A másik pártot, mely Hunyadi barátiból áll, Szilágyi látszott vezetni, egy mind polgári, mind hadi rényei által tekintetben álló erős lelkű férfi, kivel Palóci, Perényi, Bodó, Ország, Báthori stb. fogtanak kezét. Hunyadi nem jelent vala meg, mert baráti intették, hogy őrizkedjék Cillitől, ki ellene ismét veszélyes terveket forral. A tanácskozás tárgyai voltak a hadi készületek a török ellen, ki ismét pusztítá a Száva mellékét. Cilli fővezérré nem Hunyadi, hanem Újlaki Miklóst kívánta, az ország helytartóságot pedig Hunyadi-tól elvenni s Garának igyekezett megszerezni, hogy e szerint a maga hatalmas ellenségének mindinkább gyengítse erejét.

Közepette ez országos tárgyak gondjainak, e rémítő két párt készületeinek, az ifjú László úgy áll, mint egy gyenge nádszál, melyet szelei a Hunyadi pártnak több ízben hajtottak magok felé, de mivel gyökerei az ellenkező fél, s nevezetesen Cilli hatalmában álltak, kevés idő múlva mindég ezen oldalra hajlott vissza. Különben is Cilli oly élelmet szerze az ifjú király lánghő szívének, hogy ezen országos nagy dolgokat hidegen, s mellékes tekintettel nézte, s Cilli volt, ki mindeneket vezete . . . . (E szakasz töredék.)

HARMADIK SZAKASZ.

A VIADAL.

A szekér sebesen és akadály nélkül halada a hegyes tájékon, az erdők csendes pusztaságaiban, szinte három órányi távokra a nélkül, hogy az utazók emberi képet láttak volna. A két nő elfáradva az éjjeli út s leginkább a lovaglás terheitől, szenderületbe merült. Midőn így haladnának, egyszerre jó sebes rohanva paripáján Móré Tamás, ki mindég a szekér előtt lovagla néhány lövetnyire, s e szóval „fegyverre bajtársak! el vagyunk árulva“, a csoport közé sietett s kihúzá kardját.

Az asszonyok felriadának e kiáltásra, s rémülés között látták, hogy az erdő sűrűjéből négy erősen fegyverzett lovag, kiket egy sugár termetű délczeg ifjú vezet, megeresztett fékkel s kivont karddal rohanának előre.

Félre vitézek, mond az ifjú, előre szöktetve, vagy a ki ellen áll, halál fia.

Előbb az a kérdés, mond a gróf, mi járatú emberek vagytok, mit kívántok tőlünk, s mi jusun?

Az mindegy a dologra, de ha tudni kívánod, mi a király testőrei vagyunk, s amint látod, mind hatalommal, mind fegyverrel elég erősek az ártatlanságot rabló kezek ellen védeni.

Nyomorú zsoldosok, s ti bátorkodtok egy nálatok erősb, s becsületes bajnok csoportot gúnynyal s szidalommal illetni?

Kétség kívül, s még többet is ily szemtelen vakmerő rabló csoport ellen.

Úgy hát kardra isten nevében! mond a gróf, vagy, ha tetszik, fogjatok lándzsát, bátorhoz ez még inkább illik.

Az ifjú nem várakozék több szóra, hanem inte társainak, s a két csoport összevacsapott. Rövid néhány szempillantatig tartó harcz után a gróf és társai megfutamodának, s az ifjú bajnok négy társával még beleebb tolá őket az erdő sűrűségébe.

Az asszonyok egyedül maradtak félelem és kétségbeesés között a dolog vége iránt, s készülöben valának helyökből leszállni s a bokrok megett elrejtetni, midőn egyike a gróf társainak hirtelen előrobban, s feszített lándzsával a szekér mellé áll, s parancsolja a benn ülőknek, hogy vesztig maradjanak.

Három az ifjú bajnok kíséretéből éppen ezen pillanatban bukkana elő, kiket midőn látna a szekér mellett álló lovag, rájuk kiálta, hogy ne közeledjenek, különben (mond döfésre emelve lándzsáját) a szekérben levőket összeöldösi előbb, hogysem kezökbe engedné. A három bajnok e vakmerő szóra megállta, s nem bátorkodott előbbre menni. De íme, az ifjú egyszerre előbukkan távulról, s mielőtt észrevenné a székélnél álló lovag, úgy döfé ezt orozva lándzsájával vállba, hogy az nyergéből karikázva zuhant le néhány ölnyi távolságra lovától, minden életjelenség nélkül.

Gebedj meg latorfaj! mond az ifjú legyőzve őt, s nyájasan lépe át az asszonyokhoz.

Mint égből küldött szabadítót örömkönnyek közt fogadák a félelemtől remegők a hős ifjat, s alig találtak szót, melylyel köszönjék védelmüket.

Csekély teljesítése, s nem egyéb amit tevék, azon kötelességeknek, szép asszonyaim, melylyel mint királyi testőr s mint levante tartozom. Védni az asszonyi ártatlanságot bűnös kezek ellen, úgy hiszem, minden becsületes levante kész lett volna, s védeni, kivált ennyi szépséget (mond az ifjabbik hölgyre tekintve) kétszeres erővel fogott volna akárki. De félre most ezekkel tisztelt szép hölgyek, mert szabadulástok még csak félig van eszközölve. Ha e rablósereg újra összeszedi magát, melyet most csak a vak szerencse engedett széllyel vernünk, kétes lehet oltalmatok, azért, ha tet-

szik, szépségei az asszonyi nemnek, menedékhelyre foglak vezetni. Nem messze ide a királynak egyik vára, ha tetszik szolgálatotokra áll.

A két hölgy, kivált a fiatalabbik, kinek rémülései között is, megnyugvással andalodott el tekintete a szép hős ifjún, nem ellenkezett az ifjú ajánkozásában, és így a szekér megindula, körülfogva a négy lovagtól.

Néhány óra múlva egy kised völgyben, melyet sűrű erdőkkel koszorúzott hegyek fogtanak körül, megállapodának. A völgy és a hegyeknek egy része végig láthatatlan kőfallal vala kerítve, melynek mintegy közép táján, kised halom felett egy csinos épület áll, melyet múlató kastélynak inkább, mint várnak lehetenevezni. A vár környéke s az egész táj, mely a falakon belül vala, gyönyörű erdőség által volt ellepve, melyet itt-ott néhány ösvény látszott mindenféle irányzatokban végig hasítani. A völgynek mélyében egy kised patak zuhogott, sötéten öszveborúlt juhar és nyárfák alatt, mely megkerülvén egy részét a halomnak, egy lapályon szerte áradva elenyészett a szem elől, s egy mezei virágokkal elhintett kies rétet hagyta maga helyett a szem előtt feltűnni, mely vizeitől táplálva a legelevenebb virulatban nyílt fel a szemlélőnek. Köröskörül csend és a legmélyebb hallgatás uralkodtak, s a fürge őzek s nemes tekintetű szarvas csoportonként legeltek szabadon és zavartalanul a gazdag mezőn, s ki itt először jelent meg, alig tudta felébredni ábrándozásiból, melyekbe a szép regényes táj kellemei meríték.

Czélnál vagyunk asszonyaim, mond az a szép ifjú levente, amint a völgybe értek, s leszállván lováról a két hölgyet kiemelé a szekérből. Alig keltek le a hölgyek, a szekér és a három kísértő lovag eltűnt szemeik elől, az ifjú pedig ujjait ajkaira nyomván, háromszor hangosan füttyente, melyre néhány percz után egy komor tekintetű öreg férfi jelent meg egy csomó kulccsal kezében, melyek közül elővevén a legnagyobbikat, ki nyitá a vas rostélyzatú nehéz kaput, s szótlanul, de bi-

zonyos félénk tisztelettel üdvözölve az ifjú leventét, beocsátá a kalandor hölgyekkel.

Az ifjú karját nyújtván az ifjabb hölgynek, ki azt szemérmes félénkséggel fogadta el, az öregebbikhez fordúlt, s vele menet közben beszédbe erede.

Midőn néhány lépést haladtak, a rostélykapu zajos csikorgással záratott be hátok megett, melyre a két asszonyt, kivált az ifjabbikat, ki félénkebb vala, titkos borzadás futá végig.

Úgy, itt már mentek vagytok, asszonyaim, minden üldözéstől: ezek a magos falak, s amaz öreg szolga vigyázó szemei képesek minden vakmerőt töletek távol tartani.

Uram, monda az öregebbik hölgy, mivel az isten oltalmunkra rendele, s oly szép bizonyságait adta, hogy nemesen gondolkodol, nem fogsz megbántódni, hogy kérlek, magyarázd meg hol vagyunk itt, kié ez a kert, s ama vár ott fenn, s mint tekintsük magunkat, foglyok vagy vendégek gyanánt?

A kastély, melyet láttok, asszonyaim, Solymár, a király vadászkastélya, s e kőfalakközi kert itt körülle, a király vadasa. Én egyike vagyok a király testőreinek, nevem, ha tudni kívánjátok, Csoma László; ez a kastély most, meddig a király Budán mulat, az én ügyelése alatt van. A király gyakorta jelenik itt meg vadászati mulatságon, melyeknek elrendelése reám van bízva.

E szerint hát itt a király hatalmában volnánk? mond az ifjabbik hölgy, aggodalommal tekintve társára.

Védelmében, felele Csoma, védelmében, szép hölgyeim, nem hatalmában. Tekintsétek magatokat itt szabadoknak, s e helyet olyannak, melyben minden szolgálatotokra áll, engemet pedig annak ki minden szempillantásban kész érettetek lándzsát törni.

Az ifjúnak gyönyörű termete, nemes és sokat jelentő arcza és szemei, kellemmel teljes mozdulatai, s a szíves és részvéttel teljes hang, melylyel szavait monda, különös érzést gerjesztettek a fiatalabbik hölgyben. Félénk szemérmes természeténél fogva nem mere

hosszabban reá nézni, csak lopva vetett némelykor egy-két pillantatot deli alakjára, melyet ijedve kapott el ismét, valahányszor az ifjúnak tüzesnagy kék szemei reá fordultak.

Az ifjú többnyire az idősbik hölgy felé fordúlva beszélt, de mozdulatai elárulták, hogy figyelme a fiatalabbikra van függesztve, s hangján oly valami jelentkezett, miből indulatok elnyomását lehetne sejteni.

Míg a hegynek aljára nem értek, útjokat beszédrel rövidíték, s midőn felebb érnének a dombra, elmerülék a két hölgy a vidék szépségeinek nézésében. A fiatalabbikat kivált regényes képzeletek fogták körül, úgy látszott mintha ez elzárt magányos helyre tündérek építették volna e gyönyörű kastélyt, melynek szépségét a körülle álló sivatagok természeti bájai még inkább emelték. Ily gondolatok között felértek a várba, hol az ifjú egy szép tágas terembe vezeté őket, melyből kétfelé a több osztályzatú szobákba vezető ajtók nyíltak. Az ifjú kinyitván egyikét ez ajtóknak, hirtelen eltávozék, s a szép két vándort magára hagyá.

NEGYEDIK SZAKASZ.

A TITKOS VÁR.

Sebes léptekkel mene Csoma végig egy hosszú sötét folyosón. Belseje telve volt gondolattal, érzéssel, tele lánggal, melynek tágulást kelle szerzeni. Ama szép idegen hölgy alakja fellázította minden érzékeit, nem halott semmit, nem láta, nem gondolt semmit mint egyedül őt; soha nem érzett lángok zajdúltak fel benne, s mint az kit éjjeli rémek űznek, vaktában rohant a folyosón végig.

Itt van-e már a kamarás, kérdé hirtelen az őrt, ki a folyosó-nyilatnál áll.

Igen is, ama szobában van, felelt ez merő katonai állásban s oly hangon, melyből hódolat jelei látszottak, s a vizsgáló gyaníthatta volna, hogy az, kivel beszél, több lehet, mint csak egyike a királyi testőröknek.

Az ifjú kinyitá az ajtót melyre az őr mutata, s hirtelen egy terembe lépett, az ajtót pedig szorgalmatosan bezárta maga után.

Nos mint állnak a dolgok? kérdé egy magas férfi komoly arczczal, s élesen függesztvén szemeit az ifjúra, mint ki félelmes várakozásban van egy pillantat után, melytől boldogsága látszék függni.

Ó te kedves egyetlen barát, mond ez, nyakába borúlva a magas férfinak, mely kedves, mely dicső alak ez a te kámori lánykád, soha, soha, még annyi nemeséget, annyi bájt asszonyi alakban nem láttam.

Valóban? monda a magas férfi tettetett csudálattal, s szépnek találod őt?

Gúnyoló! láttad-e őt jól, láttad-e úgy mint e szépségében veszett két szem? Szépség, kellem, és mind azok a ti szavaitok, melyekkel nevezitek azt a leányi tulajdont, mitől a szív lángra gyúlad, hideg száraz szavak ahhoz képest, ahogyan érzéseim nevezik ezen lyányka kell-meit. De minek e haszontalan beszéd itt, elég legyen mondanom, hogy amióta láttam, nem érzek, nem gondolok, nem látok: egyedül ő van eszméletemben, s enyémnek kell lennie, magaménak kell tennem őt minden érzéseivel, hajlandóságaival — s mily böhö vagvok én, hogy eddig is magára hagytam. Vissza e szempillantatban, vissza hozzá!

Megállj! ne oly hirtelen! — Az nem visze célhoz: most még nem lehet őt látnod, s nem ma, s nem holnap sem még.

Mit? nem látni? s miért nem lehet? Hahaha! gondolod, hogy e haszontalan beszédet követni fogom, gondolod hogy belőlem játékot űzhetsz, hogy hideg „nem lehet“ eddel eloltod lángomat. Félre, én megyek, tégy és mondj bár akármit.

Azt nem, mond a magas férfi, tűzzel útját állván, azt nem teszed, nem szabad tenned.

Szabad? — Gondolod, hogy lángjaimból játékot űzhetsz? hogy magamat oda engedem csábító beszédednek? Illik hogy végre magam lábain járjak. Soká, igen soká tűrtem, ezentúl nem akarom, nem fogom többé lánczaidat hordozni.

Jó, amint tetszik felségednek, uram és királyom. Amint tetszik mondom, amint jónak látja. Reám hát ezentúl nincs szüksége, én megyek, hogy terhére ne legyek felségednek, de ha majd lábai a hállóba akadnak, melybe gondolatlanul és vaktában rohan: felséged se terheljen engem majd kérelmével, hogy onnét kiszabadítsam.

Mint érted azt? mond a király nyugtalan hangon.

Mint értem? — Az mindegy felségednek, egy szolgáló beszédére minek hallgasson egy király, kinek maga lábán illik járni. Rám és beszédimre itt semmi szükség többé, azért engedje meg felséged hogy távozzam jó-

kor, meddig még királyi haragját fejemre nem zúdítják: mond a magas férfi, s fejére tevén sisakát, kezdé a fekete pánczélt mellére kapcsolni.

A király habozva és aggodalom között nézte őt néhány perczig, végre ellágyúlt hangon szólala meg: Cilli! te útmutatóm, vezérem, barátom, te akarsz engem elhagyni?

Felségednek rám többé semmi szüksége, engedje meg, hogy eltávozzam.

Ulrik! te, ki atyám voltál mindég, az istenért mi lett? Megbánta-e szavam? Egyetlenegy rokonom, szív és lélekben, te akarsz elhagyni? Látod, mint fel van lázadva bennem minden érzés, látod hogy mennem kell, s te elégnék tartod egy hideg nem lehet-tel lecsillapítani vágyaimat! Szólj, mit tegyek? menjek, vesztég maradjak?

Amint jónak látja felséged.

Cilli szótlánul marada, és sietett fegyvereit magára rakgatni.

Drága baráti szív, mond a király reá borúlva, te nem hagysz el engemet. Én nem élhetek nélküled. Kegyetlen, hogy neked eszedbe is juthat ily gondolat!

Ó ha felséged ismét László, az okokra hallgató csendes szelíd László, s nem az a maga fejű török szultán, úgy én megint Cilli, a hív, a régi biztos Cilli akarok lenni. Igérjen meg nekem felséged egyet, úgy kezet nyújtom az engesztelésre.

Barátom! szólj, mit?

Igérje meg felséged, hogy az ügyben, mely felségedet s ama leánykát illeti, az én rendelkezéseimnek fogja magát alá vetni.

Különös ember! Csak akkor s úgy szabad szeretnem amint te akarod?

Mindég és úgy amint felséged akarja, de az őszvejövetel vele csak akkor és úgy történjék amint én fogom akarni.

De mondd ki, hát miért ez?

Én ígéretet kívánok felségedtől.

Átalkodott makacs fej! Itt kezem és királyi szavam rá.

Úgy, és most menjünk Budára.

S nem szabad látnom azt a kedves teremtest?

Holnap utánig nem.

Kegyetlen! az nekem egy öröklét.

Most maradjon itt felséged csendesesen meddig visszatérek. Rendeleteket kell tennem a két fogoly iránt. Ezzel Cilli eltávozik, a király pedig lassú léptekkel le a várból a kapu felé.

Éj borítá, csendes csillagos éj, a vidéket, midőn Cilli és a király lovaikon ültek. Cilli mielőtt megindulának, még egyszer visszatért az öreg kapuórhöz.

Értette-e kend jól Tamás, mit mondtam? Halált annak, ki a falakon belül lép. Ez legyen parancsolat az öröknél.

Úgy lesz kegyelmes uram!

Ezzel Cilli megsarkantyúzá lovát, s utána iramodék a királynak. Darabig szótlan ügettek egymás mellett a lovagok. Az út sűrű erdők, hegység és völgyek között ment el. *(leírni az utat)*. Végre Cilli törte félbe a hallgatást.

Tudja-e felséged, kicsoda az a leányka?

Még nem mondtad.

Egy ivadéka Szilágyinak, és így rokonságban áll amaz ebfajjal, mely Magyarországon több mint felséged.

Valóban?

Leánya egy kemény nyakú nemesnek, kit amaz oláh fattyúhoz nem csak rokonság, hanem baráti kötelékek is szőnek. — Egyike ama neveletlen, kevély, törpe királykáknak, kiket Magyarország oly bőven számlál, szóval leánya egy magyar nemesnek. Felséged jól ismeri ezeket a sziklafészkekben lakó gaz latrokat.

Valóban Cilli? Szilágyi rokona? Oh az nagy szerencsétlenség?

Épen azért kell vigyázóknak lennünk, s lépteinket óva és úgy alkalmaznunk, hogy az az otromba felekezet még csak ne is gyanítsa azt, hogy a kátori tengeliczet mi fogtuk kalitkába. Az nem jó dolog volna,

ha tetteinket megsejtenék, s vérbe keverhetné az országot.

Isten! mely vakmerő lépés! — Nem lehetett-e ezt másként is véghez vinni? Szükség volt-e épen rablóká lennünk?

Felségednek nem tetszik az a lányka?

Csudálatos ember! mit gondolsz? nem mondám-e, hogy imádom őt?

S még is bánja a tettet, mely által ő birtokába juta?

Birtokomba? Az kérdés, melyet a következő fog csak megfejteni. Hát ha a lányka engem nem szeret, ha útál: akkor a veszély meg volt próbálva, s haszon nélkül.

Úgy ismeri felséged az asszonyokat? Egy ábrándozó lányka ifjúsága legszebb szakában, kinek keblében talán nem is ébredt fel a szerelem értelme: elrabolva egy istentelen gonosz Cilli által, egy szép ifjútól szabadítatik meg, s egy tündérlovagi módon, egy ifjútól, kiből bátorság, vitézi erő, szépség mind annyi tulajdonok, hogy egy lányka fejét elbódítsák, vannak egyesülve. Hiszi-e felséged, hogy nem szerettetik? Hahaha!

Ezek oly remények, oly kecsegtető álmok, melyeknek sok történt dolgok mondanak ellent.

Legyen felséged megnyugtatta. Cillit még mindedig csak szerencséje csalta meg, s az sem sokszor, de emberismerete nem. S feltéve, hogy a dolog úgy üt ki mint felséged rettegi, nincs-e még száz mód is segedel-münkre? S az a királyi hatalom oly hamar kimerül-e?

Hagyd el Cilli, már eddig is elégszer tettük ezen hatalmat önkényenyé, erőszakká: ideje volna, hogy ily eszközökhöz nyúlni megszűnnénk.

Szükség törvényt bont, közmondása a on népnek, melynél felséged ily eszközökhöz kénytelen volt már többször nyúlni, s ez volt pajzsa, s ez leszen ezután is, tetteinknek.

Ilyetén beszédek között a budai várhoz értek.

IV.

A VÁNDOR.

Egyikében azon faluknak, melyek Tatra bércei alatt Trencsén kies völgyén a rohanó Vág mellett fekszenek, déleesti időben, égre függesztett szemekkel áll a egy vándor, kémlelkedve a felhőkről, ha a zápor, mely csak imént szűnt vala meg, nem térend-e vissza megint. De éppen most támad a nyúgati szél, szakadozni kezdett a fekete borulat, a nap lepillant a ritkuló fellegek megúl, s egy gyönyörű szivárvány kelt föl a távol hegyekből mint remény biztató világa, s a szállongónapnak derült alkonyodást ígért. A vándor visszatekint a kisdud udvarka felé, melyből kilépett, még egyszer köszönetet teve a ház urának a szállásért, a vett jókért, s fővegét komoran fejébe nyomva, nehézkés, de haladékonny léptekkel útnak indult. Mennyire külseje gyanítani hagyá, idegen országból jött. Öltö-zete különböző volt minden hazánkbeliektől, de a magyar tájak ismerete, melyek felől szólt, s a mód, miképen a honi hangot ejté, bizonyíták, hogy ez országi születés, vagy legalább több ideiglen kellett itt élnie. Kissé több mint közép magasságú, deli termetű férfi volt; ábrázata kellemes, ha bizonyos belső tűnődés, mely vonásain észrevehető volt, igen is komolylyá nem tették volna. Az a mérséklet, mely tekintetében, szavain s minden mozdulatán előmlött, szeretet és tisztelet érzelmeit egyiránt gerjeszte a nézőben. Első tekintetre úgy tetszett, hogy évei a negyvenedik számot már jó-

val elhaladták, de figyelmesben vizsgálva, észrevehető vala, miképen arczaira az évület jelét nem korosodás, hanem hihetőbben idők viszontagságai vagy bú és belgyötrelmek nyomák. Az érdempénz, mely mellén függ, s egy sebhely homlokán mutaták, hogy egykor hadi szolgálatban kellett állnia. Egy rézveretes csövű puská, s hosszúkás vadásztarisznya voltak minden bűtora, s egy kutya, mely kezdete óta messze vándorpályájának híven kísérte, egyetlen úti társa.

Mintegy félórányi útát már maga megett hagyott volt, mióta a faluból kijöve. De most a gyalog ösvény egy meredek bérczoldalra tért, s az út nehezebb lőn, s ő lépteit gyorsítani kezdé; mert minél felebb és tovább emelkedék, annál inkább szemeibe tűntek a zivatar felhői, melyeket a nyugati szél e csúcsok felett öszvetornyozza. Ez alkalmatlan kapaszkodás; az újra későszülgető zápor, mely minden perczenetben szakadozni akart; a távol zuhogó szél végig ordítva a rengetegek fenyűin, visszatérésre tőkéltették volna a csüggeteg lelket, de vándorunkat örök kiolthatatlan vágy toltá hatalmas léptekkel, melyeknek sem idő és távollét, sem zivatar zajgása nem állhattak ellent. Fölért végre a heglánczolat legfelsőbb pontjára, s hogy fáradságát kipihenje, egy sziklatöredékre ült. Mely pillanat vala az, midőn a világ négy sarkai felé tekintett! Hegyek hegyek fölé tolva, ormok az ormokon, mint kék hullámokkal hánykódó tenger, tűntek fel szemeinek az éjszaki és nyugoti látkör legmesszebb távoláig, hol ég és föld egymásra hajolnak; alatta az a hosszú végig láthatatlan völgy, városok és faluk tornyaival elhintve, melyeknél a Vág zuhanó hullámai szakadnak, s körülök tompa morajjal rezeg a lég, mintha távol mennydörgő felhők üznének harcot egymással. Éjszakra a látkört vastag fekete felhőkkel elborúlva, s a messze ormok megül sebesen kelő és tűnő villámlobbanásokat lehete látni s harsány dörgéseket hallani, melyek mint száz ütközet álgyűi szívreszokkoltató morgással zúgták végig a völgyek visszariadozó öbleit. A vándor tekin-

tete keresztülfutva a természetnek e sivatag szépségein, végtére egy kised völgyön állapodék meg, mely tündér bájjal nyílt fel szemeinek, mint Palaestina szent vidéke az égető pusztákat bolygó zarándok álmain. Az alkony sugárai épen súlyedni kezdének a borúlat mögé; fényök szelíden rezgett a harmat-lepte lapályról, mely csillogó smaragdként ragyogott zöld pompájában. A völgyecske egyik szögében öszvehajladozott fák közül fejérlett ki egy vörös födelű mezei lak, melynek csinos külseje azt mutató, hogy a környéknek valamelyik gazdagabb birtokosa vadászati vagy egyéb mezei mulatóul építé. Megette egy kised kert látszott tuskasövényzettel kerítve; ágyai buján viruló növényekkel elültetve szorgalmas házasszonyra mutattak. — A kerten keresztül egy patak zuhogott harsogó zajjal mind addig, míg a réti lapályra nem ért, hol csattogása megszelídülvén, virágos partok közt szaladt végig a tündér kis völgyön. A sövény mellett néhány bárány legelt, s hogy vándorunk magát egészen egy pásztori szép világba varázslottnak higye, a táj istenei egy érzékeny éneket hagynak a völgy öléből hozzá felzengeni. Az ének csendes és egyszerű vala, de bús mint őszi fuvalmak lengése a száraz avarok felett. A csattogó patak s lömbök zúgása csak töredékesen hagyák azt hallani, de e töredék hangoknak is annyi hatások volt vándorunkra, hogy helyéből, mintha varázslat kötötte volna le, nem mozdúlhatta, meddig a zengés el nem csillapodott. Titkos vágy és homályos bú, mint valamely gyászfátyol, voltak rajta elborúlva, s oly szívólvasztó erő, mely a szemekből észrevétlenül csal ki könnyeket.

Míg a dal zengett, a nap sugárai letűntek, barnán kéklő pára vonúlt a hegyekre, s az est beállta. A szél hirtelen megszűnt, a zivatarok felhőinek zúgása közelebb jöve, a fecske alant kezdett repdesni a rét fölött, s minden jelenté, hogy a zápor, mely még egyszer fogja a tájt elönteni, közel van.

A vándor felkele pihenőjéről, fűttyente útitársának, s az ösvényen, mely csendes hajlással vezeté a mere-

deken, lejöve a hegyről. Midőn a patak gyaloghidán általlépett, egy kis leányt láta a rétszélben ülni, ki néhány szavakat selypegeve virágszálakat szedett köténykéjéből, s azokat nagy szorgalommal egymás mellé rakva, igyekezett csomóba kötni.

A vándor megállott, megszólítá a kis tündért, s kérdé mint híják e hajlék urát, s a környéket.

A leányka felkele helyéből, félelmesen hátra tévé kezeit, merőn függeszté két nagy kék szemét az idegenre, s elámúla, de nem szólt.

Az idegen ismételni akará szavait, midőn egy nagyobbacska fiú, mintegy tizenegy évű, pattogó korbáccsal kezében, szaladva jött hozzájuk, s kérdé az idegent, mit akar?

Tudni akarnám, édes gyermekem, felele a vándor, ha jól megyek-e ezen úton Aranyosra, s mint híják e vidék urát?

Kelmed talán apámat keresi? szóla a gyermek, amint végig nézte az idegen külsejét. Az aranyosi pusztára jól jött kelmed, mert ez az, de apám most nincs itthon, még reggel elment a hegyekbe.

Hogyan hívják apádat, édes fiam? kérdé most az idegen.

Apámat, mond a gyermek, aranyosi vadásznak hívják a faluban, de ez neki nem igaz neve.

Micsoda hát?

Petőfalvi Gácsi András, mond a gyermek emeltebb hangon, attól a magas vártól, mely Tugár partján áll, ha tudja kelmed hol van, mert az én szépapám ott várnagy volt Rákóczy idejében.

S honnan tudod te ezt, fiam, oly híven? mond a vándor, megsimítva a gyermek arcát.

Honnan? apám beszélte. Ha bejőne kelmed hozzánk, negmutatnám azt a nagy álgügöbet, melylyel szépapám lábát ellőtték. Olyan nagy mint a kelmed feje.

De hogyan menjek be fiam, ha apád nincs itthon?

Az semmi. Ő haza jön estvére, s addig megvárhatja end. Anyám itthon van.

Köszönöm fiam! Várni még világos van., s ha első-tétült, akkor bújdoklani ez iszonyú erdőkön?

Fél kelmed ez erdőkön járni? Én nem félnék. Mentem is már egyedül, bár anyám azt mondta, hogy a haramiák megölnek, pedig puskám sem volt, kelmednek az is van.

S minek volna neked a puska?

Minek? kérdé a gyermek mosolyogva, s végig nézte áhító szemeikkel a vándor fegyverét; adná csak kelmed ide, hogyan ellőném!

Nem neked való a fegyver fiam. De hallod-e? mi-csoda ének az, ott a fák között?

Anyám van a kertben. Az neki kedves éneke, engem is megtanított rá, de én nem szeretem. Igen bús, s anyámat mindég elszomorítja ha énekli.

De azért csak elmondod nekem fiam, ha szépen kérlek?

Elmondom, ha kívánja kelmed, de aztán el ne búsuljon rajta, mert atyám a víg embereket szereti. Hallgassa hát.

A gyermek kezdé az éneket mondani, de alig haladtott néhány szóig, a kert fái közül megzendült az a lassú gyászhang, melyet az idegen előbb hallott, s mert most igen közel vala, egész értelmét kiveheté. Inte a gyermeknek, hogy hallgasson, s a kert ajtajában leülve e szavakat hallá:

Porosz király s Terézia
Viseltek háborút,
Megnyílt a vad halálmező,
Megnyílt a véres út.

Huszárruhába öltözék
A barna szép legény,
Elment zajos csaták közé,
S csatán veszett szegény.

Ki mondja meg, bús lány, neked,
Mint hívják a helyet,
Melynek földén hősílmait
Aluszsza kedvesed?

Boldog levél, jó istened
 Egy hű szívhez kötött,
 Szemed még is könnyel telik
 Imádságod között :

Hajh! gyászvirággal a helyet
 Meg nem jegyezheted,
 Hol sír ölébe' hamvadoz
 Szegény volt kedvesed.

Az ének oly mély érdekletű vala, hogy a vándor elfordulván a gyermektől, kinek tekintete szüntelenül rajta függött, titkon egy könnyet törle ki szeméből.

Édes gyermekem, monda akadozó hangon, szeretnék anyáddal szólni. Az ég felette elsötétedett, s nem tudom, ha még ma tovább mehetek-e.

Apám igen örülne, ha itt maradna kelmed. Ismeri őt?

Nem ismerem, fiam.

Semmi, ő még is örülne.

Miért, te kis bohó?

Mert kelmed is vadász. Azokat ő szereti, s aztán még valami . . . mond a gyermek, s mosolygva a vándor mellére függeszté szemeit, melyről az érdempénz lógott.

Micsoda?

Mert kelmed katona volt, s pénz is van mellén, ő is volt az, s neki is van, csak hogy nem ilyen sárga, s ő nem hordja mellén, hanem ládában tartja. — Várjon kelmed egy kevéssé, anyám mindjárt itt lesz.

Ezzel kinyitá a kert ajtaját, s elfuta.

A vándor magába süllyedve üle egy kőpadon, s bel-sejében háborgó érzelmek zajogtak, melyeket arcainak tükrén látni lehetett. Fejét könyökére hajtá, s néhány perczig így maarada némán; úgy látszott iszonyú fájdalom szorította el keblét. Nem sokára zörejt s lép-teket hallott, melyekre fölemelte fejét.

A kertajtó csakhamar megnyílt, s egy csinos hölgy lépett elébe egyszerű házi öltözetben, s az a kis szőke lányka, ki ruhája szélét megfogván anyjának, megé

bújva nézett ki koronként az idegenre. Az asszony, ki-
nek vonásaiból szelíd lélek és jóság sugárzott, nyájasan
köszöntvén az idegent, kérdé, hogy kit keres?

Sajátképen senkit asszonyom, — mond az, akadozó
hangon, figyelemmel függesztve szemeit ez asszonyra
— idegen országból jövök, magányos utazó s hazámba
szándékozom. A faluban, mely ott a hegyen túl fek-
szik, egy háznál szálltam meg, s bevarám, míg a zápor
megszűnt. A ház gazdája, a jámbor öreg, azt mondá,
hogy e pusztán egy emberséges vadász lakik, azt mondá,
hogy e útast éjjeli szállásra örömmel fogadja. Kérlek édes asz-
szonyom — mert úgy hiszem, hogy asszonya e háznak
te vagy — légy szíves megengedni, hogy ez éjszakát
hajlékodon tölthessem, mert ha ez iszonyú zivatar va-
lahol az erdőn lep meg, nehezen fogom gyarló csont-
jaimat hazámba vihetni.

Idvez légy uram, szegény hajlékunkban; férjem és
én örömmel fogunk látni, s amivel isten bennünket
megáldá, szolgálatodra lesz: mond szíves hangon a
kedves hölgy, s bevezeté az idegent.

Dicsértessék az úr, mond az, midőn a szobába lé-
pett, s a serény nő egy ajtatos „örökkével“ válaszolva
széket teve s leülteté a kandalló mellé, melynek láng-
jaitól kapá világát a szoba.

Ezek a te gyermekeid édes asszonyom? kérdé a
vándor, fiára s a kis szőke lánykára tekintve.

Igen uram, ez a kis szőszke, felelt a hölgy, s ma-
gához szorítva a lánykát, megcsókólá, s ez a fiú, az én
gyermekeim. A harmadik, egy kedves fiú gyermek,
meghalt ezelőtt négy esztendővel; az volna legidősbik
ha élne. Isten elvette őt, s nem mondhatom mint sa-
náltam. Lelkemet adtam volna érte, csak hogy me-
tarthassam, mert az volt férjem kedvence.

Adj hálát asszonyom az úrnak, hogy e szép k
gyermeked megtartá. Mely boldogság egy hű párna.
a szerelem ily zálogaival bírni! Ha egyébiránt házassá-
god szerencsés, ne irigyeld a gazdagok szemfényvesztő
pompáját. Mit nem adnék én érte — monda ellágyult

érzéssel — ha egy lelkes, jó szívű hölgy mellett ily két kincset bírhatnék, mint e barna fiúcska, s ez a kis szöszke angyal! Oh higgy, édes asszonyom — folytatá tovább nevedő érzéssel — higgy szavaimnak, ki a tapasztalás országait megjártam, a boldogságnak csendben, házi kör négy falai közt nyílnak legszebb virágai, s kit a sors korán zajok habjaira vetett, s a lármás fény közt kényszerítették leélni napjait, az rosszul imádkozott istenének.

Amit mondasz, felele az asszony derengő érzéssel, mely a megelégedett szív égi nyugalmit festé, amit mondasz igaz, s oly igen egyez érzéseimmel, mintha lelkemből olvastad volna. Hula az úrnak, hogy nekem ezt a szerencsét engedte. Az angyalok imádságában, mint a szent beszéd mondja, nincs kérelem, s nem lehet, ők, úgymond az írás, a megelégedés örök pálmái közül csak hálaszavakat zengnek az úrnak. Atyám! monda tovább a kedves nő fohászkodva, s szelíden égre emelve lelkesült szemeit, atyám, mint háláljam meg, hogy nekem e boldogságot küldéd egeidből.

Szavaidból asszonyom, mond az idegen kémlelő figyelemmel, az látszik, hogy lelked magát boldognak érzi, és sorsoddal meg vagy elégedve; de megengedj beszédemnek, a megelégedés hangja nem bús, s én ajkaidról epedés hangját hallottam, s azon gyanú ébredt bennem, hogy férjed karjai közt nem vagy szerencsés, s viassasóhajtasz egy elvesztett után.

Az éneket gondolod uram, melyet az imént hallhattál?

Igen, azok kesergés hangjai voltak, bármit mondjon szavad, s belőle a vesztés mély érzelmei zengtek.

Amint mondod uram, úgy van. Az ének, melyet hallál, nekem kedvenczem, többször éneklek azt munka-közben, s férjem örömmel hallgat, a jó lélek, mert az, kiről benne szó van, ifjúsága barátja volt, s emlékezete még most is kedves előtte. Könnyeket láthatnál szemeinkben, mert egy szerencsétlen még akkor is, ha egészen idegen, ha velünk semmi kapcsolatban nem ál-

lott, érdemli szánakozásunkat, az pedig, kiről az ének szól, nekem jegyesem volt; ah egy derék, egy jeles szívű ember, méltó hogy általad ismertetett legyen, s méltó arra, hogy emlékezete azoknál, kikkel szorosban vala szövetkezve, tiszteltessék. Amit hallál, uram, nem kivágyás a jelen kötelékek közül, hanem ünneplése a múltnak. A kötelék, mely férjemhez kapcsolt, szent, s csak a halál szakaszthatja el, s ha azt hiszed uram, amit mondál, felette tévedsz irántam. Én tizennégy évi tapasztalás után is azt vallhatom, hogy ha isten egy leányt boldogítani akar, oly férjnek karjaiba vezeti mint az én Endrém.

A vándornak a beszéd kezdete óta lépcsőnként emelkedtek nyugtalanságai. Néha merőn függeszté szemeit a hölgyre, másszor ismét félve kapta el őket róla, és a földre süllyesztve sokáig szótlán marada. Feszengései igen is elárulták volna, hogy egy rémítő mélység szélén áll, de a kandalló homályos világa nem hagyta sejteni küzdéseit. Midőn az asszony beszédét végzé, néhány perczig némán maradt, s várt az idegennek feleletére, de az nem válaszolt. Arczait tenyerével elfedve leborúlt az asztalra, mely széke mellett volt, és sokáig mozdulatlan maradt mint kőszobor.

Az alatt az asszony kifordúla a szobából, hogy konyhájában körültekintvén, egy pár jó étekkel bizonyítsa meg vendégszívlő készségét. Csakhamar ismét visszatért egymásba font kezekkel, mely belső szorongását mutatá.

Atyátok ma sokáig marad el, gyermekeim, mond nyugtalan érzéssel. Még nem esik ugyan, de irtózatosszélvész van, s a sötétség borzasztó. Istenem, bár ne indúlt volna el, ha estve még a faluban volt. Lehetetlen, hogy ily időben a hegyek közt veszély nélkül jöhessen.

Tegyek mécset az ablakba, anyám? kérdé az a fürgégyerkőcze felszökve helyéből: ha a hegytetőről meglátja, könnyebb lesz utána jönie, mert már a villám

megszűnt. Minap is szerencsésen vezette haza az ablakvilág, midőn az a nagy zivatar volt.

Az asszony javalva inte a gyermeknek, s most figyelme ismét az idegenre fordúlt, ki ez egész beszéd alatt azon egy helyzetben volt mozdulatlanul az asztalra hajolva. Csak akkor látszott magához jőni, midőn az asszony közelebb lépve hozzá kérdé, ha nincs-e baja?

Az idegen felemelte fejét, és szóttalanul reá bámúla, s látszott, hogy a kérdést nem értette, s elméje még mindég az előbbeni beszéd tárgyain tépelődik. Első kérdése is, midőn újra megszólalt, ez vala : ki lett legyen ő?

Az asszony csudálkozva tekintte reá, s kérdé, kit ért? s emez felelni akara, de künn zörgés támadt, léptek hallattak, s nem sokára megnyílt az ajtó, s egy alacsony, kevésbé zömök s izmos férfi belépett. A két gyermek felsikolta : „apánk!“ s körülfogák őt; a kedves hölgy pedig szelíd örömmel borúlt nyakába, s az, érzékeny öleléssel üdvözlé őket.

Te megint aggódtál rajtam, Ilonka! de most még is bátrabb valál, szemeidben nem látok könny jelét, mond a vadász, és megcsókolá a kedves hölgy szemeit. Te félnék galamb, mittől rettegsz? Vigyázz, ki ne sírd nekem ezeket a kék szemeket.

A hölgy szelíden tekintte férje szemeibe, s egy néma öleléssel felelt.

A vándornak, ki látá a házi örömnök e szép virágát, iszonyú harczokba került meggyőzni, hogy indulatai ki ne törjenek, hogy lábaihoz borúlván e kedves párnak, meg ne gyónja azon névtelen érzéseket, melyek szívét tépdessen látszottak.

A vadász, kifejtőzvénn önnönei közől, az idegenhez fordúlt, s nyájasan, s oly arczczal, mely őszinte lelkét mutatá, kezét nyújtva üdvözlé őt :

Isten hozott, idegen, szegény hajlékomban. Öröm látnom, hogy e magányos pusztá egy hadi embertől látogattatik. Mert külsőd uram, azt mutatja, hogy ka-

tonai szolgálatban állasz, s e sebhely homlokodon azt is, hogy van szíved, mely a halállal szemközt tud állani.

Két éve hogy kiléptem, uram, e tisztes rendből, melyet oly szeretve említasz, de barátja maradok mind örökké.

Ha meg nem bánt kérdésem, bajtárs — mert, hadi ember lévén én is egykor, just nyertem, hogy így szólítsalak — mondd meg, kérlek, mely szerencse hoz e környékbe?

Poroszországból jövök, felelt az idegen. Berlinben voltam fogva, s most, midőn vége a háborúnak, s katonára nem igen van többé szükség, hazámba igyekszem leélni azon kevés napot, melyet a háború zivatairai közül megtakaríthattam. Reménylem, talállok még valakit rokonaimból életben, ki előmbe jő, s örülni fog hogy láthatott, mielőtt e roncsolt tetemeket a föld elborítja.

Úgy te bizonyosan ismerted a Hadik ezredét.

Benne szolgáltam, uram, s e két szemekkel láttam győzedelmeit dicsőséges vezérének, kire szívesen fogok visszaemlékezni koromnak legkésőbb napján is. A pirnai győző, lelkeim, az ám a katona; mondhatom neked, széles Magyarország nem mutat párját. Láttad volna csak őt Görliznél és Berlinben, vagy a sonnensteini bástyák előtt, hol maga vezete bennünket ostromra! Hidd el uram, amiket teve, a porosz sokáig nem fogja felejteni. Áldja meg őt az isten itt és a más világon, nekem jó uram volt, sok kegyelmeivel dicsekedhetem.

A vadász nője, ki e beszédet egész figyelemmel hallgatá, most hirtelen szavába vágott az idegennek, s kérde, ha tudja-e hol van Pirna, s volt-e ott, midőn az ostrom állott?

Az idegen egy kissé zavarodva süté le szemeit, s midőn ismét feltekinte, gyanúsán függeszté az aszszonyra, mintha olvasni akarná vonásaiból gondolatit; de nem látván azokban kémlelő jelt, egy kissé meghajta fejét, néhány fürtöket homlokáról elsimíta, me-

lyek a kardvágást félig fedezték. Íme, úgymond, látjátok jelét? — Ezt a pirnai ostromból hozom.

Úgy bizonyosan ismerted őt, uram, mert ez ostromnál jelen volt, mond a vadász.

Kicsoda? kérdé emez színlelt hidegséggel.

Egy szerencsétlen, kinek sorsa mindkettőnket közelebből érdekel, s öröm volna felőle bizonyos hírt vehetnünk, mond a vadász.

Talán az, kiről azimént szólál, asszonyom? kérdé a vándor; s midőn emez igennel felelne, folytatá szavait :

De mondjátok el csak, mi vágyása lehetett ezen különös embernek hadi életre, minekutána itthon egy kesergő mátkát hagyott maga után? És te, kedves asszonyom, mint emlékezhetel szánakozással egy hívtelen jegyesre?

Az ő nem volt, uram. Még akkor is, midőn hirtelen eltűntének meg nem fejthettük okát, szívem mindent gyaníta, de hívtelenséget nem. E vétek tiszta, egyenes lelkéhez nem fért. Ő szerencsétlen volt, szerencsétlen számkivetett, hazáján kívül bújdosó.

Tehát vétkes? mond az idegen.

Ha azt, ki nem akarva követ bűnt, így lehet nevezni, az volt.

Gyilkos talán? kérdé folyvást amaz.

Egy éjjeli viszátkodásban embert ölt. De a törvény vétlennek találta, mert az ölés ön személyét védve történt, s véletlenül. Midőn büntelensége nyilvánna lett, a szerencsétlennek már hazáján kívül kellett lennie, mert sehol sem találtatott. Esztendők lefolyta után vettük tudósítását, hol jelenté, hogy hadi szolgálatba lépett, s benne holtig kíván maradni. Hollétét nem írta, nehogy kerestetvén, mint hitte, a törvény nyomába akadjon. Néhány év előtt Trencsén városában egy sereg huszárság szálla meg, s azt beszélék felőle többen, hogy csatában veszett, de hol, megmondani bizonyosan senki sem tudá; leginkább azt hitték, hogy Pirnánál. Ha te voltál ott, bajtárs, kellett őt ismerned, s tudsz felőle hírt.

A vándor földre súlyeszté szemeit oly mélyen elmerülve, hogy a beszédre épen nem látszott figyelni, s csak az ébreszté fel, midőn a vadász kezét megfogván, előbbeni kérdését ismétlé.

Mint nevezték őt? kérdé most lassú, szinte az értetlenségig elgyengült hangon?

Rónai, feleltek emezek.

S keresztnévvel?

Dezső — Magas, sugár termetű, ábrázata halavány, szemei tüzzei teljesei, feketék.

Elég, mond a vándor lobbanó hévvel, melyben hangjai egyszerre elhalni látszottak. Ismertem jól . . . . ő nincs többé!

Meghalt? kérdék hirtelen a vadász és nője.

Meghalt, mond amaz gyenge, alig érthető hangon.

A pirnai ostromnál?

Igen; a harcban esett el, rebegé az a haldokló szózat.

Egy mély fohászkodás lebbent el a kedves nőjairól, szemeiben könnyek reszkettek, s férjének nyakába borúla. Édes Endrém, mond zokogó hangon, a te barátod nincs többé, isten bizonyom és te, mint szerettem őt! Emlékezete becses lesz előttem a sírig.

Nyúgodjék békén, mond a vadász mélyen illetődvé, a szerencsétlen nekem rokonom vala szívben, jó lelkét sokáig nem fogom felejthetni. De mi lel, uram? arcod hirtelen elhalaványodik? Rosszúl vagy?

Csekélység, mond a vándor erőltetett hangon; egy rövid szédülés, mely gyakran szokott meglepni, ha az út, mint ma, rendkívül elfáraszt.

Úgy pihenésre volna szükséged. — Édes Ilonkám, reményem volt gondod e kedves vendégre.

Szükségtelen, uram, miattam fáradnotok, én csekélységhez vagyok szokva. Amit kérek tőletek, egy pohár ital, s hajléktokban egy kis hely, hol lepihenhessek.

Amint kívánod. Örömmel töltöttem volna veled a

estvét, de színed igen is mutatja amit szád csak félig vall, s így inkább tanácslom, nyugodd ki magad.

A serény gazdasszony megtörlé szemeit, melyekbe az emlékezés fájdalma fakasztott könnyeket, kimene a szobából, s ismét visszajött, s perczenetek alatt rakva volt az asztal néhány jól készült étekkel.

Igyál uram, mond a vadász, megtöltvén egy poharat; nem a legrosszabb nedv, melyet valaha ittál. Grófnénk ajándéka. Az a jó lélek! nem feledkezik meg hajdani kedves szobaleányáról. Ma is köszöntetett téged Ilonkám; tudakozta miként vagy, s miként gyermekeid.

Hol láttad őt? kérdé egy kissé felderülten a bús nő.

Egy pár foglyot lőttem, s felvivém neki a kastélyba. Azt mondá, hogy egy hét múlva leszen tizenegyedik éviünnepé menyekzőnknek. Kérdé, ha jó-e az út ide, s midőn azt feleltem, hogy hintóval is el lehetne jöni, elmosolyodék, melyből azt vettem észre, hogy esküvésünk napján meg fog látogatni.

A jó angyal, mond a vadásznő érzékenyülten, áldja meg az úr érte, hogy oly szíves gondja van szegény szolgálóra.

Beszélte, hogy a múlt hetekben Modorban volt, s hallá, hogy az öreg Rónai fél esztendő előtt megholt, s négyszáz aranyat hagyott maga után, melyet iskola-mesteri hivatalából takarítgatott össze öreg napjaira. A pénz a városnál van letéve a boldogútnak azon végintézetével, hogy ha fia hat esztendő alatt vissza nem tér, legyen a pozsonyi irgalmas barátoké.

A boldogtalan öreg, sóhajta az asszony, vég órájában is hitte még, hogy fiát meglátja, s az nyugszik szegény idegen országban, senkitől nem siratva.

Oh istenem! sóhajta halkán, szívére tevén kezét, a vándor, ki eddig szótlan ült: mikor lesz itt nyugalom?

A vadász és nője szavait nem, csak elszalasztott sóhajását hallák, de az oly mélyen festé az elszorúlt kebel kínját, hogy e nemes szívű embereket nyugtalan-ságba hozta.

Te rosszúl vagy, uram, mondának azok; az úgy kész számodra, ha tetszik nyughatol.

A vándor némán jelenté, hogy nyugalmat óhajtana, melyre az asszony gyertyát gyújtja, s inte neki, hogy menjen utána.

Az felkele helyéből, s a vadász kezét érzékenyen megszorítva jó éjszakát monda, s ment lassú léptekkel az asszony után, ki egy keskeny folyosón keresztül egy közép nagyságú, csinos szobába vezeté, mely, úgy látszott, szállója vala a környék urának vadászati mulatóságok idején.

Az asszony letevé a gyertyát egy asztalkára, s menni akart, de az idegen keze után nyúlt.

Édes asszonyom, rebegé kínos feszengések közt, jószágokat nincs tehetségemben meghálálni, de ott fonn — mond égre emelve szemeit — egy iston van, ki az ügyefogyottak pártolását nem hagyja jutalom nélkül. Légy boldog oly mértékben, amint nemes szíved mást azzá óhajt tenni . . . . Légy boldog! Az égnék hajnala felvirrad majd, s akkor meglátjuk egymást . . . .

Tovább akara szólni, de érzései elnyomák, s egy karszékbe omlott.

Nyúgodjál békén, holnap látjuk egymást, s úgy hiszem, jobb állapotban, mond az asszony, és sebes léptekkel elsiete.

Csend uralkodott a vándor körül, mély és iszonyatos. Midőn ámulásából felébrede, csak kutyája nyöszörgése hallott, mely a szoba egyik szögében öszvegömbölyögve aludt. Sötéten tündödvé nézett a pislogó gyertyavilágba. Merengései elébe ifjonti álmait teremté vissza az emlékezet; a tündér napokat, a remény égi csillogványait, melyek többé nem voltak, s a játszi képzelet szempillantatnyi nyugalmat csöppente szívgyötrelmei közé. De a varázslat csakhamar eltűnt; eszmélete visszatért a jelenre, s elborzadva magától, felszökött, mint kit álmodás rémei riasztanak fel. Iszonyú hánykodások közt járt fel s alá a szobában, kezeit hol fejére kulcsolta, hol ismét szívére nyomá, mintha ott

szörnyű kínokat akarná elfojtani. Végtevére, midőn hosszas vergődések után valamennyire lecsillapodott volna, kihajlott a szoba egyik ablakára, s kitekintte a gyönyörű éjbe. A táj szemei előtt, mint egy rég óhajtott, sejtett, de el nem ért nyúgalmak hazája, regényes szépségekben tűnt fel. A zivatar felhői eloszlának, csak itt-ott lehete még látni a csillagok mérhetetlen kék mezején néhány vékony felhőt végig húzódni. Hallgatott a viharok fuvalma; a hegyek némán feküdtek, s az ég szelíd királynéja csendesen úszott a szendergő világ felett. Felnyílt az egész természet a vándor lelke előtt, s a megszámlíthatatlan tárgyaknak mindenike nyúgott, csendes és boldog létben; egyedül magát érzette számkivetettnak. Könnyei megáradtak, felsíra istenéhez csak egyetlenegy sugaráért is a vígasztalásnak, de szívére enyhület harmatja nem szállott. Ott áll a némán mint hajdani gazdagságaiból megrablott, szétdúlt épület, évek előtt tündöklő remények palotája még, most legpusztább omladék a tájban.

El innét, boldogtalan! bár soha ne jöttél volna a kínok helyére: monda magának, s felkele helyéből azon erős tökélettel, hogy a házat bucsútlan még ez éjjel elhagyja. De most figyelmét néhány papirosdarab, tinta és toll, melyek az asztalon elszórva feküdtek, vonák magokra. S elmenjek-e a nélkül, hogy ittlételemnak jelét hagynám? — Igen; így legalább nem dülöm fel e háznép csendét, mondá, s megindult hogy menjen; de amit monda, az a hideg ész tanácsa volt, szíve másként érzett. Lábai egy léptet sem mozdúltanak, a fej tanácsát hallgatásra bírta az érzés, s néhány percz múlva az asztalkánál ült, s e sorokat írta:

„Édes Ilonkám! Te csendesen alszol a megelégedés karjai közt, nem gyanítva mi történik körülöd, nem sejtve, ki légyen, kit hajlékodbá fogadtál. Ám a mélybű, mely tizenöt év óta gyötör, s a seb homlokomon elváltoztaták előtted az arczot, melyet jól ismersz. Nem álmodád, hogy szerencsétlen jegyessed önmaga hallgatá, midőn történetét beszélétek, s tanúja volt annak mint

emlékeztek róla. Amit fölőle mondatok, való, egyedül az nem, hogy megholt. Él szerencsétlen barátotok, ti jó lelkek! él — a! egy kínos életet! Pirnánál a porosz engemet nem megölt, mint híretek monda, hanem elfogott; s midőn a hét esztendei háborgásoknak vége lőn, s az út a foglyok előtt nyíltan álla hazájokba jöhetni, egy porosz ezerezer tábornoka által őrmesteri hivatallal kínáltattam meg. Kába én, gondolván hogy hazám nélkül s nélkülöd lehetend élnem, az ajánlást elfogadtam. Nyolcz esztendőre adám szavamat, s eltöltém azt hosszú, szakadatlan gyötrődés közt. Az alhadnagyi tisztség meg vala ígérve, ha tovább maradok : de maradnom nem lehetett. Képed mindenütt lelkem előtt álla. Éjjel és nappal, otthon és künn, békében és csatán szünet nélkül azon örök, kiolthatatlan vágy égett keblemben : téged még egyszer látnom, tudnom mely sors ért, s ha nélkülöd boldog vagy-e? Haza jöttem. Az atyai hajlékot pusztán lelem, rokonaimnak egyikét sem. Részt kihalnak, részt a sors elszórta őket a világban. Gyanítva, hogy grófnédnál hírt vehetek felőled, B** faluig jöttem, s itt a történet oly házhoz vete, mely veletek közelebbi ismeretségben áll. Megtudék mindent amit tudni vágytam. Köszöntem istennek, hogy férjedé Endrét tette. Eltökélém visszatérni honnét jöttem, s már úton valék. De minél inkább súgta az ész elhagynom e tájat, a nélkül, hogy jelét hagynám ittlétemnek, annál inkább tartóztata a szív vágvása. Ezen gondolatok ébredtek fel lelkemben : Talán szenved, szerencsétlen asszony! Talán Endrében a sors nem azt adá, kit vártál! boldogtalan vagy, s életed gyötrelem és szívférdelő siralmak! A tünődés káprázatai nehéz súllyal rohantak rám. Lehetetlen volt mennem, mielőtt lássalak; mielőtt meggyőzzem magamat, hogy Endre boldoggá teve-e? Jaj neki, gondolám, fellobbant érzelmekkel, melyek közel vittek a bősülethez, jaj neki, ha téged boldogtalanná teve, ha téged, tiszta lelkű angyalt, nem eléggé becsül! Lángom elkapott, s egy irtóztató lépésre valék elszánva. Bocsásd meg szándéko-

mat, most már túl vagyok rajta, most már minden jól van. Láttalak, s tapasztaltam, hogy sorsoddal meg vagy elégedve, hogy férjed neked annyi, hogy talán több is, mennyi én lehettem volna. — Ti boldogok vagytok, oly boldogok, milyeket isten e földön teremthet. De nekem mennem kell, ha szeretlek, ha boldogságtokat öszvedűlni nem óhajtom. Könyörögni fogok istennek, áraszsza rátok kegyelmeit, s adja azt is amit tőlem megtagada, szívnyugalmat. Úgy hittem, hogy benneteket boldogoknak tudnom, hogy szerencsédet, te általam mindig szeretett és hányszor siratott! — látanom, lelkemnek nyugalmat fog adni. De ennek vége. Azt látni, mily kedvesen emlékszel még mindig szerencsétlen barátodról, sejteni, mily élet lett volna az veled egy ily kis körnek, mint ez itt, csendében, keresztüljárja tagjaimnak minden idegeit. Legszebb felteteleimet ennek mérge emésztí, s én oda vagyok, végkép és örökre. Isten veled! Ne kérdd, hová megyek. Meglátjuk egymást : de hol s milyen változásban? — Ki tudná ezt megfejtteni?

Atyámtól maradt örökségemet gyermekeidnek hagyom. Tekints körül ez asztalkán, s meg fogod találni. Ott, hová én megyek, úgy hiszem, nem lesz reá szükség. Ők hasznát vehetik. Ó ezerszer öleld meg őket helyettem, s mondd nekik, emlékezzenek arra, ki atyjoknak barátja volt, ki anyjokért a szeretet minden érzéseivel holtiglan lángolt. Beszéld el nekik szerencsétlen barátjok sorsát.

Isten veletek kedveseim. A mennynek angyalai hordozzanak karjaikon, te tiszta lélek.“

E levelet kitarva hagyta az asztalon s egy erszényt, melyben apja hagyománya volt letéve. Bútorait magára raká, felkelté hív úti társát, s ment sebesen, hogy minél előbb távol legyen gyötrelmei helyétől.

A vadásznő, kinek a hallott hírek se zidegennek felette különös viselete, s az, miként tőle búcsút vett, nyugtalan álmot okoztak, hallá mint csikorgott az udvarajtó, s felrezenve ágyából az ablakhoz ment nézni, mi

okozta legyen e zörejt. Azonnal szemeibe tűnt az idegen, ki még a házhoz közel vala, lábhegyeken ment halkan, később pedig sebes léptekkel. A hold tisztán fénylett, s midőn már távol volt is, látni leheté árnyékát. Az erdőszélben, úgy látszott, megállá, s néhány perczig visszanézett. A nő szívében nyugtalanító sejtelmek támadtak, fölkelte férjét, s most mindketten az ablakhoz mentenek, de már a sötét árnyék is eltűnt. Végig néztek a gyönyörű völgyecskén, mely a holdfénytől egészen meg vala világosítva, s íme egyszerre láng lobbana fel távol a sötét fák között, s utána egy harsány roppanás támadt, mely mint felhők mennyköve dörgött végig az egész völgyön. A roppanáson túl egyszerre ismét csend lőn, de néhány perczet múlva rémítő ebvonítás hallott a távolból.

A szelíd hölgy szívét a borzadásnak minden rémei körülfogák.

Első gondolat, mely a vadász elméjébe ötlött, az vala, hogy a szobába menjen, hol az idegen lenyugodott. A szobát üresen találta. A gyertyavilág még az asztalan pislogott, s mellette egy levél vala kitérve, melynek sorai, még nedvesek, bizonyíták, hogy csak azimént volt írva. Belőle minden világos lőn. A szerencsétlen még élt, midőn az erdőben megtalálták, de magán kívül vala, s néhány óranegyed múlva meghalt. A hív kutya mellette ült. Borzasztó vala hallani, mint ordíta uráért.

A vadász le volt verve; Ilonka keserve leírhatatlan. Hónapok múlva csillapodott el fájdalma valamennyire. Nem zengett az ének többé a völgy fái között, helyette gyász, néma s megmondhatatlan, fogta el érzékeny szívét, s még esztendők után is gyakorta, midőn a bús nő a kisded udvarka ajtaja előtt megállott, s feltekinte a halomra, hol szerencsétlen barátja nyugodott hosszas gyötrelmei után, szemeiből keserű könnyeket törölt ki.

V.

O T T Í L I A.

SZAMOSVÁRI ERNYEIHEZ.

Buda, nov. 10. 1825.

Ma huszadik napja mióta a fővárosban vagyok, s íme csak most adhatok még hírt neked magam felől, neked, te kedves barát, ki oly meleg részvételt vagy minden iránt, mi engem közel vagy távolabbról érdekel. Bocsáss meg hallgatásomért. E különben is gyenge testalkatot a hosszas utazás annyira őszveroncsola, hogy megérkezésem óta még ki nem léptem szobámból, s e levelet is ágyból írom.

A báró, kihez ajánló leveleim vannak, nincs itt. Egy hónapja hogy Erdélybe utazott, honnan csak a nyár elején tér meg. Addig dolgaimnak nyugonniok kell. Kérlek, mondd ezt anyámnak, s nyugtasd meg mind egészségem, mind az iránt, hogy a hivatalba lépés fő gondom, s nincs szentebb és nagyobb óhajítás keblemben, mint azon gyanú megczáfolása, melyet ellenkezőim támasztottak: hogy a hivatal nem nekem való s én viszont nem a hivatalnak. Tudod, barátom, miből erednek nálunk az ilyenmű vélemények. Egy részről a szolgalelkűek kiáltozzák, hogy a szabadelműség nem tűri semmi nemét a függésnek, más részről a műveletlenség — tudatlanság inkább — kétkedik, ha az olyan, ki egy pár apró értekezést csinála, csinálhat-e egyebet; mert előttök az ember közepszerűleg jó is csak egy

nemben lehet. Szánd a bohókat, édes barátom, és ne vedd velem; többet úgy sem érdemlenek.

Élj szerencsésen. — Anyám e napokban veendi leveletem. Változhatailan híved Szamosvári.

November 21.

Egészségem még mindig gyenge : de tegnap orvosom biztatására elhagyám szobámat, hogy a te ügyedben, kedves barátom, végezhessek. Azonban szándékom nem lön kívánt sikerrel megjutalmazva. B** tanácsos Bécsbe utazott s onnét nem haza, hanem Pozsonyba fog visszajöni, hol, mint mondják, az ország ügyeiről a két tábla közt tüzesen folynak a viták, s a gyűlés végét előre megmondani nem lehet. Óhajtanék ott lenni, s hallani a közédékú tárgyak fejtegetését; hallani Sopron és Pozsony, Borsod és Zala követeit, kik a köz hír szerint nagy díszei az alsó háznak. Egyvalaki a napokban jöven onnét, nem győzött betelni magasztalásaikkal. Édes barátom! mi szebb mint embertársaink s a közvélemény tiszteletében állani, mint annak érzete, hogy azon homlok, melyet a nyugalom órájában verítékeiből megtörlünk, a közjónak védelmében izzada. Bár minden érzeni s érteni tudná becsét az ily szép küzdelemnek. De fájdalom . . . Te értesz mit gondolok, nem szükség azt tovább magyaráznom. Én meg tudnék halni gyönyörű álmaimért!

A jövő hónap elején felrándulok talán Pozsonyba, ha egészségem engedi, s akkor tudósítani foglak, mit monda B** tanácsos úr, s mit végeztem a tudva lévő tárgyban.

Kérlek, ne mulasd el anyámat többször látni, neki nagy szüksége leszen rád. A jó lélek sokáig nem fogja feledhetni fia távollétét. De, édes barátom, te tudod, hogy nekem mennem kelle. Lelkem nem viselheté tovább a sorvasztó lánczokat; az az egy-alakú minden-

napi kör, az az elmekorlátoló élet, melybe valék, szenvedhetlenné vált előttem. Testben és lélekben beteg voltam, s csak még fél évet úgy tölteni, örökre elaludt vala bennem a szellemi jobb rész. Ahhoz, hogy én ily levegőben élhessek, képződésemnek más irányt kellett vala adni s valamivel hültebb vérrel bírnom. Nekem tárgyak kellene, sok és különnemű kultárgyak szellemi táplálékul, és újság és örök változás, s ezt a falusi magányban hiába kerestem: lángjaimnak nem volt mire lobogniok, ön magokat emésztgették. Rám nézve tehát úgy van legjobban amint történt vala. Hiányom egyedül az, hogy egy szerető anyától s tőled távol essem; tőled, te rokon lélek, kinek szíve, elméje, törődeme az égtől magától látszanak azon célra alkotva, hogy védangyalai legyenek életpályámnak.

December 12.

Az ember! édes barátom, mi az ember? — Lelke műveltségében mely közel áll az istenséghez, s a nélkül hasonló, sőt alantabb van a mező-nevelte baromnál. Csodálni fogod miért mondom ezt; de várd el, hadd mondjam, mi adott reá alkalmat.

Ez előtt mintegy huszonkét évvel egy vásott erkölcsű ifjú, neve Szépfalvi, ki igen gazdag szülék egyetlenegy kényesen nevelt s ugyanazért korán elromlott fia volt, egy tisztességes ház leányába szerelmesedik. A leány eleinten vonakodik e szerelemtől: de később az ifjú deli külseje, leginkább pedig dúsgazdagsága, meghódítja; oda igéri kezét, s a menyekzői ünnep nagy pompával és örvendezések között megyen végbe. Fél évet töltenek egymással; a férj csak nejében látszik élni s viszont a nő csak férje szerelmében. Mindenki azt vallá, nincs boldogabb pár a két városban, s mindenki örvendett, hogy e gyanús szövetség ily sok szerencsével ütött ki. Azonban a nő szüléi hirtelen egymás után kihálnak; az ifjú házasok első sze-

relmi mámora lecsillapodván, a férj lassanként visszasett hajdani életmódjába. Eleinten elmaradozott fél és egész napig, később éjfélí időkí, sőt egész éjszakákat házán kívül tölte. Öszvegyűjté t. i. hajdani tivornyázó társait, s kártya s bor mellett, kávé s borházakban mulatta magát s bordélyban tölte az éjeke. A szegény nő eleinten fájdalmasan panaszlá, hogy így egyedül hagyatík, később napot éjt keresztül sírt; midőn férje haza vetődék, egymást érték mindkét részről a szemrehányások. A férj örök szídalokkal íleté az ártatlant. Ő elrejtve mind magát, mind iszonyú fájdalmaít a világl elől, néma szenvedések között húzott kí őt súlyos esztendőt, míg végre titkos keserve elemésztvén, lassanként elhervada, s midőn házassága hatodik ösze megérkeznék, a lomb, sírjára hullatá sárga leveleít. — Két árvať hagyott a megholt maga után. Egy kedves lánykát, valódi mását szelíd, enyhe lelkének, s egy eleven fiút. Apjok, a nem-ember, a két gyermekeket egy rokonjokhoz adá nevelésbe, maga pedig elmerüle a pazarlás és tobzodás minden nemeibe. Eleinte eltékozlá saját vagyonát, később azt, mely anyjok után, a két árvať ílette volna. Midőn az árvať nevelő rokoní, gyanítva e pazarlást, az árvaťat íllető vagyont bírói zár alá venni akarnák, már az akkor nagy részében el vala tékozlva s alíg lehele belőle valamít megmenteni. — Míg ezek történnének, a két árva felserdül, a lányka gyönyörűen kifejlik, a fiú elmetehetségének szép jeleít adja, s örül a lélek ha rájok tekint, s látja rokonjok ápoló keze alatt mí tökéletes művelődést vett a két gyöngé sarjadék. Az ember ímádná a gondviselést, mely a leggyámoltalanabb férget sem hagyja elveszni, s e két szerencsétlennék fenmaradására íly édesanyailag ügyel, de még a legfőbb bajnak nincs vége, halljad mí történík tovább.

Szépíalví tivornyázó társai között egy fiatal ember volt — neve Wallberg — gazdag bécsi kalmár gyermeke. Sokszor töltötték egyútt az éjt, czimborák s egymás biztosai valának. S meddíg ez tanuló éveít Pesten

töltené, nem vala nap, hogy együtt nem voltak. Az ifjú kalmárnak egy öreg atya volt, ki épen akkor halálozott meg, midőn Szépfalvi már mindenét eltékozlá, s többé kölcsönzésekre sem volt a két városban hitele. Az ifjú kalmár épen készülöben volt, ezelőtt mintegy öt évvel, Bécsbe, hogy atyai örökét általvegye, midőn egy reggel nála Szépfalvi megjelen s kéri mennyre földre, segélje ki végső ínségeiből. A fiatal ember más napra halasztá választát, s ekkor kinyilatkoztatá, hogy leányát halálba szereti, s ha neki adandja nőül, bajainak nagy részéből ki fogja segélni. Könnyen képzelhető, hogy Szépfalvinak ez ajánlás felette kedves volt. A viszonyigéretnek megtétettek. Szépfalvi Bécsbe utazott az ifjúval, hol egy jókora öszveg pénzt tőle felveve. De a felvett pénzzel nem vissza Pestre jött, hanem a helyett, nehogy hitelezői öszverohanjanak, egy kalandozást tőn Németországba. Ez előtt mintegy másfél évvel írt levelet lyánya gyámjának, hol jelenté, hogy lyányát férjhez szándékozik adni. A leány gyámánya, jól tudván, mily idegen szeretett gyámítványa az ifjú kalmártól, eleinte titkolá e szándékot: de később a leány még is megsejté, s a gyűlölet az ifjú iránt még inkább fölébredede benne, s mert ismerte atyját, s nem láthata egyéb módot a szabadulásra, sok ideig tartó küzködései után erősen eltökélé, hogy e durva ember kezei közül kimenekedni klastromba vonja magát. E gondolattal a lyányka másfél év óta tépelődik, s mert igen érzékeny s reá mindennek felette nagy hatása van, színében és egészségében igen megcsökkent, s gyámrokonni féltik, hogy ha e kétségek között tovább maradand, a kegyetlen atya kicsapongásainak ő is, mint anyja, áldozatává lesz. — Nem, édes barátom, ilyes valami nem történhetik, a gondviselés kísért ugyan bennünket, de azt nem fogja engedni, hogy a vétek az ártatlanságon ily fényes diadalmat vegyen. Ily dolgok a vallás leghívebb emberét istentagadóvá tehetnék.

Élj szerencsésen s szánd velem a szegény árvát. E levél bús, de élőttes sok érdekű lesz.

Januarius 12. 1826.

Nyugtalan vagyok, édes barátom; magammal és mindennel meglegedetlen. Betegségem igen ingerlékenynyé tevé, s bár alig vagyok még itt, lelkem tol, hogy menjek tovább. A szív úgy van óhajtásaival mint a fősvény vagyonával. Az elért vágyak újabbakat támasztanak, s ezer színben és alakban. De mennyi függ, édes barátom, minmagunktól! Az ember ugyan gyakran vigasztalgatja magát azzal, hogy körülményi vitték erre és amarra, holott önmaga óhajt vágyainak nagyobb kört szabni. Meddig honn valék, útra vágytam, útamban azt kívántam, itt legyen megállapodásom helye, s mióta itt vagyok, óhajtásaim ébredtek messzebb menni. Orvosom, ki pszichologiai mély belátásai által teljesen megnyerte bizodalmamat, azt mondá, lelkemnek nincs álláspontja, s azon kell ügykezmem, hogy tárgyat találjak, mely helyhez s időhöz kösse csapongó figyelveimemet. Neki igaza lehet. Te tudod, édes barátom, mint vala ez a csapongó egykor lekötve. Jaj nekem, hogy a tárgy, mely leköté, méltatlan vala annyi szenvedélyre! Miután azon kapcsok elszakadoztak, több mint csak külvarázs legyen az, mely engemet magához fűzzön. Korom túl látszik lenni azon, hogy egy pár szép szem, s egy szerelemmosolygó ajak megfoghasson.

Azt fogod mondani: Alkoss magadnak czélpontot könyveidben, csinálj foglalatosságot, te ki jelét adtad, hogy a Músa kegyeit bírod. Oh barátom, nekem minden könyv izetlen egy idő óta. Arra pedig, hogy saját dolgozásokra izgattassam, s hogy ezek adjanak élményt, több részvétre kellene számot tartanom, mint a melylyel hazámfiak vannak még azok iránt is, kiket kedvenceiknek neveznek. Az írók, bármit mondjanak philosophus szemöldökű tudósaink, emlegettetni óhajtanak, s még balúl is inkább, mint sehogy sem. Az a kör, melyet nevem a nemzeti literatúrában elfoglal, csak a jobb íróknak nyerte meg figyelmét. A sokaságból senki sem szól felőlök. Elhiszem, hogy szép dolog, ha ki azt mond-

hatja : „Inkább kevés jónak mint sokaságnak tetszeni“, s ennek gondolatjában tudja megnyugtatni érzéseit: de én még mindeddig nem tudtam, s mindig azt állítom : Shakspearnek nagyobb dicsőségére válik az angol alnéptől is ismertetni, mint az, hogy a geniális Tieck minden embereknél egy fejjel nagyobbnak vallá.

Tudom, hogy e beszédek csak ellen-észrevételekre fognak alkalmat nyújtani, de kényszerítéd hát baráto-
dat, ha képes vagy, hitre.

Martius 20.

Első, kivel az idegenek közül itt összeismerkedém, Várkonyi vala. Szeretetre méltó ember, kinek művelt lelkét szerencsés külsők is ajánlatossá teszik. Nekem vele annál könnyebb volt egygyé lennem, minél kevésbbé lehet rajta csak nyomát is észrevenni azon könyvgőznek, mely sokakat ez osztály jelesbjei közül is körülveszen. Vele napokig lehetsz, a nélkül, hogy lelke fensőbbtségét kedvetlenül éreztetné. Ő, hacsak kényszerítve nincs, nem szokott mélyebb fejtegetésekbe ereszkedni. A dolgokat úgy adja elő, mintha most támadtak volna fel fejében, mintha a jelenlevők beszédeiből tanulná amit mond, s érdeme egyedül abban állana, ami egy jó compilátoré, hogy az idegen találmányokat illő rendbe szedte. Ha nem volna dolgaitól oly szerfelett elborítva, kezén hordanák minden társaságok s azoknak ő volna lelke. Soha még emberben sok ész oly kevés praetensióval együtt nem találtam.

Midőn először látám betegágyam mellett, bármint orvost azonnal becsülni kezdettem, távol sem mertem volna gyanítani, hogy ő nekem egyebem lehessen, mint csak orvosom, s most a legnagyobb sympathiával érzem magamat hozzá vonatni. Oh mi van az életben kedves, ha az elmék és szívek egybehangzása nem az? —

Május 12.

Mióta a szép májusi napok beállottak, orvosom tanácsából fürdővel élek. Ez lelkemnek is kedves élményt nyújt. Reggelenként a két város főbb népe és szépei itt szoktak öszvegyűlni. A piros, kék, fejér kalapok lebegése a sétáló zöld lombjai között, a külön-nemű hangszerek zengése közel és távolról, az apróbb csoportok nevetkezései, az egymást érő kocsik és lovak, csodálatos meglepő élelvenséget adnak a helynek. Én, ki e sok mulatkozó közt jobbra ismeretlen vagyok, mind eddig csak néma szemlélő lehettem, de az lelkemnek sok foglalatosságot nyújtja. Emberismereti tudományom ez egykét nap alatt több előmeneteleket teszen, mint hetekig tartó négy fal közötti tünődés. Mily érdekes jelenetek itt és amott, ez s amaz képcsoportban! Téged óhajtlak ilyenkor oldalom mellé, hogy ezt s amazt mondhasam, erre s amarra figyelmessé tegyelek. Soha sem érzem inkább, mint itt, mi a rokonkebel, s mi vagy te nekem! Minden lelki élmény csak holt és fél becsú, ha nincs kívül megosztani. Legszebb érzelmeink értékét még egyszer oly nagyra neveli annak tudása, hogy más is hasonlólag érez. Szánom azt a szegényt, ki az emberek társaságát futja s szobába zárkozik, vagy magányos ösvényeken bolyong, hogy emberi arcot ne lásson. Rendeltetésünk nem klastromi magány s remetecsend, hanem társas körökben élés. Még az életnek is csak ez lehet valódi iskolája. Az ember ön hibáit csak másokon veheti észre; a szem nincs úgy alkotva, hogy magát láthassa.

Május 16.

Amit minapi levelemben ama szerencsétlen háznép felől írtam, Várkonyitól hallám, s most folytatásúl azt adhatom hozzá, hogy a két árva, Várkonyi rokona megholt anyjokról. Tegnap itt a fürdőben ismerkedém

meg velök. A fiú mintegy tizennégy évű eleven virgoncz gyermek, teli lélekkel és tűzzel. A lányka csendes, szelíd, rendkívül kedves alak; minél tovább nézed és szólsz vele, annál vonzóbbnak találod. Velem legalább úgy történt. Lehet, hogy sorsa tevő oly érdeklővé: de annyi bizonyos, hogy társaságában szívem igen el volt fogódva s metsző fájdalom nyilalták végig. Oh ha hatalmamban állna, iszonyú feleletre tudnám vonni az oly atyát, ki az egek adományát, e szép virágot, oly kegyetlen hidegséggel tudja magától elvetni, hogy útalt karjai közt egy nem szeretetnek hervadjon el.

Május 20.

Napról napra tűrhetőbben kezdem magamat itt érezni, s most egy kis időre felhagytam utazási szándékkal. Ismeretségeim nevednek, s az itteni emberekkel mind inkább meg vagyok elégedve. Vannak közöttük is, mint mindenütt, önhitt szélfejük, kik azt akarnák, hogy a világ előtt azok tartassanak vezérmaksimáknak, miket ők kávé melletti üres fecsegéseik alatt kicsináltak; miket ha az élet embere használni akarna, úgy nem haladhatna előre, mint azon nyomorú bohók, kik társalkodási életet könyvekből tanulnak s a helyett hogy magokat az emberek előtt kellőkké tennék, üres módjok, pedáns feszeltetésök miatt minden körökben csömör tárgyaivá lesznek. Vannak sok féltudósok, kik egy óra alatt elszavalják minden valaha olvasott és hallott ismereteiket; melyek rendszerint a magok helyén tökéletesek lehetnek, de keresztülmenvén fejük főző katlanán, most mind lábbal ég felé forogva jönnek szemeid elébe s ha nem vagy eléggé éles elméjű feltalálni, hol a hiba, meg kell eskünnöd, hogy azon sok Montesquieuk és Franklinok, Leibnitzok és Kantok, kikre beszédeik hivatkoznak, a világ legnagyobb bohói voltak. Útálatos söpredék, kinek minden törekedése csak látszani vágyás. Nem az-e böles valódiilag, ki azért

tanult, hogy tudásait célra fordíthassa? Mit ér tudni, mit a világ minden bölcseségeit fejünkbe szedni, ha mind ezeknek hasznát nem értjük? Cél és eszköz, e két dolog az, melyeket mindig ösztvetévesztenek az emberek s innen a sok visszasság, melyet minden nyomon fájlalva látni. — Említsem-e a szokások rabjait, kik mindenha azt kérdik, teszi-e más? illendő-e? mit mond a világ? Oh le veletek, ti nyomorú teremtmények! kik mindent azért tesztek, hogy a világ mondjon hozzá valamit; kik azért nem teszitek ezt vagy amaszt, mert még senki sem tette, kik, ha megbokrosodott lovaim felforgatva szekeremet, vérben fetrengve hagytak, hidegen haladtok el mellettem, mert melleteket kereszt ékesíti, hivatalokkal fényletek, s a nyomorúnak segédkezet nyújtani nem a ti méltóságtok kötelessége.

De leginkább utálok politikusainkat. Minden egyéb osztálytól el tudom magamat különzeni, egyedül ez az, melytől nem szabadulhatok. Ezek mindenütt vannak, nyilvános helyeken, és elkülönzött körökben, tőle soha sem lehetsz bátorságban. Midőn nem is sejtéd, akkor rohannak rád. Hányszor kezdettem én beszédet velők Franciaország és Anglia állapotjáról, s mely gyönyörűségem volt látni, mint egyeznek velem ebben és amabban, mint vallják meg a jót itt és amott, mint declamálnak tűzzel a nép felsége mellett, mint szórják nyilaikat az oligarchia, aristokratismus lélekhóhérló százfejű szörnyei ellen, s ha megállítád őket s egy hangocskát mondtál hazádról, s szelíden kérdetted, nem méltóztatnának-e itthon is oly szabadelműleg, oly közjót czélozva vélekedni? eleintén vonakodnak jobbra és balra, mint a kelepczéből szabadulni vágyó egér, s végtére nem szabadulhatván, mint a neki dühült eb megrohannak, s jaj neked, ha jó korán el nem inalsz előlök!

Oh barátom, csak annyit engedne isten érnem, míg ez az elkorhadt generáció lelép a cselekvés piaczaról

Május 24.

Néhány nap előtt Ottília — így nevezik a többször említett árvát — gyámatyjához vezettetém be magamat Várkonyi által. Szeretetre méltó háznép. Az asszony csendes, szelíd, csupa jóság; az öreg úr szíves, őszinte s mindig vidám; egy gyengéje van csak, de ez minden öregek gyengéje: szeret a régi korról sokat és hosszasan beszélni, s nem győz dicséreteivel betelni. Ez kissé unalmas. De mind e mellett első beléptem óta azt kezdem gyanítani, hogy e ház nekem sok örömekeket fog adni. Ottília társasága s beszéde kipótoltják mind azt, mit az öreg úr ósági parlaggá és soványnyá tesznek. — Isten veled!

U. í. Ottiliával minden reggel találkozom a fürdőben, hová gyámanyjával jár. Lelkemnek ő leve fő gondjává: s nem pirúlok megvallani: mióta e halvány, beteges lánykát láttam, nem tudok mást gondolni és érezni mint azt, hogy ő egyike a szeretetre legméltóbb teremtményeknek.

Május 30.

Az én doctorom, édes Endrém, gyönyörű ember; a milyetén világos ész, szinte oly jó szív. Ha valamely nap sok dolgai miatt nem jöhet, szolgáját küldi s tudakozódik, mint van egészségem. Ha gyógyszerét nem, már ezen meleg részvét is elégséges volna egészségemet helyre állítani. Tudakozásai mutatják, hogy szeret s részt veszzen mindenben ami érdekel.

Tegnap nála valék. Vele örömmel lenni. Minden ami körülveszi, oly érdekes, s a lelkességnek színét viseli magán. Lakása fenn a várban van, ablakai a Dunára. Egy gyönyörű panoráma nyílik fel a szemnek midőn rajtok lenéz. Pestnek tornyai, magasan emelkedett házai egész pompájokban mosolyganak fel a túlpartról, s a Duna csendes méltóságban lejt számtalan hajóival,

tétova szállongó csolnokaival. S mi kedves a szemnek azon gyönyörű két sziget, mely paradicsomi kiességben virítva ingadoz a víz fölött, mintha most bukott volna fel valamely varázs istenség parancsára a hullámokból, s még nem lévén álláspontja, most kezdené magát megfenekleni a habdagály ellen. Tovább a szent Rákos síkja nyílik ki, s egy széles látkör terjed el a szem előtt, melyet éjszakra kékelő magas halmok szegnek. A képzelet költői andalodásba ragadtatik e szép látvány előtt, s csodálni lehet, hogy tájfestők nem támadnak azt vásznaikon művészileg örökíteni.

Midőn Várkonyihoz beléptem, két más orvos társaságában lelém, s fontos beszédek közt Galenus tudományából. Széket teve előmbé s folytató a beszédet. Elámúltam az ember széles ismeretén. Két társa, kik előbb nagy fontossággal szavalgatták el gondolataikat, most szótlan függtek ez ifjú ember ajkain, s ha egy új vendég érkezése nem tévé vala szükségessé a beszéd fonálát megszakasztani, talán még most is ott bámulnák őt szótlan és tompaelműleg. Midőn a két orvos eltávozott, karon foga engemet s az idegent — kibem kevesebbet leltem, mint hogy nevét feljegyezni szükségessé nélném — oldalszobáiba vezetete, hol könyvtára áll. Mely válogatott szép gyűjtemény, s mely sok neimeiből a tudománynak! Ha nem ismerném egyébből az embert, már csak ez is eléggé bizonyította volna lelke műveltségét.

Ebéd után Szegfy — Ottília gyámatyja — látogata meg bennünket, s kikocsiztunk a hegyek közé, hol Várkonyi szőlőkerte van, s egy ízléssel készült borháza, vagy inkább őszi mulatója. Valóságos úri kényelemre épült kis mezei palota! Őreá igen nagy jövedelmek maradtak apjáról, s az orvosi tudományt korántsem szükségből úzi, hanem gyönyörűségére s az emberiség iránti szeretetből. Gyönyörű vonása egy szép és nemes léleknek, kivált ha fáradsága áldozatait hozzá számítjuk, melyeket naponként teszen a két városban a szenvedő emberiség javára. Midőn házi körülményei közé

beavata s szép birtokaival megismertetett, azt kérdém, ha vannak-e testvérei? „Mind elholtak“ mond ő. — S midőn épen folytatni akarnám kérdésemet, sejtőleg megelőzött s tudtomra adá szíves bizalom hangján, hogy van gondja örökösre. — Később tudám meg másoktól, hogy egy derék lánykával, kit Ottíliánál többször láték, jegyben jár. — Dii tibi divitias dederunt artemque fruendi! e szavaival feküdtem le a római bölcsnek, midőn haza érkezvén, végig gondolám az én megbecsülhetetlen barátom szerencse-alkotta körül-ményeit.

Június 10.

Napjaim igen boldogok, s úgy látszik magának az égnek van közvetlen gondja reám, mert oly emberekkel vesz körül, kik vetekednek egymással, hogy életemet kellemessé tegyék. Egy hét óta itt lakom a hegyek között, Várkonyi mezei hajlékában. Egészségem visszapótlására ő maga ajánlá e mezei lakot, mert itt a levegő tiszta és egészséges. Paradicsomi életet élek itt künn a hegyi magányban.

Június 11.

Várkonyit megismertettem veled lélekben, s ő a legszívesb barátsággal üdvözl. Azt ígérte, hogy írni fog hozzád s barátságodat kérni; a jó lélek! Válaszolj neki melegséggel; ti méltók vagytok egymásra, s kevélykedni fogtok viszonyos barátságokkal.

U. í. Ottíliát gyakran látom. Eleven elméje, szelíd ártatlan lelke meghódíták minden érzelmeimet, s darab idő óta nincs más gondolatom, mint egyedül ő.

Június 12.

Tegnap a fürdőből Szegfyvel jöttem egy kocsin. Utunk alatt a magyar literatúra jöve szóba. Az öreg úr beszédeiből azt tanultam, hogy ő még csak a Dugonicsok s Gvadányiak világában él. Sokat beszélt nekem össze és vissza Kazinczy „újmódi“ írásai ellen. Észrevévén honnan fúj a szél, korán összevontam a vitorlákat, s mélyebben nem ereszkedtem vele a beszéd szövegébe. Vakkal színek felől értekezni mely czéltalan dolog volna! Ezek a szánakozást érdemlő emberek szünet nélkül a nyelv művelődését emlegetik, s ami annak eszébe volna, kárhoztatják. Értik-e az ily bohók magokat is? S ha magokat nem, hogyan fognak mást érteni? Jó, hogy ma már kevesen vannak, s apró zajgásaikat senki sem hallgatja többé.

Midőn elváltunk s egyedül maradtam, akkor juthat eszembe még amit Széphalom költője felől mindent összevethorda. Derék férfiú! sohajték magamban, mely sokszor akad meg a te nevedben az előítélet s a tudatlanság, s mi kevesen vannak még mindig, kik becsedet értenék, kik tudnák, mi valál te kezdeted óta e nemzetnek, s mi vagy még mindig! —

Ez a jámbor öreg úr, ki egyébiránt tiszteletes ember, de a nyelv dolgában idiota, mint nagyobb része azoknak, kik élteket egyedül hivatalbeli dolgaikkal töltik, csupán hallott imitt amott beszélni Kazinczy írásai felől, s azokat hordotta fel előttem össze és vissza, hogy láttassék a dologhoz ő is érteni. Egyet még is monda ami igen megengesztelt: hogy Zalán Futását négyszer olvasá, s költőjének nagy tisztelője. Én ajánlottam neki Cserhalmot, hogy kénytelen legyen benne látni, mivé lett az az „újmódi nyelv“ egy teremthető genius kezeiben — Egyébiránt ő mulatságos ember, még akkor is ha az ő időkről beszél, melyeket általlélt, vagy azokról, melyeket a maga ifjú éveiben sokat forgatott Prayai és Katonáiból tanult. A magyar constitú-

tió dícséretében kifogyhatatlan. Olyan nincs több a világon! az angol hasonlított csak némileg hozzá. Meg nem foghatja, mint lehetnek emberek, kik ezt nem értik.

Június 12.

Azt írod, hogy amit a politikusokról mondok, merő túlság; hogy az tán még sincs annyira, s fellobbanás és szertelenekben gyönyörködő képzelet festé ki oly zajos színekkel, hogy még ezen tárgyakban nem vagyok eléggé koros? — Koros? Talán érett akarád mondani. Oh mondd ki a szót, kérlek, saját nevével! Útálom azt a mesterkélt beszédet. Az az igen is udvari finnyasság nem szólhat valóban; az mindig a természet rovására szedi színeit. —

Érett, mondd? De kell-e ez? Bár ne volnánk mindenütt oly igen érettek, azaz ne ott legalább, hol cselekedni kellene. Kell érettség a dolog elrendezéséhez, de hol cselekedni kell, azzal az igen aggodalmas érettséggel még senki sem ment messze. Ez az érett szó akaratom ellen is, s a nélkül hogy tudnám hogyan, a formához tapadt pedáns ideáját hozza elmémbe. Pedáns! — borzadok barátom e névtől, s borzadok téled is, ha valami ilyest láttatsz velem magadon. — Politikai dolgokról van itt szó, s ki e tekintetben nagyobb? a dolgok elrendezésében mély, meggondolt s a tettben ifjan szeles, éretlen, de nekem végtelen kedves francia-e, vagy a mindég érett, mindég bölcselkedő, mindég pedáns német? Melyik tévé magát úrrá a lelkek világában? Melyik kormányozza a vélemények országát? De hagyjunk fel velé. Tűzem igen is messze ragadna.

Június 15.

Itt ülök, édes barátom, remete-hajlékban, s nézem a legszebb hajnalt, melyet isten a maga híveire deríthet,

s reád emlékezem, s mind azokra, kik lelkem előtt kedvesek, s kikhez az érzések legszebb s örök lánczaival fűzve vagyok. Mely boldogság azt érezhetni, te kedves, hogy bármi távolra szakaszt sors és körülmény bennünket azoktól, kiket szeretünk, velők még is lélekben s a legszentebb emlékezetek által a legtávolabb meszszeségeken keresztül is egybefűzve maradunk. Oh hogy ezen kötelékek soha el ne szakadjanak! s a szívnek mindig legyen az az isteni szép vigasztalása, hogy vannak, bármely messze is, társai, kik vele búban s örömben részvevőleg osztoznak. Ez a gyönyörű völgy, mely itt rám oly kieszen nevet, amaz ezer virágokkal kihímzett rét, melyről a májusi leghűsebb szellők egész illattingert lebegtetnek fel hozzám, hogy szinte elszédülök a gyönyör mámorában; az a kies hajnali fény, mely a sötét hegyekből feltekint s paradicsommá varázsol előttem mindent, s minden nagy és felséges ezen mérhetlen természetben egyedül a szeretet és barátság érzéseitől kölcsönzi bájait. E nélkül pusztá volna előttem minden, mint a vadon, melyben a lelkiösmérettől üldözött bújdosik.

Június 18.

Megengedj, édes barátom, ingerleni nem akaralak, levelem szavai fejtegetéséből mutathatnám meg, hogy semmi sértő szándék nem volt bennem, midőn a példán szót leírtam. Félre értettél, az bizonyos: de nekem nincs kedvem magyarázgatni, s ha még egyszer megpillantod soraimat, jó szíved érezni fogja, hogy bennök nincs élesség. Élesség! te gonosz, hogyan juthatál e szóra? Lehetnék-e én éles az én Endrém iránt? Ennek gondolata is fáj keblemnek. Bocsáss meg s engedd, hagyjak fel e nem kellemes tárggyal.

Június 24.

Az én Ottília . . . Enyém? ha szabad-e azt mondani arról, ki magát az égnek jegyzette el? Jó angyal, engedd meg a szót; hevem és kimondhatatlan tisztelettem szalaszták ki azt ajkamon. — Ottília engem rég ismer, s ismert, mielőtt én viszont róla csak egy ígét is tudtam volna. Kérded honnan? Azon apró versezetekből, melyeket egyszer s másszor zsebkönyveinkben tölem láta. Tegnap néhányat felmonda belőlök, hogy szavát igazolja. Megvallom neked, mióta tapasztalám, hogy oly mennyei szívét érdeklenni tudtak, azóta e csekélységeknek felette nagy becsök van előttem. — Ő jelesebb költőinket mind ismeri. Dayka és Kölcsey, kedvencei; Himfyt is olvasta, de róla azt mondta, hogy érzéseit hamar kifárasztja. Képzeld, az én Kölcseymet ő is szereti! Mely gyönyörűség nekem azt tudni, hogy ízlésem e kedves leányéval egyez.

Minap egy kis pör támadt közte és barátnéja Minna közt, ki Várkonyi jegyese. A két leány azon felelt, ha a víg nemű költemények becsesbek-e a komolyaknál? s végre, midőn nem tudnának megegyezni, engemet tőnek az ügyben bírává.

Én fejtegetni kezdém, hogy valódiilag a víg vagy komoly műveknek, mint olyaknak, egymás felett nem lehet elsőségök, s ha van, az egyedül a művészség következése, mely a szépnek törvényeit inkább vagy kevésbbé teljesítette valamely költeményben.

Szamosvári úr bölcsen válaszol a kérdésre — mond Ottília — de Minna nem tévé fel azt jól. Mi azt akar-nók tudni, Szamosvári úr melyik neműt kedveli inkább, s melyik neműt véli czélirányosabbnak? Művészi tökélyről mi asszonyok nem akarunk itél-ni, az a férfiak dolga; egyedül érzéseink iránt akar-nók az úr javala-tát vagy gáncsát megtudni.

Oh ez egészen más, felelék, s itt minden tétovázás nélkül megvallom: hogy lelkem több gyönyört lel a komoly, mint a víg nembben.

Ahá, tehát Szamosvári úr is Ottília zászlójához esküdött, szólalt Minna mosolygó nehezteléssel. *En örökre nem, s az én emberem minden magyar írók közt Szalay Benjamin. Lelkem az ő munkáiban talál legtöbb eleményt. Ha baj ér, s elkomorodom, kezembe fogom Tollagit, végig futok derűlettel és vidám elmésséggel teljes lapjain, kikaczagom magamat, s ekkor egy víg triollettet danolok rá, s minden megint jól van. Szeresse, kinek tetszik, Daykát, Kisfaludy bús regéit s amit legelőbb kell vala említenem, a szüntelen epedő, vérző Kölcseyt: én örökre Szalaynál maradok, s örökre Tollagi, Sulyosdi, Pöröndis s hozzá hasonlók lesznek hőseim.*

Ez ellen nincs mit mondanom, válaszolék. *Én magam is egyike vagyok a Szalay Benjamin név alá rejtett író legnagyobb tisztelőinek. Oly gazdagságot tárjakban s elmés ötletekben, oly bő képzeleti erőt még aligha bizonyíta magyar író, s kivált a komikai Músának ő sokáig fog nálunk egyetlen választottja maradni. Azonban mind ez elsőségek nem adnak a víg költeményeknek érdemet a komolyak felett; ez egyedül s kizárólag a művészet következése lehet. Távol legyen tőlem, hogy én elversenygeni akarjam azoknak ízetét, kik a víg nemben találnak gyönyörűséget, ámbár sokat lehetne felhordani annak megmutatására, hogy a magasabb ízlésnek, képzett szívnek és tisztult érzéseknek bizonyosabb jelét adja az, ki a csendesen borongó Músa keserveinél ellágyul és könnyez, s általengedi magát azon édes kínos érzelmeknek, melyeket egy bús elegia festget, mint a tréfák s nevetés barátja: azt állítom csak erős hittel, hogy a művészet vég céljának, az érzések és szív képzésének, sokkal célirányosabban felelnek meg a komoly, mint a vígnemű darabok, s óhajtanám, hogy mindenki, kit a véralkat s fellobbanó tűz könnyen ragad arra, hogy embertársai örömét méltatlan, vagy tán épen igazságtalan tettel zavarja. kézi könyvévé tegye az oly költőt, mint például nálunk Kölcsey, kinél szelídebb, emberibb s melegebb érzésű lyrai poetát nemzetünk alig mutathat.*

Tudod, édes barátom, mik nekem a Kölcsey dalai, s így képzelheted, mint hevültem fel kedvencezem mellett. Szívem tele volt érzéssel, s épen oly szempillantásban valék, hogy ez érzéseket ki is tudnám fejezni. Berekesztésül ezen dalt mondtam el : „Bú kél velem, bú jár velem !“ melyet a jövő évi Aurórában fogsz láthatni. Velem a szerkesztő közlé előlegesen.

Minna megmosolygá beszédemet, s egyet fordúla : de Ottília egészen ajkaimon függött, s szemeiből olvasám, mint vala tetszésére amiket mondtam. A lányka figyelme egészen rám volt tapadva, s én megdicsőítve érzettem magam e merengő szelíd kék szemekben, e sápadt, egok felé vágyó arczatban. Midőn a dal utolsó soraira juték :

Szűn a zápor, szivárvány ég
Fenn sötét felhőkön,
Vándor sorsom túl halad még
Borongó időkön.
Adsz egy rózsát, hű szerelem,
Bár tövises léssen,
Tán ha kínját elviselem,
Majd öröm vár készen.

a szép szemekből egy cseppet láttam kiperdűlni, s sokba kerúlt, hogy lábaihoz nem borúltam e mennyei teremtésnek, s nem imádtam azon érzést, melyet keblében rejtegetett.

Július 20.

Mi az, édes barátom, ami bennem oly szokatlan érzéseket gerjeszt, ami úgy vidámít, meleggé s részvételteljessé teszzen, hogy az egész világot karjaim közé tudnám szorítani? Lelkem, erejében érzi magát, s még oly munkás soha sem voltam mint most. Ritka nap, hogy új dolgozásokra tervekkel ne gazdagodnám. Ha asztalomhoz ülök, oly könnyen s fáradság nélkül jutok el oda, hová egyébkor leghosszabb fejtörések után sem

tudtam. Keblem oly bő, oly gazdag gondolatokban s érzésben, hogy lángjaimat fékeznem kell. Apróbb költeményeim száma naponként nevededik, s közöttök úgy hiszem, azok lesznek örökre legtöbb becsüek, melyek most legújabbban készültek. S mind ennek oka édes barátom? . . . . Találd ki tenmagad.

Várkonyi dicsekvék leveleddel, melyet neki válaszul küldél. Azt mondá, hogy barátságod egyike élte főbb örömeinek. Az nekem kimondhatatlan gyönyörűséget ad.

Julius 26.

A nyári hév igen nagy még itt a hegyek között is, s nappal nem igen hagyom el szobámat : de a reggeli s esti idők, s az éj annál szebbek. Midőn a hajnal pirúl, alig várom, hogy ruháimat magamra hányhassam, s kilovagoljak a hegyekre, hol a reggeli hús szellő kellemes illattal frísíti érzékeimnek mindenikét. Hét óraker rendszerint szobámban ülök ismét, s frok délig. Ekkor leülök rövid ebédemhez, melyet öreg szolgám készít. Délután olvasok egész napalkonyig, s akkor ismét kilovaglok, vagy ha üzenetjő Várkonyitól, bevárom őket. Majd minden másod nap kijő Szegfy Ottíliaival, néha Minna és Várkonyi is velök. Összejárjuk az egész szőlőkertet, s midőn lábaink elfáradnak, leülünk a nagy diófa alá, melyet ezelőtt negyven évvel Várkonyi atyja ültetett. A kilátás itt gyönyörű a várra és a nyugoti hegyekre, melyek a nap arany bíborában fénylenek. Ottília nagy gyönyörűséggel szokta nézni a nap lenyugvását, mely itt a hegyeken valóban felséges. Estve midőn a hold feljő, ha nem vagyok a városban, összekalandozom az erdőket. A szőlőművesek, kik hétszámra itt kinn tanyáznak, már ismernek, s szívesen mondanak jó estvét, jó éjszakát. Az ily éjjeli magányos sétálás valami igen becses, édes barátom. Az egész természet nyugszik, csendben van minden, csupán a kis tücsök

zizeglése hallik a fűben. A hold halkán úszik borongó felhőin, s a messze távolból mint tenger zúgása úgy harsog a két város zsibongó zaja. Én leülök egy kövön, s némán merülök a természet szédítő szépségű tüne-ményeibe. — Áldd a sorsot, édes barátom, s Várkonyi jószívűségét, ki nekem e gyönyörűséget teremté.

September 10.

Rég nem írtam neked, de ki oka egyéb, mint ten-magad? Miért tetted nekem az írást kérdezgetéseiddel oly nehezzé s félelmissé? Én nem vagyok képes e lyány-káról valamit mondani ami őt tökéletesen fesse. Szép-ségét dicsérjem a román-írók szokása szerint? Mely so-kan írták már le a hajnalt, s még is mik mind ezen leírások hozzá képest? Üres szavak, holt betűk. Útá-lom ez üres, e hideg fecsegéseket, melyeket már annyi-szor ismétlettek az emberek. S aztán, annyit mondhatok neked felőle, hogy nem szép: de nincs oly szépség, melyet felül ne haladna az a valami, az a szóval ki nem fejezhető, mi minden tettein, szaván, mozdúlatain el-ömlik.

Utolsó leveled óta hússzornál több ízben ültem asztalomhoz, hogy kérdéseidre feleljek: de mindannyi-szor abba kelle hagynom. Lelkét kellene elődbe rajzol-nom, hogy megfoghasd a képet: s ez nincs tehetségem-ben. Egykor levelelt közlendem veled, melyeket egy-szer s másszor hozzám íra: azokban fogsz lelni néhány vonást karakteréből.

September 12.

Épen egy esti lovaglásból tértem haza. — Keblem tele vala érzéssel, tele olvadozó lánggal. Ottíliát ma nem láttam: de hallám szava mennyei zengését. Sötét vala minden körülém és csendes mint a sír, egyedül lo-

vam patkókoppanásai hallattak a kövezeten. Midőn Szegfűék kapujához nem messze valék, az épület felső részéből ének zendült meg. Azonnal megismerém Ottília hangját s ez ismert szép verset: „Homályos bánat dúlja lelkemet.“ A kedves dal a még kedvesebb leány ajkairól oly érzékeny, oly bánatos hangon zengve, fölverte szunnyadó érzéseimnek mindenikét; homályos indulatok keletkeztek keblemben, néma fájdalmak metszék által szívemet, könnyeim hullottak a szeretett szenvedő keservein. Midőn e szavakra juta:

Oh Végezés! örömkönyűt nem várok,
Részt abban egy sebes szív nem vehet,
Mely ön nyugtának gyilkolója lett. . .

s ismét:

Adj

Csak egy könnycseppet méltó bánatimnak,
S azonnal hozd el végét napjaimnak,
Vagy itt e sziklánál keményebb vagy.

azt gondolám, el kell enyészniem érzéseim súlya alatt.

September 24.

Vettem, édes barátom, szemrehányó leveledet, s íme válaszom reá. Igazak, tökéletesen igazak amiket mondasz, hogy egy idő óta minden elenyészett körülöm, egyedül csak érette s benne látszom élni, hogy a hivatalba lépésre sem mutatok többé sem kedvet, sem készületet. — Csakhogy ez utóbbikra nézve még is egy kis kivételt kell vala tenned. Tudod, hogy előmozdítóimat az ország gondjai hívták el innét, s nálók lépést nem tehettem. Ha ezentúl kedvemet vesztém a hivatal iránt, annak nem én vagyok oka, hanem azok, kik szünetlen az írói pályára serkentenek, s mellette a hivatal alkalmatlanságait festegetik. Azonban legyetek nyugton, csak kis ideig legyetek még, kérlek. Őszveköltésem Ottíliával vége felé közelget: csak ezt engedjétek bevárnom. Mihelyt az ő sorsa elhatározódik, azon-

nal én is kitekintek újra az életbe. Szegfyékhez levél érkezett, melyben jelentik, hogy Ottília apja Wallberggel a jövő februáriusban jönnek meg, hihetőleg jegyváltóra. Ottília erősen el van tökéelve a klastromi életre, s ez eltökélés erőt és kissé több vidámságot is ada a gyenge testalkatú, beteges leánynak. Ez idő már nincsen messze; várjátok el tehát ti, kik szüntelen zsémbelődtek, s hagyjátok, hogy addig legalább élhessem földi mennyemet. Az áldozat, melyet később tennem kellend, sokkal nagyobb lesz, mint hogy ezt meg ne engedhetnétek. Isten veled! Szívemet kínosan nyilalja keresztül amit e levélben írnom kellett.

September 26.

Csendben éledelem boldogságomat, s szívem merő érzés, azért oly ritkák leveleim. — Nincs nap, hogy Szegfyéknél ne volnék. Itt lelem fel mind azt, amit évek óta hiában kerestem. Itt lelek tiszta, mesterkéletlen, affectatiótól üres szívességet, való tisztelést, gyönyörűséget s a szónak legvalódibb értelmében lelki élményt. Itt találom azt, minek, az én kedves doctorom állítása szerint, hiával voltam; itt talál lelkem álláspontot. Oh barátom, szó nem képes azt festeni, mely napokat élek egy szeretetre méltó háznép körében, s mely mennyei gyönyörűségek forrása nekem a leglelkesebb leány társasága, kit valaha képzelni tudtam. Szellemi rokonság fűződött köztünk, s látnád csak, midőn mi hárman: Ottília, Várkonyi jegyese és én, együtt vagyunk. Jó istenem! marad-e lelkemnek csak egy legmélyebb reldője is illetetlenül? nincs-e minden, ami bennem szellemi, cselekvésben? Látnod kellene, te kedves, látnod amiket mondok, hogy valóan megfoghasd szavaimat.

October 2.

Azon érzésnek, mely köztem és Ottília között észrevétlen s mintegy magától szövődött, nincs neve, édes barátom. Mélyebb mint hogy barátságnak, tisztább mint hogy szerelemnek lehessen nevezni. Ez utóbbinak kivált épen nem akarnám mondani. A mi viszonyunk oly szent, hogy mind e perczenetig nem mertem ez angyal előtt a szerelemnek csak nevét is említeni. Ő, ki magát az égnek jegyzette el, foghatná-e azt kedvetlenség nélkül hallani? Azonban, hogy a lyányka előtt nem maradtam egészen figyelem nélkül, azzal merek magamnak hízelkedni, s ennek érzése oly fényes diadal, mely mennyei emlékezetekkel fogja kísérni életemet egész a síriglan, egész odáig, hol a rokonézés örömei nem szenvednek többé változást.

October 6.

Bús vagyok, édes barátom, igen bús, mint kinek házában halottan fekszik rokona. Ottília egy hét óta ágyban fekvő beteg. Újabb hírek jöttek atyjától, melyek reá kínos benyomást tőnek, s azóta irtóztató szívnyilalásokban szenved. Istenem, mely kimondhatatlan állapot, midőn egy ártatlan leánynak szívszaggasztó rettegések közt kell várni édesatyját! De mit mondok? Édesatya-e az, ki kegyetlen kezekkel emeli fel a tört, hogy vele meggyilkolja vétlen magzatát? A sötét századokban találhattál volna ily vad állatot, ma csak hallására is borzad az ember.

Isten veled, édes barátom, érzékeny szíved nem fogja könnyeit megtagadni attól, ki barátodat a legszentebb érzésekkel szerette, ki boldoggá teheté, ha a sors engedte volna.

Nóvember 10. érkeznek meg Ottília hóhérlói. É nagy lépésre vagyok eltökélve, ha atyja a leányt kasszumba menni nem engedi. Ha addig nem vennéd leveleimet, november 10. emlékezzél reám.

* *

Itt küldöm Ottília leveleit. En kezeimmel másolom le számodra az eredetiből. Becsüld őket, mint barátod legszentebb kincseit.

OTTÍLIA SZAMOSVÁRIHOZ.

Május 18.

Kedves Szamosvári úr! Vettem érzékeny sorait, melyeket tegnapi rosszullétemre vigasztalásul íra, s köszönöm szíves részvételét. Óhajtanám, hogy ne volnék kénytelen annyiszor megzavarni azoknak örömeit, kik sorsomban részt vesznek : de mit az ég ránk mért, illik zúgolódás nélkül túrnunk. — Isten engem gyöngye gyermekségem óta sok csapásokkal látogata meg, melyek alatt le kellett volna roskadnom, ha lelkemnek erőt nem ad a szenvedéseket túrni, ha korán meg nem tanított volna, hogy boldog itt alant csak az lehet, ki eléggé erős megnyugvást és vigasztaló szót ön kebléből méríteni.

Az a kised versezet, melyet ön leveléhez zárt vala, nekem felette kedves ajándék. Szívemet édes érzésekkel töltötte el olvasása, s ha egy leány könnye mértékéül vétethetik valamely érzékeny költemény hatásának, úgy önnök e dala, valamint többi művei is, a közönség előtt szép részvétre tarthatnak számot. Az úrnak tisztelője

Szépfalvi Ottília.

U. i. Mindnyájan üdvözik általam, én pedig azt mondom : vigyázzon egészségére! Guszti meglátogatja délutáni hatkor, ha kedve lesz vele kilovagolni a hegyek közé.

Május 20.

E kisdéd levelke üdvözetet viszen önnek, s azon kérest mindnyájunktól, legyen szíves velünk ma egy esti csolnakázásban részt ve ni. Semmi idegen nincs meghíva, a társaság egyedül magunkból fog állani. Minna kiváltképen óhajtja hogy el ne maradjon ön, s oly szép lányka óhajtása nem megvetendő dolog. —

Nem gondolnám, hogy meghívásomra tagadó válasz jőne, s így jelentem egy alkalommal azt is, hogy Guszti pontban hétkor fog megjelenni szállásán önért.

Május 24.

Aggodalomban voltunk, hogy önt valamely baj érheté, s annál kedvesb vala értenünk elmaradása okát. Guszti, kinek ön felette nagy kegyelmében áll, egész estve kedvetlen volt távollétén. Mi hasonlólag jártunk volna, ha egy váratlan eset meg nem örveendeztet vala bennünket.

Úgy beszélénk öszve, hogy a hold keltét Margit szigetén fogjuk bevárni. Alkonyatkor indítánk meg a csolnakot, s míg a túlpartra evezünk, a nap a hegyek megett elszálla, arany színben csillogott minden körülünk, s az est gyönyörű volt. Mintegy kilencz óra körül a keleti ég világosodni kezdett az emelkedő holdfényben, s mi azonnal leereszkedénk a habokra. Guszti elővevé fuvoláját, s érzékeny ábrándozásokkal kezde bennünket gyönyörködtetni. Néhány perczig ekként haladtunk, midőn egyszerre hátunk megett egy guitarre kezde pengeni. Visszanéztünk, s csolnakot láttunk halkkal utánunk lebegni. Guszti ismét fúni kezdé fuvoláját, s midőn elhagyá, a guitarre ugyanazon hangokat nyögdelte vissza távolból, s ez így folyt váltogatva darab ideig. Minna bosszankodni kezdett, hogy valamely alkalmatlan megsejte bennünket, s tolakodásaival akarja mulatságunkat megzavarni. Azonban a csolnak egyene-

sen felénk hajtát, s képzelje ön — Várkonyi volt. Minél váratlanabb, annál kedvesebb s meglepőbb vala jelenléte. Mindnyájan felderültünk látására, s az egész társaság, kivéven Gusztit, ki ön után epedett, 'elevenséget nyert tőle. Az estvét sok gyönyörűséggel töltöttük; kár, hogy ön nem lehete velünk, elmaradását mindnyájan igen sinlettük. Minna éneklette guitarre mellett ön énekét a Reményhez, mely bennünket igen meghata.

Ily éjjeli csolnakázás valami igen kedves mulatság. Az ég gyönyörű boltozata a maga rogyogó hold és csillagfényeivel, fekete fellegárnyaival oly csalólag tükröződik vissza a víz mélyéből, hogy, ha a szem sokáig reá andalodott, végre úgy tetszik, mintha a csolnak mérhetetlen magasság alatt s mélység felett két ragyogó ég közt lebegne levegői szárnyakon.

Június 12.

Jól tevő, édes Szamosvári, hogy maga nem jöhetvén, legalább levelével csinálja nekem örömet; becses levelével, mely tele van emberszerető, szép érzésekkel, s tanulságos, mint minden ami öntől jő. Írjon, édes Szamosvári, minél többet, s írjon az én számomra, ki magamat örömmel adom alá erkölcsi oktatásainak, ki örömmel fogadok el minden intést, mely az erény útjára, honnét panaszaim mármár eltérítének vala, visszavezet. Mely sok szép vigasztalást foglalnak ön szavai magokban! Íme, lássa, hogy tanácsai, vigasztalásai nem hasztalanok, hogy én önt igyekszem megérteni, gondolataiból egy imádságot készítettem, melyet minden nap elmondok magamnak. Itt következik az :

„Uram! a te ostorozásidra elvesztém türelmemet; panaszokra fakadtam ellened, te, ki egyedül vagy jó és igaz. Megfoledeztem jótéteményidről, s csak a szenvedés órált számláltam. A pillanatnyi búkat éveknek néztem, s azt mondtam, hogy minden öröm, melyet adál, csak perczenetig tartó álom volt. Zúgolódás nélkül ve-

tem alá magamat büntetésednek, bármit mérendesz reám; mert hiszem és tudom, hogy a te igazságos látogatásaid csak javamra történnek. Nem vesztettem el reményeimet irgalmad iránt. Te kegyelem vagy és jó-ság; kiterjeszted gondjaidat a legparányibb féregre is, felhozod reá szent napodat, megenyhíted inségeit, mert ő is teremtményed.“

Írjon, édes Szamosvári, s öntsön erőt lelkembe, mely a szenvedés súlyai alatt csüggedezni kezdett immár, s rég elsüllyedt volna az ön támogatása nélkül. Majd eljő-nek egykor nekem is a virítóbb napok, amikor szíves hálával fogok megemlékezhetni mind azokról, miket jóakaróim velem tettek.

Június 30.

Ha elgondolom, mely különös szívességgel viselte-tik ön émirántam, s mily részvételt van mindenhez, ami körülveszen; nem lehet szívemben a legnagyobb hála érzéseinek nem fakadoznia.

Köszönöm a kedves kötetet, melyet számomra íra-
őszve. Ön azt azért tevő, hogy legyen valamim, ami
barátságára emlékeztessen, ha majd elhagyom e világ
zaját, s oda vonúlok hová vonzódásom szólít. Ah, édes
Szamosvári, ön több hálával kötött engemet magá-
hoz, mint hogy ily emlékeztetés nélkül is valaha elfelejt-
hessem. -- Keresztül forgatám az egybefűzött lapokat,
s úgy találom, hogy azokat emlékeztetőül felette jól
választá. Azon érzések, melyektől keresztül vannak le-
helve, hasonlókat gerjesztenek fel az olvasóban, s lehet-e
becsesebb emlék, mint az érzéseké? s visszaállíthatja-e
valami jobban a távol barát lelkét, mint ha olvasás alatt
azt kell majd több ízben mondanom: Ez az öröm, ez a
bánat, mely most kebleden végig remeg, így örvendez-
tette, így epeszté barátod kebelét, miként most a tiédet.

Augustus 10.

Vettem szives óhajtásait, melyeket hozzám intézett soraiban nyilatkoztata. Azok annál becsesbek, minél inkább távoznak azon szerencsekivánatoktól, melyeket szív tudta nélkül mondogattat a hideg mindennapi szokás. Ön sorai valamint szépek, úgy teljesek lélek-éberesztő gondolatokkal, de nem kellett vala közéjük tenni azon egy pár szót, mely csábító erejével bír a szédítésnek. Oh férfiak, mi erős kísérteteknek teszitek ti ki gyakran gyarló gyenge nemünket! Nem elég hiúsággal készítet-e fel bennünket maga a természet: szükség-e, hogy azokban még ti is megerősítsetek?

Igen, tehát ma születésem tizenkilenczedik éve van, de ha végig tekintek lefolyt napjaimra, nem kell-e miattok elbűsülnöm inkább mint örvidenem? Tettem-e valamit embertársaim örömei nevelésére? Sőt szenvedéseimmel elkésérítém azoknak napjait is, kiket leginkább szerettem, kik viszont engem a szívességnak minden nemeivel öleltek. Sírnom kellene s kétségbe esnem sorsomon, mely arra kárhoztatott, hogy egyedül a mások gyötrelmeit sokasítsam: de nem csüggedek el, igyekszem lelkemet erőben tartani. A jövődő szép álmokkal kecsegtet; én reménylek!

Augustus 30.

Ne szóljon, édes Szamosvári, atyám felől kedvetlen dolgokat. Azt nekem kínos hallani. Eddig ön vala vigasztalom, s most azt kell látnom, hogy maga csügged el. Kérdés, ha való-e azok mind, miket felőle némo-lyek beszélnek? S levele, mely önt annyira magán kívül tudá ragadni, nem lehet-e valamely hirtelen fellobbanás szüleménye? El kell várnunk, mi történik ha megjő. Én számos okokkal hiszem, hogy szándékomat, mely oly erős és szent, nem fogja akarni gátolni. Könyörögni fogok istennek, kérlelje meg irántam s ha

majd itt leszen s karjaimba zárhatom őt, sírva fogok térdeihez borúlni, s ő, meglátja ön, egyetlen leánya iránt szánatra fog gerjedni, bizonyosan fog. Ne szóljon, édes Szamosvári, kivált ön ne, felőle. Minél inkább tisztellem önt, annál élesebben metszik keblemet szavai valahányszor róla kedvetlenül emlékezik.

October 4.

Rosszúl vagyok édes barátom, igen rosszúl, s kettőz-teti kínomat az, hogy annyian szánakoznak rajtam, hogy annyinak szerzek fájdalmat. Atyámnak újabb levele érkezett, s benne oly eltökélt szándék, mely kétségbe ejti minden reményeimet. Jöjön, kedves Szamosvári, az ön vigasztalásaira lelkemnek nagy szüksége van. Talán ez lesz a vég szolgálat, melyet barátnéjának teszen. Úgy érzem, hogy én sem az égnek, sem Walbergnek nem, hanem a halálnak vagyok eljegyzett mátkája, s gyászmenyekzöm nem sokára elkövetkezik. Ha az immár nincsen messze, egy barátságra kérem önt, az utolsóra, de legszentebbre: „Szeresse az én Gusztimat mindég úgy, mint most szereti; emlékezzék meg reá, hogy árva, hogy a sors mindenétől megfosztá, ami előtte szent és kedves volt.“ — Ez barátnéja utolsó kérése.

Irtóztató fejszédülések között írom e karczolást, s nem tudom, ha belőle érzésem nagyságát képes lesz-e felfogni. De ön, édes Szamosvári, pótolja ki magának a hiányt, s mondja a legszívrehatóbb szavakat, melyeket csak gondolhat, hogy Ottília mondani fogott volna.

VÁRKONYI ERNYEIHEZ.

Buda, sept. 14. 1826.

Ha barátság nem kötelezne is önhöz írnom, felebaráti szeretet parancsolná, hogy nehéz körülményeim között segedelméhez folyamodjam s bölcs tanácsát kérjem.

A mi kedves barátunk betegen érkezvén a múlt ősszel Budára, először is engem tisztele meg bizodal-mával, s mint orvoshoz hozzám folyamodott tanácsért. Eleinte saját előadásai után próbáltam gyógyítani: de néhány hétig tartó vizsgálataim után tapasztalám, hogy baja nem a testben, hanem lelkében alapúl. Ennek gyógyításához fogtam tehát. Hosszas, sőt céltalan volna leírnom, mint igyekeztem benne pszichologiai ismereteim iránt bizodalmat gerjeszteni, s mint meg is nyerém azt lassanként oly mértékben, hogy utóbb tanácsaimat gyermeki engedelmességgel követte. Megérkezése után szinte két hétig ágyban maradt; munkámba került míg onnét felizgathatám, de miután felkelt is, szobáját nem akará elhagyni. Elzárkozva szünet nélkül magában tűnődék, ezerféle bajokat képzelt, s ha jöttem, nem szóla egyébről, mint mindig magáról. Látám a hypochondria veszedelmes jeleit, sigyekeztem őt megmenteni. Egy szép délesten kicsalám a szabadba, általkocsiztunk Pestre a város erdejébe. A szép nap, tiszta levegő, tárgyak változása lelke előtt, s leginkább az, hogy figyelme magáról elfordított, mind ezek igen jóltevőleg hatottak reá. A kocsizás után nyugodtabb vala álma, jobban érezte magát: Ezt tetém vele több ízben, s folyvást, valahányszor időm engedé, mert egészsége javul-tával társasága sok gyönyörűségeimre volt. Utóbb társaságokba vittem s néhány házakkal megismertetém,

hol mindenütt szívesen fogadtatott, mint egyike a legérdekesebb társalkodóknak. Midőn amájusi napok bekövetkeztek, s a nyár melege megérkezett, fürdőt ajánlék neki, nem annyira a fürdés, mint az ott nagy számmal megjelenő emberek miatt.

Egy kikocsikázás alkalmával a város erdejébe vezető sétálón egy csinos szőlőkert tűnt szemébe, igen jó ízléssel épült nyaralója miatt. Kérdé tőlem, kié lehet a szép kert? Elmondám, hogy egy megholt rokonomé volt: de tékozló férje eladá, mindamellett, hogy nem őt, hanem gyermekeit illette volna. Kérdezgetései oda vezettek, hogy az egész háznép történetét elmondám. Ő beszédemet igen nagy részvétellel hallgatá, s vettem észre, hogy a boldogtalan atya ballépései egész belsejét felháborították. Nem tudá feledni, s még napok után is emlegette, s amint tőle hallám önnel is, édes barátom, közölte, és így fogja tudni az egészet. Néhány nap múlva e kikocsikázás után Szegfyné, Ottília és öcscse Guszti a fürdőben voltak velem, hol találkozáván Szamosvárival, öszveismertetém őket. Szamosvári igen el látszott érzékenyülni a szegény beteg leány látásán, s vettem észre, mint meg vala ütközve. Napok múltanak el, s én Szamosvárit foglalatosságim miatt nem láthatám, de hallám Szegfynétől, hogy velök a fürdőben mindennap öszvejött. Egy reggel szállásomra robbana felderült és szinte feltüzeseedett arczczal, midőn épen a fürdőből haza térne. Bészedeim különféle tárgyakon andalgának, ő azokra nem látszott figyelmezni, s mindené elárulta, hogy gondolati távol tárgyakon függenek. Egyszerre felszökék helyéből, felém jött, s kérést kért, hogy ismertessem meg őt a Szegfyék házával. Én örömmel ajánlám magamat, annál inkább, minthogy e háznépet, kivált a vidám és tréfás öreg Szegfyt, olyanak hívém, kik között Szamosvári ábrándozó és heves lelke csillapulást szerezhet. A megismertetés megtörtént, de fájdalom veszedelmes következtésekkel — Szamosvári azóta Szegfyéknél mindennapos, s Ottiliának ábrándozó imádója.

Ön, tisztelt barátom, be levén avatva Ottilia körülményeibe, azonnal fogja érteni, hogy Szamosvári szenvedélye e lányka iránt jó következtetéseket maga után nem vonhat. Én Ottilia atyjút jobban ismerem, mint hogy Szamosvárira nézve legkisebb kedvező reménnyel biztathatnám magamat. Ottiliának vagy Wallberg keze, vagy legfellebb klastromi élet között lehetend választást tennie; sőt kérdés, ha atyja meghajthatatlan makacsságát ez utóbbikra rá lehetend-e bírni. — Íme elébe terjesztém önnek, tisztelt barátom, a dolog állását, gondolkodjék róla, mint lehetne a veszélyt, melyet e szerelmi szövetekezés támaszthat, elhárítani. Talán jó volna ezeket így tisztán Szamosvári elébe terjeszteni, s arra bírni őt, hogy az Ottiliávali szövetekezéssel hagyna fel. Önnek nagy befolyása lehet reá, ne sajnálja fáradságait; azok minden bizonynyal a mindkettőnk által szeretett Szamosvári boldogságát eszközözlendik. — A mi állásunk ez ügyben felette kényes. Szamosvárit mindnyájan tiszteljük s szívünkben szeretjük. Ő igen jeles tehetségű s szeretetre méltó ember; de felette érzékeny, s könnyen ingerelhető; rettegünk őt megsérteni. A szerencsétlen szenvedő leánykával valamely kedvetlenséget éreztetni szinte nehezen esik a szívnek, s így egyedül önben van minden reményünk, bizodalmunk. A csomó annál szövevényesebb, minthogy a lányka, igen elzárkózott természete mellett is, nem látszik egészen érzéketlennek Szamosvári iránt.

Legyen ön, édes barátom, szíves yelem közleni, mi csoda lépésre tökélt el magát. Értekezzünk egymással e nehéz dologban, talán nem leszen szükségtelen. — Tisztelő barátja

Dr. Várkonyi.

Sept. 25.

Önnek, édes barátom, Szamosvárihoz írt levele — melyet velem másolatban közöl — igen jól van gondolván, s lelkemből látszik kiírva lenni. Elvárjuk, milyetén foganatja leend. Úgy hiszem már el fogott hozzá jutni. Ne terheltelessék válaszát, melyet tőle venni fog, a menyíben a tudva lévő tárgyat érdeklendi, velem közleni. Minthogy Ottília iránti viszonyairól velem még mind e mai napig nem szólott, hihetőleg most is tartózkodni fog említésétől, s így csak öntől várhatok értesítést a Szamosvári gondolkodása felől.

Oct. 1.

Szomorú dolog, amit ön, édes barátom, a tudva lévő tárgyban jelent. Azok szerint tehát le kell mondanunk legparányibb reményeinkről is szándékunk jó foganatja iránt. Így kénytelen vagyok magamat az utolsó, a legkedvetlenebb lépésre eltökélni: kénytelen vagyok magával Szamosvárival szólni. Az nem szereti barátját, ki veszély szélén látván nem ügyekszik őt az örvény mellől visszarántani: de képzelheti ön, édes barátom, mi nehéz tisztet vállalok magamra.

Octob. 7.

Aggodalomban vagyok a dolog kimenetele iránt. Szépfalvitól levelet vettünk, mely jelenti, hogy november elején itt lesz Wallberggel s egyszersmind meghatározza nov. 11-dikére a jegyváltás napját. Nem volt mit tennünk, közleni kellett a levelet Ottíliával. Képzelheti ön, mely mennyköcsapás volt ez a szegény lánykának. Nem sírt: de arczulata festé, hogy belsejét mélyebb kínok dúlják, mint a sírás fájdalmai. Midőn

érzései első eltompulásukból magokhoz tértek, egyik ájulásból másba esett. Tegnap óta enyhülni látszanak gyötrelmei, amit Szamosvárinak lehet köszönnünk, ki tegnap egész dél előtt ágya mellett ült s biztató tehetségeinek minden hatalmát egybegyűjté a beteg lelkében jó reményeket ébresztetni, hogy Wallberg más gondolatokra térend, s akkor atyját is reá lehet beszélni majd, hogy szándékát a klastromi élet iránt jóvá hagyja. — Csodálatos leszen ön előtt amit mondok, mert az előttem is csodálatos vala, hogy Szamosvári Ottília klastromi szándékairól szólhat, de a dolog nincs különben. Úgy látszik, hogy Szamosvári erre rég el van készülve, mivel jól érti, hogy e szövevényes körülmények közt ő Ottília birtokára soha számot nem tarthat. Szándéka egyedül az, hogy a szeretett leányt boldognak tudhassa, s a klastromi életet Ottília mindig úgy festé, mint vágyainak fő, utolsó és legszenőbb célját. Csak így lehet megérteni az erős resignációt.

Octob. 13.

Rettegek Szamosvári miatt. Ma először szólt velem Ottiliáról, s először nyílt meg előttem. A harc, mely belsejében háborog, melynek tanúja valék, leírhatatlan. Oh, édes barátom, ha ön őt láthatá vala, nem fojthatta volna el keservét a szegény ifjú gyötrődésin. Nyakamba borúlt és siratá Ottiliát mint rá nézve minden kinézetek szerint már megholtat. Én mindeneket mondtam vigasztalására; egy kissé csillapodni látszott. Resignációjában nincs ugyan oly lélekcsend, melyet óhajtani lehetne, azonban e tekintetben még is meg tudnék nyűgödni, ha más gondolat nem rémítene, mely a közte s Wallberg közötti viszonyból támadhat. Midőn Wallberg nevét említettem neki, fellázadt benne minden indulat. Nem lehet azon hitből kivenni, hogy Wallberg

ne legyen az egész szövevénynek oka. — Ismeri ön be-
ves természetét, s ha azt mondom, hogy Wallberg e
tekintetben hozzá egészen hasonló, vagy talán még
több, s hogy e két lángnak összezsattannia mely könnyű
hogy . . . stb — ön érteni fogja rettegésemet.

Ottília igen rosszúl van, s aligha el nem veszítjük
szegényt. Én úgy hiszem, Szamosvári társasága e leány-
nak minden érzéseit fölverte álmokból, s a klastromi élet-
ben nem fogná azon belső csendet feltalálni, melylyel
mind magát, mind másokat biztat.

October 26.

Szívesen teljesítem, amire ön, édes barátom, kér,
s megírok mindent ami történni fog. Adná az ég, túl
volnánk már rajta. Fejem egy idő óta igen zavart s nem
lelem nyugtomat.

Jó volna Szamosvári anyjával néhány szót tudatni
fia iránt. Mondjon el ön annyit, amennyit jónak látand;
mindent talán nem kell tudatni. — Egy hét múlva
venni fogja leveletem, s belőle megérteni mi történt
legyen.

November 9.

Ma várjuk Szépfalvit. E fél év készen áll asztalomon
ön számára, hogy megírjam amik történni fognak. —
Szamosvári azimént hagyta el. Rendkívül fel van lázad-
va vére, meg kellett kérnem, hogy így Ottíliát ma ne
látogassa meg, s ezt azért, hogy távol tartsam. Borza-
dok annak képzeletétől, hogy Wallberggel ott talál-
kozzék. — Ottíliának szava igen elgyengült, gyakran
beszél magán kívül. Felgyógyultához kevés a remény.

Nov. 10. este.

Megtörtént a mitől rettegetem. Szépfalviék megérkeztek. Wallberg már tudta Szamosvári szenvedélyét Ottíliához. Szegfyéknél találkoztak. Wallberg szemrehányást teve Szamosvárinak. Heves vala az egybekapás, s Szamosvári párviadalra hívta Wallberget. Két katonatiszt volt a secundáns. Ma reggeli hatkor volt a viadal kinn a szomszéd erdőben. Szamosvári sérelem nélkül jött vissza; Wallberget kocsin hozták ájulások közt. Bal vállát összezúzta a lövés. — Szamosvárinak tanácslák, hagyja el ez országot, míg Wallberg életben van: de ő távozni nem akar. Úgy látszik elméje háborog.

Nov. 11. esti 11 órákor.

Ottília magán kívül van. Valamely gondatlan, ágya körül elmondá mi történt.

Egy negyeddel később.

Ottília szava elállott, szemei húnnya vannak. Éjfélig megvállik mire fordúl dolga.

Éjfél után 4 órákor.

Magához jött. Előhozatá tükörfiókját, s egy csomót kezembe ada azon kéréssel, hogy holta után égetném el. Úgy tetszik Szamosvári kézíratai.

Egy órával később.

Irtóztató szenvedésekkel kell küzödni. Nem szól, kínjait szíve sebes dobogása jelenti.

Reggeli 5kor.

Túl van szenvedésein. Az utolsó perczben atyját kívánta magához. Midőn belépne, keze után nyúlt, s megcsókolván azt, minden vonaglások nélkül csendesen elszunnyadott.

Nov. 12.

Ma reggel Szamosvári őrjöngve rohant a szobába, hol a halott kiterítve fekszik. Kórházba kellett vitetnem. Tettei azt mutatják, hogy elméje meg van háborodva. — Wallberg magához jött. Orvosa bízik, hogy a seb nem veszedelmes, s életéért nincs ok aggódni.

November 5.

Ne szóljon ön, édes barátom, Szamosvári anyjának fia baja felől. Jó reményeink vannak felgyógyulása iránt. Hogy Wallberg életben van, annak hallása sokat segített rajta.

Ottíliát ma temettük el. Guszti vígasztalhatatlan, mert nénjét rendkívül szerette. Képzelheti ön fájdalmunk nagyságát a mindnyájunk által annyira szeretett leány halálán!
